

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

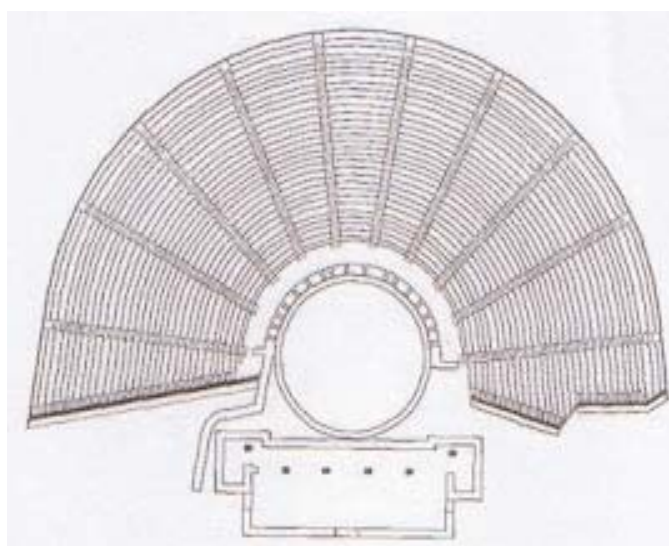
ΘΕΜΑ: Αρχαία Θέατρα Αιτωλοακαρνανίας
Προβολή και Μελέτη
του Αρχαίου Θεάτρου των Οννιαδών

Φοιτητές:

Λύρος Επαμεινώνδας
Χαρίση Μαρίνα
Κάβουρα Κυριακή

Υπεύθυνοι Καθηγητές:

Μεταξάς Γεώργιος
Κανετάκη Ελένη

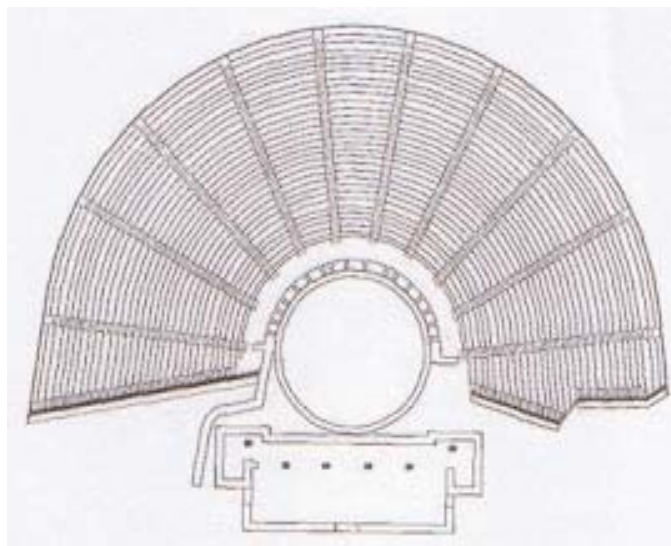
Αθήνα 2006

Ευχαριστούμε θερμά για την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθειά της, καθ' όλη τη διάρκεια της πτυχιακής μας εργασίας, την υπεύθυνη Καθηγήτρια κα Ελένη Κανετάκη.

Περιεχόμενα

Αρχαία θέατρα ...θέατρα θέας άξια.....	5
Εισαγωγικό σημείωμα.....	6
Θεατρικές εγκαταστάσεις.Σκευή και μηχανήματα θεάτρου.....	7
Τυπολογία Ελληνικού θεάτρου.....	10
Το Αρχαίο θέατρο των Οινιαδών.....	12
Εισαγωγή.....	14
Τοπογραφία και Ιστορία.....	16
ΜΕΡΟΣ 1: Υπάρχουσα κατάσταση. Αποτύπωση και περιγραφή.....	22
1. Η ορχήστρα.....	23
Ο αποχετευτικός αγωγός.....	31
Ο διάδρομος γύρω από την ορχήστρα.....	33
2. Ο χώρος των θεατών (κοίτη).....	35
Οι κλίμακες.....	37
Οι κερκίδες.....	43
Τα εδώλια.....	43
Οι ενεπίγραφες λιθόπλινθοι.....	46
Αναλήματα.....	48
3. Το σκηνικό κτίσμα.....	52
Η ορθογώνια αίθουσα της σκηνής.....	56
Τα παρασκήνια.....	59
Το ΝΑ παρασκήνιο.....	59
Το ΝΔ παρασκήνιο.....	63
4. Περιγραφή των αρχιτεκτονικών στοιχείων.....	66
4.1 Πεσσοί με σύμφυτα τμήματα κιόνων.....	66
4.2 Τμήματα θριγκού.....	72
4.3 Τμήματα επίστεψης και στήριξης.....	79
4.4 Στυλοβάτης.....	81
ΜΕΡΟΣ 2: Αναπαράσταση – Τυπολογία.....	83
1. Οικοδομική Περίοδος I.....	84
1.1 Το σκηνικό κτίσμα.....	84
1.2 Κάτοψη.....	86
1.3 Όψη.....	89
Οικοδομική Περίοδος II.....	90
2.1 Κάτοψη.....	90
2.2 Όψη.....	95

ΜΕΡΟΣ 3: Οι επιγραφές του θεάτρου.....	106
Οι Επιγραφές.....	107
1. Η επιγραφή του επιστυλίου.....	107
2. Οι απελευθερωτικές επιγραφές.....	108
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	115
Απόψεις του Βιτρούβιου για το θέατρο.....	117
Απόσπασμα από το βιβλίο του Βιτρουβίου.....	118
Η θέση του θεάτρου.....	118
Η αρμονική.....	119
Τα ηχεία του θεάτρου.....	119
Οι συνθήκες ακουστικής.....	121
Η κατασκευή του θεάτρου.....	121
Προτάσεις για ανάπλαση και αξιοποίηση του αρχαίου θεάτρου και της ευρύτερης περιοχής.....	123
Κατάλογος όρων.....	126
Βιβλιογραφία.....	129

ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ...θέατρα θέας άξια...

Τα ίχνη τους είναι κατά κανόνα ασαφή και συγκεχυμένα: αποτυπώματα αδιόρατα πολλές φορές στις αγκαθιές του εδάφους, μάρμαρα σκόρπια. Μέλη εξαρθρωμένα, τραυματισμένα αρχιτεκτονικά στοιχεία. Το παράδειγμα της Επιδαύρου καθώς και κάποια ακόμα παραδείγματα, επιτρέπουν ωστόσο στην δύναμη της φαντασίας να αναπλάσει την αρμονία των ανοηοκλήρωτων κύκλων, την ρυθμική αγωγή των επάλληλων τόξων στο ανάπτυγμα των κερκίδων τους, τον μελωδικό σχηματισμό της διαβρωμένης χοάνης στα προστατευτικά περιβλήματα των κοίλων, το μουσικό αντίβαρο που κρύβει η υποψία των τέλειων σχηματισμών της ορχήστρας. Σπάνια συλληαμβάνει η συνείδηση τις εικαστικές αξίες μιας αρχιτεκτονικής παρέμβασης με τρόπο τόσο ηχητικό. Ακόμα πιο σπάνια ο φυσικός και ο δομημέ νος χώρος βρίσκουν την συμπληρωματική τους αλληλεξάρτηση με μια τέτοια συμφωνία.

Τα αρχαία θέατρα ή μάλλον τα θέατρα της ελληνηκής αρχαιότητας, εξακοηουθούν να υποστηρίζουν ένα αξεπέραστο υπόδειγμα κοινωνικής ισορροπίας, συλλογικής πνευματικότητας και συντροφικής αλληλεγγύης. Ένα υπόδειγμα συνειδητής εξύψωσης του πνευματικού γεγονότος με όλης του τις συναρτήσεις στο αδιανόητο σήμερα επίπεδο της πόηως και του πολίτη, απ' όπου η κοινότητα ως ενιαίο σώμα μπορεί και πρέπει να σκύψει ευλαβικά μπροστά στην καλλιτεχνική δημιουργία. Χωρίς την προπέτεια των πολυτελών ορθογώνιων αιθουσών, μέσα στις οποίες αναδεικνύεται η στρατιωτική κατά παράταξη άρθρωση της ιεραρχίας. Χωρίς την διάθεση περιττού εντυπωσιασμού με τα θεωρεία και τους εξώστες, τα foyers και τα παραφερνάλια του πλεονάζοντος χρήματος, την κρυψίνοια των παραπετασμάτων και την διάκριση των θεομένων από τους θεατές. Αλλά με ενυπάρχουσα την απόλυτη δυνατότητα της αυτοσυγκέντρωσης στην εσωστρεφή σύλληψη της μορφής και την ευχέρεια της διαφυγής στην εξωστρεφή διάσταση της ανοιχτής καμπύλης.

Λιτή η δομή τους, απέριτη η εκτέλεση, γυμνή από κάθε ανάγκη πρόσθετου εξωραϊσμού που θα μπορούσε να εκτρέψει την προσοχή, προσφέρονται απλόχερα στην λειτουργία του φωτός, την ευεργετική για την ανάδειξη της σοφίας των γραμμών και της ευγλωττίας των καθαρών όγκων. Για την απότιση της πρέπουσας τιμής στα άγνωστα εκείνα χέρια που χάιδεψαν με ακρίβεια και με αγάπη τα μάρμαρα και πότισαν με την ψυχή τους τις πέτρες. Τα αρχαία θέατρα - και εννοώ τα θέατρα της ελληνηκής αρχαιότητας - ταγμένα στα αναγεννητικό φως της ημέρας αρνούνται την μεταφυσική καταφυγή στην ασάφεια της σκοτεινιάς. Μόνο στο φως ηχεί άλληωστε και ο λόγος τους, ένας λόγος που εξακοηουθεί να σημαδεύει όσες συγκινήσεις δεν απονεκρώθηκαν ακόμη από τις συνεχείς εκβαρβαρώσεις του χρόνου και τις τουριστικές προοπτικές των επερχόμενων καιρών.

Απόσπασμα κειμένου του Άγγελου Δεληβοριά

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία ασχολείται με τα αρχαία θέατρα της περιοχής της Αιτωλοακαρνανίας και κυρίως αυτό των Οινιάδων. Εκ πρώτης όψεως πιθανόν να φαίνεται ως ένα θέμα που δεν άπτεται άμεσα της ειδικότητάς μας. Ωστόσο η ευρύτητα αναγνωρισμένη σπουδαιότητά τους και η υποδειγματική τους κατασκευή τα καθιστά ένα άκρως ενδιαφέρον και εποικοδομητικό αντικείμενο μελέτης. Στην αρχαία Ελλάδα, εκτός από την ποίηση και την φιλοσοφία, μεγάλη άνθιση γνώρισαν και οι θετικές επιστήμες. Στα αρχιτεκτονήματα που διασώζονται μέχρι τις μέρες μας βρίσκονται οι σημαντικότερες αποδείξεις του αρχαίου κλέους. Ακόμη και σήμερα τα αρχαία ελληνικά θέατρα αποτελούν πρότυπα για την ποιότητα κατασκευής τους, τον αριστουργηματικό αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και την εκπληκτική τους ακουστική.

Για τους αρχαίους Έλληνες το θέατρο δεν ήταν απλώς θέμα ψυχαγωγίας. Είχε πρωταρχικά θρησκευτικό χαρακτήρα και αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα των λατρευτικών εκδηλώσεων προς τιμήν του Διονύσου. Για αυτό και η παρουσίαση και η διδασκαλία των δραμάτων γινότουσαν στις γιορτές προς τιμήν του. Με την τραγωδία συνδέονται τρεις γιορτές: τα *Λήναια*, τα *Αγροτικά Διονύσια* και τα *Εν Άστει ή Μεγάλα Διονύσια*. Ο κάθε Αθηναίος είχε δικαίωμα να παρακολουθεί τις παραστάσεις, δεν μπορούσε όμως να καθίσει όπου ήθελε. Υπήρχε η λεγόμενη «προεδρία», που ήταν τιμητικές θέσεις για ορισμένα εξέχοντα πρόσωπα (π.χ. ιερείς, ξένοι πρεσβευτές). Αλλά και οι υπόλοιπες θέσεις ήταν χωρισμένες ανάλογα με τις κοινωνικές τάξεις, το φύλο ή την καταγωγή. Οι θεατές προσέρχονταν καλά προετοιμασμένοι, έφεραν μαζί τους κρασί και *τραγήματα* (ξηρούς καρπούς, σταφίδες, κ.ά.), καθώς οι παραστάσεις ξεκινούσαν νωρίς το πρωί και τελείωναν αργά το απόγευμα. Ήταν μάλιστα ιδιαίτερος εκδηλωτικοί και επηρέαζαν σημαντικά το έργο των κριτών. Ο Αριστοφάνης και ο Δημοσθένης αναφέρουν ότι στο αρχαίο θέατρο υπήρχαν και *ραβδούχοι* επιφορτισμένοι με την τήρηση της τάξεως. Η τραγωδία εξακολουθούσε κατά τον 5ο και τον 4ο αιώνα π.Χ. να είναι **το μοναδικό μάθημα** για τους Αθηναίους- και για όλους τους Έλληνες- και παρήκμασε στους επόμενους αιώνες, όχι γιατί οι θεατές επηρέαζαν τους κριτές και τους ποιητές αλλά γιατί με τους τρεις τραγικούς, Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη, έφτασε στο ύψος της «*έσχε της εαυτής φύσιν*» όπως λέει ο Αριστοτέλης.

Τα ευρήματα των ανασκαφών αλλά και διάφορες γραπτές πηγές που έχουν διασωθεί μαρτυρούν την ομοιότητα όλων των αρχαίων θεάτρων ως προς την τεχνική δόμησης. Η συγκεκριμένη διάταξη αποδείχθηκε ιδιαίτερος λειτουργική, για αυτό και η ίδια κάτοψη επαναλαμβάνεται σε όλα τα αρχαία θέατρα, τόσο σε αυτά της περιόδου ακμής της αθηναϊκής δραματουργίας όσο και σε αυτά που κατασκευάστηκαν όταν η κλασική περίοδος του αθηναϊκού θεάτρου είχε παρέλθει. Ο κριτικός θεάτρου κ. Γεωργουσόπουλος σε κείμενό του υποστηρίζει ότι όπως η τραγωδία αποτελεί «*μίμησις πράξεων*», έτσι και ο τόπος όπου διαδραματίζεται αποτελεί «*μίμησις του κόσμου*». Οι αρχαίοι Έλληνες έχτιζαν τα θεάτρά τους στις πλαγιές των βουνών μέσα σε χαράδρες απέναντι από άλλα τραπεζοειδή όρη, ώστε ο θεατής να θεάται τη μίμηση των πράξεων μέσα σε ένα επίπεδο σφηνωμένο στη βάση ενός βουνού, που επιστέφεται από τον μακρινό ορίζοντα. Έμοιαζε με ένα ανοιχτό κοχύλι, ένα ανεστραμμένο κελυφος που σε συνδυασμό με τον ουράνιο θόλο αποτελούσαν μια τέλεια σφαίρα, μια συμβολική, γεωμετρική παράσταση του κόσμου και του σφαιρικού στερεώματος. Φαίνεται να δικαιώνεται έτσι ο Σαίξπηρ όταν χρόνια αργότερα υποστήριξε ότι «*ο κόσμος είναι μια σκηνή*», αλλά και το αντίστροφο.

Αρκετά θέατρα της κλασικής περιόδου έχουν διασωθεί μέχρι τις μέρες μας. Ένας από τους πρωταρχικούς όμως λόγους που επιλέξαμε να ασχοληθούμε με το αρχαίο θέατρο των Οινιάδων είναι **ότι βρίσκεται κοντά στον τόπο καταγωγής μας, στην ευρύτερη περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας, γεγονός που δικαιολογεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας.**

Οι Οινιάδες ήταν μια από τις πιο γνωστές πόλεις της αρχαίας Ακαρνανίας. Ανασκαφές διενεργούνται στην περιοχή από την 6η Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων. Κατά τη μυθολογία, το όνομα *Οινιάδες* προέρχεται από τον Οινέα, στον οποίο ο Ηρακλής έδωσε την πόλη, όπου φύτεψε αμπέλια (οίνος -Οινιάδες). Κατά τον μύθο, οικιστής ήταν ο Αλκμαίωνας από το Άργος, γιος του Αμφιάραου, φονιάς της μητέρας του Εριφύλης και εγγονός του Απόλλωνα, που εδώ παντρεύτηκε την κόρη του Αχελώου. Σύμφωνα με άλλη άποψη η ονομασία προήλθε από τις αυτόφυτες αγριοκληματαριές που ως πρόσφατα αφθονούσαν στην περιοχή.

Το αρχαίο θέατρο των Οινιάδων βρίσκεται σε μια υπέροχη εύφορη τοποθεσία, δυτικά του σημερινού χωριού Κατοχή της επαρχίας Ξηρομέρου. Πρόκειται για ένα εξαιρετικό θέατρο, που εκμεταλλεύεται σε μεγάλο βαθμό την διαμόρφωση του εδάφους, καθώς τα 2/3 των κερκίδων του είναι λαξευμένα στο βράχο. Έχει χωρητικότητα δύο και πλέον χιλιάδων θέσεων. Το θέατρο σήμερα είναι σε πολύ καλή κατάσταση και γίνονται σε αυτό διάφορες εκδηλώσεις. Κάθε καλοκαίρι διεξάγεται φεστιβάλ αρχαίου δράματος, το «*φεστιβάλ Οινιάδων*» με θεατρικές παραστάσεις και συναυλίες.

Θεωρούμε λοιπόν ότι είναι μια καλή ευκαιρία να αναδείξουμε και να προβάλλουμε ένα θέατρο που δεν είναι τόσο γνωστό στο ευρύ κοινό όσο άλλα πιο διαδεδομένα, όπως π.χ. της Επιδαύρου ή της Δωδώνης, αλλά είναι εξίσου σημαντικό και για αυτό θα πρέπει να αξιοποιηθεί περισσότερο. Γιατί εντέλει αυτό που έχει σημασία είναι να πάψουμε να βλέπουμε τα αρχαία θέατρα ως αρχαιολάτρες και να τα αντιμετωπίσουμε ως τόπους που θα μας ενεργοποιήσουν σε επίπεδα πιο δημιουργικά.

Θεατρικές εγκαταστάσεις Σκευή και μηχανήματα του θεάτρου

Τις πρώτες διαμορφώσεις του θεατρικού χώρου επέβαλαν οι λειτουργικές ανάγκες της διονυσιακής λατρείας. Οι προβαθμίδες του δράματος, χορικά άσματα και ορχήσεις σε κύκλο, οδήγησαν στη δημιουργία του αρχαιότερου τμήματος του θεάτρου (ανάγεται στο 6ο αι. π.Χ.), στην ορχήστρα. Πρόκειται για έναν ισοπεδωμένο υπαίθριο κυκλικό χώρο με ένα βωμό στο κέντρο αφιερωμένο στο Διόνυσο, γνωστό ως *θυμέλη*. Ο βωμός σύμφωνα με νεότερες απόψεις δεν πρέπει να ήταν μόνιμα τοποθετημένος στην ορχήστρα, γεγονός που θα δημιουργούσε προβλήματα στη θέα του κοινού και θα παρεμπόδιζε τις κινήσεις των χορευτών. Στην πρώτη αυτή φάση ο κόσμος συγκεντρωνόταν όρθιος γύρω από την ορχήστρα, ενώ οι αυλητές κάθονταν στην πρόθυση του βωμού.

Το *κοίλον* (cavea), όπως χαρακτηρίζεται το κυκλικό πρηνές που σχηματιζόταν σκάβοντας την πλαγιά ενός λόφου και χρησίμευε για κάθισμα των θεατών, αποτελεί δημιούργημα του 5ου αι. π.Χ. Την κοίλη μορφή του θεάτρου συγκρατούσαν τεχνητές επιχώσεις που στήριζαν αναλημματικοί τοίχοι. Στο θέατρο της Δωδώνης οι αντιστηρίξεις ενισχύονται με πύργους. Οι αρχικές συμπληρώσεις με ξύλινες κατασκευές (*ικρία*) ύστερα από τα θανατηφόρα ατυχήματα που προξένησε η πτώση των ξύλινων εδωλίων στην Αθήνα (498 π.Χ.) εξέλπιαν οριστικά.

Ο χώρος των υποκριτών, η *σκηνή*, ήταν αρχικά στην παρυφή της ορχήστρας, στον άξονα του κοίλου, κατασκευασμένος πρόχειρα από ξύλα και ύφασμα. Χρησίμευε ως αποδυτήριο και ως αποθήκη για τη θεατρική σκευή και παράλληλα ως στοιχείο που προσέφερε το αναγκαίο βάθος (φόντο) για τη δράση των υποκριτών. Η ενσωμάτωση της σκηνης στις θεατρικές ανάγκες έγινε από την Αισχύλο και έτσι οι ηθοποιοί μπαινόβγαιναν από την κεντρική πύλη. Ο κύριος χώρος δράσης των υποκριτών (το γνωστό *λογείον*) ήταν ανάμεσα στη σκηνή και την ορχήστρα. Μεταξύ της σκηνης και των πλάγιων αναλημματικών τοίχων που στήριζαν τον όγκο του χώματος του κοίλου σχηματίζονται δύο διάδρομοι (*πάροδοι*), που αποτελούσαν τις προσβάσεις του χορού στην ορχήστρα. Για την περίοδο του κλασικού δράματος, σύμφωνα με τις τελευταίες απόψεις, δεν υφίσταται διαφοροποίηση ύψους μεταξύ ορχήστρας και σκηνης.

Μπροστά από τον τοίχο της πρόχειρης σκηνης προστέθηκε μια ελαφρή κιονοστοιχία που καλείται *προσκήνιον*. Το προσκήνιο άρχισε να αποκτά ειδική σημασία στην παρουσίαση κάθε έργου με τους ζωγραφικούς πίνακες που κοσμούσαν τα μετακίονια διαστήματά του και τις τρεις θύρες – πύλες που έφεραν ανάλογο γραπτό διάκοσμο και επιπλέον είχαν μια ιδιαίτερη συμβολική σημασία. Θεωρούσαν κατά σύμβαση ότι η μία οδηγούσε στο ανάκτορο, η δεύτερη στην εξοχή και η τρίτη στο λιμένα. Δύο μικρές πτέρυγες στις άκρες ονομάζονται *παρασκήνια*. Σκηνή και προσκήνιο ακόμη και στον 5ο αι. ήταν πρόχειρες κατασκευές. Τον 4ο αι. εμφανίζονται τα πρώτα λίθινα σκηνικά συγκροτήματα. Στους ελληνιστικούς χρόνους το *λογείον* στο οποίο κινούνται οι υποκριτές είναι ένα υπερυψωμένο πάτωμα.

Η ακριβής μορφή του ξύλινου σκηνικού οικοδομήματος δεν είναι, ελλείψει ικανοποιητικών δεδομένων, απολύτως σαφής. Οι λίθινες κατασκευές των ελληνιστικών χρόνων, όπως για παράδειγμα του θεάτρου της Επιδαύρου και του Αμφιαρείου, του Ωρωπού, παρέχουν αρκετές πληροφορίες για τη διάταξη των συγκεκριμένων αρχιτεκτονικών μορφών. Η κιονοστοιχία του προσκήνιου αποτελείται από κίονες δωρικού ή ιωνικού ρυθμού, που στηρίζουν κανονικό θριγκό και ξύλινη στέγη. Οι γραπτοί πίνακες τοποθετούνται στην υπερυψωμένη πρόσοψη της κυρίως σκηνης. Η θέση του προσκήνιου σε σχέση με την ορχήστρα ποικίλλει, στην Επίδαυρο είναι σε απόσταση από τον κύκλο ενώ στην Έφεσο και στον Ωρωπό τον τέμνει. Για να γίνεται ανετότερα η διέλευση του κοινού στο χώρο γύρω από την ορχήστρα, οι κύκλοι χάραξης της ορχήστρας και του κοίλου δεν είναι ομόκεντροι. Στο διάδρομο γύρω από την ορχήστρα μια αποχετευτική τάφρος χρησίμευε για την απομάκρυνση των ομβρίων υδάτων. Σε ορισμένες περιπτώσεις η κυκλική χάραξη, όπως για παράδειγμα στα θέατρα της Πριήνης, του Θορικού, του Άργους, της Μοργαντίας της Σικελίας ή στους Τράχωνες της Αττικής, δεν είναι αναγκαία. Εκτός από τη διαμόρφωση του κοίλου στην πλαγιά ενός λόφου, υπάρχουν και περιπτώσεις μερικής λατόμησης των εδωλίων στον φυσικό βράχο (θέατρο Άργους) ή ακόμη και κατασκευής του κοίλου καθ' ολοκληρίαν (θέατρο Μαντινείας) ή μερικώς σε τεχνητή επιχώση (θέατρο

Ερέτριας).

Στο χώρο μεταξύ σκηνής και ορχήστρας έχει δημιουργηθεί σε ορισμένες περιπτώσεις (θέατρο Ερέτριας, Σικυώνος) μια υπόγεια διάβαση, γνωστή ως *χαρώνειος κλίμαξ*, που χρησίμευε για την εμφάνιση του Χάροντος.

Οι ομόκεντρες σειρές των εδωλίων του κοίλου χωρίζονται κάθετα με στενές κλίμακες σε σφηνοειδείς ενότητες, τις *κερκίδες*. Το κοίλο χωρίζεται καθ' ύψος από έναν ομόκεντρο διάδρομο, το *διάζωμα*. Το ανώτερο τμήμα του κοίλου καλείται *επιθέατρον*. Στο θέατρο του Διονύσου στην Αθήνα ενσωματώθηκε ένας παλιός δρόμος, ο *Περίπατος*, που περνούσε από την πάνω μεριά του Ωδείου, και έτσι δημιουργήθηκε το διάζωμα. Στην άνω απόληξη του κοίλου υπήρχε σε ορισμένες περιπτώσεις περιμετρικός δρόμος με στοά.

Στο ελληνικό θέατρο το κοίλο στηριζόταν εξωτερικά με αναλημματικούς τοίχους, χωρίς να δημιουργούνται από κάτω κτιστές κατασκευές, όπως κατά κανόνα παρατηρείται στα ρωμαϊκά θέατρα.

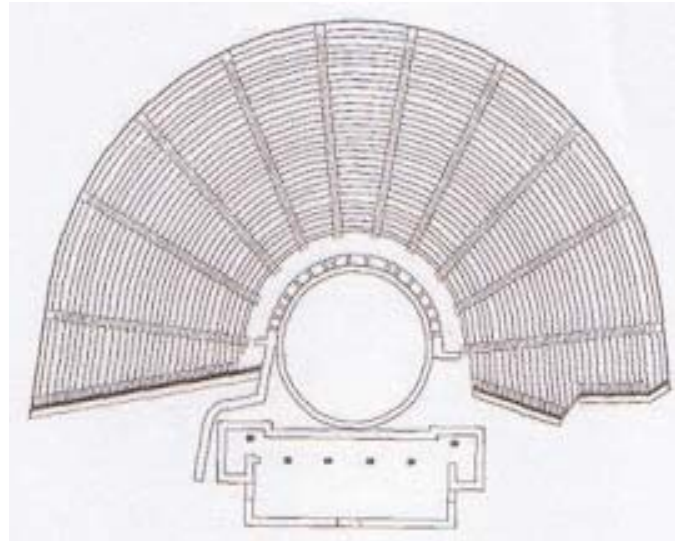
Προνομιά θεωρούνται τα εδώλια της πρώτης σειράς του κάτω μέρους του κοίλου και του επιθεάτρου, τα οποία ξεχώριζαν ως προς την κατασκευή τους (θέατρο Επιδαύρου). Στο θέατρο του Διονύσου και του Αμφιαρείου στον Ωρωπό τα πολυτελή καθίσματα φέρουν επιγραφές με τα ονόματα των διακεκριμένων προσώπων (μεταξύ των άλλων υπάρχει θέση και για τον ιερέα του Διονύσου) για τα οποία προορίζονται και ονομάζονται *προεδρία*.

Ο αποκρυσταλλωμένος τύπος του ελληνικού θεάτρου γνωρίζει μεγάλη διάδοση ως προς την κατασκευή νέων κτιρίων κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή περίοδο. Σε αυτή την κατεύθυνση αποφασιστική υπήρξε και η συμβολή του ίδιου του Μεγάλου Αλεξάνδρου, που διακρινόταν για την ιδιαίτερη αγάπη του για το θέατρο. Το θέατρο εκτός από χώρο για παραστάσεις δράματος αποτελούσε και σημαντικό κέντρο της πολιτικής ζωής.

Το κτίριο του θεάτρου ήταν πάντοτε υπαίθριο και αρμονικά ενταγμένο στο γύρω τοπίο. Η ακουστική του μαρμάρινου θεάτρου είναι εξαιρετικά ικανοποιητική. Η διαφορά ύψους της κάθε σειράς σε σχέση με την προηγούμενη απέτρεπε τις αλλοιώσεις των ηχητικών κυμάτων, ενώ η μορφή του κοίλου επέτρεπε την καλή συγκέντρωση του ήχου. Η ψηλή κατασκευή του σκηνικού οικοδομήματος με τα παρασκήνια και η λεία επιφάνεια της ορχήστρας, που αργότερα φρόντιζαν να είναι πλακοστρωμένη, λειτουργούσαν ως ενισχυτές του ήχου. Η πληροφορία του Βιτρούβιου που ομιλεί για χάλκινα αγγεία τοποθετημένα σε κοιλότητες στο μισό ύψος του κοίλου, που λειτουργούσαν ως ηχεία ενισχύοντας τους ήχους της ορχήστρας, κυρίως των χορικών, ανασκαφικά έχει διαπιστωθεί μόνο σε θέατρα των ρωμαϊκής περιόδου.

Ιδιαίτερη λειτουργική αξία για την παρουσίαση των δραμάτων είχαν τα μηχανήματα. Από τις πηγές γνωρίζουμε το *εκκύκλημα* και τη *μηχανή*. Το εκκύκλημα είναι μία κυλιόμενη εξέδρα – η χρήση της πιθανολογείται ήδη από τον 5ο αι. π.Χ. – που από την πύλη του βάθους της σκηνής έφερνε στις παρυφές της ορχήστρας εικόνες φρίκης και αίματος (για παράδειγμα φόνοι) που διαδραματίζονταν εκτός σκηνής, εξυπηρετώντας την πλοκή του έργου. Η αναπαράσταση της βίας διόλου δεν ενδέφερε τους μεγάλους τραγικούς που φώτιζαν με το λόγο τους τα κίνητρα μιας πράξης και όχι την ίδια την πράξη. Η μηχανή είναι ένας ανυψωτικός μηχανισμός που μοιάζει με γερανό και χρησιμοποιήθηκε για να μεταφέρει επί σκηνή πρόσωπα από έναν μακρινό εξωσκηνικό χώρο. Παροιμιώδης έγινε η χρήση της από τον Ευρυπίδη, που εκμεταλλεύτηκε το μηχανισμό για να παραστήσει στο χώρο της δράσης των ηρώων θαυμαστές θεοφάνειες, γνωστές ως ο “από μηχανής θεός”. Στα ύστερα ελληνιστικά χρόνια για τη γρήγορη αλλαγή των σκηνικών ζωγραφικών πινάκων χρησιμοποιούσαν τους *περιάκτους*. Πρόκειται για περιστρεφόμενα κατακόρυφα πρίσματα που έφεραν διαφορετικούς πίνακες στις τρεις πλευρές τους.

Ως επικουρικά τεχνικά μέσα για τις ειδικές ανάγκες του θεάτρου αναφέρονται το *βροντείον* και το *κεραυνοσκοπείον*. Αδειάζοντας μολύβδινες μικρές σφαίρες από ένα χάλκινο αγγείο επάνω σε τεντωμένο δέρμα ή ανακατεύοντας χαλίκια σε ένα μεταλλικό σκεύος πετύχαιναν την αναπαραγωγή του ήχου της βροντής. Για τη μίμηση της αστραπής συγκέντρωναν τις αχτίδες του ήλιου, όταν αυτό ήταν εφικτό, επάνω σε μια καλά γυαλισμένη μπρούτζινη επιφάνεια.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΟΙΝΙΑΔΩΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

A. ΚΟΙΛΟΝ

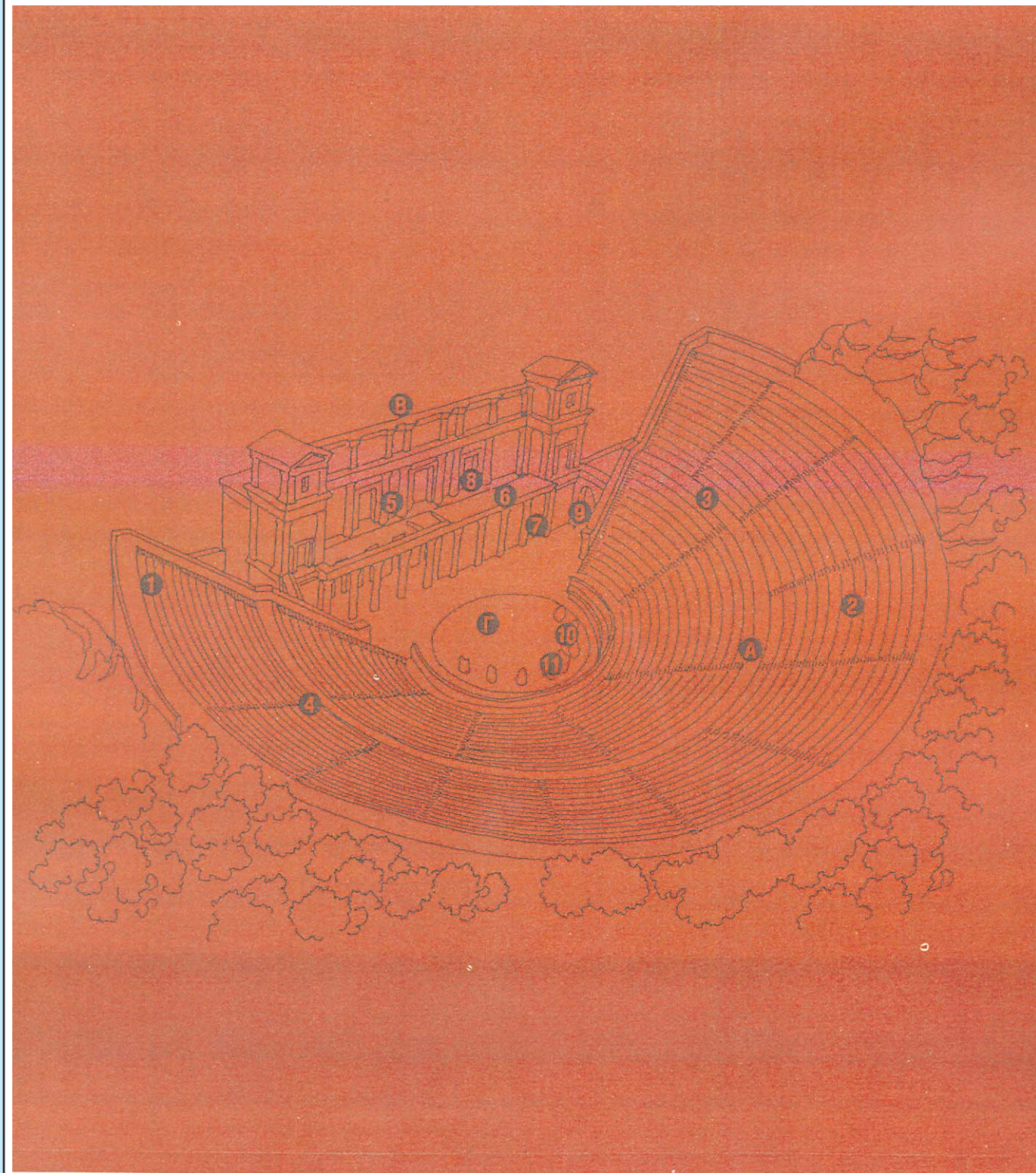
1. ΑΝΑΛΗΜΜΑΤΑ
2. ΚΕΡΚΙΔΕΣ
3. ΔΙΑΖΩΜΑ
4. ΚΛΙΜΑΚΕΣ

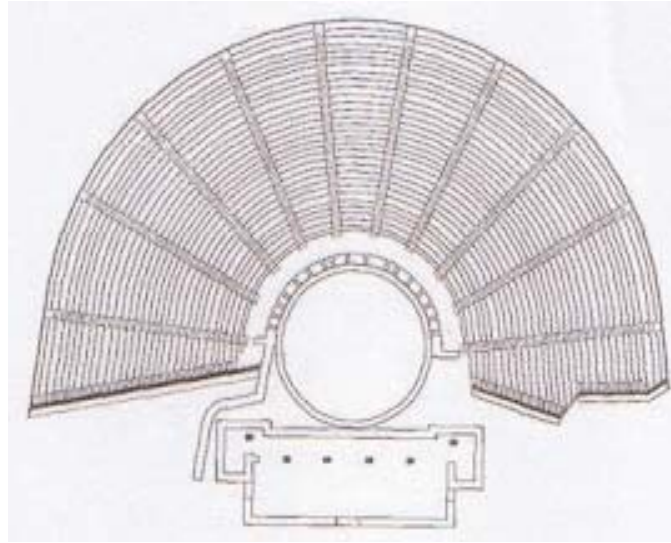
B. ΣΚΗΝΗ

5. ΣΚΗΝΗ
6. ΠΡΟΣΚΗΝΙΟ
7. ΠΙΝΑΚΕΣ
8. ΘΥΡΩΜΑΤΑ

Γ. ΟΡΧΗΣΤΡΑ

9. ΠΑΡΟΔΟΙ
10. ΠΡΟΕΔΡΙΑΙ
11. ΘΥΜΕΛΗ
(ΒΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ)

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΟΙΝΙΑΔΩΝ

Αεροφωτογραφία του Αρχαίου Θεάτρου των Οινιαδών

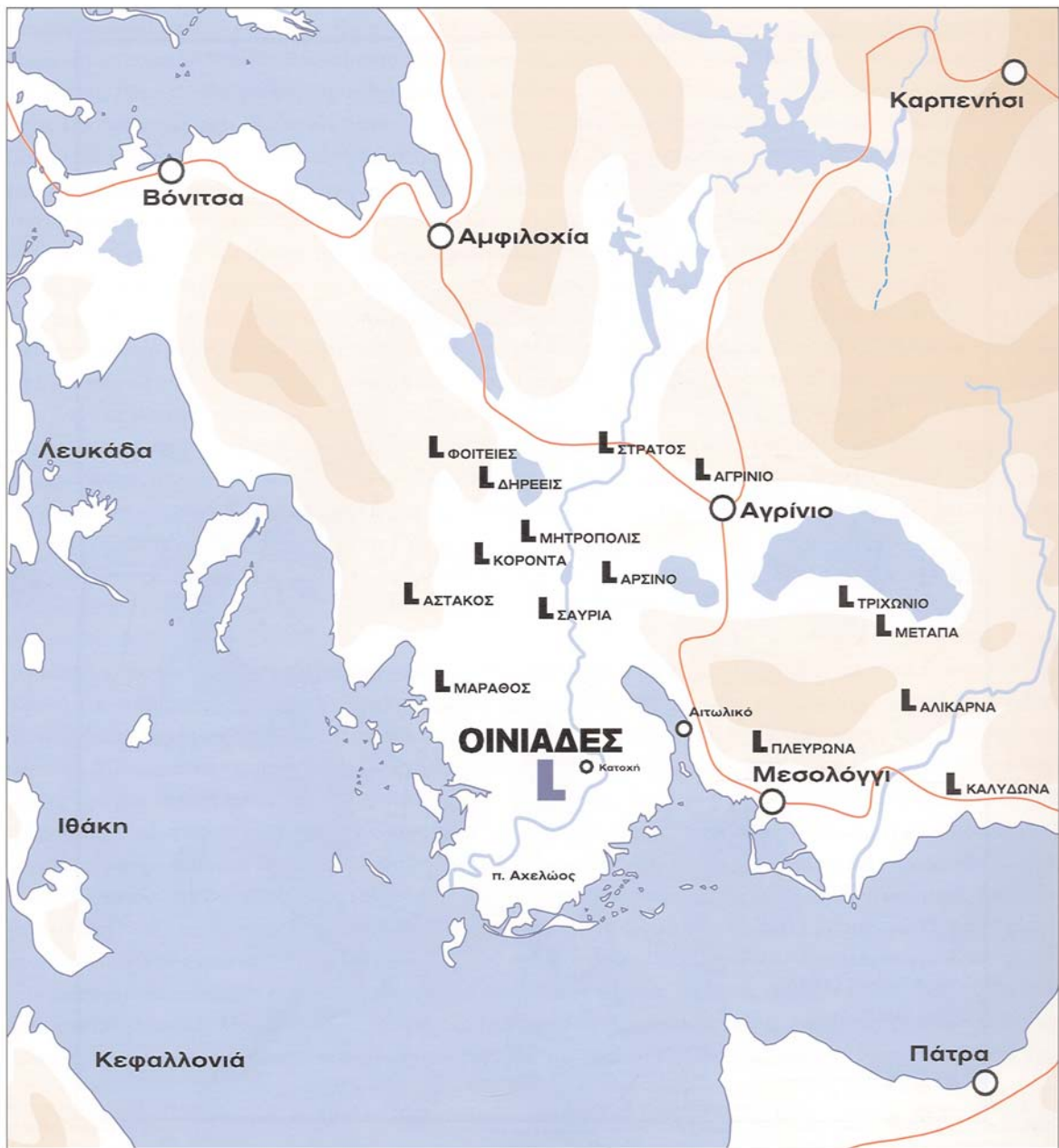
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέατρο των Οινιαδών ανήκει στην ομάδα των ελληνικών θεάτρων, τα οποία, παρά τη μερικώς ιδιαίτερα ερειπιώδη κατάσταση της αρχιτεκτονικής δομής και των σωζόμενων αρχιτεκτονικών μελών τους σε ορισμένα τμήματα επιτρέπουν την αντικειμενική προσέγγιση τόσο της παλαιότερης όσο και της μεταγενέστερης αρχιτεκτονικής μορφής τους. Η σημασία αυτής της προσέγγισης για τη γνώση της αρχιτεκτονικής εξέλιξης του αρχαίου ελληνικού θεάτρου έγκειται κυρίως στο γεγονός ότι με την ύπαρξη παλαιότερων τύπων σκηνής, η μετάβαση από την υστεροκλασική και πιθανότα κλασική αρχιτεκτονική παράδοση και πράξη στο θέατρο ελληνιστικής εποχής προσδιορίζεται με μεγαλύτερη σαφήνεια.

Το σκηνικό οικοδόμημα του αρχαίου θεάτρου των Οινιαδών, δεν έχει υποστεί επεμβάσεις ρωμαϊκής τεχνοτροπίας, κάτι που επιτρέπει μια αρκετά λεπτομερή, αντικειμενική και τεκμηριωμένη προσέγγιση και αναπαράσταση της παλαιότερης (προελληνιστικής) και της μεταγενέστερης (ελληνιστικής) αρχιτεκτονικής μορφής του. Το γεγονός αυτό ευνοεί τη συστηματική παράθεση και σύγκριση των αποτελεσμάτων της προκείμενης μελέτης με τη γενική και ειδικότερη έρευνα του αρχαίου θεάτρου, ώστε η αξιολόγησή της να είναι όσο το δυνατόν αντικειμενικότερη.

Η μελέτη των επιγραφών του θεάτρου των Οινιαδών (αναθηματική επιγραφή, απελευθερωτικές επιγραφές) συνίσταται σε μια νέα συστηματική παρουσίαση του υπάρχοντος επιγραφικού υλικού ως άμεσης πηγής για τη χρονολόγηση του θεάτρου.

Η κατανόηση των αρχιτεκτονικών και λειτουργικών χαρακτηριστικών του σκηνικού οικοδομήματος αποτελεί μια από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για τη μελέτη και την αντικειμενική ερμηνεία της ιστορικής εξέλιξης της θεατρικής πράξης και της στενής σύνδεσής της με τη σκηνική αρχιτεκτονική. Το θέατρο ανήκε στους σημαντικότερους πολιτικούς, θρησκευτικούς και κοινωνικούς θεσμούς της αρχαίας ελληνικής πόλης και ήταν, κυρίως κατά τη διάρκεια των δραματικών αγώνων (στο πλαίσιο των Διονυσιακών εορτών), ένας σημαντικός χώρος επικοινωνίας. Στο θέατρο εκφράζονται με το λόγο του δραματικού ποιητή ο μύθος ως ιστορική σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν, η παράδοση, η σύγχρονη πολιτική, η διαμαρτυρία κ.α. Το αποφασιστικό φαινόμενο για τη μετάδοση του ποιητικού λόγου σε ένα συγκεκριμένο χώρο είναι ο ήχος, δηλ. η ακουστική, που επιτρέπει την όσο το δυνατόν καλύτερη καταληπτότητα των λέξεων και των ασμάτων των ηθοποιών και των μελών του χορού. Τη σημασία της ακουστικής για το σχεδιασμό του αρχαίου ελληνικού θεάτρου τονίζει και ο Βιτρούβιος, ο οποίος συνιστά την επιλογή του τόπου οικοδόμησης του θεάτρου με κριτήριο τις ευνοϊκές ακουστικές συνθήκες.

ΕΙΚ. 1: Χάρτης της Αιτωλοακαρνανίας με τους Οινιάδες και τη γύρω περιοχή

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

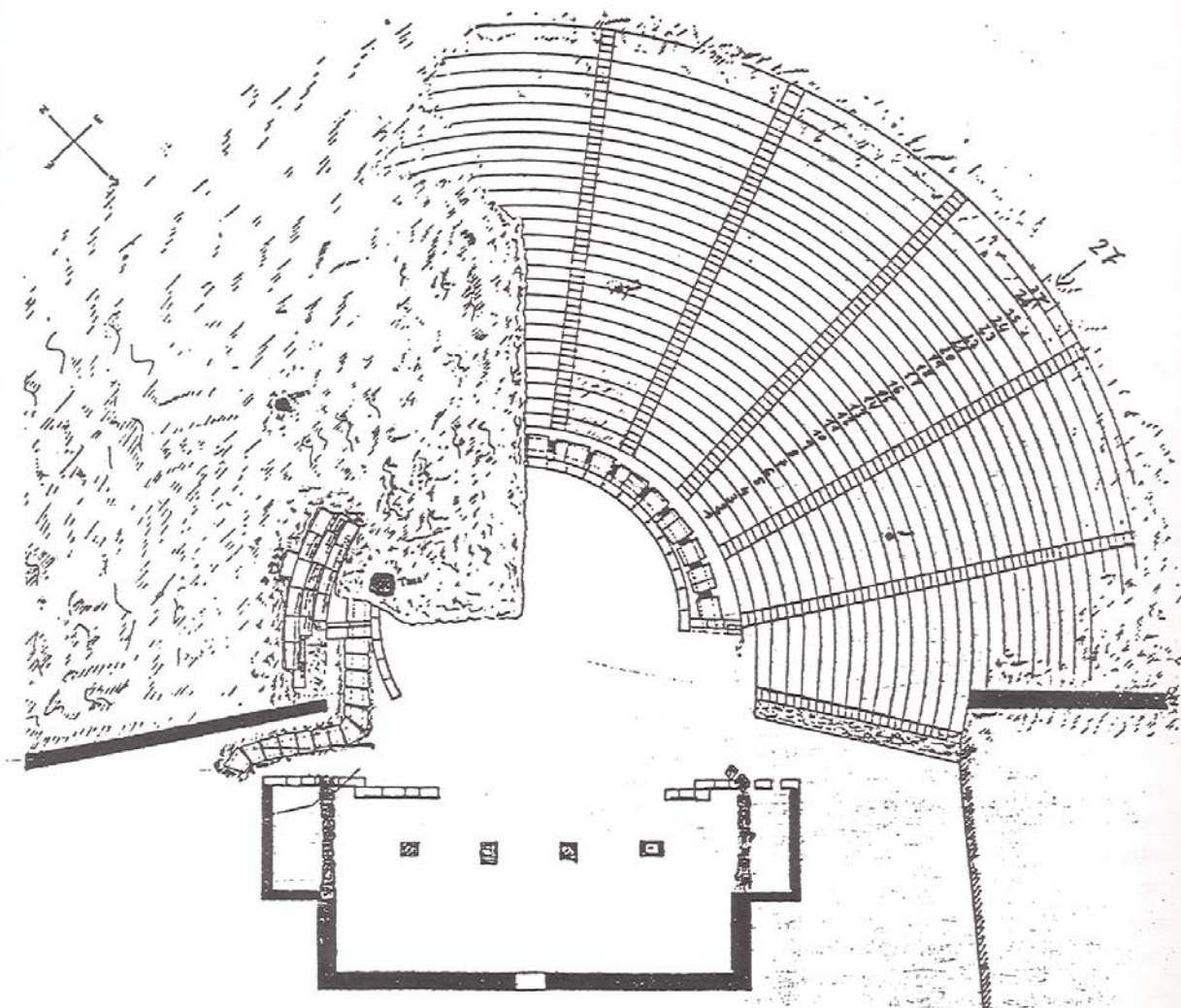
Τα ερείπια της ιστορικά σημαντικής αρχαίας πόλης των Οινιαδών στην Ακαρνανία βρίσκονται περίπου 5 χλμ. δυτικά της πλησιέστερης κωμόπολης Κατοχή. Ετυμολογικά, το όνομα Οινιάδες, συνδέεται με τις λέξεις Οίνη (αμπέλι) και Οίνος (κρασί) και πιθανότατα παραπέμπει στην εισαγωγή της καλλιέργειας του αμπέλου στην περιοχή. Σύμφωνα με τη μυθολογική παράδοση η πόλη πήρε το όνομά της από το βασιλιά της Καλυδώνας Οινέα. Τα διασκορπισμένα πάνω σε ένα λόφο (έκτασης περίπου 4.000 εκτ. και ύψους 99 μ.) ερείπια της πόλης περιβάλλονται από ένα οχυρωματικό τείχος, το οποίο αποτελείται από δύο λίθινες παρειές, πλάτους περίπου 2,5 μ. (εικ. 2). Ο κατάφυτος από βελανιδιές λόφος, στον οποίο δεσπόζουν τα ερείπια της αρχαίας πόλης, υψώνεται εντυπωσιακά απομονωμένος από τη σχεδόν επίπεδη περιοχή των εκβολών του Αχελώου. Ποιητικό είναι το όνομα του λόφου Τρίκαρδος ή Τρικαρδόκαστρο, συνδεδεμένο με θρύλους και παραδόσεις, υπάρχει στη λαϊκή παράδοση ήδη από το Μεσαίωνα. Το οχυρωματικό τείχος της πόλης (μήκος 29 σταδίων = 5,4 χλμ.) μερικώς διατηρημένο σε αρκετά μεγάλο ύψος, με κύριο χαρακτηριστικό τους πολυγωνικούς ή ψευδοϊσοδόμεους τραπεζοειδείς λίθους του, καθώς και οι προηγμένης ελληνιστικής τεχνικής επιβλητικές πύλες του, εντυπωσιάζουν με την αρμονική σχέση τους προς τους ποικίλους σχηματισμούς των βράχων των πλευρών του λόφου. Τα τείχη ανήκουν αναμφίβολα στα σημαντικότερα μνημεία της αρχαίας πόλης. Στενά συνδεδεμένες με την υπεράσπιση της πόλης ήταν και οι τρεις λίμνες που βρίσκοντα κοντά στους Οινιάδες: η Μελίτη στα ΝΑ, η Κυνία (Λεσίνη) στα ΒΔ και η Ουρία στα ΝΔ. Κυρίως όμως ο Αχελώος, ο οποίος πλημμύριζε το χειμώνα την περιοχή, και η ταυτόχρονη ανύψωση των λιμναίων υδάτων, καθιστούσαν την πολιορκία – και φυσικά την άλωση της πόλης των Οινιαδών από εχθρικό στρατό – ουσιαστικά αδύνατη για πολλούς μήνες το χρόνο.

Η πόλη των Οινιαδών εισέρχεται δυναμικά στο ιστορικό προσκήνιο, όπως και η σημαντικότερη πόλη της Ακαρνανίας, ο Στράτος, τον 5ο αι. π.Χ., όταν οι Αθηναίοι την πολιορκήσαν (454/453 π.Χ.) υπό την ηγεσία του Περικλή και με την υποστήριξη των συμμάχων τους Αχαιών. Η πόλη αντιστάθηκε όμως σθεναρά στην επίθεση αυτή και οι Αθηναίοι με τους συμμάχους τους αναγκάστηκαν να λύσουν την πολιορκία και να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Αυτό που δεν επέτυχαν οι Αθηναίοι, δηλαδή να καταλάβουν την πόλη, το κατάφεραν οι Μεσσήνιοι της Ναυπάκτου μερικά χρόνια αργότερα (450 π.Χ.). Η στρατιωτική τους επιτυχία όμως ήταν πολύ σύντομη, διότι ήδη τον επόμενο χρόνο, μετά από οκτώ μήνες πολιορκία της πόλης από το στρατό των Ακαρνανών, αναγκάστηκαν εξαιτίας της πείνας να εγκαταλείψουν την πόλη. Οι Μεσσήνιοι κατάφεραν να σωθούν και να φθάσουν στη Ναύπακτο μόνο με τη βοήθεια των συμμάχων τους Αιτωλών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι οι Οινιάδες ήταν και η μοναδική πόλη της Ακαρνανικής Συμπολιτείας, η οποία όχι μόνο δεν βοήθησε την Αθήνα κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου, αλλά διατήρησε και μια εχθρική θέση έναντι των Αθηναίων. Ως αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής μπορεί να θεωρηθεί η εκστρατεία της αθηναϊκής φρουράς και των Μεσσηνίων της Ναυπάκτου υπό την ηγεσία του στρατηγού Φορμίωνος, το χειμώνα του έτους 429-428 π.Χ., με στόχο την κατάληψη της πόλης των Οινιαδών. Η επίθεση εναντίον της πόλης απέτυχε όμως, διότι ο Αχελώος πλημμύρισε “περιλιμνάζων” την περιοχή γύρω από την πόλη και η πολιορκία δεν ήταν πλέον δυνατή. Την επόμενη τους προσπάθεια να καταλάβουν την πόλη οι Αθηναίοι και οι σύμμαχοί τους Ακαρνανες την πραγματοποίησαν το καλοκαίρι του επόμενου έτους (428 π.Χ.) υπό την ηγεσία του Ασώπου, γιου του Φορμίωνος, αλλά και αυτή τη φορά χωρίς επιτυχία. Οι μακροχρόνιοι πόλεμοι στην Ακαρνανία σταμάτησαν το 424 π.Χ.

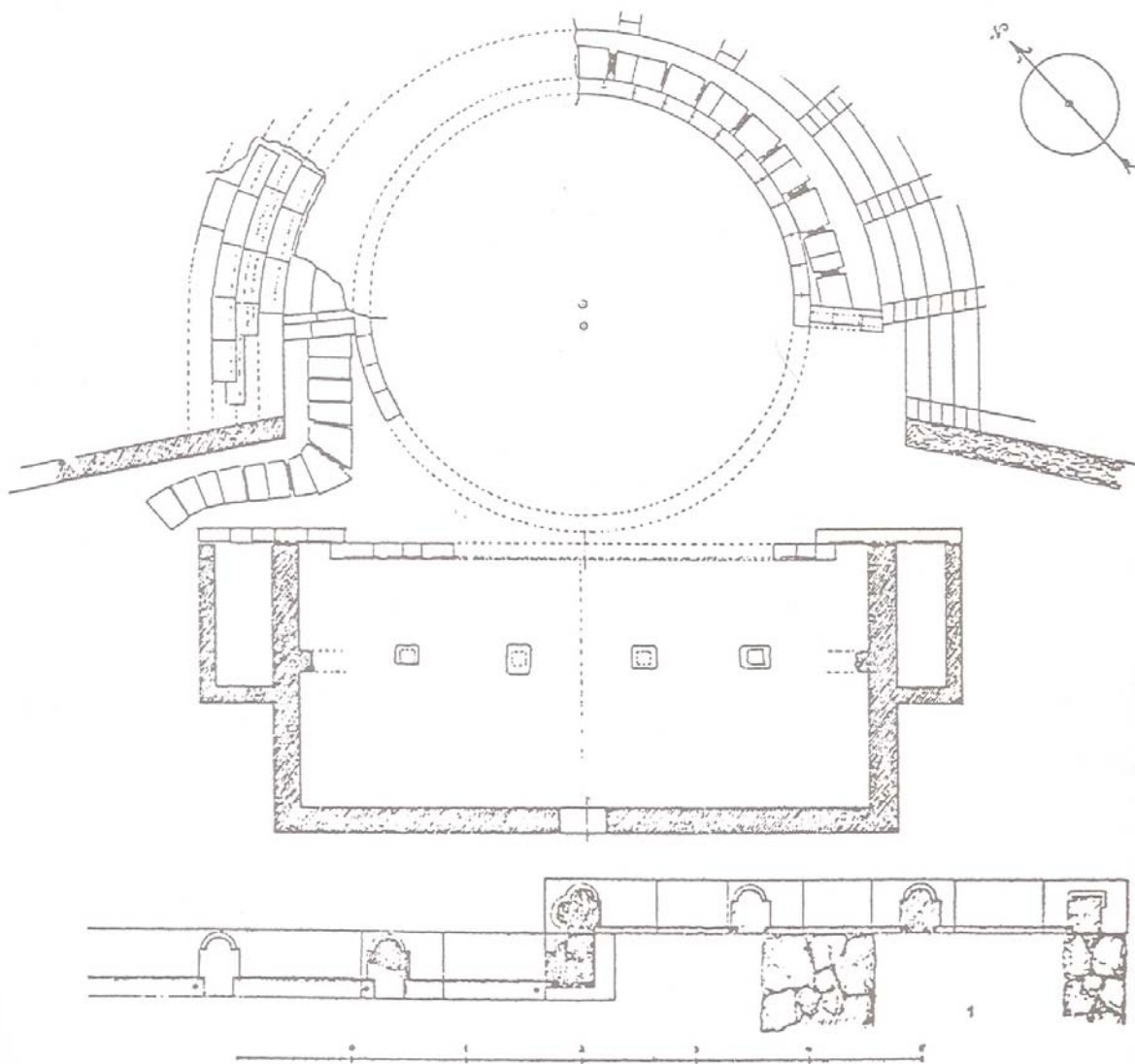

ΕΙΚ. 2: Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα της αρχαίας πόλης των Ονιαδών (Heuzey 1860, πίν. XIV)

Η πόλη των Οινιαδών ηττήθηκε και προσχώρησε στην Ακαρνανική Συμπολιτεία, όπου παρέμεινε μέχρι την κατάληψή της από τους Αιτωλούς, δηλαδή μέχρι το έτος 331/330 π.Χ. Η είδηση του θανάτου του Μεγάλου Αλεξάνδρου (10 Ιουνίου 323 π.Χ.) οδήγησε στην όξυνση της πολιτικής κατάστασης στην Αιτωλοακαρνανία. Σύμφωνα με τον Διόδωρο, οι Αιτωλοί και οι Ακαρνανέες βρίσκονταν σε ένα διαρκή πόλεμο συνόρων μέχρι το 314 π.Χ. Η αποφασιστική μάχη για την κυριαρχία της πόλης των Οινιαδών διεξήχθη πιθανότατα το 313 π.Χ. Μετά τη μεγάλη ήττα των Αιτωλών από το συμμαχικό στρατό των Μακεδόνων και των Ακαρνανών υπό την ηγεσία του Φίλιππου, του αδελφού του Μακεδόνα δυνάστη Κάσσανδρου, οι Οινιάδες προσχώρησαν πάλι στην Ακαρνανική Συμπολιτεία. Δεν γνωρίζουμε όμως κατά πόσον οι νέες συνθήκες απεκατέστησαν την ηρεμία στη γενικότερη πολιτική κατάσταση της πόλης, λόγω της έλλειψης σχετικών αρχαίων πηγών. Η υπόθεση ότι μέχρι το θάνατο του Κάσσανδρου, το καλοκαίρι του έτους 298 π.Χ., δεν υπήρχε πρόσφορο έδαφος για πολιτικές εντάσεις ανάμεσα στα μέλη της Ακαρνανικής Συμπολιτείας είναι εύλογη. Αλλά μια ουσιαστική αλλαγή των πολιτικών συσχετισμών στην Ακαρνανία, μετά το θάνατο του Μακεδόνα βασιλιά, δεν φαίνεται πιθανή. Η φιλονικία ανάμεσα στον Αντίπατρο και τον Αλέξανδρο για τη διαδοχή, καθώς και η επέμβαση του Ηπειρώτη βασιλιά Πύρρου στο θολό πολιτικό τοπίο που επικρατούσε, μπορεί μεν να ενίσχυσε αισθητά την επιρροή του Πύρρου στην Ακαρνανία, όμως το ισχύον status quo υπό την πολιτική επιρροή των Μακεδόνων δεν πρέπει να καταργήθηκε. Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει, ότι η προσπάθεια εξομάλυνσης των σχέσεων ανάμεσα στους Αιτωλούς και Ακαρνανέες, η οποία οδήγησε στο γνωστό σύμφωνο ειρήνης και συμμαχίας μεταξύ των δύο λαών και απέβλεπε στην ειρηνική διευθέτηση όλων των επίκαιρων ζητημάτων, οφείλεται στην προσωπική πολιτική επιρροή και πίεση του Ηπειρώτη βασιλιά. Σχετικά όμως με τη χρονολόγηση αυτών των πολιτικών εξελίξεων οι απόψεις των ειδικών μελετητών διαφέρουν σημαντικά. Με το θάνατο του Πύρρου στο Άργος (272 π.Χ.), η πολιτική κατάσταση στην Αιτωλία και Ακαρνανία αρχίζει να οξύνεται επικίνδυνα. Όπως προκύπτει από τη νέα συμμαχία των Αιτωλών με τους Ηπειρώτες με στόχο τη διανομή της Ακαρνανίας, οι βασικοί υπεύθυνοι αυτής της εξέλιξης ήταν οι Αιτωλοί. Η διαίρεση της Ακαρνανίας πραγματοποιήθηκε πιθανότατα το 252 π.Χ.. Οι Οινιάδες υποχρεώθηκαν, όπως και ο Στράτος, να προσχωρήσουν στην Αιτωλική Συμπολιτεία. Η απελευθέρωση τους από την κυριαρχία των Αιτωλών πραγματοποιήθηκε μόλις κατά τη διάρκεια του λεγ. Συμμαχικού Πολέμου, και συγκεκριμένα κατά την εκστρατεία του βασιλιά της Μακεδονίας Φίλιππου του 5ου στη νότια Ακαρνανία (219 π.Χ.). Σχετικά με αυτά τα γεγονότα, ενδιαφέρον παρουσιάζει η πληροφορία του Πολυβίου ότι μετά την εκδίωξη της αιτωλικής φρουράς από τους Οινιάδες ο Μακεδόνας βασιλιάς Φίλιππος ο 5ος διέταξε να γίνουν οικοδομικές εργασίες, όπως και τη μεταφορά ξυλείας και τούβλων από το Παιάνιον. Η πόλη των Οινιαδών παρέμεινε μέλος του Ακαρνανικού κοινού ως το 212 π.Χ. Το ενδιαφέρον όμως των Ρωμαίων για τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και η πολυσυζητημένη πρώτη συνθήκη συμμαχίας της Ρώμης με την Αιτωλική Συμπολιτεία μετέβαλε με ταχείς ρυθμούς τους πολιτικούς και στρατιωτικούς συσχετισμούς στην Αιτωλία και Ακαρνανία. Διότι αμέσως μετά τη συνθήκη του 212 π.Χ., άρχισαν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις των νέων συμμάχων εναντίον της Ακαρνανίας. Η παραθαλάσσια πόλη των Οινιαδών πολιορκήθηκε από την ξηρά (Αιτωλοί) και τη θάλασσα (Ρωμαίοι) και, αφού καταλήφθηκε, αναγκάστηκε να προσχωρήσει πάλι στην Αιτωλική Συμπολιτεία. Η επανένταξη της στην Ακαρνανική Συμπολιτεία πραγματοποιήθηκε μόλις το 189 π.Χ. Για την εποχή μετά το 189 π.Χ. δεν υπάρχουν αξιόπιστες αρχαίες μαρτυρίες, οι οποίες θα επέτρεπαν μια έστω ελάχιστη αντικειμενική αναπαράσταση της ιστορίας της πόλης. Σίγουρο είναι μόνο ότι η ιστορική εξέλιξη της πόλης των Οινιαδών συνεχίζει να καθορίζεται από την ιδιαίτερη τοπογραφική της θέση στις εκβολές του Αχελώου και στην είσοδο του Κορινθιακού κόλπου.

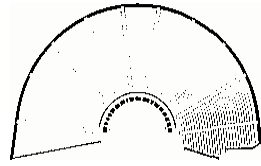
ΕΙΚ. 3: Σχεδιαστική αποτύπωση του θεάτρου. Κάτοψη (Powell 1904, σχ. VIII)

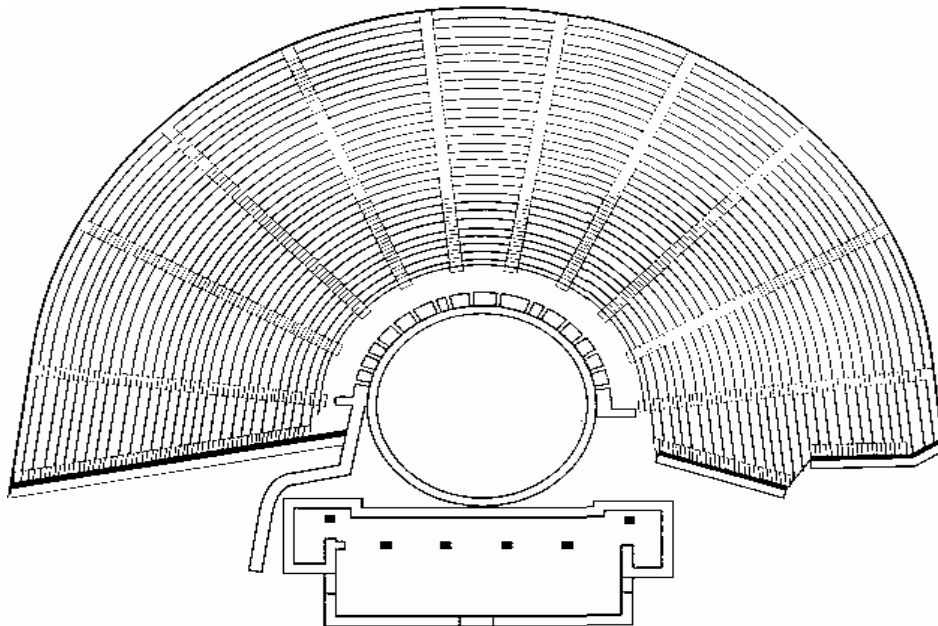
ΕΙΚ. 4: Γραφική αναπαράσταση της σκηνής, ορχήστρας του αποχετευτικού αγωγού, τμήματος του κώλου και της οικοδομικής κατάστασης των λεγ. παρασκηνίων. Κάτοψη (Bulle 1928, πίν. 14)

Άποψη του Θεάτρου Οινιαδών

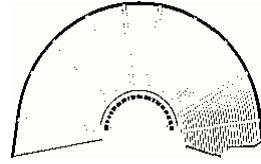

ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΑΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΜΕΡΟΣ 1ο

Υπάρχουσα κατάσταση. Αποτύπωση και περιγραφή

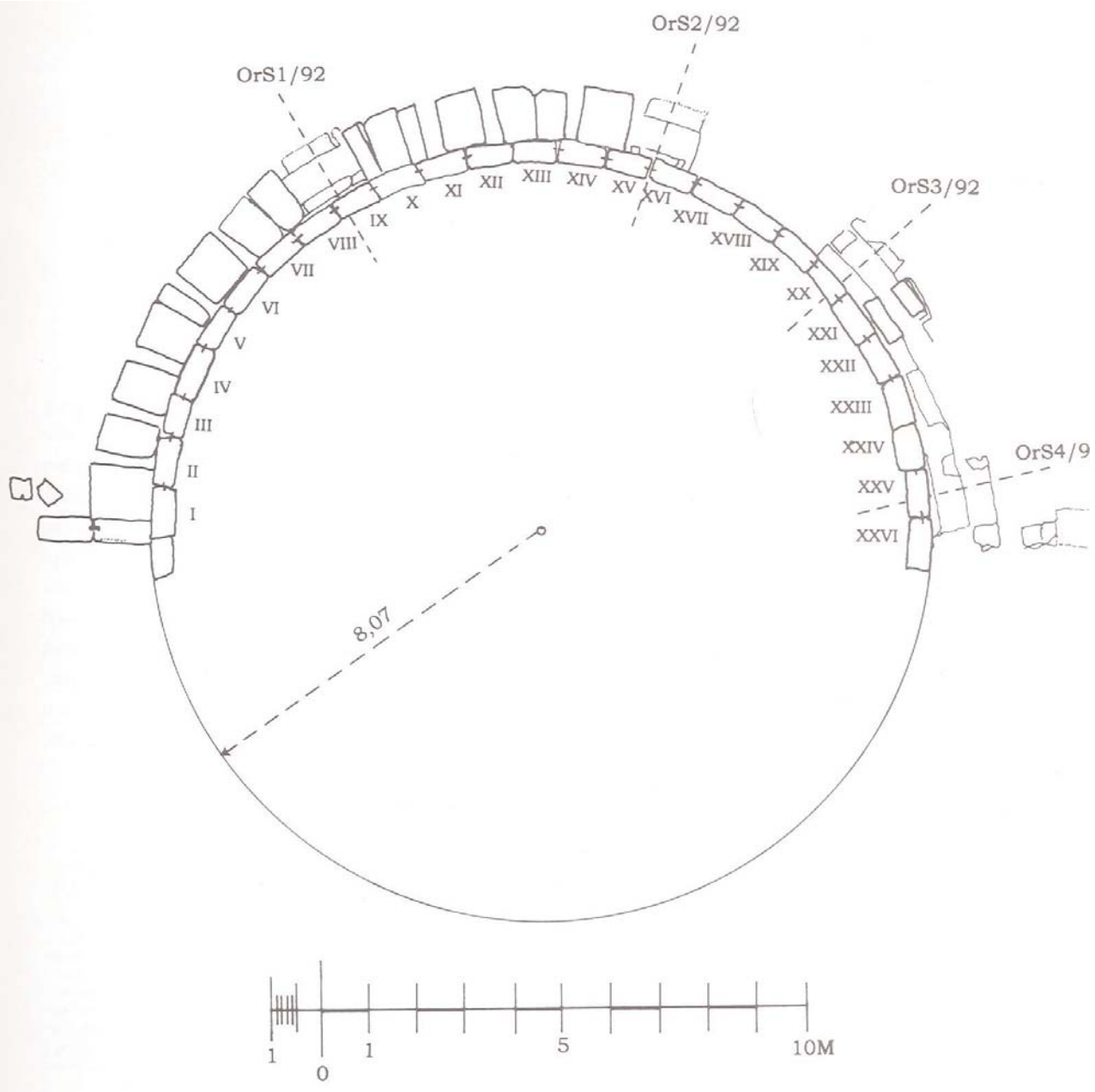

ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

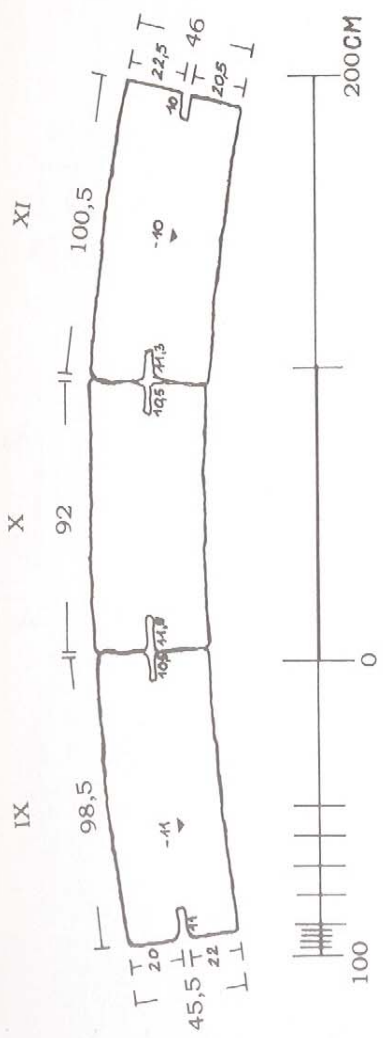
1. Η ορχήστρα

Η ορχήστρα του θεάτρου των Ονιαδών σχηματίζει στην κάτοψη ολόκληρο κύκλο. Το μέσο μήκος της διαμέτρου και της ακτίνας της είναι 16,14μ. και 8.07μ. αντίστοιχα (εικ. 5, σχ. 1,2). Χάρη στην πολύ καλή κατάσταση και επεξεργασία των μεμονωμένων τμημάτων του λίθινου πλαισίου της, τα οποία βρίσκονται βασικά στην αρχική τους θέση (in situ), το κέντρο της ορχήστρας προσδιορίζεται με μεγάλη ακρίβεια. Η μέτρηση των αποστάσεων από το κέντρο της ορχήστρας προς τις εξωτερικές ακμές των λίθινων τμημάτων του περιφερειακού πλαισίου της εμφανίζει μικρές αποκλίσεις (κυμαίνονται από 0,004 μέχρι 0,026μ., συχνότερα 0,006μ.), οφειλόμενες πιθανότατα σε μεταγενέστερες, μικρές μετατοπίσεις των μεμονωμένων λίθων. Η ορχήστρα, όπως και ο χώρος των θεατών (κοίλο), προσαρμόζεται στα βασικά της σημεία στην υπάρχουσα γεωμορφολογία του εδάφους, η οποία χαρακτηρίζεται κυρίως από τη μεγάλη κλίση του φυσικού βράχου από τα ΝΑ προς τα ΝΔ., επομένως η δομή της είναι σαφώς διαφορετική στο ΝΔ τμήμα της (επίχωση) από ό,τι στο ΝΑ. Σε ορισμένα σημεία της ορχήστρας μάλιστα, καθώς και της σκηνής, όπως λ.χ. στο λεγ. ΝΑ παρασκήνιο και στο χώρο του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου (Qm1) της ορθογώνιας αίθουσας, ο ομοιόμορφα δουλεμένος φυσικός βράχος αντιστοιχεί (καθ' ύψος) στο αρχικό επίπεδο του δαπέδου του σκηνικού χώρου. Το άνω στρώμα της επίχωσης της ορχήστρας είναι ανάμεικτο με την προερχόμενη από τη λάξευση μεγάλων λίθων λατύπη (αποξέσματα λίθου). Το βόρειο ημικύκλιο του πλαισίου της ορχήστρας (προς την πλευρά του κοίλου) αποτελείται από είκοσι έξι επιμελώς κατεργασμένα λίθινα τμήματα από λευκό ασβεστόλιθο, τα οποία φέρουν στην ορατή πρόσοψη τους, διακοσμητικό προφίλ (πρβλ. εικ. 5, σχ. 1, αριθ. 3). Σύμφωνα με τη σχεδιαστική αποτύπωση και την περιγραφή του Rowell, αρχικά ολόκληρη η κυκλική ορχήστρα περιβαλλόταν από λίθινο πλαίσιο, όπως λ.χ. η ορχήστρα του θεάτρου της Επιδαύρου ή του Άργους. Από το πλαίσιο του νοτίου ημικυκλίου της (που πρόσκειται στο σκηνικό κτίσμα) βρέθηκαν κατά την ανασκαφή του Rowell (1900) μόνο τα τρία πρώτα λίθινα τμήματα του ΝΔ άκρου του. Από τη λεία άνω επιφάνεια και τις σχεδόν ακατέργαστες πλευρές τους προκύπτει με σαφήνεια ότι η πραγματική λειτουργία του λίθινου πλαισίου του νότιου ημικυκλίου της ορχήστρας ήταν να υπογραμμίζει και οπτικά την αρχιτεκτονική και λειτουργική αυτονομία και ιδιαιτερότητα της ορχήστρας απέναντι στα άλλα δύο αρχιτεκτονικά μέλη (κοίλο, σκηνή) του θεατρικού κτίσματος. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι τα τρία σχετικά λεπτά λίθινα τμήματα του ΝΑ ημικυκλίου της ορχήστρας δεν συνδέονταν μεταξύ τους με οριζόντιους μεταλλικούς συνδέσμους, όπως λ.χ. τα λίθινα τμήματα του ΒΔ, αλλά απλά με εφαρμοστούς αρμούς.

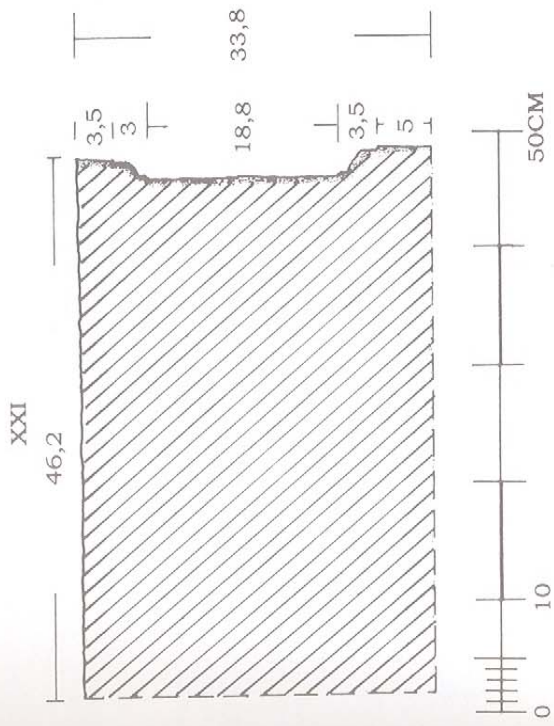
Τα σωζόμενα λίθινα τμήματα του περιφερειακού πλαισίου της ορχήστρας που πρόσκεινται στον αποχετευτικό αγωγό εμφανίζουν ελαφρά λοξούς αρμούς επαφής, λόγω της βασικά ομόκεντρης διάταξης τους προς το κέντρο του κύκλου της.

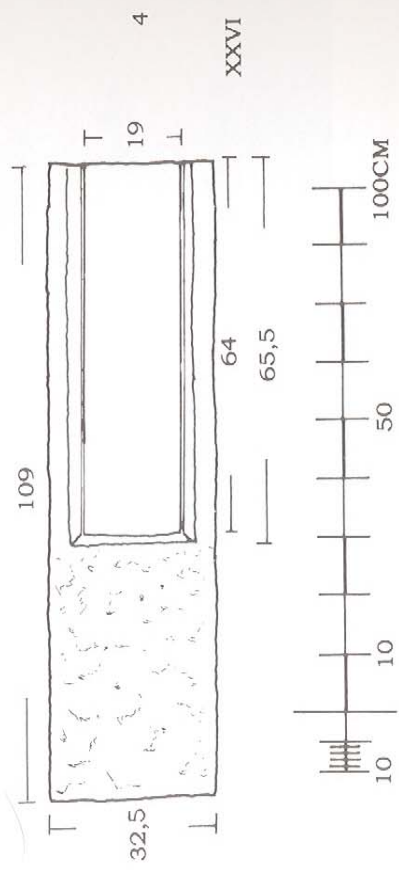
Σχ. 1: Ορχήστρα, αποχετευτικός αγωγός. Κάτοψη. Αποτύπωση λεπτομερειών στα λίθινα τμήματα του περιφερειακού πλαισίου της ορχήστρας. Κάτοψη. Σχεδιαστική τομή στο τμήμα XXII. Πρόσθια πλευρά του τμήματος XXVI

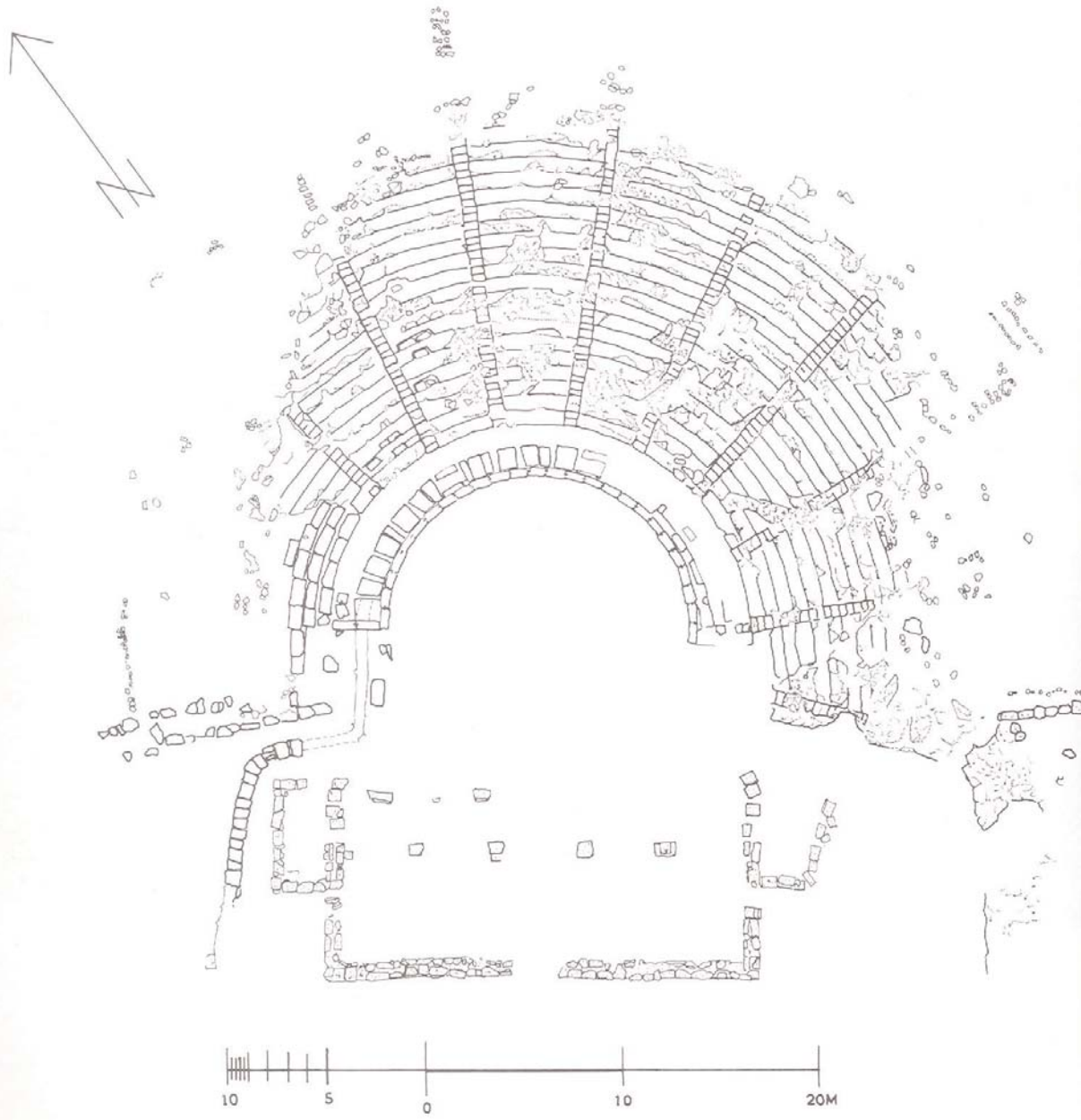
Κάτοψη

Σχεδιαστική τομή στο τμήμα XXI

Πρόσθια πλευρά του τμήματος XXVI

Σχ. 2: Το θέατρο. Κάτοψη.

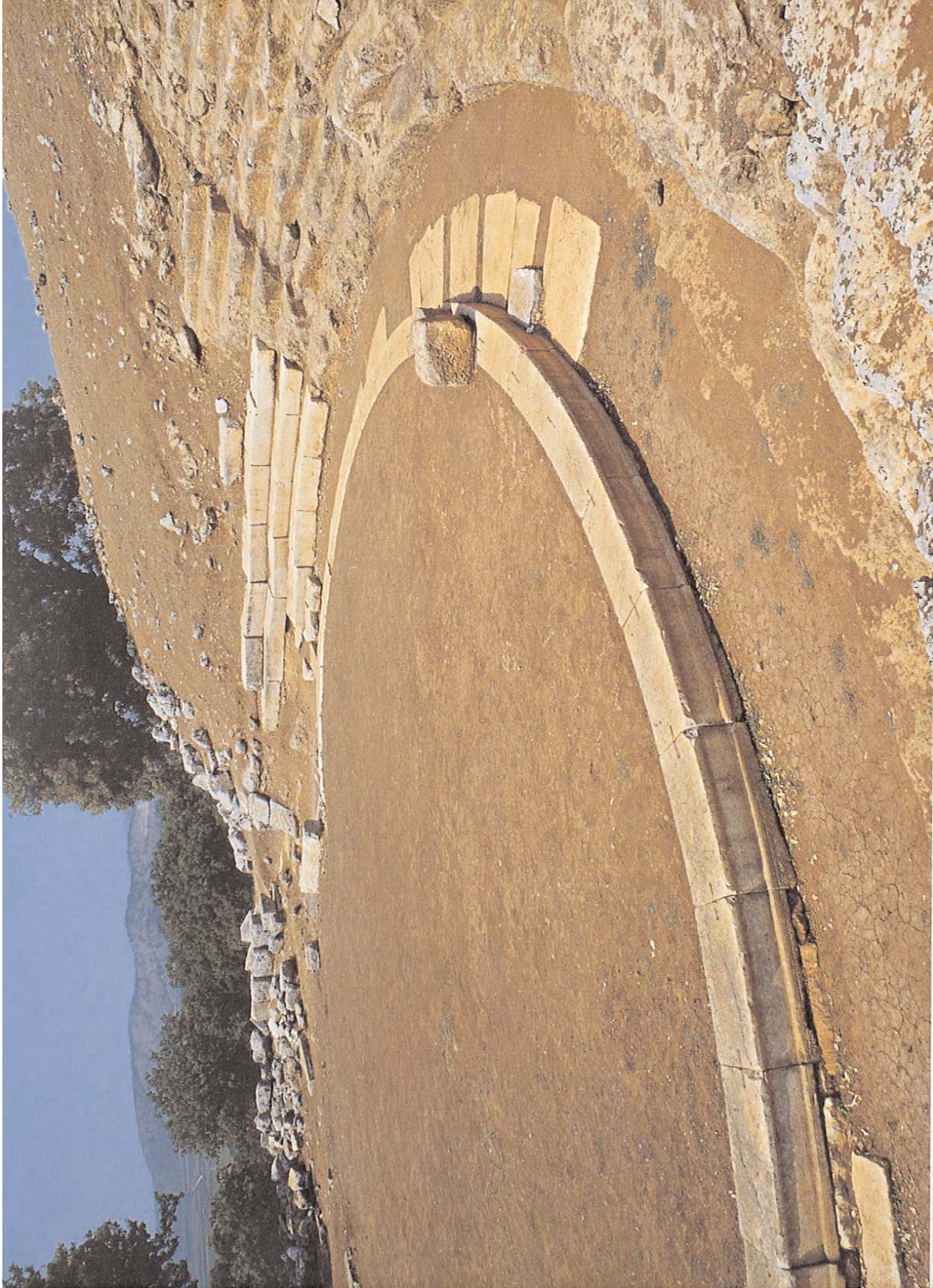

Εικ. 5: Η ορχήστρα. Άποψη από τα βόρεια

Συνεπώς το μήκος της εξωτερικής, ορατής πλευράς τους με το διακοσμητικό προφίλ είναι λίγο μεγαλύτερο - η μέση απόκλιση κυμαίνεται γύρω στα 0,016μ.- από το αντίστοιχο της εσωτερικής πλευράς τους. Σύμφωνα με τις μετρήσεις, η μέγιστη διακύμανση ανέρχεται στα 0,18μ. (1,05μ.-0,87μ.). Ισομήκεις εσωτερικές πλευρές εμφανίζουν οι λίθοι V και XI, καθώς και οι X και XV με 0,96μ. και 0,905μ. αντίστοιχα, ενώ ισομήκεις εξωτερικές οι λίθοι XIV, XVI, V και XIII με 1,00μ. Το πλάτος τους είναι 0,46μ. Θα σημειώσουμε ότι οι διακυμάνσεις του πλάτους των λίθινων τμημάτων του πλαισίου δεν υπερβαίνουν το 0,015μ. και κατά συνέπεια δεν είναι οπτικά εμφανείς. Αντίθετα οι αισθητές διακυμάνσεις του ύψους τους από 0,32μ. έως 0,42μ. (μέσο ύψος: 0,37μ.) συνδέονται προφανώς με την προβλεπόμενη στο σχεδιασμό της οικοδόμησης του θεάτρου μετατροπή της ανώμαλης επιφάνειας του φυσικού βράχου σε ομαλή. Όπως δείχνουν οι εγκοπές στις άνω οριζόντιες επιφάνειες των μεμονωμένων λίθινων τμημάτων του πλαισίου της ορχήστρας, τα τμήματα ήταν συνδεδεμένα οριζόντια μεταξύ τους με πειόμορφους συνδέσμους στα σημεία των κάθετων αρμών επαφής τους (εικ. 6). Οι αύλακες υποδοχής των μεταλλικών ράβδων (σήμερα δεν διατηρείται καμία ράβδος) έχουν μήκος 0,20μ., ενώ το πλάτος των αυλακιών κυμαίνεται στο δάπεδο τους από 0,015μ.-0,02μ. και στο χείλος τους από 0,025μ.-0,03μ. Τόσο η ελαφρώς τραπεζοειδής διατομή των αυλακιών όσο και το γεγονός ότι οι αύλακες υποδοχής έχουν συνήθως μεγαλύτερες διαστάσεις από τις ράβδους, συνηγορούν για τη στερέωση των οριζόντιων συνδέσμων με μολυβδοχώρηση.

Οι ορατές πλευρές των λίθινων τμημάτων του περιφερειακού πλαισίου της ορχήστρας προς την πλευρά του αποχετευτικού αγωγού φέρουν κατά μήκος μια απαλή διακοσμητική κατατομή (προφίλ) στο επάνω και το κάτω μέρος της λείας επιφάνειας τους, ύψους 0,19μ. Το άνω προφίλ αποτελείται από μία κατά 0,025μ.-0,03μ. προεξέχουσα ταινία, ύψους 0,035μ.-, και ένα είδος κυμάτιου με λεία επιφάνεια, σχεδόν ημικυκλικής διατομής, ύψους 0,025μ.-0,03μ. Ως μετάβαση προς το κάτω λείο τμήμα λειτουργεί μία άλλη ελαφρώς προεξέχουσα ταινία, ύψους 0,006μ. Το κάτω προφίλ, το οποίο είναι από μορφολογικής άποψης παρόμοιο δομημένο, διακρίνεται για τις κάπως μεγαλύτερες διαστάσεις των στοιχείων του. Εξαιρέση αποτελεί το NA ακραίο λίδινο τμήμα του περιφερειακού πλαισίου (XXVI), μήκους 1,09μ., πλάτους 0,46μ. και ύψους 0,325μ. Το διαφορετικά δομημένο διακοσμητικό προφίλ της πρόσθιας πλευράς του -πλαισιώνεται από λείες ζώνες, ύψους 0,035μ.- δεν εκτείνεται σε όλο το μήκος της (1,09μ.), όπως στα παραπάνω αναφερθέντα λίθινα τμήματα, αλλά καταλαμβάνει μόνο ένα τμήμα της (0,665μ.). Το υπόλοιπο, μήκους 0,435μ. (1,09μ.-0,665μ.), είναι αδρά κατεργασμένο με σμίλη (ξο'ίς). Αυτή η διαμόρφωση οφείλεται προφανώς στο γεγονός ότι η εξωτερική πλευρά του ήταν μόνο μερικώς ορατή. Κατά συνέπεια, η διακοσμητική κατατομή του ακραίου λίθου οριοθετεί με απόλυτη ακρίβεια το ορατό τμήμα του περιφερειακού λίθινου πλαισίου του κύκλου της ορχήστρας.

Τα μεμονωμένα λίθινα τμήματα στην πλειονότητα τους εδράζονται σε ειδικά κατεργασμένες πλάκες από τον ίδιο σκληρό λευκό ασβεστόλιθο. Το πάχος των πλακών αυξάνεται ανάλογα με την κλίση του φυσικού βράχου από NA (0,02μ.-0,04μ.) προς ΒΔ (0,10μ.-0,12μ.). Εξαιρέση αποτελούν μόνο τα δύο και μερικώς το τρίτο λίθινο τμήμα στο χώρο της ανασκαφικής τομής OrS4 (πρβλ. σχ. 1), τα οποία εδράζονται απευθείας στον ειδικά λαξευμένο φυσικό βράχο. Από τη μέτρηση του ύψους των άνω επιφανειών των λίθινων τμημάτων του πλαισίου της ορχήστρας προκύπτει το σχετικό ύψος -0,109μ. Η ελάχιστη διαφορά ύψους ανέρχεται στα 0,002μ., η μέγιστη στα 0,056μ.

Εικ. 6: Μερική άποψη του περιφερειακού λίθινου πλαισίου της ορχήστρας με τις αύλακες υποδοχής των οριζόντιων συνδέσμων στους κάθετους αρμούς επαφής τους. Άποψη από τα ανατολικά.

Εικ. 7: Υπολείμματα των δύο βαθμίδων ανάμεσα στον αποχετευτικό αγωγό και στην ορχήστρα στο ΝΑ άκρο του αγωγού. Άποψη από τα νότια.

Εικ. 8: Γενική άποψη του αποχετευτικού αγωγού.

Ο αποχετευτικός αγωγός

Ο αποχετευτικός αγωγός, που περιβάλλει το βόρειο ημικύκλιο της ορχήστρας, προσαρμόστηκε κατασκευαστικά στην υπάρχουσα γεωμορφολογία της περιοχής του θεάτρου (εικ. 5, 6, σχ. 2), γεγονός το οποίο τεκμηριώνει η μοναδική εκροή των ομβρίων υδάτων στο ΝΔ τμήμα του αγωγού. Ο αποχετευτικός αγωγός ήταν ορατός μόνο γύρω από το λίθινο πλαίσιο του ΒΔ ημικυκλίου της ορχήστρας. Η επιμελώς κατεργασμένη άνω επιφάνεια των καλυκτῆριων πλακών του αποτελούσε ταυτόχρονα ένα διάδρομο, πλάτους 1,16μ., τον οποίο χρησιμοποιούσαν οι θεατές κατά την είσοδο ή την έξοδο τους από τις παρόδους του θεάτρου. Η σχετικά μεγάλη διαφορά ύψους ανάμεσα στο δάπεδο της ορχήστρας και στην άνω επιφάνεια της κάλυψης του αποχετευτικού αγωγού, που ανέρχεται γύρω στα 0,34μ., ξεπεράστηκε με την κατασκευή δυο βαθμιδών σε κάθε άκρο του κυκλικού, ορατού αποχετευτικού αγωγού. Από την αρχική κατασκευή αυτών των βαθμιδών διατηρήθηκε στην αρχική θέση της (in situ) μόνο η κάτω βαθμίδα (σχετικό ύψος: -0.29μ.) του ΝΔ άκρου του αγωγού (σχ. 2). Αποτελείται από δύο λίθινα τμήματα οριζόντια συνδεδεμένα με μεταλλικούς συνδέσμους στους κάθετους αρμούς επαφής τους. Από τις συμμετρικά τοποθετημένες δύο βαθμίδες στο ΝΑ άκρο του αποχετευτικού αγωγού δεν υπάρχουν σήμερα υπολείμματα. Όμως η ύπαρξη των δυο βαθμιδών θεωρείται απόλυτα τεκμηριωμένη από τις περιγραφές του Powell και του Fiechter, καθώς και από την ορθογώνια, αποσπασματικά διατηρημένη επιφάνεια εδράσεώς τους στο φυσικό βράχο και φυσικά από την υπάρχουσα φωτογραφική και σχεδιαστική τεκμηρίωση του Powell (εικ 7). Κατά την έρευνα του Fiechter, η κάτω βαθμίδα βρισκόταν ακόμη στην αρχική της θέση (in situ). Αντίθετα έλλειπε το τμήμα της άνω βαθμίδας προς την πλευρά του κοίλου, το οποίο όμως περιέγραψε στην αρχική του θέση ο Powell. Το μήκος του ήταν 0,70μ., το πλάτος του 0,49μ.. Σύμφωνα με τον Powell, η κάτω βαθμίδα αποτελείτο από τρία ξεχωριστά λίθινα τμήματα, τα οποία ήταν συνδεδεμένα στους κάθετους αρμούς επαφής τους με οριζόντιους μεταλλικούς συνδέσμους.

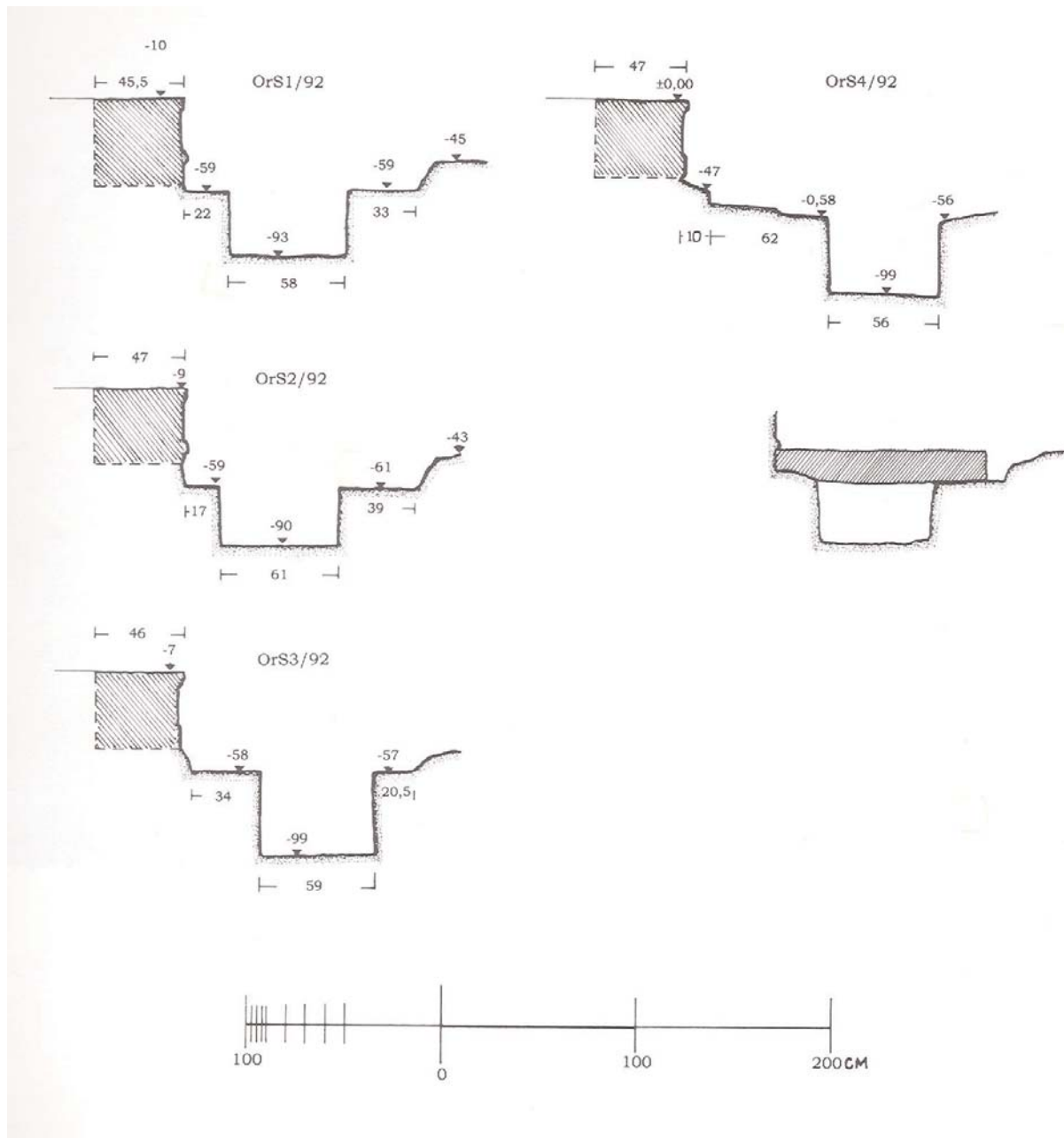
Το υπόγειο τμήμα του αποχετευτικού αγωγού αρχίζει κάτω από τις δύο βαθμίδες του ΝΔ άκρου του ορατού τμήματος του και ακολουθεί σχεδόν παράλληλη πορεία προς την εφαπτομένη του κύκλου της ορχήστρας σε μήκος 5,00μ. προς τα ΝΔ (εικ 8, σχ. 2). Στη συνέχεια κάμπτεται τοξοειδώς προς τα ΝΔ και συνεχίζεται κατά μήκος του αναλημματικού τοίχου της παρόδου, σε διάστημα 4,00μ. Μετά την τελευταία, επίσης τοξοειδή καμπή του γύρω από το λεγ. ΝΔ παρασκήνιο, κατευθύνεται λοξά εκτός του σκηνικού κτίσματος.

Στον παρακάτω συγκριτικό πίνακα καταγράφονται συνοπτικά το πλάτος και τα σχετικά ύψη της επιφάνειας εδράσεώς στα σημεία των τεσσάρων ανασκαφικών τομών (Ors 1- Ors 4 / σχ. 3, πρβλ. σχ. 2, 3):

Ors1/92 Επιφάνεια εδράσεως	= 0,22μ. (πλάτος) Σχετικό ύψος = - 0,59μ.
Ors2/92 Επιφάνεια εδράσεως	= 0,17μ. (πλάτος) Σχετικό ύψος = - 0,59μ.
Ors3/92 Επιφάνεια εδράσεως	= 0,34μ. (πλάτος) Σχετικό ύψος = - 0,58μ.
Ors4/92 Επιφάνεια εδράσεως	= 0,51μ. (πλάτος) Σχετικό ύψος = - 0,58μ.

Από την αρχική κάλυψη του ορατού αποχετευτικού αγωγού, γύρω από το περιφερειακό λίθινο πλαίσιο της ορχήστρας, βρίσκονται σήμερα στην αρχική τους θέση (in situ) μόνο δεκαπέντε ακέραιες καλυπτήριες πλάκες. Η σαφής οικοδομική κατάσταση στο τμήμα αυτό του θεάτρου (εικ. 5, σχ. 1, 2) δεν καθιστούσε απαραίτητη την απομάκρυνση τους κατά τη διάρκεια της έρευνας, καθώς υπήρχε κίνδυνος να υποστούν ρήγματα. Στην αρχική της θέση, αλλά σε αποσπασματική κατάσταση, βρίσκεται και μια καλυπτήρια πλάκα στο ΝΑ ήμισυ του περιφερειακού αγωγού. Κατά την αποκάλυψη του θεάτρου από τον Powell (αρχές του 20ού αι.), στο τμήμα αυτό του αγωγού βρίσκονταν όλες οι καλυπτήριες πλάκες στην αρχική τους θέση (πρβλ. εικ. 7) και σύμφωνα με το σχέδιο κάλυψης και την περιγραφή του Αμερικάνου αρχαιολόγου, καθώς και τα υπάρχοντα υπολείμματα, ο αριθμός αυτών των καλυπτήριων πλακών ανάμεσα στα δύο άκρα του αγωγού (βαθμίδες) πρέπει να ήταν συνολικά είκοσι εννέα. Το μέσο μήκος των σωζόμενων πλακών είναι 1,11μ. (1.10μ.-1,12μ.), το πάχος τους 0,17μ., έχουν δε ακτινωτά κατεργασμένες πλευρές λόγω της κάπως ομόκεντρης διάταξής τους προς το κέντρο του κύκλου της ορχήστρας και κατά συνέπεια διαφορετικού πλάτους εξωτερική και εσωτερική ακμή. Ο όρος 1ομόκεντρος1 ανταποκρίνεται όμως περισσότερο στο αδρό τραπεζοειδές σχήμα τους και λιγότερο στην ακριβή διάταξη τους προς το κέντρο του κύκλου της ορχήστρας. Το μέσο πλάτος της εξωτερικής ακμής τους (προς την πλευρά του κοίλου) είναι 0,82μ., της εσωτερικής (προς την πλευρά της ορχήστρας) μόνο 0,72μ., δηλαδή κατά 0,10μ. μικρότερο.

Σύμφωνα με τις μετρήσεις του Powell, το μέσο πλάτος της εξωτερικής ακμής των καλυπτήριων πλακών του ΝΑ τμήματος του αγωγού (οι οποίες δεν σώζονται σήμερα) ήταν επίσης 0,82μ. Οι πλάκες είναι

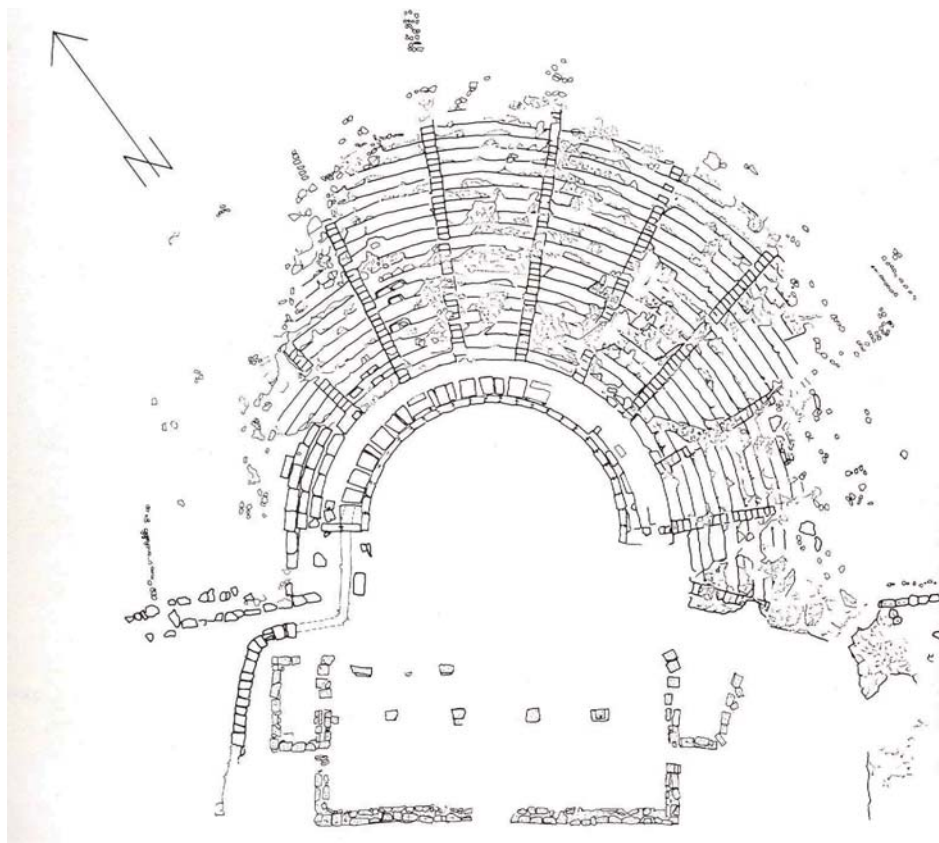

Σχ. 3: Ορχήστρα, αποχετευτικός αγωγός. Σχεδιαστικές τομές OrS1, OrS2, OrS3, OrS4. Σχεδιαστική τομή του αγωγού με καλυπτήρια πλάκα.

τοποθετημένες σε διαφορετικές αποστάσεις μεταξύ τους, ώστε το βρόχινο νερό να διοχετεύεται εύκολα στον αποχετευτικό αγωγό από τα ανοίγματα ανάμεσα τους (εικ. 5, σχ. 2). Η σταθερότητα των καλυπτήριων πλακών στις επιφάνειες εδράσεως τους εξασφαλίστηκε σε μεγάλο βαθμό με την κατεργασία ενός υψηλότερου τμήματος φυσικού βράχου στα μεταξύ τους ανοίγματα, ώστε να εμποδίζεται η μετακίνησή τους δεξιά ή αριστερά. Αλλά και το υπόγειο τμήμα του αγωγού είχε στην εποχή του Powell, αντίθετα από τη σημερινή αρχαιολογική κατάσταση, σχεδόν ολόκληρη την αρχική κάλυψη του. Οι σωζόμενες καλυπτήριες πλάκες *in situ* βρίσκονται αποκλειστικά στο χώρο της ΝΔ παρόδου και στο τμήμα του αγωγού εκτός του σκηνικού οικοδομήματος (σχ. 2). Από τις καλυπτήριες πλάκες του υπόγειου τμήματος του αγωγού ανάμεσα στις δυο βαθμίδες του ΝΔ άκρου του ορατού αγωγού και περίπου το μέσο της ΝΔ παρόδου, που καταγράφηκαν και σχεδιάστηκαν από τον Powell (εικ. 3), δεν σώζεται πλέον καμία. Ο αριθμός των σωζόμενων σήμερα καλυπτήριων πλακών, πρόχειρα τοποθετημένων και σχεδόν χωρίς αρμούς επαφής, ανέρχεται σε δεκαπέντε, από τις οποίες η τρίτη (στην αρχή της παρόδου) βρίσκεται μερικώς εντός του αγωγού, σπασμένη σε δυο κομμάτια.

Ο διάδρομος γύρω από την ορχήστρα

Ο διάδρομος γύρω από την ορχήστρα, τον οποίο χρησιμοποιούσαν οι θεατές για την πρόσβαση στις θέσεις τους ή κατά την αποχώρησή τους από το θέατρο, αποτελείται από τον καλυμμένο αποχετευτικό αγωγό (πλάτος = 1,16μ.) και τον στενότερο διάδρομο, που χρησίμευε και ως υποπόδιο για τους καθημένους θεατές της πρώτης σειράς των εδωλίων (εικ. 6, σχ. 2). Ο διάδρομος αυτός είναι λαξευμένος στο φυσικό βράχο, όπως και ο αποχετευτικός αγωγός. Η επιφάνεια του εμφανίζει μικρή κλίση προς την πλευρά της ορχήστρας, ώστε να διευκολύνεται η διοχέτευση των ομβρίων υδάτων στον αγωγό. Αντίθετα με το σχεδόν απόλυτα ακριβές κυκλικό σχήμα της ορχήστρας, ο βασικός κύκλος του χώρου των θεατών, η *ima circinatio* του Βιτρούβιου, εμφανίζει μια ελαφρώς ελλειψοειδή μορφή. Από αιπό το κάπως ελλειπτικό σχήμα της κάτοψης του κοίλου προκύπτει μια ανάλογη διαπλάτυνση του διαδρόμου γύρω από την ορχήστρα προς τα άκρα του. Έτσι η ακτίνα του κύκλου των ακραίων κερκίδων του κοίλου είναι μεγαλύτερη της αντίστοιχης του κύκλου των μεσαίων κερκίδων, διαφορά που δείχνει ότι το κοίλο αποτελεί μόνο κατά το ήμισυ σχεδόν κανονικό κύκλο.

Σχ. 2: Το θέατρο. Κάτοψη.

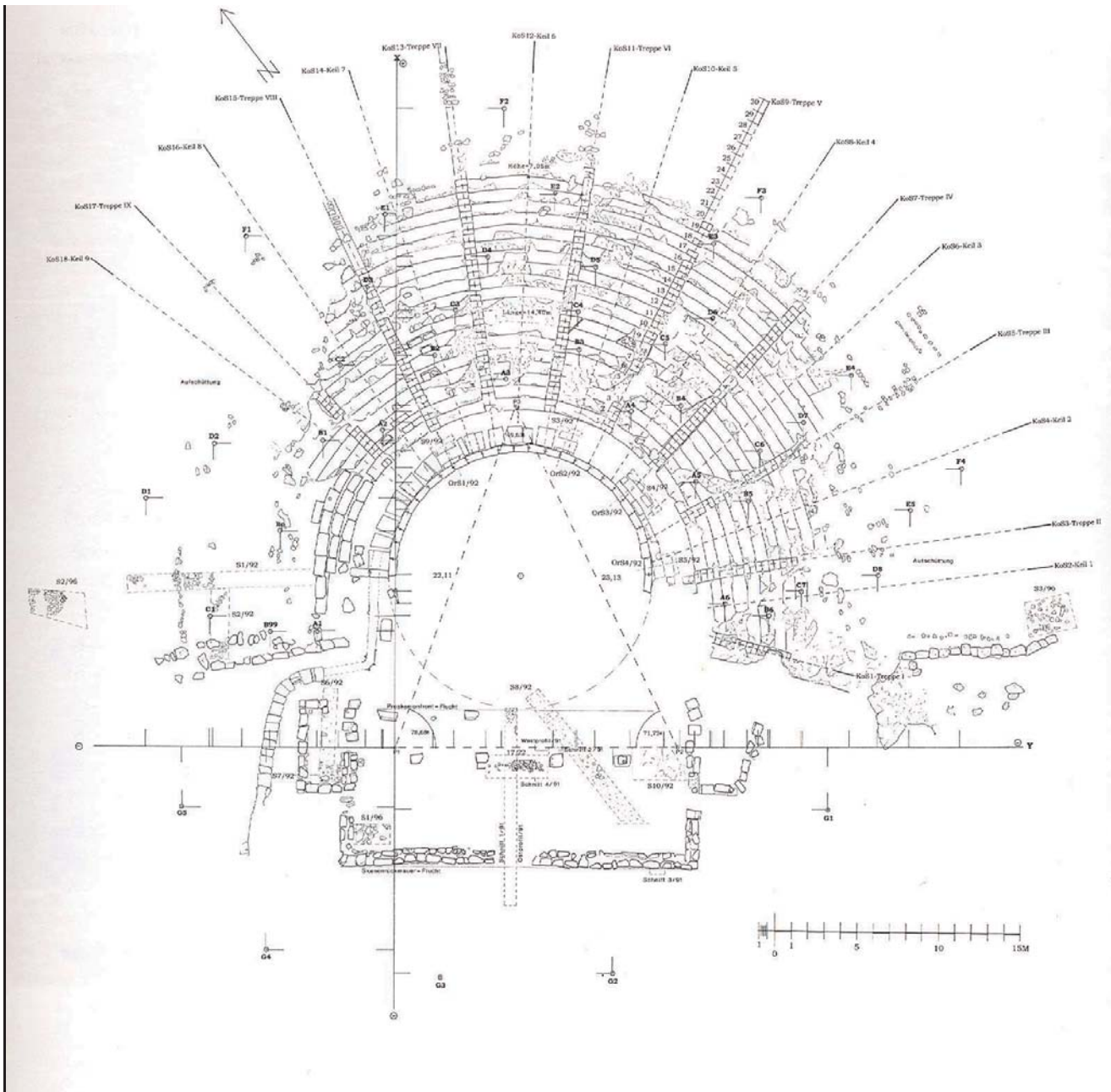

Εικ. 9: Ο χώρος των θεατών (κοίλο). Άποψη από τα νότια.

2. Ο χώρος των θεατών (κοίλο)

Ο χώρος των θεατών του θεάτρου των Οινιαδών είναι απόλυτα προσαρμοσμένος, κατασκευαστικά και λειτουργικά, στα υπάρχοντα γεωμορφολογικά δεδομένα της περιοχής, τα οποία καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό και την αρχιτεκτονική διαμόρφωση του (εικ. 9). Βασική συνέπεια αυτής της προσαρμογής αποτελεί η λάξευση του μεγαλύτερου μέρους των εδωλίων στο φυσικό βράχο. Μόνο σε εκείνα τα σημεία, όπου ο φυσικός βράχος δεν είχε το απαιτούμενο ύψος για την προβλεπόμενη κατεργασία των εδωλίων ή ήταν υπερβολικά μαλακός (σαθρός) ή είχε ρήγματα κατά τη διάρκεια των εργασιών, συμπληρωνόταν με ένθετα εδώλια από το ίδιο οικοδομικό υλικό σε ειδικά διαμορφωμένες επιφάνειες εδράσεως. Τη συνέπεια και την ακρίβεια με την οποία ο οικοδομικός σχεδιασμός του κοίλου συμπεριέλαβε την υπάρχουσα μορφολογία της βραχώδους τοποθεσίας, δείχνει με ιδιαίτερη σαφήνεια η οικοδομική δομή της ΝΑ ακραίας κερκίδας. Στην κερκίδα αυτή ξεχωρίζει αρχιτεκτονικά και οπτικά από το υπόλοιπο βραχώδες περιβάλλον μόνο το άνω τμήμα της, το οποίο χαρακτηρίζεται από την τεχνητή επίχωση και τον χτισμένο αναλημματικό τοίχο πολυγωνικής λιθοδομής για τη συγκράτηση της. Τα εδώλια του κάτω τμήματος είναι εντελώς λαξευμένα στο φυσικό βράχο, ενώ ο ίδιος ο φυσικός βράχος αποτελεί το ΝΑ άκρο του κοίλου μετά την κατακόρυφη ευθυγράμμιση του. Συνεπώς το αρχιτεκτονικό άκρο του κοίλου δεν αποτελούσε, ως συνήθως, ένας χτισμένος τοίχος ορθογώνιας ή τραπεζιόσχημης λιθοδομής, αλλά ο κατακόρυφα διαμορφωμένος συμπαγής βράχος. Αντίθετα η επέκταση του χώρου των θεατών προς τα ΝΔ επιτεύχθηκε με ευρεία επίχωση, εξαιτίας του μεγάλου βάθους του φυσικού βράχου στο τμήμα αυτό του θεάτρου, για τη συγκράτηση της οποίας χτίστηκε αναλημματικός τοίχος ορθογώνιας και τραπεζοειδούς λιθοδομής. Από τα ένθετα εδώλια της επίχωσης δεν σώζεται πλέον κανένα ενώ αντίθετα, από τα ένθετα τμήματα εδωλίων στο λαξευμένο στο φυσικό βράχο τμήμα του κοίλου βρίσκονται ακόμη ορισμένα στις ειδικά κατεργασμένες θέσεις υποδοχής τους.

Ο χώρος των θεατών του θεάτρου των Οινιαδών αποτελείται από ένα και μοναδικό τμήμα, δεν χωρίζεται δηλαδή με το συνήθη περιφερειακό, οριζόντιο διάδρομο, το *διάζωμα* ή *δίοδο*, σε ένα κάτω και ένα άνω τμήμα (εικ. 9, σχ. 2). Συμφωνά με τα αρχιτεκτονικά δεδομένα του θεάτρου, η πρόσβαση των θεατών στα εδώλια του κοίλου γινόταν προφανώς αποκλειστικά από τις παρόδους και το διάδρομο γύρω από τον αποχετευτικό αγωγό. Στη διαπίστωση αυτή δεν συνηγορεί μόνο το γεγονός ότι ο αρχαιολογικά τεκμηριωμένος δρόμος της αρχαίας πόλης οδηγούσε απευθείας πίσω από τη σκηνή του θεάτρου, αλλά και η έλλειψη άμεσης πρόσβασης στο θέατρο από το άνω μέρος του. Σήμερα σώζονται μερικώς δεκαεννέα σειρές εδωλίων, οι οποίες λαξεύτηκαν στο φυσικό βράχο. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες αρχαιολογικές ενδείξεις, θα πρέπει να υποθέσουμε ωστόσο ότι πάνω από τα λαξευμένα εδώλια υπήρχαν και άλλες σειρές λίθινων εδωλίων, τοποθετημένες στην επιφάνεια της επίχωσης. Το κοίλο του θεάτρου χωρίζεται με δώδεκα ακτινωτές κλίμακες σε έντεκα σφηνοειδείς ενότητες, τις *κερκίδες* (σχ. 4). Από την αρχική συνολική εικόνα του κοίλου λείπουν σήμερα βαθμίδες, οι οποίες ήταν τοποθετημένες στο τμήμα της επίχωσης. Οι λαξευμένες βαθμίδες στο φυσικό βράχο διατηρούνται σε αρκετά καλή κατάσταση, ώστε η αναπαράσταση της αρχικής μορφής και των διαστάσεων τους να είναι εφικτή.

Σχ. 4: Η αποτύπωση του θεάτρου. Μέθοδος μέτρησης, ανασκαφικές τομές (S), σχεδιαστικές τομές στις κερκίδες (Keil), κλίμακες (Treppe) και στον αποχετευτικό αγωγό. Κάτοψη.

Οι κλίμακες

Η διάταξη των βαθμίδων ακολουθεί την κανονική αντιστοιχία δυο βαθμίδων σε ένα εδώλιο (εικ. 10), όπως λ.χ. στο θέατρο της Επιδαύρου ή της Δωδώνης (σχ. 5). Στην ακόλουθη περιγραφή των μεμονωμένων κλιμάκων και κερκίδων αναφέρονται η υπάρχουσα κατάσταση και οι διαστάσεις (μήκος, πλάτος και ύψος) των σωζόμενων βαθμίδων και εδωλίων, σύμφωνα με την αρίθμηση τους από το ΝΑ προς το ΝΔ άκρο του κοίλου. Επιπλέον, η πλούσια σχεδιαστική και φωτογραφική τεκμηρίωση, καθώς και τα ακόλουθα συμπεράσματα δίνουν, κατά την άποψη μας, μια αρκετά παραστατική εικόνα από τις υπάρχουσες δομές του κοίλου του θεάτρου.

Κλίμακα I

Από την κάτοψη τον θεάτρου προκύπτει ότι ο άξονας της πρώτης κλίμακας (εικ. 10. σχ. 6/ΚοΣ 1, σχ. 4), η οποία είναι λαξευμένη παράλληλα προς τον κατακόρυφα ευθυγραμμισμένο φυσικό βράχο του ΝΑ άκρου του κοίλου, συμπίπτει σχεδόν απόλυτα με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας (περνάει πολύ κοντά στο κέντρο της). Αν και η σημερινή κατάσταση των βαθμίδων της είναι σε μεγάλο βαθμό αποσπασματική - τέσσερις βαθμίδες (4η, 11η, 12η, 13η) είναι σχεδόν εντελώς κατεστραμμένες -, μολαταύτα οι πρώτες δεκαπέντε είναι αρκετά ευδιάκριτες. Το μήκος της πρόσθιας πλευράς τους είναι 0,66μ., το ύψος τους 0,19μ. και το πλάτος τους 0,38μ. Παράλληλα κατ. κατά μήκος του ανάλημματος στο άνω τμήμα της κερκίδας πολυγωνικής λιθοδομής, σώζονται υπολείμματα λίθινων βαθμιδωτών στρώσεων (σχ. 2), οι οποίες αποτελούσαν προφανώς ένα είδος θεμελίωσης των βαθμίδων στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου.

Κλίμακα II

Η ακόλουθη δεύτερη κλίμακα αποτελείται από δεκαεννέα βαθμίδες λαξευμένες στο φυσικό βράχο. Μόνο στις κάπως καλύτερα διατηρημένες οκτώ είναι εφικτές ακριβείς μετρήσεις για την αναπαράσταση της αρχικής τους μορφής (εικ. 10, σχ. 6/ΚοΣ3, σχ. 4). Στην αξονική προέκτασή τους στην επιφάνεια της επίχωσης σώζονται βαθμιδωτές λίθινες στρώσεις (κλίμακα 1), οι οποίες τεκμηριώνουν την αρχική ύπαρξη τοποθετημένων βαθμίδων στο τμήμα της επίχωσης του κοίλου. Αν και η κατάσταση των βαθμίδων είναι αρκετά αποσπασματική, μολαταύτα διαπιστώνουμε ότι η κάτομή τους εμφανίζει ένα ελαφρώς τραπεζοειδές σχήμα, εξαιτίας του διαφορετικού μήκους της πρόσθιας και οπίσθιας ακμής τους. Το μέσο μήκος τους είναι 0,72μ. και 0,685μ. αντίστοιχα, το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους είναι 0,18μ., το πλάτος τους 0,38μ. η άνω επιφάνεια τους εμφανίζει συνήθως κλίση (-4,6%) προς την πλευρά της ορχήστρας" ο άξονας της κλίμακας δεν συμπίπτει με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας.

Κλίμακα III

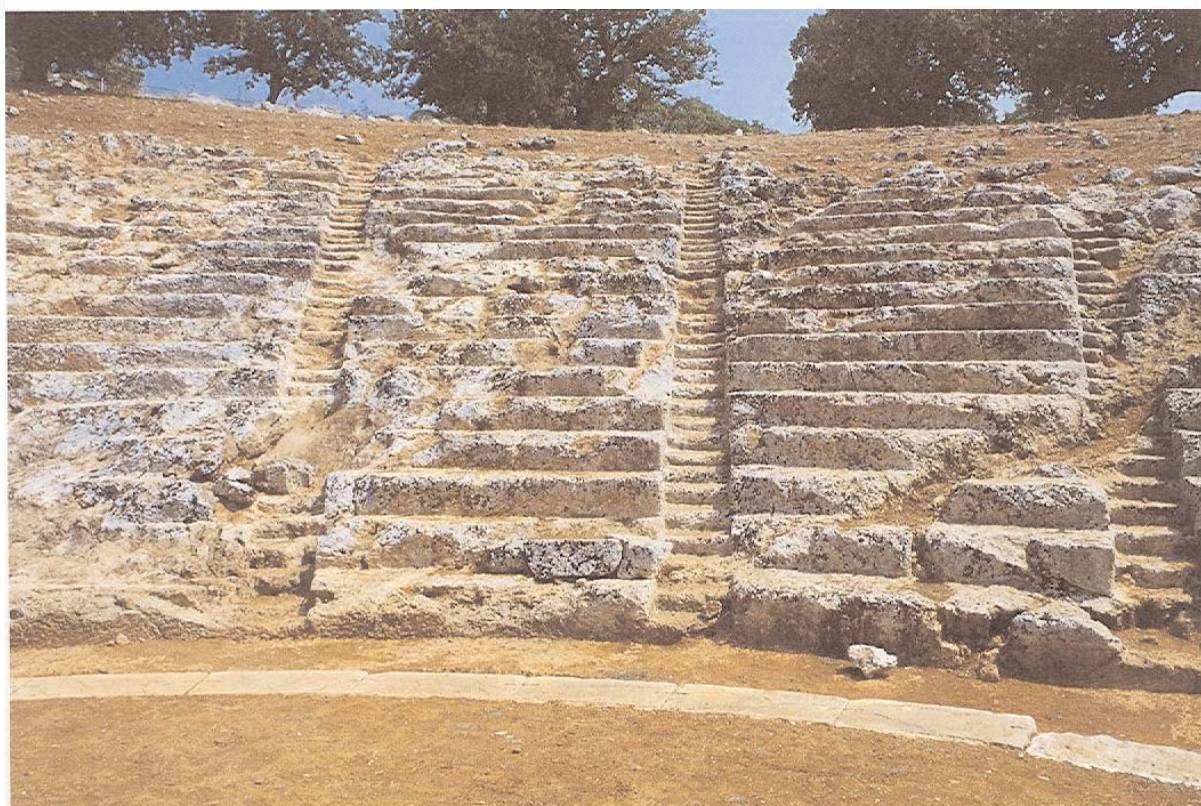
Η τρίτη κλίμακα αποτελείται από τριάντα βαθμίδες, λαξευμένες στο φυσικό βράχο. Την αρχική της προέκταση στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου προς τα άνω τεκμηριώνουν έντεκα λίθινες βαθμιδωτές στρώσεις (εικ. 10. σχ. 6/ΚοΣ5, σχ. 4), οι οποίες είναι τοποθετημένες σε άμεση αξονική σχέση προς την κλίμακα. Η κατάσταση των βαθμίδων είναι ιδιαίτερα αποσπασματική σε ορισμένα σημεία. Το μέσο μήκος της πρόσθιας και οπίσθιας ακμής τους είναι 0,66μ. και 0,64μ. (διαφορά 0,02μ.) αντίστοιχα, το μέσο ύψος είναι στην πρόσθια πλευρά τους 0,18μ-, το μέσο πλάτος τους 0,38μ. Η άνω επιφάνεια των βαθμίδων εμφανίζει ελαφρά κλίση προς την πλευρά της ορχήστρας. Ο ακριβής όμως προσδιορισμός της κλίσης δεν είναι δυνατός, λόγω της ιδιαίτερα αποσπασματικής διατήρησής τους. Ο άξονας της κλίμακας δεν συμπίπτει με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας (δεν διατρέχει το κέντρο της).

Κλίμακα IV

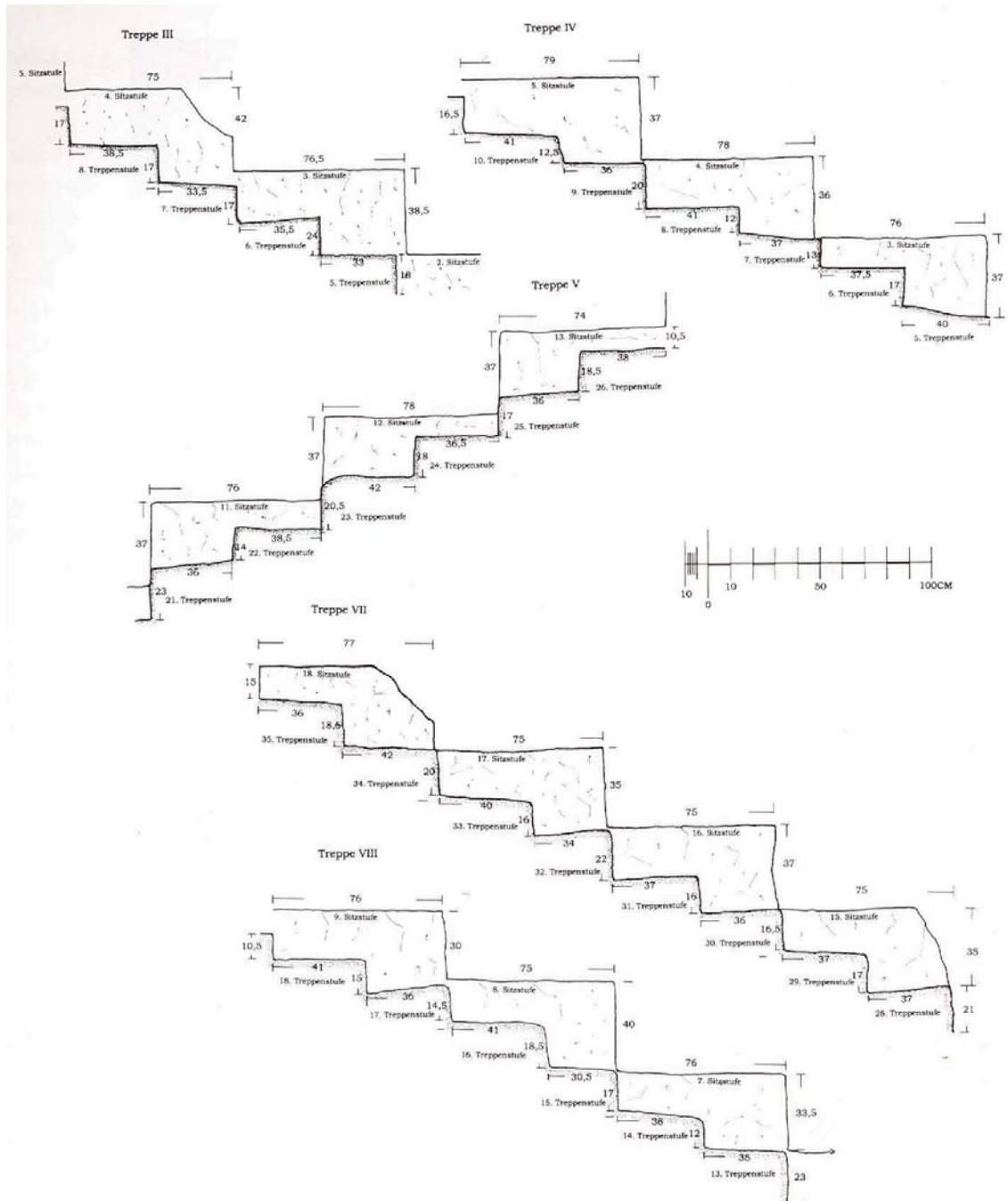
Η τέταρτη κλίμακα αποτελείται από τριάντα εννέα βαθμίδες, λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 10, εικ. 11, σχ. 6/ΚοΣ7, σχ 4). Την αρχική προέκτασή της στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου προς τα άνω τεκμηριώνουν τα υπολείμματα δύο λίθινων στρώσεων στον άξονα των λαξευμένων βαθμίδων (στο φυσικό βράχο). Η σχετικά ικανοποιητική διατήρηση των βαθμίδων - πρόκειται για την καλύτερα διατηρημένη κλίμακα - επιτρέπει μια ακριβέστερη προσέγγιση των αρχικών τους διαστάσεων. Το μέσο μήκος στην πρόσθια ακμή τους είναι 0,68μ.. στην οπίσθια 0,67μ. το μέσο ύψος των βαθμίδων στην πρόσθια πρόσοψή τους είναι 0,18μ., το μέσο πλάτος τους 0,37μ. Η μέση κλίση της άνω επιφάνειάς τους προς την πλευρά της ορχήστρας ανέρχεται στα -4,6%, Ο άξονας της κλίμακας δεν συμπίπτει με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας (δεν διατρέχει το κέντρο της).

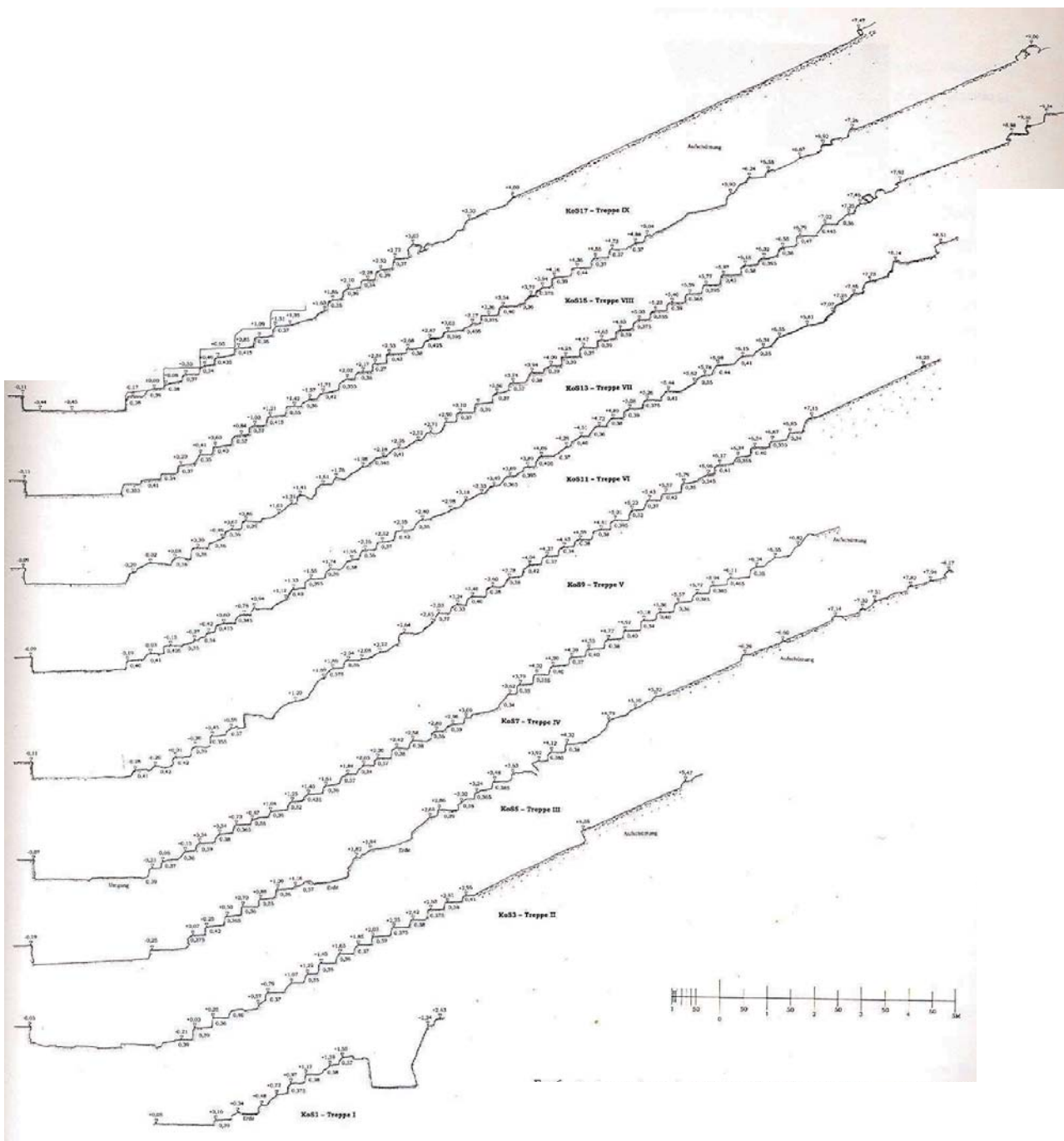
Εικ. 10: Μερική άποψη του κοίλου με τις κλίμακες I, II, III, IV και τις κερκίδες 1, 2, 3. Άποψη από τα ΝΔ.

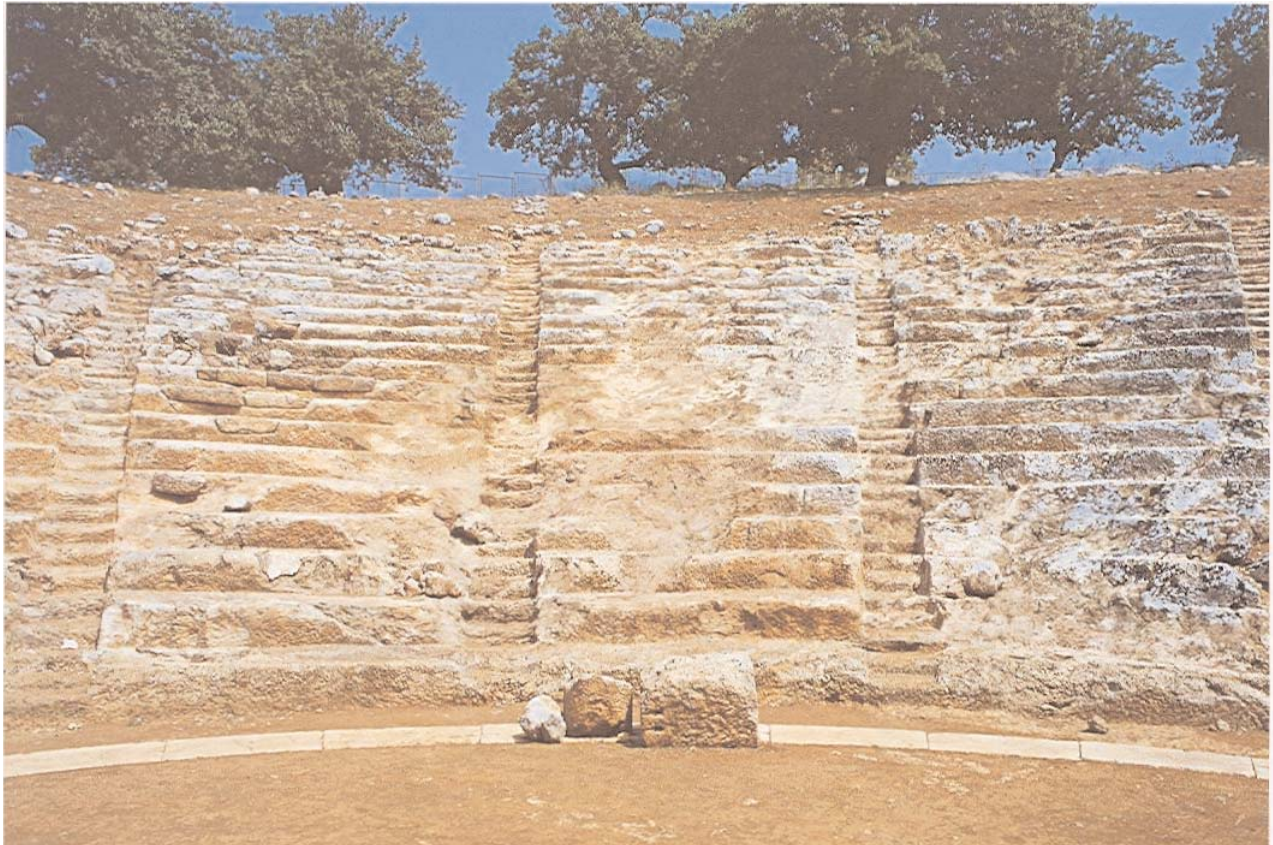
Εικ. 11: Μερική άποψη του κοίλου με τις κλίμακες III, IV, V και τις κερκίδες 3, 4, 5. Άποψη από τα νότια.

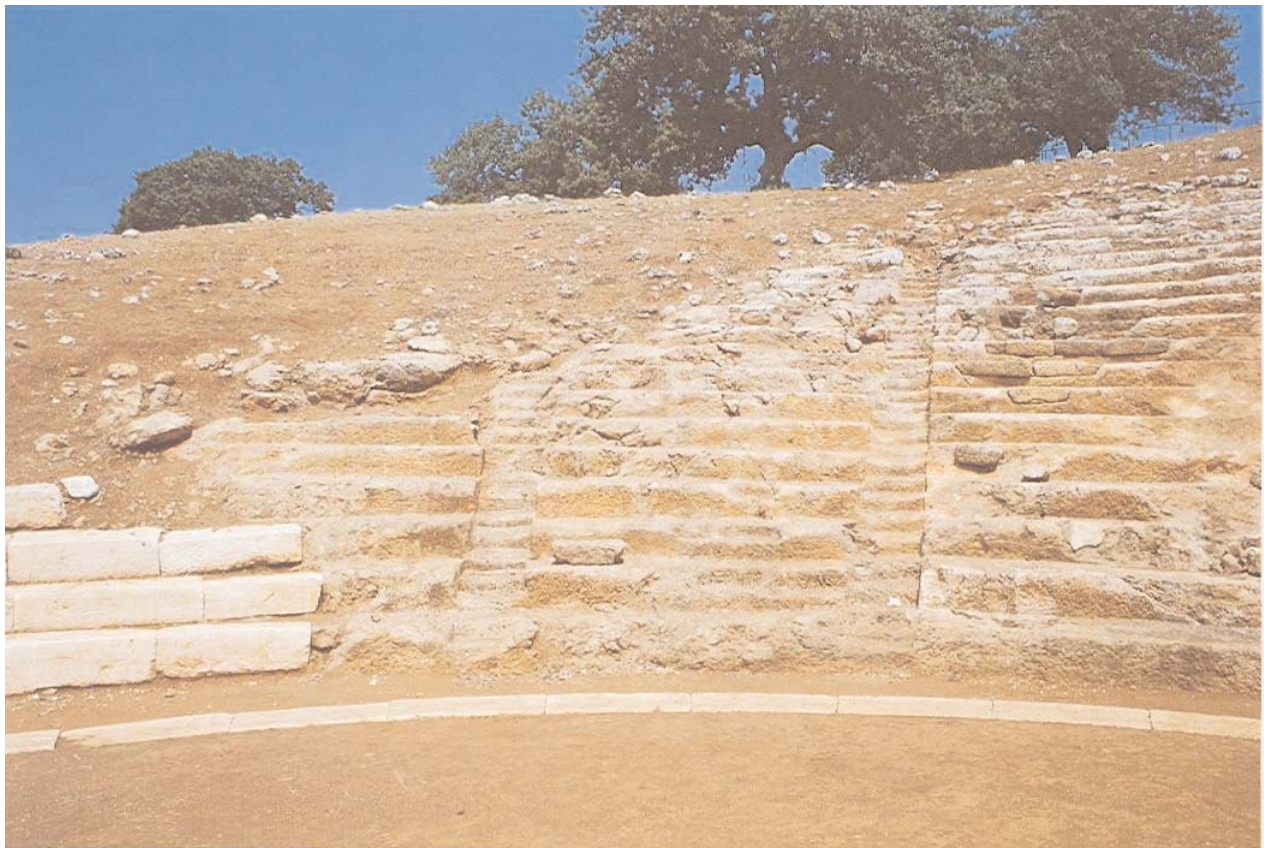
Σχ. 5: Σχεδιαστικές τομές στις κλίμακες III (βαθμίδες 5-8), IV (βαθμίδες 5-10) V (βαθμίδες 21-26) VII (βαθμίδες 28-35) VIII (βαθμίδες 13-18) προς τις κερκίδες 2 (εδώλια 3-4), 4 (εδώλια 3-5), 5 (εδώλια 11-13), 6 (εδώλια 15-18), 7 (εδώλια 7-9)

Σχ. 6: Σχεδιαστικές τομές ΚοS1(κλίμακα I), ΚοS3 (κλίμακα II), ΚοS5 (κλίμακα III), ΚοS7(κλίμακα IV), ΚοS9 (κλίμακα V), ΚοS11 (κλίμακα VI), ΚοS13 (κλίμακα VII), ΚοS15 (κλίμακα VIII), ΚοS17 (κλίμακα IX)

**Εικ. 12: Μερική άποψη του κοίλου με τις κλίμακες VI, VII, VIII και τις κερκίδες 5, 6, 7.
Άποψη από τα νότια**

**Εικ. 13: Μερική άποψη του κοίλου με τις κλίμακες VIII, IX και τις κερκίδες 7, 8, 9.
Άποψη από τα νότια**

Κλίμακα V

Η πέμπτη κλίμακα αποτελείται από συνολικά τριάντα εννέα βαθμίδες λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 11, σχ. 6/ΚοS9, σχ. 4). Από την αρχική της προέκταση στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου προς τα άνω δεν σώζονται σήμερα οι λίθινες βαθμιδωτές στρώσεις, οι οποίες χρησίμευαν ως θεμελιώσεις των εκεί τοποθετημένων βαθμιδών. Το μέσο μήκος των μετρήσιμων βαθμιδών στην πρόσθια και οπίσθια ακμή τους είναι 0,69μ., ενώ το μέσο ύψος και πλάτος στην πρόσθια πλευρά τους 0,18μ. και 0,38μ. αντίστοιχα. Η μέση κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας ανέρχεται σε -3,6%. Ο άξονας της κλίμακας δεν συμπίπτει με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας (δεν διατρέχει το κέντρο της).

Κλίμακα VI

Η έκτη κλίμακα αποτελείται συνολικά από σαράντα τρεις βαθμίδες, λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 12, σχ. 6/ΚοS11, σχ. 4). Την αρχική προέκταση της στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου προς τα άνω τεκμηριώνουν τρεις ή τέσσερις λίθινες βαθμιδωτές στρώσεις, τοποθετημένες στον άξονα των λαξευμένων βαθμιδών (στο φυσικό βράχο). Ο προσδιορισμός όμως του μέσου μήκους των βαθμιδών είναι μερτωκώς μόνο εφικτός, λόγω της σχεδόν ολοκληρωτικά κατεστραμμένης πρόσθιας ακμής των βαθμιδών (μόνο σε επτά βαθμίδες μετρήσιμο). Αντίθετα, η οπίσθια ακμή τους είναι σε είκοσι οκτώ βαθμίδες μετρήσιμη. Το μέσο μήκος της είναι στις τελευταίες έντεκα βαθμίδες 0,52μ., στις πρώτες τριάντα 0,66μ. Η μεγάλη διαφορά των 0,14μ., από την οποία προκύπτει σαφής μείωση του μήκους των άνω βαθμιδών γύρω στο 1/5, οφείλεται πιθανότατα στον οικοδομικό σχεδιασμό του κοίλου. Το μέσο μήκος της πρόσθιας ακμής σε επτά μετρήσιμες βαθμίδες είναι 0,68μ., το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,18μ. και το μέσο πλάτος τους 0,38μ. Η μέση κλίση της άνω επιφάνειας των βαθμιδών προς την πλευρά της ορχήστρας ανέρχεται σε -3%. Ο άξονας της κλίμακας συμπίπτει με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας (διατρέχει το κέντρο της).

Κλίμακα VII

Η έβδομη κλίμακα αποτελείται συνολικά από σαράντα τέσσερις βαθμίδες λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 12, σχ. 6/ΚοS13, 4). Την αρχική προέκταση της στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου προς τα άνω τεκμηριώνουν οκτώ λίθινες στρώσεις, τοποθετημένες στον άξονα των λαξευμένων βαθμιδών (φυσικός βράχος). Το μέσο μήκος των βαθμιδών είναι στην πρόσθια ακμή τους 0,69μ., το μέσο πλάτος τους 0,38μ. και το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,19μ. Η μέση κλίση της άνω επιφάνειά τους προς την πλευρά της ορχήστρας είναι -3%. Ο άξονας της κλίμακας δεν συμπίπτει με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας (δεν διατρέχει το κέντρο της).

Κλίμακα VIII

Η όγδοη κλίμακα αποτελείται συνολικά από τριάντα βαθμίδες λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 12, εικ. 13, σχ. 6/ΚοS15, σχ. 4). Την αρχική προέκτασή τους στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου προς τα άνω τεκμηριώνουν πέντε λίθινες στρώσεις, τοποθετημένες στον άξονα των λαξευμένων βαθμιδών (φυσικός βράχος). Το μέσο μήκος των βαθμιδών είναι στην πρόσθια ακμή τους 0,70μ., το μέσο πλάτος τους 0,38μ. και το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,18μ. Η μέση κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας είναι -3,5%. Ο άξονας της κλίμακας δεν συμπίπτει με την ακτίνα του κύκλου της ορχήστρας (δεν διατρέχει το κέντρο της).

Κλίμακα IX

Η ένατη κλίμακα αποτελείται συνολικά από δεκαέξι βαθμίδες λαξευμένες στο φυσικό βράχο, ενώ σε δύο ακόμη σώζονται μόνο οι οπίσθιας ακμής τους (εικ. 13, σχ. 6/ΚοS17 σχ. 4). Πρόκειται για την τελευταία σωζόμενη κλίμακα του κοίλου. Το μέσο μήκος της πρόσθιας και οπίσθιας ακμής τους είναι 0,66μ., το μέσο πλάτος τους 0,37μ. και το ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,18μ. Η μέση κλίση (-8%) της άνω επιφάνειας των βαθμιδών προς την πλευρά της ορχήστρας φαίνεται να ήταν μεγαλύτερη της αντίστοιχης των βαθμιδών των υπόλοιπων κλιμάκων- Από τις κλίμακες X, XI και XII, αρχικά τοποθετημένες στην επιφάνεια της επίχωσης του ΝΔ τμήματος του κοίλου κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, σώζονται μόνο από την τελευταία ελάχιστα υπολείμματα (εφαπτόταν στην εσωτερική πλευρά του ΝΔ αναλημματικού τοίχου). Οι υπόλοιπες δύο (X, XI) φαίνεται να απομακρύνθηκαν εντελώς κατά τη μεταγενέστερη τοποθέτηση των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων.

Οι κερκίδες

Το κοίλο χωρίζεται με δώδεκα ακτινωτές κλίμακες σε έντεκα σφηνοειδείς ενότητες, τις κερκίδες (εικ. 9 σχ. 2). Ο σχετικά μεγάλος για το μέγεθος του κοίλου αριθμός κλιμάκων οφείλεται κυρίως στο σχεδιασμό ευκολότερης πρόσβασης των θεατών προς τις θέσεις τους, καθώς και της αποχώρησης τους από το θέατρο. Το κοίλο του θεάτρου των Οινιαδών δεν χωρίζεται από περιμετρικό οριζόντιο διάδρομο, το διάζωμα ή δίοδο, σε ένα κάτω και άνω τμήμα και κατά συνεπεία δεν διαθέτει πλάγιες εισόδους ή εξόδους. Επίσης δεν τεκμηριώνεται αρχαιολογικά πρόσβαση προς το κοίλο από το άνω μέρος του. Έτσι λοιπόν η πρόσβαση στις θέσεις των θεατών γινόταν αποκλειστικά από τις παρόδους και τον περιμετρικό διάδρομο γύρω από την ορχήστρα, του οποίου αναπόσπαστο τμήμα αποτελούσε η επίπεδη άνω επιφάνεια της κάλυψης του αποχετευτικού αγωγού (εικ. 5, 8, σχ. 4). Το μέσο μήκος των κερκίδων, στο μεν ύψος της δεύτερης σειράς εδωλίων είναι 3,12μ-, στο δε ύψος της δέκατης πέμπτης σειράς είναι 6,05μ. Η αναπαράσταση της αρχικής διάταξης των κερκίδων δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, εφόσον το κοίλο διατηρείται στην αρχική του έκταση. Επιπλέον, οι υπάρχουσες κλίμακες, λαξευμένες στο φυσικό βράχο, επιτρέπουν έναν αρκετά ακριβή προσδιορισμό των ΝΔ ακραίων κερκίδων του κοίλου 9, 10 και 11, οι οποίες καταστράφηκαν κατά τη μεταγενέστερη τοποθέτηση των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων.

Τα εδώλια

Ο αριθμός των ευδιάκριτων σειρών εδωλίων διαφέρει από κερκίδα σε κερκίδα. Αυτό οφείλεται κυρίως στην υπάρχουσα μορφολογία του συμπαγούς φυσικού βράχου, όπως λ.χ. το διαφορετικό μήκος, πλάτος και βάθος του. Η άνω επιφάνεια των εδωλίων είναι επίπεδη δεν αποτελείται δηλαδή, όπως λ.χ. η επιφάνεια των εδωλίων άλλων αρχαίων θεάτρων (Επίδαυρος, Αιγείρα κ.ά.), από ένα υπερυψωμένο τμήμα, το κάθισμα, και ένα χαμηλότερο. Σε πολλά θέατρα είναι διαμορφωμένη με μεγαλύτερη ή μικρότερη κλίση προς την πλευρά της ορχήστρας, για την ταχύτερη εκροή των ομβρίων υδάτων στον αποχετευτικό αγωγό.

Κερκίδα 1

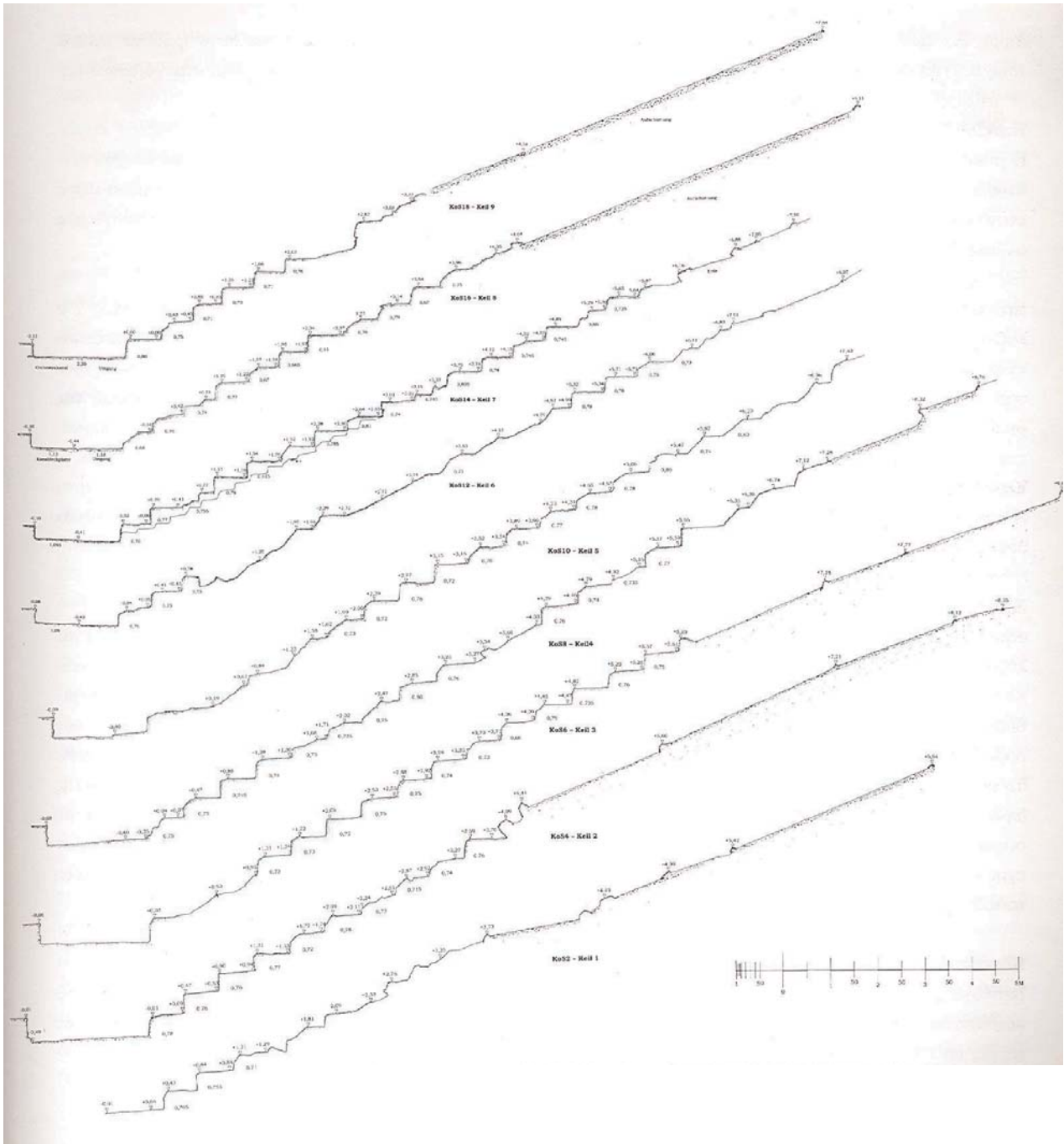
Όπως η πρώτη βαθμίδα της κλίμακας Ι, έτσι και η πρώτη σειρά των εδωλίων της ακραίας κερκίδας του ΝΑ τμήματος του κοίλου, εδράζεται ουσιαστικά στο επίπεδο της ορχήστρας (εικ. 10, σχ. 7/ΚοS2, σχ. 4). Το πλάτος των δύο πρώτων, σχετικά ικανοί ποιητικά διατηρημένων σειρών εδωλίων, είναι 0,70μ. και 0,75μ. και το ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,37μ. και 0,38μ. αντίστοιχα. Η κλίση της άνω επιφάνειας των εδωλίων προς την πλευρά της ορχήστρας είναι στην πρώτη σειρά -4%, στη δεύτερη -5%. Από τις υπόλοιπες βαθμίδες, τις λαξευμένες στο φυσικό βράχο, ευδιάκριτες είναι μόνο η τρίτη, τετάρτη και πέμπτη. Η ιδιαίτερα αποσπασματική τους κατάσταση δεν επιτρέπει ακριβείς μετρήσεις. Τα σωζόμενα μεμονωμένα υπολείμματα λίθινων στρώσεων στην επιφάνεια της επίχωσης πάνω από τα λαξευμένα εδώλια τεκμηριώνουν την αρχική ύπαρξη τοποθετημένων εδωλίων στο τμήμα αυτό του κοίλου.

Κερκίδα 2

Η δεύτερη κερκίδα αποτελείται, στη σημερινή της κατάσταση, από δέκα σειρές εδωλίων λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 10, σχ. 7/ΚοS4, σχ. 4). Η εν μέρει αρκετά καλή κατάσταση τους επιτρέπει μια ακριβέστερη προσέγγιση των αρχικών τους διαστάσεων. Το μέσο πλάτος τους είναι 0,75μ., ενώ το συχνότερο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους κυμαίνεται γύρω στα 0,39μ. Η κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας είναι κατά προσέγγιση 4%. Μεμονωμένες λίθινες στρώσεις στην επιφάνεια της επίχωσης πάνω από τα λαξευμένα εδώλια τεκμηριώνουν και σε αυτή την κερκίδα την αρχική ύπαρξη τοποθετημένων εδωλίων.

Κερκίδα 3

Ανάλογα με την υπάρχουσα μορφολογία του συμπαγούς φυσικού βράχου, του οποίου το πλάτος αυξάνεται συνεχώς προς το κέντρο του κοίλου, η κερκίδα αυτή αποτελείται από δεκαπέντε σειρές εδωλίων λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 10, σχ. 7/ΚοS6, σχ. 4). Το μέσο πλάτος των εδωλίων είναι 0,73μ.. το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,38μ. Οι πρώτες πέντε σειρές εδωλίων έχουν ενιαίο πλάτος (0,73μ.). Η μέση κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας είναι -5%. Μεμονωμένες λίθινες στρώσεις στην επιφάνεια της επίχωσης, πάνω από τα λαξευμένα εδώλια, υποδηλώνουν και στην

Σχ. 7: Σχεδιαστικές τομές ΚοS1(κερκίδα 1), ΚοS4 (κερκίδα 2), ΚοS6 (κερκίδα 3), ΚοS8(κερκίδα 4), ΚοS10 (κερκίδα 5), ΚοS12 (κερκίδα 6), ΚοS14 (κερκίδα 7), ΚοS16 (κερκίδα 8), ΚοS18 (κερκίδα 9)

Κερκίδα 4

Στην ακόλουθη τέταρτη κερκίδα αυξάνεται το πλάτος και το ύψος του συμπαγούς φυσικού βράχου σημαντικά, στοιχείο που διαπιστώνεται και από τον αριθμό των δεκαοκτώ σειρών εδωλίων, λαξευμένα στο φυσικό βράχο (εικ. 11, σχ. 7/KoS8, σχ. 4). Το μέσο πλάτος τους είναι 0,75μ., το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,37μ., ενώ η κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας ανέρχεται στα 4,8%-

Κερκίδα 5

Η πέμπτη κερκίδα αποτελείται από δεκαεννέα σειρές εδωλίων, λαξευμένες στο φυσικό βράχο, με σχεδόν ενιαίες διαστάσεις (εικ. 11, σχ. 7/KoS10, σχ. 4). Το μέσο πλάτος τους είναι 0,75μ., το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,39μ., ενώ η μέση κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας ανέρχεται στα -3%.

Κερκίδα 6

Η έκτη κερκίδα είναι συγχρόνως η κεντρική κερκίδα του κοίλου και αποτελείται, όπως και η πέμπτη, από δεκαεννέα σειρές εδωλίων, λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 12, σχ. 7/KoS12, σχ. 4). Η σημερινή διατήρηση τους είναι σε ορισμένα σημεία ιδιαίτερα αποσπασματική συγκριτικά με την αντίστοιχη των εδωλίων της δεύτερης, τρίτης και πέμπτης κερκίδας. Από τις μετρήσιμες διαστάσεις σε δεκατέσσερις σειρές εδωλίων προκύπτει το μέσο πλάτος και υψος στην πρόσθια πλευρά τους, που ανέρχονται στα 0.74μ. και 0.36μ. αντίστοιχα- Η κλίση της άνω επιφάνειας των εδωλίων προς την πλευρά της ορχήστρας είναι -3%, Μεμονωμένα υπολείμματα λίθινων στρώσεων στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου τεκμηριώνουν την αρχική ύπαρξη τοποθετημένων εδωλίων και σε αυτή την κερκίδα.

Κερκίδα 7

Ανάλογα με τη μορφολογία του φυσικού βράχου, ο οποίος στο ΝΔ ήμισυ του κοίλου βρίσκεται σε σημαντικά μεγαλύτερο βάθος από ό,τι στο ΝΑ, η έβδομη κερκίδα αποτελείται από δεκαέξι σειρές εδωλίων, λαξευμένες στο φυσικό βράχο (εικ. 12, σχ. 7/KoS14, σχ. 4). Ιδιαίτερα εμφανής είναι η ύπαρξη ένθετων εδωλίων σε ορισμένα σημεία της κερκίδας' συγκεκριμένα στην πέμπτη, έβδομη και όγδοη σειρά. Στα σημεία αυτά ο φυσικός βράχος ήταν προφανώς είτε χαμηλός, είτε ιδιαίτερα μαλακός ή υπέστη ρήγματα κατά τη λάξευση των εδωλίων. Το μέσο πλάτος των εδωλίων είναι 0,75μ. και το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,37μ. Η μέση κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας ανέρχεται στα -2,5%, είναι δηλαδή αρκετά μικρότερη συγκριτικά με την αντίστοιχη κλίση της άνω επιφάνειας των άλλων εδωλίων. Υπολείμματα λίθινων στρώσεων στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου, πάνω από τα λαξευμένα εδώλια, τεκμηριώνουν και εδώ την ύπαρξη τοποθετημένων εδωλίων.

Κερκίδα 8

Ανάλογα με τη γεωμορφολογία του θεατρικού χώρου, ο φυσικός βράχος εμφανίζει στο τμήμα αυτό του κοίλου απότομη κλίση προς τα κάτω' βρίσκεται δηλαδή σε αρκετά μεγαλύτερο βάθος από ό,τι στο ΝΑ τμήμα του (εικ. 13, σχ. 7/KoS16, σχ. 4). Γι' αυτό το λόγο, η επίχωση της ογδής κερκίδας ήταν σημαντικά ευρύτερη από την επίχωση της απέναντι τέταρτης κερκίδας στο ΝΑ ήμισυ του κοίλου. Κατά συνέπεια, η κερκίδα αυτή αποτελείται μόνο από οκτώ εδώλια λαξευμένα ολοκληρωτικά στο φυσικό βράχο, ενώ τα υπόλοιπα τέσσερα (9-12) λαξεύθηκαν μόνο μερικώς στο βράχο και συμπληρώθηκαν με ένθετα λίθινα τμήματα. Όπως φαίνεται και από τα λίγα υπολείμματα λίθινων στρώσεων, οι υπόλοιπες σειρές εδωλίων ήταν τοποθετημένες στην επιφάνεια της επίχωσης του κοίλου. Το μέσο πλάτος των εδωλίων είναι 0,74μ. και το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0.40μ. Η μέση κλίση της άνω επιφάνειας των βαθμίδων, προς την πλευρά της ορχήστρας, είναι -3%.

Από τα εδώλια των υπόλοιπων τριών κερκίδων (9, 10 και 11) στο ΝΔ τμήμα του κοίλου υπάρχουν μόνο ελάχιστα υπολείμματα από τις κατώτατες σειρές της ένατης κερκίδας (εικ.13, σχ. 8/KoS18, σχ. 4). Η μορφολογία του συμπαγούς βράχου, ο οποίος βρίσκεται στο τμήμα αυτό του θεάτρου σε αρκετά μεγάλο βάθος, απαιτούσε τεχνητές επιχώσεις μέχρι τις κατώτατες σειρές εδωλίων. Στα σωζόμενα υπολείμματα το μέσο πλάτος των εδωλίων υπολογίζεται 0,74μ. και το μέσο ύψος στην πρόσθια πλευρά τους 0,40μ.

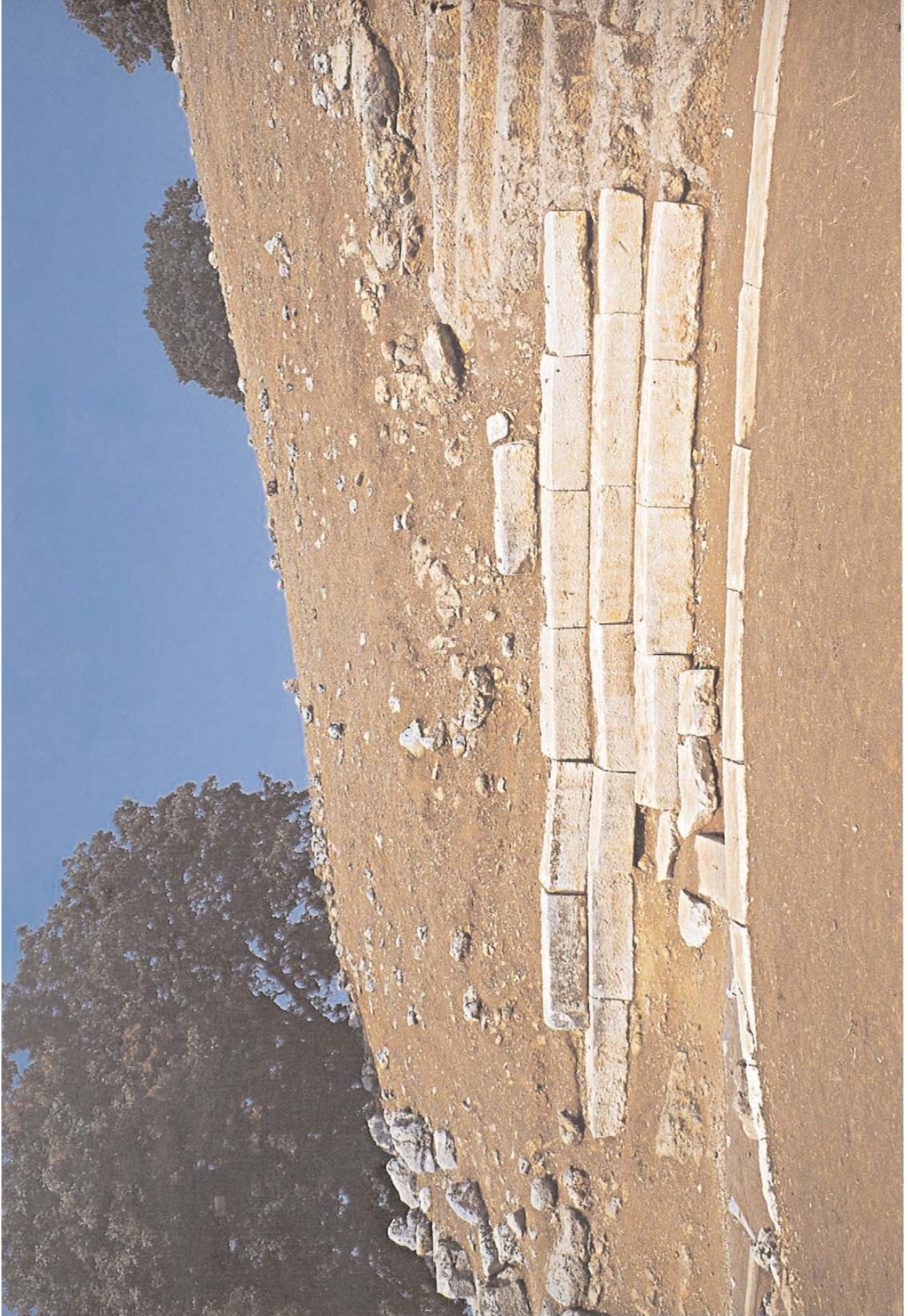
Οι ενεπίγραφες λιθόπλινθοι

Η μεταγενέστερη τοποθέτηση σειρών ενεπίγραφων λιθοπλίνθων περίπου από τον άξονα της ένατης κερκίδας προς τον αναλημματικό τοίχο του ΝΔ άκρου του κοίλου (ΝΔ πάροδος), προσδίδει, όπως φυσικά και η ευρεία επίχωση, έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα στο τμήμα αυτό του χώρου των θεατών. Από τις σειρές των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων στο κάτω μέρος του ΝΔ τμήματος του κοίλου (οι οποίες σημειωτέον δεν διακόπτονται από ακτινωτές κλίμακες), βρίσκονται σήμερα δεκαοκτώ λιθόπλινθοι στην αρχική τους θέση (εικ. 14.σχ. 8). Σης σειρές αυτές ανήκει πιθανότατα ακόμη μία λιθόπλινθος, η οποία βρίσκεται σήμερα στην ορχήστρα, δίπλα στο υπόγειο τμήμα του αποχετευτικού αγωγού. Επίσης μία ακόμα λιθόπλινθος βρίσκεται πάνω από τις 3 πρώτες σειρές. Η σχεδόν κατακόρυφη σύνδεση των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων με τα λαξευμένα εδώλια (στο φυσικό βράχο) περίπου στο ύψος του κεντρικού άξονα της ένατης κερκίδας, καθώς και η λοιπή υπάρχουσα οικοδομική κατάσταση, δείχνουν με σαφήνεια ότι οι παλαιότερες (αρχικές) τρεις πρώτες σειρές εδωλίων ήταν σε μεγάλο βαθμό λαξευμένες στο φυσικό βράχο. Την πρόσβαση στα εδώλια διευκόλυναν αναμφίβολα ακτινωτές κλίμακες.

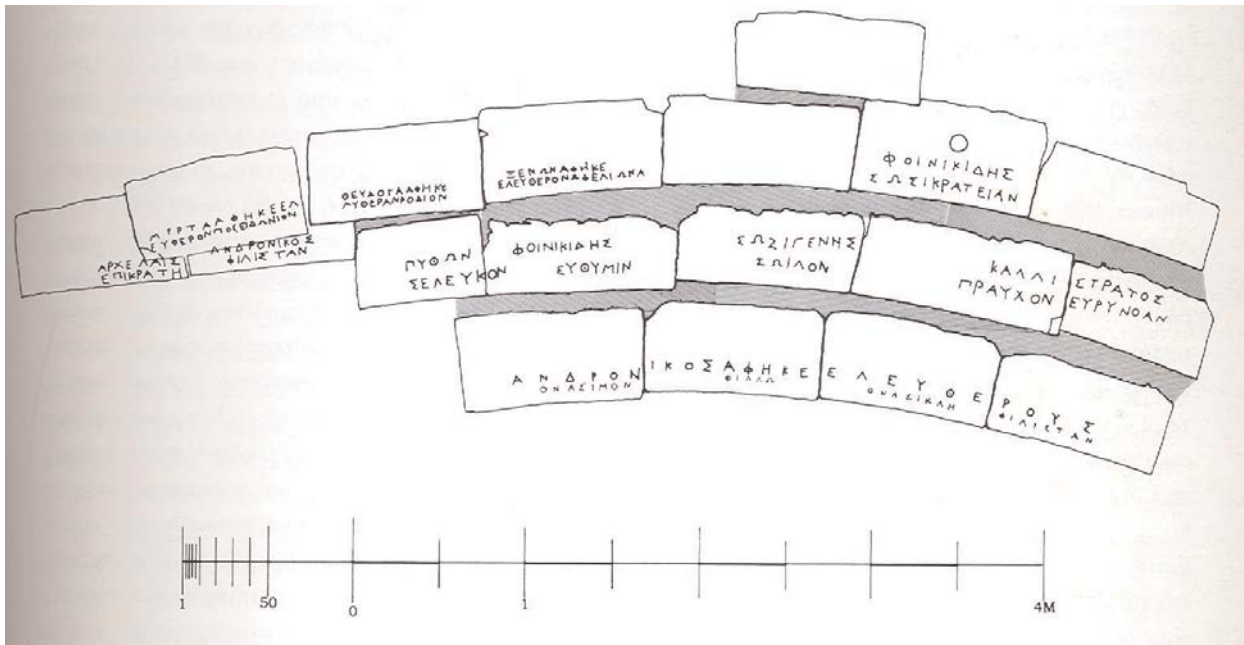
Σύμφωνα με τη σημερινή οικοδομική κατάσταση, η πρώτη σειρά αποτελείται από τέσσερις, η δεύτερη από επτά και η τρίτη από έξι λιθόπλινθους. οι οποίοι συνδέονται μεταξύ τους μόνο με εφαρμοστούς αρμούς, χωρίς δηλαδή μηχανικές συνδέσεις, όπως λ.χ. οριζόντιους μεταλλικούς συνδέσμους. Η απόσπαση μερικών λιθοπλίνθων από την ελαφρώς καμπύλη γραμμή της πρόσθιας ακμής τους, και επομένως και των οριζοντίων επιφανειών τους, οφείλεται στις εν μέρει μεγάλες διακυμάνσεις του πλάτους τους, καθώς και στη μετατόπιση ή καθίζηση μεμονωμένων λιθοπλίνθων. Η τελευταία είναι ιδιαίτερα εμφανής στην πρώτη και δεύτερη λιθόπλινθο της πρώτης σειράς από ΝΔ προς ΝΑ. όπου η συνεχής απελευθερωτική επιγραφή ΑΝΔΡΟΝ και ΙΚΟΣ ΑΦΗΚΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ (ακολουθούν τα ονόματα των απελευθερωμένων ΟΝΑΣΙΜΟΣ, ΦΙΛΛΩ, ΟΝΑΣΙΚΛΗΣ και ΦΙΛΙΣΤΑΣ) βρίσκεται σε δύο διαφορετικά οριζόντια επίπεδα. Η μοναδική λιθόπλινθος πάνω αϊτό τον τέταρτο και πέμπτο της τρίτης σειράς αϊτό ΝΔ προς ΝΑ υποδηλώνει αναμφίβολα την αρχική ύπαρξη και μιας τέταρτης σειράς ενεπίγραφων λιθοπλίνθων.

Η διάταξη των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων έχει αποφασιστική σημασία για την ερμηνεία της υπάρχουσας οικοδομικής κατάστασης, θα επισημάνουμε ότι η πρώτη και η δεύτερη λιθόπλινθος της δεύτερης σειράς από ΝΔ προς ΝΑ βρίσκεται γύρω στα 0.20μ. πίσω από την πρόσθια ακμή της. Συνεπώς, στις άνω επιφάνειες τους εδράζονται μερικώς η πρώτη λιθόπλινθος. σήμερα αρκετά μετατοπισμένη από την αρχική της θέση, καθώς επίσης και η δεύτερη λιθόπλινθος της τρίτης σειράς από ΝΔ προς ΝΑ (σχ. 8). Αυτός ο τρόπος θεμελίωσης ήταν προφανώς απαραίτητος, εφόσον ο φυσικός βράχος στο τμήμα αυτό του κοίλου βρίσκεται σε αρκετά μεγάλο βάθος και δεν μπορούσε φυσικά να χρησιμοποιηθεί για την έδραση των λιθοπλίνθων της τρίτης σειράς. Σύμφωνα με την οικοδομική κατάσταση του αντίστοιχου ΝΑ τμήματος του κοίλου (εικ. 10). οι δύο βαθμίδες, οι οποίες οδηγούσαν από τον διάδρομο ευρισκόμενο χαμηλότερα γύρω από το περιφερειακό λίθινο πλαίσιο της ορχήστρας στο (υψηλότερο) επίπεδο της, αποτελούσαν προφανώς και στο ΝΔ τμήμα του κοίλου το άκρο της πρώτης σειράς. Συνεπώς οι τέσσερις ενεπίγραφες λιθόπλινθοι της πρώτης σειράς, οι οποίοι αποτελούν μεταγενέστερη προσθήκη, αποδίδουν ακριβώς την αρχική οικοδομική μορφή του ΝΔ άκρου του κοίλου. Αλλά και η διάταξη των λιθοπλίνθων της δεύτερης και τρίτης σειράς δεν αφήνει πολλά περιθώρια για διαφορετικές ερμηνείες. Διότι εάν ο οικοδομικός σχεδιασμός του κοίλου προέβλεπε τη συνέχιση της δεύτερης σειράς με ενιαία πρόσθια ακμή μέχρι την τελευταία κλίμακα (12η) στην εσωτερική πλευρά του αναλημματικού τοίχου του ΝΔ άκρου του, τότε δεν θα μπορούσαν οι δύο πρώτες λιθόπλινθοι της δεύτερης σειράς να τοποθετηθούν προς τα πίσω (0.20μ.). όπως είναι μέχρι σήμερα τοποθετημένοι. ώστε να αποτελούν μερικώς επιφάνειες εδράσεως των αντίστοιχων λιθοπλίνθων της ακόλουθης τρίτης σειράς. Αλλά και η οριζόντια διάταξη των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων με τα μεγάλα διαστήματα ανάμεσα στις μεμονωμένες σειρές, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι με αυτό τον τρόπο επιδιώχθηκε η δημιουργία ευρύτερου χώρου πρόσβασης και αποχώρησης από το θέατρο. Ο χώρος αυτός τεκμηριώνεται ούτως ή άλλως στο ακριβώς απέναντι ΝΔ τμήμα του κοίλου, το οποίο διατήρησε την αρχική του οικοδομική μορφή. Συνεπώς, η πρόσθια ακμή των δύο πρώτων μετατοπισμένων λιθοπλίνθων της δεύτερης σειράς προς τα πίσω αποτελούσε το κατώτατο άκρο του τμήματος αυτού του κοίλου. Παράλληλα δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή και στη συμμετρική διάταξη της αρχιτεκτονικής δομής των δύο άκρων του κοίλου (σχ. 4).

Το υλικό των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων είναι ασβεστόλιθος, όπως επίσης και των λίθινων τμημάτων του περιφερειακού πλαισίου της ορχήστρας, καθώς και των καλυπτήριων πλακών του αποχετευτικού αγωγού. Με την εκλογή του υλικού αυτού όμως, οι λιθόπλινθοι δεν εντάσσονται στο κοίλο, το σε μεγάλο βαθμό λαξευμένο στο φυσικό βράχο, αλλά ξεχωρίζουν οπτικά με ιδιαίτερο τρόπο από την υπόλοιπη βραχώδη τοποθεσία. Οι διαστάσεις των ενεπίγραφων λιθοπλίνθων εμφανίζουν μερικώς σχετικά μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ τους. Το μήκος τους κυμαίνεται ουνήθως από 0,98μ. έως 1.04μ.. το πλάτος τους από 0.48μ. έως 0.54μ. Αισθητά μεγαλύτερο μήκος (1,36μ.) και πλάτος (0,70μ.) εμφανίζει η λιθόπλινθος που βρίσκεται σήμερα στο επίπεδο της ορχήστρας, δίπλα από το υπόγειο τμήμα του αποχετευτικού αγωγού. Αρκετά μεγαλύτερο είναι επίσης και το μήκος (1,23μ.) της έκτης λιθοπλίνθου της δεύτερης σειράς, από ΝΔ προς ΝΑ.

Εικ. 14 : Διάταξη τεν ενεπίγραφων λιθοπλίνθων στο ΝΔ τμήμα του κοίλου. Άποψη από τα ΝΑ

Σχ. 8 : Κοίλο. Οι ενεπίγραφες λιθόπλινθοι. Κάτοψη της υπάρχουσας κατάστασης.

Αναλήμματα

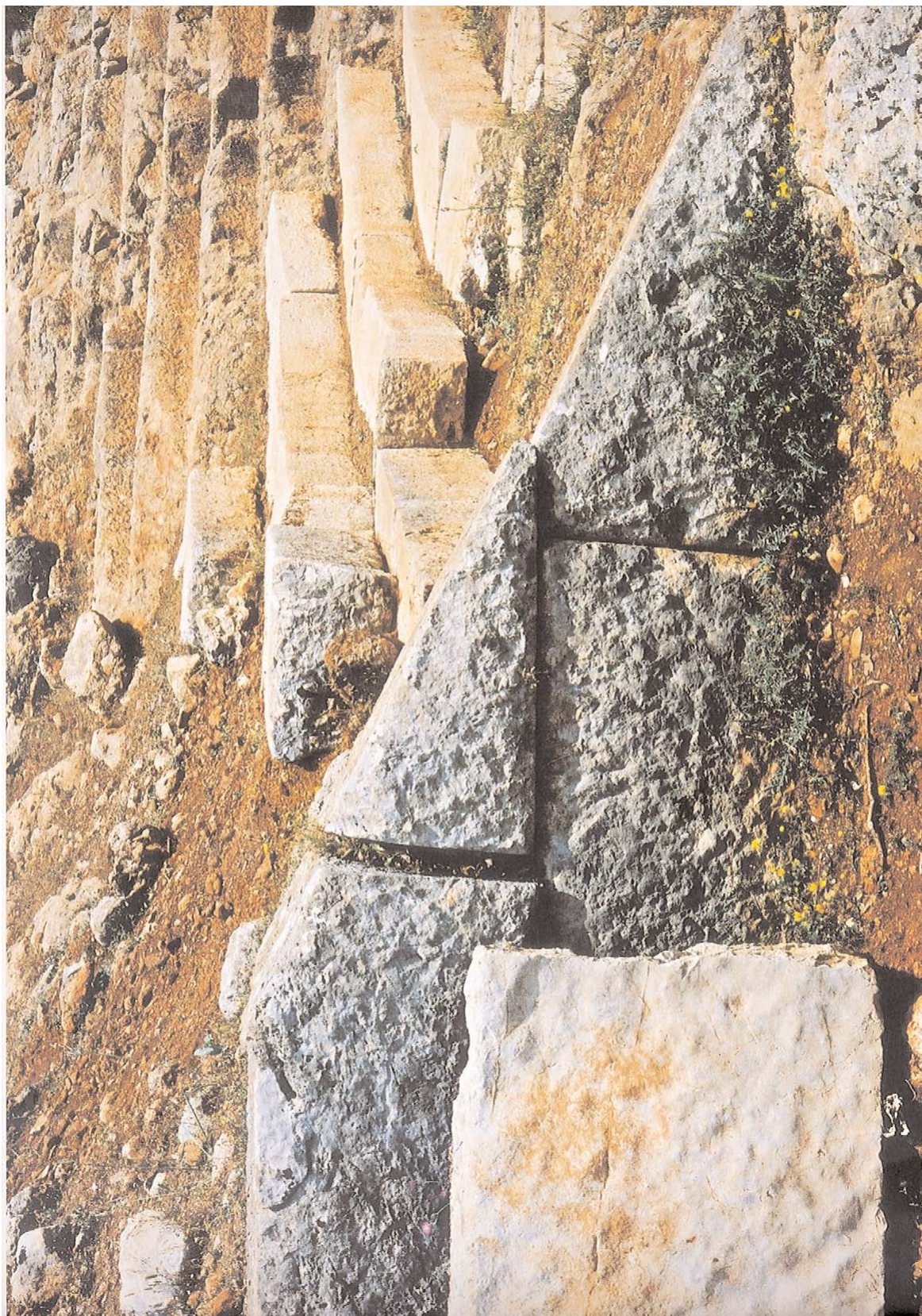
Ο ρόλος των αναλημματικών τοίχων του αρχαίου ελληνικού θεάτρου προς την πλευρά των παρόδων είναι ιδιαίτερα σημαντικός τόσο για πρακτικούς όσο και για αισθητικούς λόγους: οι αναλημματικοί τοίχοι σχηματίζουν το αρχιτεκτονικό πλαίσιο των δύο άκρων του κοίλου, παράλληλα με την πραγματική τους λειτουργία για την αντιστήριξη των συσσωρευμένων όγκων χωμάτων και των λοιπών υλικών της επίχωσης. Για την κατανόηση των αναλημμάτων του θεάτρου των Ονιαδών έχει ιδιαίτερη σημασία η διαπίστωση ότι η γεωμορφολογία της περιοχής ήταν σε μεγάλο βαθμό καθοριστική για την οικοδόμηση του θεάτρου και επομένως για τις βασικές δομές του. Η οριοθέτηση του οικοδομικού χώρου, η οποία προϋποθέτει έναν ακριβή σχεδιασμό της κάτοψης και της όψης, καθώς και της δομής των επιμέρους αρχιτεκτονικών στοιχείων, δείχνει με σαφήνεια με πόση επιδεξιότητα επιτεύχθηκε η διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής και του φυσικού περιβάλλοντος σε ένα ενιαίο σύνολο. Σχεδιασμός και εφαρμοσμένη τεχνική όμως δεν μπορούν να ερμηνευτούν και να αξιολογηθούν επαρκώς χωρίς το συνυπολογισμό των οικονομικών παραγόντων.

**Εικ. 15 : Αναλημματικός τοίχος πολυγωνικής λιθοδομής
στο ΝΑ άνω άκρο του κοίλου από τα ΝΑ**

Εικ. 16 : Αναλημματικός τοίχος στο ΝΔ άκρο του κοίλου. Άποψη από τα Νότια.

Εικ. 17 : Μερική άποψη του αναθηματικού τοίχου στο ΝΔ άκρο του κοίλου. Άποψη από τα ΝΔ.

Εικ. 18 : Μερική άποψη του θεάτρου με τις τέσσερις βάσεις εδράσεως των πεσσών ανάμεσα στους εγκάρσιους τοίχους της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής. Άποψη από τα ανατολικά.

3. Το σκηνικό κτίσμα

Οι αποκλειστικά ελληνικής τεχνοτροπίας και τυπολογίας οικοδομικές μορφές της υπάρχουσας κατάστασης *in situ* (αρχική θέση) της σκηνης καθιστούν δυνατή μια αρκετά ακριβή αναπαράσταση των αρχικών μεγεθών της σε κάτοψη και όψη. Επιπλέον, τα μεγέθη (τα οποία είναι σε μεγάλο βαθμό εξακριβώσιμα), η διάταξη των χώρων, η τοιχοποιία και οι λοιπές κατασκευαστικές λεπτομέρειες και σχέσεις επιτρέπουν μια αντικειμενικότερη εκτίμηση και αξιολόγηση της εκτέλεσης του έργου. Η σκηνή του θεάτρου των Οινιαδών, από την οποία σώζονται σήμερα σε σχετικά πλήρη μορφή μόνο τα θεμέλια, αποτελείται από μια ορθογώνια μακρόστενη αίθουσα αρκετά μεγάλων διαστάσεων και δύο ελαφρά προεξέχοντα κτίσματα στα άκρα της, τα παρασκήνια. Η πρόσθια πλευρά των τελευταίων αποτελούσε τμήμα της πρόσοψης της ελληνιστικής σκηνης (εικ. 5, σχ. 9), από την οποία βρίσκονται στην αρχική τους θέση σήμερα μόνο ελάχιστα υπολείμματα του στυλοβάτη. Θα επισημάνουμε ότι ο στυλοβάτης ήταν σχεδόν πλήρης στην εποχή της πρώτης συστηματικής ανασκαφικής έρευνας του θεάτρου από τον Β. Powell, στις αρχές του 20ού αιώνα (εικ. 3, 19, 20). Ανάμεσα στους εγκάρσιους τοίχους (Qm1 και Qm2) της κεντρικής αίθουσας της σκηνης υπάρχουν σήμερα στην αρχική τους θέση τέσσερις ορθογώνιες λίθινες βάσεις πεσσών (Pb1-Pb4) διαφορετικών διαστάσεων. Οι πρόσθιες ακμές τους βρίσκονται στην ίδια ευθεία με τα ευδιάκριτα μέτωπα των εγκάρσιων τοίχων (εικ. 18, εικ. 8). Οι πεσσοί, από τους οποίους δεν σώζεται πλέον κανένας, σύμφωνα με τις αρχαιολογικές ενδείξεις ήταν ορθογώνιας διατομής. Τμήμα του συστήματος στήριξης με πεσσούς αποτελεί και η προσκείμενη στην εσωτερική πλευρά του ΝΔ εγκάρσιου τοίχου ορθογώνια πλάκα. Παράλληλα με τα υπάρχοντα υπολείμματα των θεμελίων, τα οποία επιτρέπουν τον ακριβή προσδιορισμό των διαστάσεων της σκηνης σε κάτοψη, υπάρχει και μια ποσότητα αρχιτεκτονικών μελών, κυρίως από την ανωδομή του προσκηνίου της ελληνιστικής σκηνης. Το προσκηνίο τεκμηριώνεται στα βασικά του χαρακτηριστικά τόσο τυπολογικά όσο και ιστορικά. Αν και τα περισσότερα από τα μέλη αυτά είναι πολύ αποσπασματικά διατηρημένα, εντούτοις ο αρκετά ακριβής προσδιορισμός των αρχιτεκτονικών λεπτομερειών τους, καθώς και της σχέσης και αναλογίας τους, δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες. Το συνολικό μήκος της ορθογώνιας αίθουσας είναι στον οπίσθιο τοίχο της 21,89μ., το πλάτος της στον ΝΑ εγκάρσιο τοίχο 6,87μ., στο ΝΔ 6,82μ. (τα δύο τελευταία μεγέθη αντιπροσωπεύουν τα μήκη των αντίστοιχων εγκάρσιων τοίχων). Οι μικρές διαφορές πλάτους των δύο στενών πλευρών της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης προέκυψαν πιθανότατα από παραμορφώσεις του τοίχου, οφειλόμενες κυρίως στο γεγονός ότι το θεμέλιο του ΝΔ τμήματος της σκηνης εδράζεται απευθείας στην επίχωση. Αντίθετα, το βραχώδες έδαφος στα ΝΑ είναι σε ορισμένα σημεία ειδικά κατεργασμένο για την έδραση των τοίχων και αποτελούσε μάλιστα το ορατό δάπεδο στο ΝΑ τμήμα της σκηνης και της αρχήστρας. Κατά τον αρχικό οικοδομικό σχεδιασμό και την κατασκευή του σκηνικού κτίσματος, προφανώς απλής γεωμετρικής μορφής (κάτοψη) και σχετικά μικρών διαστάσεων, πιθανότατα δεν προέκυψαν ιδιαίτερα προβλήματα στατικής φύσεως. Σχετικά με τις προβλεπόμενες στο σχεδιασμό κατασκευαστικές δυνατότητες και τους υπολογισμούς, σημαντικές πληροφορίες μας δίνουν κατ' αρχήν τα αποτελέσματα της μέτρησης του ύψους. Ήδη η απλή εξέταση της υπάρχουσας κατάστασης της σκηνης δείχνει με σαφήνεια ότι το ΝΔ και το ΝΑ τμήμα της, τα οποία ορίζονται οικοδομικά από το θυραίο άνοιγμα (θύρα) πλάτους 2,51μ., περίπου στο κέντρο του οπίσθιου τοίχου της (εικ. 21, σχ. 9), εμφανίζουν σημαντικές διαφορές ύψους μεταξύ τους. Αν εξαιρέσουμε τις μεγαλύτερες ή μικρότερες καθιζήσεις ή μετακινήσεις μεμονωμένων λίθων των τοίχων, οι οποίες υποδηλώνονται από τις παραμορφώσεις της ευθύγραμμης πορείας των οριζόντιων αρμών, οι μεγάλες διαφορές ύψους προκύπτουν κυρίως από το διαφορετικό τρόπο θεμελίωσης του ΝΑ και ΝΔ τμήματος του οπίσθιου τοίχου (εικ. 21, εικ. 22, σχ. 10). Ανάμεσα στη ΝΑ γωνία (σχετικό ύψος = +0,294μ.) και το θυραίο άνοιγμα (σχετικό ύψος = +0,203μ.) η διαφορά ύψους της άνω ακμής της κατώτατης λίθινης στρώσης του ΝΑ τμήματος του οπίσθιου τοίχου της σκηνης ανέρχεται λ.χ. στα 0,091μ. Παρόμοιες σχέσεις υψών διαπιστώνονται και στο ΝΔ τμήμα του, όπου τα αντίστοιχα ύψη της κατώτατης λίθινης στρώσης του θεμελίου στο ΝΑ (σχετικό ύψος = -0,241μ.) και στο ΝΔ άκρο του (σχετικό ύψος = -0,295μ.) εμφανίζουν μια διαφορά 0,054μ.

Εικ. 19 : Οικοδομική κατάσταση της σκηνής με το στυλοβάτη της πρόσοψης του ελληγιστικού προσκηνίου κατά την ανασκαφή του Powell. Άποψη από τα ΒΑ.

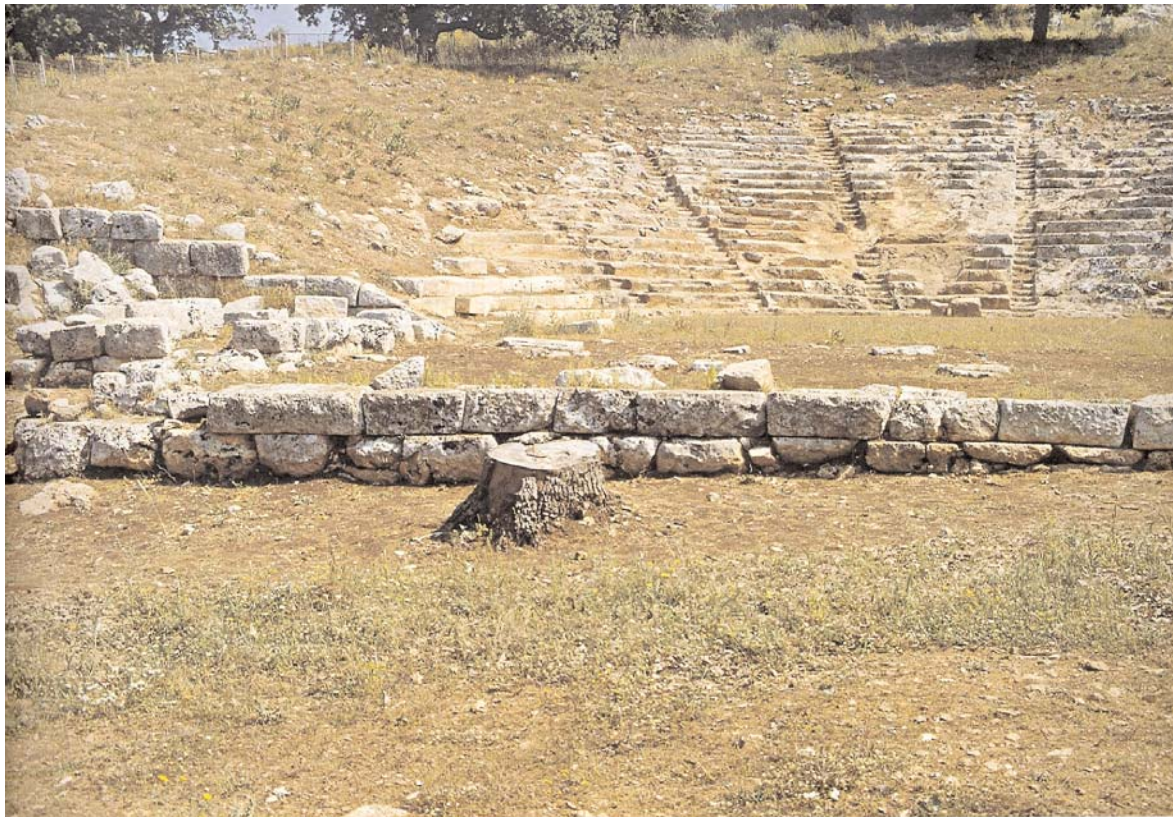
Εικ. 20 : Οικοδομική κατάσταση στο ΝΑ άκρο του στυλοβάτη της πρόσοψης του προσκηνίου κατά την ανασκαφή του Powell. Άποψη από τα ΒΔ.

Από την εξέταση των κατασκευαστικών λεπτομερειών προκύπτει με σαφήνεια ότι η θεμελίωση του οπίσθιου τοίχου της σκηνής μπορεί μεν να εμφανίζεται ως μία ενιαία κατασκευή, στην πραγματικότητα όμως αποτελείται από δύο τμήματα, χωρισμένα με ένα θυραίο άνοιγμα πλάτους 2,51μ. μεταξύ τους, τα οποία εδράζονται σε διαφορετικού ύψους επίπεδο και έδαφος (βράχος - επίχωση). Οι δύο προεξέχουσες λίθινες πλάκες στο ΝΑ και ΝΔ άκρο του θυραίου ανοίγματος, στη λεία επιφάνεια των οποίων εδράζεται μερικώς ο κάθε ακραίος λίθος της κατώτατης (ΝΑ) και δεύτερης (ΝΔ) στρώσης, ανήκουν στο κατώφλι του θυραίου ανοίγματος. Η επιφάνεια της ΝΑ πλάκας ορίζει και το αρχικό του επίπεδο κατωφλίου, το οποίο αντιστοιχεί στο δάπεδο της σκηνής και της ορχήστρας.

Μεγάλες διαφορές ύψους, επίσης οφειλόμενες στο διαφορετικό τρόπο θεμελίωσης τους, διαπιστώνονται και στα δύο ελαφρά προεξέχοντα τμήματα της σκηνής, τα παρασκήνια. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μέτρησης του ύψους, η άνω ακμή της κατώτατης λίθινης στρώσης στο ΝΔ παρασκήνιο (σχετικό ύψος κατά μέσο όρο = -0,08μ.) βρίσκεται 0,757μ. χαμηλότερα από την άνω ακμή (σχετικό ύψος κατά μέσο όρο = +0,677μ.) της αντίστοιχης στρώσης του λεγ. ΝΑ παρασκηπίου. Επίσης και τα αντίστοιχα ύψη ανάμεσα στο ΝΑ και ΝΔ άκρο του οπίσθιου τοίχου της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής διαφέρουν κατά 0.59μ. (0,589μ). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτές οι τεχνικές λεπτομέρειες, όσο ασήμαντες και αν φαίνονται εκ πρώτης όψεως, αποτελούν σαφείς ενδείξεις μιας επιμελούς και σε όλες τις λεπτομέρειες της σχεδιασμένης οικοδομικής κατασκευής.

Εικ. 21 : Θυραίο άνοιγμα στον οπίσθιο τοίχο της σκηνής. Άποψη από τα νότια

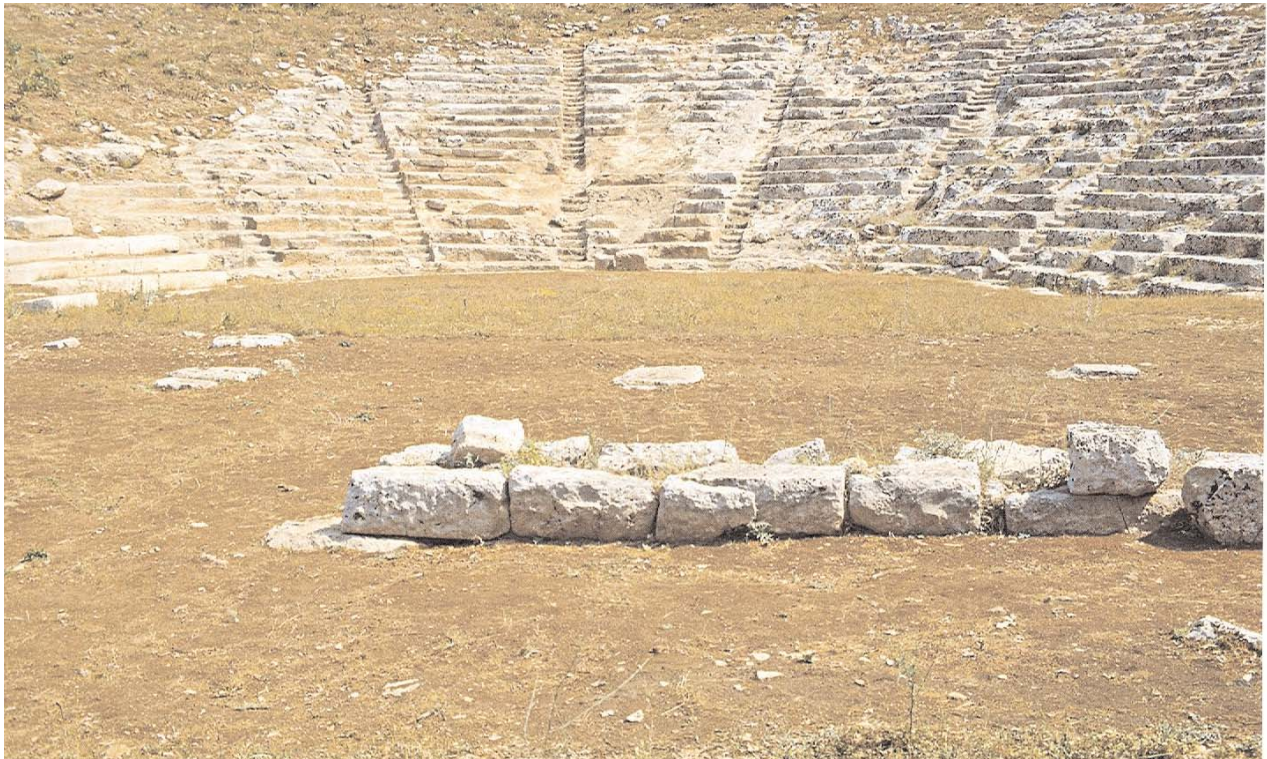
Εικ. 22 : ΝΔ τμήμα του οπίσθιου τοίχου της σκηνής. Άποψη από τα νότια

3. Η ορθογώνια αίθουσα της σκηνής

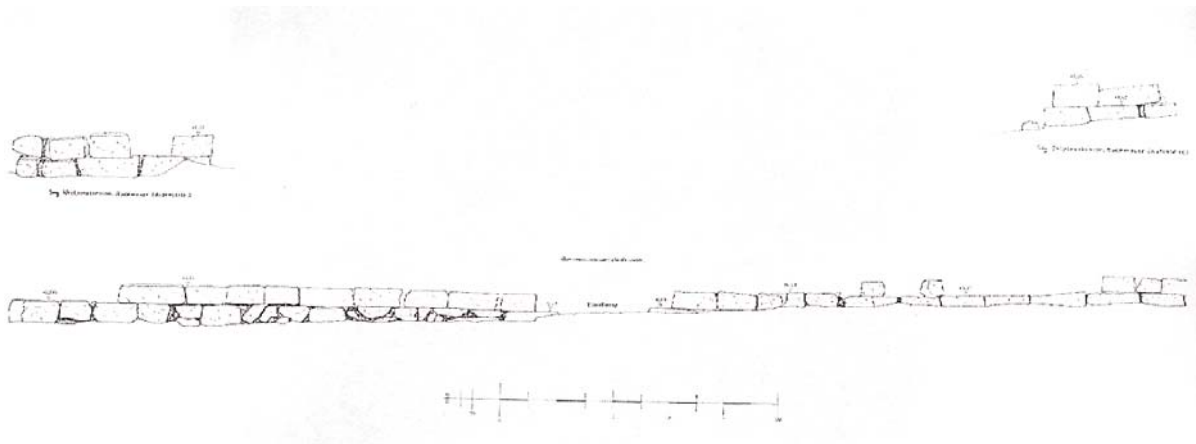
Μια απλή ματιά στη λιθοδομή των σωζόμενων τοίχων της σκηνής δείχνει με σαφήνεια ότι η τεχνική της τοιχοποιίας δεν είναι ενιαία. Ιδιαίτερα εμφανές είναι το διαφορετικό πάχος των τοίχων της ορθογώνιας αίθουσας (μέσο πάχος = 0,82μ.) και των τοίχων των λεγ. παρασκηνίων (μέσο πάχος = 0,536μ.) (σχ. 9). Ο σωζόμενος τοίχος με δύο παρειές της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής αποτελείται από λίθους (Breccia, Konglomerat: κροκαλοπαγής λίθος) διαφορετικού μεγέθους και σχήματος, των οποίων οι εξωτερικές επιφάνειες είναι αδρά επεξεργασμένες. Η εξωτερική παρειά του τοίχου αποτελείται κατά κανόνα από μεγάλο μεγέθους λίθους (μέγιστο μέγεθος = 1,245μ. x 0,42μ.), η σαφώς λεπτότερη εσωτερική, από μικρότερους. Μόνο στη ΝΔ γωνία του οπίσθιου τοίχου (στο σημείο αυτό η επίχωση είναι ευρεία) οι δύο παρειές του τοίχου διακόπτονται από δύο γωνιόλιθους αισθητά μεγαλύτερου μεγέθους, οι οποίοι καταλαμβάνουν (ως ένα είδος διάτονων λίθων) σχεδόν ολόκληρο το πάχος του τοίχου.

Ενώ οι εξωτερικές επιφάνειες (όψεις) των παρειών του τοίχου είναι σχεδόν επίπεδες, οι εσωτερικές τους είναι αδρά κατεργασμένες με σφυρί. Γι' αυτό το λόγο είχαν στερεωθεί κυρίως με ανοιχτούς αρμούς, δηλαδή χωρίς αρμούς επαφής. Τα ενδιάμεσα διαστήματα συμπληρώθηκαν με μικρότερες πέτρες ή λατύπες. Οι σχετικά επιμελώς επεξεργασμένες οριζόντιες επιφάνειες εδράσεως των λίθων είναι σχεδόν επίπεδες και προϋποθέτουν κλειστούς αρμούς, όπως δείχνουν οι δύο σωζόμενες λίθινες στρώσεις. Οι αρμοί επαφής (αρμοί ώσεως) στις στενές πλευρές τους δεν είναι κάθετοι, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις ελαφρά λοξοκομμένοι, όπως και στον αναλημματικό τοίχο της ΝΔ παρόδου (εικ. 22, σχ. 10). Στη θεμελίωση του οπίσθιου τοίχου της σκηνής υπήρχαν, σύμφωνα με τις αρχαιολογικές ενδείξεις, περισσότερα ανοίγματα - μικρότερα ή μεγαλύτερα - για τη διοχέτευση των συσσωρευμένων υδάτων, τα οποία μπορούσαν να αυξήσουν την πίεση της επίχωσης προς τον τοίχο και να μειώσουν έτσι τη σταθερότητα της κατασκευής. Ο τοίχος των δύο παρειών λειτουργεί επομένως και ως ανάλημμα της τεχνητής επίχωσης για τη δημιουργία επίπεδης επιφάνειας στο χώρο της σκηνής. Αντίθετα με τις επί μέρους σημαντικές διαφορές μήκους των μεμονωμένων λίθων του τοίχου, οι σωζόμενοι λίθοι της δεύτερης στρώσης στο ΝΔ τμήμα του έχουν σχεδόν ενιαίο ύψος, ανερχόμενο κατά μέσο όρο στα 0,31μ. Στις σχετικά καλοδουλεμένες επιφάνειες εδράσεως των λίθων δεν διαπιστώνονται αύλακες ή οπές συνδέσμων και γόμφων για την οριζόντια και κάθετη σύνθεση τους, όπως λ.χ. οι ιδιαίτερα προσεκτικά λαξευμένες αύλακες συνδέσμων στην άνω επιφάνεια των λίθινων τμημάτων του περιφερειακού πλαισίου της ορχήστρας για την οριζόντια σύνθεση τους. Αντίθετα, υπάρχουν αρκετά ρηχά μοχλοβόθρια, διαστάσεων 0,06μ. x 0,025μ. έως 0,10μ. x 0,04μ. (κατά μέσο όρο 0,08μ. x 0,03μ.). Ο αρχικός αριθμός τους όμως ήταν πιθανότατα μεγαλύτερος. Το οικοδομικό υλικό (Breccia, Konglomerat: κροκαλοπαγής λίθος) είναι μερικώς αρκετά διαβρωμένο, ώστε να μην διακρίνονται πλέον τα ίχνη τους. Το μήκος των εγκάρσιων τοίχων της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής, όμοιας λιθοδομής, είναι 6,82μ. (ΝΑ) και 6,87μ. (ΝΔ) αντίστοιχα. Οι κανονικά επεξεργασμένες πρόσθιες στενές πλευρές τους (μέτωπα) αποτελούν τα άκρα των τοίχων προς την πλευρά της ορχήστρας. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τα ορατά ίχνη λάξευσης ταινίας εκατέρωθεν της εξέχουσας ακμής του ακραίου λίθου της εσωτερικής παρειάς του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου, πλάτους 0,04μ. Οι ταινίες αυτές, οι οποίες συχνά λειάνονταν επιμελώς με σμύλη (ξοίς) και διέτρεχαν κάθε- τα από κάτω μέχρι επάνω τις δυο πλευρές της γωνίας, χρησίμευαν ως γωνιακοί οδηγοί για τη μεγαλύτερη τελειότητα της κατακόρυφης διεύθυνσης της ακμής και συνεπώς την ορθή τοποθέτηση των ακραίων λιθόπλιθων ενός τοίχου. Επίσης θα πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι οι ορατές στενές, πρόσθιες πλευρές των εγκάρσιων τοίχων βρίσκονται ακριβώς στην ευθεία που σχηματίζουν οι αντίστοιχες πλευρές των τεσσάρων λίθινων βάσεων εδράσεως των πεσσών ανάμεσα τους (εικ. 18, σχ. 9). Από αυτή την οικοδομική κατάσταση προκύπτει μια άμεση αρχιτεκτονική σχέση ανάμεσα στις πρόσθιες πλευρές (μέτωπα) των εγκάρσιων τοίχων και των τεσσάρων λίθινων βάσεων. Η λίθινη βάση, διαστάσεων 0,48μ. x 0,39μ., που ακουμπά σχεδόν στην εσωτερική παρειά του ΝΔ εγκάρσιου τοίχου (Qm2), είναι σαφώς μικρότερη από τις τέσσερις άλλες βάσεις.

Η στατική σημασία της όμως ως ενός είδους αντηρίδας στο σύστημα στήριξης του σκηνικού κτίσματος δεν πρέπει να ήταν ιδιαίτερα μεγάλη, λόγω των σχετικά μικρών διαστάσεων της. Ο Bulle και ο Fiechter θεωρούν απαραίτητη την ύπαρξη παρόμοιας συμμετρικά κατασκευασμένης αντηρίδας στην αντίστοιχη παρειά του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου (Qm1), προφανώς για λόγους εξισορρόπησης της οικοδομικής κατασκευής. Στο σημείο της υποτιθέμενης ΝΑ αντηρίδας πάντως, στο οποίο ο φυσικός βράχος είναι σχετικά ευθυγραμμισμένος και αποτελεί το ορατό δάπεδο της σκηνής, δεν τεκμηριώνεται αρχαιολογικά η ύπαρξη της. Οι τέσσερις βάσεις εδράσεως πεσσών ανάμεσα στους εγκάρσιους τοίχους της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής, οι οποίοι εδράζονται χωρίς ιδιαίτερη θεμελίωση απευθείας στο φυσικό έδαφος, έχουν διαφορετικό μέγεθος (μήκος = 0,83μ.-1,12μ., πλάτος = 0,67μ.-0,84μ.) και μερικώς διαβρωμένες και κατεστραμμένες επιφάνειες. Στις σχεδόν επίπεδες επιφάνειες εδράσεως τους δεν διακρίνονται - με εξαίρεση την ΝΑ (πρώτη) βάση - ούτε καν ίχνη των αρχικά τοποθετημένων πεσσών (λ.χ. εγχάρακτες γραμμές) πάνω σε αυτές, ούτε οπές γόμφων για την κατακόρυφη σύνδεση τους.

Εικ. 23 : ΝΑ τμήμα του οπίσθιου τοίχου της σκηνής με το σύμφυτο τμήμα πεσσού στη ΝΑ βάση εδράσεως (Pb 1). Άποψη από τα νότια.

Σχ. 10 : Η σκηνή. Οπίσθιος τοίχος (εξωτερική πλευρά) της ορθογώνιας αίθουσας και των παρασκηνίων. Όψη.

Το διαφορετικό πάχος τους οφείλεται κυρίως στις ανωμαλίες και στη διαμόρφωση της βραχώδους περιοχής. Οι αρχικές διαστάσεις των πεσσών τεκμηριώνονται στην πρώτη βάση (Pb1), στην οποία σώζεται αποσπασματικά το κατώτατο σύμφυτο τμήμα του πεσσού, ύψους 0,08μ.-0,09μ. Το υπόλειμμα αυτό, το οποίο αποτελεί σημαντικό τεκμήριο για την αναπαράσταση της κάτοψης και όψης του πεσσού, είναι ορθογώνιας διατομής και διαστάσεων 0,535μ. x 0,455μ. (εικ. 23, σχ. 9). Στην οπίσθια πλευρά της τρίτης (Pb3) και τέταρτης βάσης (Pb4) ακουμπά σχεδόν κάθε φορά ένας ορθογώνιος λίθος, διαστάσεων 0,54μ. x 0,38μ. και 0,54μ. x 0,43μ. αντίστοιχα. Επειδή οι λίθοι αυτοί έχουν σχεδόν τις ίδιες διαστάσεις με το σύμφυτο κάτω τμήμα του πεσσού στην πρώτη βάση, και επιπλέον δεν φαίνεται να έχουν κάποια ιδιαίτερη στατική λειτουργία, αποτελούν ίσως υπολείμματα των πεσσών. Οι αποστάσεις των τεσσάρων βάσεων διαφορετικού μεγέθους δεν προσδιορίζουν μολαταύτα το αρχικό μήκος των κενών διαστημάτων ανάμεσα στους πεσσούς. Συνεπώς, το αρχικό μήκος τους (μετακίονιο) θα προσδιοριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια κατά την αναπαράσταση της κάτοψης και της όψης του σκηνικού κτίσματος. Επίσης και οι αποστάσεις ανάμεσα στις πρόσθιες ακμές των βάσεων εδράσεως των πεσσών και στην εξωτερική ακμή του οπίσθιου τοίχου της σκηνης, η οποία, όπως και η εσωτερική του, δεν είναι ευθύγραμμη, λόγω των σημαντικών καθιζήσεων και μετατοπίσεων των μεμονωμένων λίθων σε όλο το μήκος του, δεν τεκμηριώνουν το αρχικό πλάτος της σκηνης με απόλυτη ακρίβεια. Στη μοναδική βάση με το σύμφυτο κατώτατο τμήμα του πεσσού (σωζόμενο ύψος = 0,08μ.-0,09μ.) η απόσταση ανάμεσα στην πρόσθια ακμή του πεσσού και στην εξωτερική ακμή του οπίσθιου τοίχου της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης είναι 6,77μ. Αναλόγως, το μήκος του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου (Qm1) της είναι 6,82μ. Η διαφορά των 0,05μ. οφείλεται πιθανότατα στην ερειπιώδη κατάσταση του κτίσματος.

Στους σωζόμενους τοίχους της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης υπάρχουν τρία θυραία ανοίγματα: ένα στον οπίσθιο τοίχο και δύο, συμμετρικά διατεταγμένα, στους εγκάρσιους τοίχους της (εικ. 8, σχ. 9). Τα τελευταία δεν αναφέρονται στις δημοσιεύσεις των Powell, Bulle και Fiechter. Οι μετρήσεις δείχνουν ότι ο άξονας του θυραίου ανοίγματος (πλάτος = 2,51μ.) στον οπίσθιο τοίχο δεν συμπίπτει με τον κεντρικό άξονα του τοίχου, αλλά αποκλίνει από αυτόν κατά 0,32μ. προς τα ΝΔ.

Συνεπώς και οι αιτοστάσεις ανάμεσα στον άξονα του ανοίγματος και στις γωνίες του τοίχου (NA=9,85μ.+1,225μ.=11,075μ./NΔ=9,53μ.+1,225μ.=10,755μ.) δεν είναι ίσες. Τα δύο προεξέχοντα ακραία λίθινα τμήματα του κατωφλίου του θυραίου ανοίγματος, των οποίων οι άνω επιφάνειες είναι επιμελώς ευθυγραμμισμένες, έχουν σχεδόν το ίδιο μήκος (NA=0.445μ./NΔ=0,43μ.). Από την μέτρηση του ύψους προκύπτει ότι το ΝΑ λίθινο τμήμα του κατωφλίου και η πρώτη (Pb1) βάση εδράσεως των πεσσών ανάμεσα στους εγκάρσιους τοίχους της ορθογώνιας μακρόστενης αίθουσας της σκηνης βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο (σχετικό ύψος = -0,09μ.). Συνεπώς το αρχικό επίπεδο του κατωφλίου πιθανότατα ταυτίζεται με την άνω επιφάνεια του ΝΑ τμήματος του. Το ΝΔ τμήμα του κατωφλίου (σχετικό ύψος = -0,24μ.) αποτελεί ουσιαστικά τον ΝΑ ακραίο κυβόλιθο της κατώτατης στρώσης του ΝΔ τμήματος του οπίσθιου τοίχου και επομένως τεκμήριο της άμεσης οικοδομικής σχέσης του θυραίου ανοίγματος και του οπίσθιου τοίχου της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης. Στο μεσαίο τμήμα του ανοίγματος η υπάρχουσα κατάσταση δεν είναι τόσο σαφής, εφόσον λείπουν ανάλογα λίθινα υπολείμματα που να συμπληρώνουν τα υπάρχοντα. Η μη αναγνώριση των δύο θυραίων ανοιγμάτων στους εγκάρσιους τοίχους της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης από τους παραπάνω μελετητές οφείλεται μάλλον στο γεγονός ότι τα τμήματα αυτά της σκηνης δεν ερευνήθηκαν εκτενώς. Η απόσταση των θυραίων ανοιγμάτων από την κάθε γωνία του οπίσθιου τοίχου ανέρχεται στα 3,03μ. (ΝΑ) και 3,04μ. (ΝΔ) αντίστοιχα. Το πλάτος κάθε ανοίγματος είναι 1,55μ. (σχ. 9).

Ένα στοιχείο που πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερα είναι το γεγονός ότι η εξωτερική ακμή του οπίσθιου τοίχου των λεγ. παρασκηνίων βρίσκεται στην ίδια ευθεία με το ΝΑ άκρο των ανοιγμάτων. Η ισορροπημένη διάταξη των δύο θυραίων ανοιγμάτων στους εγκάρσιους τοίχους της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης αποτελεί ένα πρόσθετο στοιχείο των βασικών στόχων του σχεδιασμού και της εκτέλεσης του έργου, που ήταν η συμμετρία και η κανονικότητα των γραμμών: Δηλαδή η εφαρμογή δυο βασικών αρχών της αρχαίας ελληνικής αρχιτεκτονικής. Αν και η διάβρωση του σωζόμενου οικοδομικού υλικού έχει προχωρήσει σημαντικά, μολαταύτα διακρίνεται αρκετά καλά η επιμελώς λαξευμένη ταινία (σωζόμενο ύψος = 0,08μ.-0,09μ.) και στις δύο πλευρές της εξέχουσας ακμής του ακραίου λίθου της εσωτερικής παρειάς του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης. Η ταινία αυτή δείχνει με αρκετή σαφήνεια ότι τα πλαίσια των πλάγιων θυρών της σκηνης δεν είχαν ιδιαίτερη αρχιτεκτονική διαμόρφωση, λ.χ. με λίθινες παραστάδες, αλλά αποτελούνταν από τη λιθοδομή του τοίχου. Το αρχιτεκτονικό μέλος που αποκαλύφθηκε στο έδαφος του ΝΑ ανοίγματος και ταυτίστηκε αρχικά με το κατώφλι της θύρας, αποτελεί στην πραγματικότητα τμήμα γωνιαίου στηρίγματος της ελληνιστικής πρόσοψης του προσκηνίου.

Τα παρασκήνια

Τα μικρά κτίσματα (παρασκήνια) στις δυο πλευρές της ορθογώνιας μακρόστενης αίθουσας της σκηνής αποτελούν σημαντικά τμήματα του σκηνικού κτίσματος. Γι' αυτό το λόγο η εκτενής περιγραφή των σωζόμενων υπολειμμάτων τους αποτελεί βασική προϋπόθεση του τυπολογικού και αρχιτεκτονικού προσδιορισμού, καθώς και της ερμηνείας του σκηνικού οικοδομήματος.

Το ΝΑ παρασκήνιο

Το ΝΑ παρασκήνιο (εικ. 24, σχ. 9) ήταν μικρότερων διαστάσεων από το αντίστοιχο του στην απέναντι πλευρά της σκηνής, λόγω των διαφορετικών τοπογραφικών δεδομένων ανάμεσα στο ΝΑ και ΝΔ τμήμα του χώρου του θεάτρου. Γεγονός είναι πάντως ότι η ιδιαίτερα ερειπιώδης κατάσταση του επιτρέπει ακριβείς μετρήσεις μόνο σε ορισμένα σημεία. Από την αρχική κατασκευή του παρασκηνίου, μόνο ο αρκετά καλά διατηρημένος οπίσθιος τοίχος βρίσκεται στην προκαθορισμένη θέση του. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο τοίχος δεν συνδέεται οικοδομικά άμεσα (διείσδυση) με τον εγκάρσιο τοίχο της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής, αλλά μόνο δι' απλής επαφής. Από τους σωζόμενους λιθόπλινθους της κατώτατης στρώσης του εξωτερικού εγκάρσιου τοίχου του παρασκηνίου, δεν βρίσκεται πλέον ούτε ένας στην αρχική του θέση. Η ακανόνιστη διάταξη τους έχει λοξή κατεύθυνση, σχηματίζοντας έτσι με τον οπίσθιο τοίχο αμβλεία γωνία. Μια ευδιάκριτη εγχάρκτη γραμμή, κάθετη προς τον οπίσθιο τοίχο, ορίζει προφανώς την ακριβή θέση της εξωτερικής ακμής του εγκάρσιου τοίχου. Τα λείψανα της σκηνής, που αποκαλύφθηκαν κατά την ανασκαφή στις αρχές του 20ού αιώνα (Powell), δείχνουν εντούτοις με σαφήνεια ότι ο εξωτερικός εγκάρσιος τοίχος του παρασκηνίου βρισκόταν τότε στην προβλεπόμενη από τον οικοδομικό σχεδιασμό αρχική του θέση (εικ. 19, εικ. 3). Το γεγονός αυτό οδηγεί στο αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα ότι οι λιθόπλινθοι του τοίχου μετακινήθηκαν αργότερα, προφανώς για κάποιον συγκεκριμένο σκοπό. Πιθανόν από κάποιους βοσκούς - η κτηνοτροφία αποτελεί και σήμερα ένα σημαντικό οικονομικό παράγοντα της περιοχής -, οι οποίοι αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο τη χωρητικότητα του αρχαίου κτίσματος, το χρησιμοποιούσαν ως στάνη για τα πρόβατα, τις κατσίκες ή τους χοίρους τους. Αλλά και η δομή του λεγ. εσωτερικού εγκάρσιου τοίχου του παρασκηνίου δεν υποδηλώνει μια συμπαγή κατασκευή, αλλά μάλλον μια πρόχειρη και σύντομη τοποθέτηση των λιθοπλίνθων. Επιπλέον, οι δυο πρόσθιες λιθοπλινθοί με τους σχεδόν κλειστούς και λοξούς αρμούς επαφής βρίσκονταν στις αρχές του 20ού αιώνα (1900) πάνω στο στυλοβάτη της πρόσοψης του ελληνιστικού προσκηνίου, ο οποίος την εποχή εκείνη διατηρούσε σχεδόν την αρχική δομή και μορφή του (εικ. 3, 19). Τέλος θα πρέπει να αναφερθεί και η αρκετά διαβρωμένη λιθόπλινθος, διαστάσεων 0,76μ. x 0,61μ., στην ευθεία του εγκάρσιου τοίχου δύο παρειών της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής (σχ. 9). Η απόσταση ανάμεσα στην πρόσθια ακμή του και στην πρόσθια πλευρά (μέτωπο) του εγκάρσιου τοίχου είναι ακριβώς 1,37μ.

Σαφή ένδειξη της οικοδομικής κατάστασης του ΝΑ παρασκηνίου αποτελεί η παραπάνω αναφερθείσα εγχάρκτη γραμμή στο φυσικό βράχο, ως οδηγός για τη σωστή τοποθέτηση των λιθοπλίνθων της κατώτατης στρώσης του εξωτερικού εγκάρσιου τοίχου (εικ. 25, σχ. 9). Η ευθύγραμμη λάξευση δείχνει με ιδιαίτερη σαφήνεια κατά πόσον στο τμήμα αυτό ο φυσικός βράχος καθόριζε την οικοδόμηση του θεάτρου. Είναι εμφανές ότι η επεξεργασία του βράχου για την έδραση των λιθοπλίνθων δεν ήταν ούτε ιδιαίτερα χρονοβόρα, ούτε ιδιαίτερα δαπανηρή, καθώς ο βράχος αποτελεί από τη φύση του μια συμπαγή και σταθερή βάση για την υπερκείμενη λιθοδομή- Από τον οπίσθιο τοίχο του παρασκηνίου (εικ. 24, σχ. 10) σώζονται τρεις λιθόπλινθοι της πρώτης και δύο της υπερκείμενης (δεύτερης) στρώσης, από τις οποίες η μεγαλύτερη είναι αρκετά μετατοπισμένη από την αρχική της θέση. Οι κάθετοι αρμοί επαφής είναι λοξοί, όπως και στο ΝΔ αναλημματικό τοίχο.

Ο τοίχος αποτελείται από λιθόπλινθους διαφορετικού μήκους (0,59μ.-1,14μ.), που καταλαμβάνουν ολόκληρο το πάχος του τοίχου και είχαν αρχικά εφαρμοστούς οριζόντιους και κάθετους αρμούς (στις στενές πλευρές τους). Οι μικρότερες ή μεγαλύτερες διαφορές ύψους οφείλονται κυρίως στην ερειπιώδη κατάσταση του σωζόμενου τοίχου. Οι δύο λιθόπλινθοι της υπερκείμενης στρώσης δεν έχουν ίσο ύψος (0,31μ. και 0,42μ). Συνεπώς θα πρέπει να υποθέσουμε ότι και στη λιθοδομή αυτού του τοίχου ισχύει η μερική εφαρμογή της λεγ. οδοντωτής σύνδεσης.

Εικ. 24 : Το ΝΑ παρασκήνιο. Θυραίο άνοιγμα στον ΝΑ εγκάρσιο τοίχο της ορθογώνιας αίθουσας της σκηλής. Τμήμα του οπίσθιου τοίχου της σκηλής. Άποψη από τα νότια.

Εικ. 25 : Ευθύγραμμη λάξευση στο φυσικό βράχο στο ΝΑ παρασκήνιο.. Άποψη από τα βόρεια.

Το σωζόμενο οικοδομικό υλικό δείχνει επομένως με αρκετή σαφήνεια ότι οι οριζόντιοι αρμοί εδράσεως των τοίχων ψευδοισόδομης λιθοδομής του λεγ. ανατολικού παρασκηνίου δεν διέτρεχαν ολόκληρο το μήκος των στρώσεων, θα πρέπει να υποθέσουμε επίσης ότι η διάταξη των λοξών αρμών δεν ήταν απόλυτα κανονική. Στο κέντρο σχεδόν της επιφάνειας εδράσεως της μετατοπισμένης λιθοπλίνθου της δεύτερης στρώσης από την αρχική της θέση βρίσκεται μια οπή γόμφου, διαστάσεων 0,035μ. x 0,045μ., η οποία υποδηλώνει τουλάχιστον τη μερική κατακόρυφη σύνδεση των στρώσεων μεταξύ τους.

Η εξωτερική γωνία του οπίσθιου τοίχου, που ορίζει και το πλάτος του παρασκηνίου, εμφανίζει εκατέρωθεν της εξέχουσας ακμής της μια επιμελώς λαξευμένη ζώνη (ταινία), πλάτους 0,055μ. (εγκάρσιος τοίχος) και 0,05μ. (οπίσθιος τοίχος) ως γωνιαίο οδηγό για τη μεγαλύτερη τελειότητα της κατακόρυφης διεύθυνσης της ακμής των ακραίων λιθοπλίνθων. Το πλάτος του παρασκηνίου ανάμεσα στο σημείο επαφής του οπίσθιου τοίχου του με τον εγκάρσιο τοίχο δύο παρειών (Qm1) της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής και στην εξωτερική ακμή του ανέρχεται στα 2,38μ. (σχ. 9). Εάν προσθέσουμε και το σχετικό πάχος (0,82μ.) του εγκάρσιου τοίχου της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής, τότε το συνολικό πλάτος του παρασκηνίου φθάνει τα 3,20μ. θα επισημάνουμε επίσης ότι το σχετικό ύψος της άνω ακμής της λιθοπλίνθου της δεύτερης στρώσης, που βρίσκεται στην αρχική της θέση, είναι +1,05μ. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι από το σωζόμενο οικοδομικό υλικό του παρασκηνίου, του οποίου οι αρχικές δομές διαταράχθηκαν προφανώς από ανθρώπινο χέρι, προκύπτει μια σειρά προβλημάτων.

Εικ. 26 : Το ΝΑ παρασκήνιο. Θυραίο άνοιγμα στο ΝΑ εγκάρσιο τοίχο της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής. Άποψη από τα νότια.

Το ΝΔ παρασκήνιο

Σύμφωνα με τα τοπογραφικά δεδομένα του οικοδομικού χώρου, το βάθος της θεμελίωσης των τοίχων του ΝΔ παρασκηνίου είναι σημαντικά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο του ΝΑ παρασκηνίου, όπως ακριβώς και στο ΝΔ ήμισυ του οπίσθιου τοίχου δύο παρειών της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης (εικ. 26, σχ. 9). Μολονότι η σχέση υψών αποτελεί έναν παράγοντα δευτερεύουσας σημασίας για την τυπολογική και οικοδομική-ιστορική εξέλιξη του θεατρικού κτίσματος, εντούτοις θα πρέπει να επισημανθεί η διαφορά στάθμης ανάμεσα στις επιφάνειες εδράσεως (φυσικός βράχος) του ΝΑ και ΝΔ τμήματος της σκηνης, που ανέρχεται μέχρι το 1,00μ. Η κλίση του βράχου (-3,8%), που προκύπτει από αυτή την διαφορά ύψους, καθιστά απαραίτητη την επίχωση του ΝΔ τμήματος για τη δημιουργία επίπεδης επιφάνειας. Επομένως, τουλάχιστον η κατώτατη λίθινη στρώση του ΝΔ παρασκηνίου, που καταλαμβάνει επίσης ολόκληρο το πάχος του τοίχου, έχει διπλή λειτουργία: την υποστήριξη του τοίχου και την αντιστήριξη της επίχωσης (χώμα και μικρές πέτρες), η οποία είναι συμπαγής, (σχ. 4). Οι μεν εξωτερικές επιφάνειες της κατώτατης στρώσης είναι σχετικά επιμελώς επεξεργασμένες, οι δε εσωτερικές είναι αντίθετα αδρά, ώστε να διεισδύουν στην επίχωση (ένα είδος οδοντωτής σύνθεσης) και να ενισχύουν έτσι τη σταθερότητα και την αντοχή του τοίχου. Το ύψος τους (0,52μ.-0,57μ.), επίσης, διαφέρει σημαντικά από το μέσο ύψος (0,37μ.) της υπερκείμενης, δεύτερης λίθινης στρώσης. Οι οριζόντιοι αρμοί εδράσεως της κατώτατης στρώσης του οπίσθιου τοίχου δεν είναι σε όλο το μήκος ευθύγραμμοι, όπως οι αντίστοιχοι του ΝΑ παρασκηνίου. Οι λιθόπλινθοι έχουν μεν παράλληλες τις άνω και κάτω πλευρές τους, δεν είναι όμως ισούψεις προς τις άλλες λιθόπλινθους της ίδιας στρώσης. Για το ταίριασμα τους με τις γειτονικές λιθόπλινθους εφαρμόστηκε η τεχνική της οδόντωσης (ΝΔ αναλημματικό τοίχο) - οι θέσεις υποδοχής τους είναι αρκετά ευδιάκριτες -, ώστε να αυξηθεί η ανθεκτικότητα της λιθοδομής και να μειωθεί παράλληλα η πιθανότητα μετατόπισης των λιθοπλίνθων. λ.χ. κατά τη διάρκεια ενός σεισμού. Η κατά τόπους άκρως ερειπιώδης κατάσταση των παρασκηνίων (οι κάθετοι αρμοί επαφής είναι πλέον λ.χ. σε ελάχιστα σημεία εφαρμοστοί) οφείλεται κυρίως στις σημαντικές καθιζήσεις και μετατοπίσεις των λιθοπλίνθων. Επιπλέον, η ισχυρή διάβρωση των αρμών εδράσεως (οριζόντιοι) και επαφής (κάθετοι) παραμορφώνει την αρχική εικόνα. Οι περισσότερες λιθόπλινθοι του οπίσθιου και εξωτερικού εγκάρσιου τοίχου του παρασκηνίου βρίσκονται στην αρχική τους θέση. Το μήκος τους κυμαίνεται από 0,655μ. έως 1,17μ., ενώ το μέσο πάχος τους ανέρχεται στα 0,52μ.-Στους ορατούς αρμούς εδράσεως και επαφής των σωζόμενων λιθοπλίνθων δεν διακρίνονται ίχνη μηχανικής σύνδεσης (σύνδεσμοι, γόμφοι) ή χρήση κονιάματος. Η λιθοδομή του ΝΔ παρασκηνίου είναι ανάλογη της αντίστοιχης του ΝΑ, δηλαδή το πάχος των λίθινων στρώσεων καταλαμβάνει ολόκληρο το πάχος των τοίχων. Η διάταξη των μερικώς λοξών αρμών επαφής δεν είναι αυστηρά κανονική. Από την ανωδομή των τοίχων βρίσκονται στην αρχική τους θέση μόνο μερικές λιθόπλινθοι της δεύτερης στρώσης.

Παρόλο που η κατασκευή και λιθοδομή των τοίχων της ορθογώνιας μακρόστενης αίθουσας της σκηνης και των παρασκηνίων διαφέρουν σημαντικά (τοίχοι δύο παρειών και μιας σειράς), οι Powell, Bulle και Fiechter θεωρούν την εφαρμογή ενιαίας τεχνικής τοιχοποιίας σε ολόκληρο το σκηνικό κτίσμα ως δεδομένη. Ωστόσο, η εκτίμηση αυτή, οφειλόμενη προφανώς κυρίως στην ερειπιώδη κατάσταση του σωζόμενου οικοδομικού υλικού, δεν είναι απόλυτα κατανοητή καθώς το συνολικό μέσο πάχος (0,545μ.) των τοίχων των παρασκηνίων, το οποίο εξαρτάται φυσικά και από το είδος της τοιχοποιίας, είναι σημαντικά μικρότερο από το αντίστοιχο των τοίχων της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνης (0,82μ.). Το συνολικό μήκος του ΝΔ παρασκηνίου προσδιορίζεται με ακρίβεια, εφόσον ο εξωτερικός εγκάρσιος τοίχος του σώζεται στην αρχική του θέση και σχεδόν στις αρχικές του διαστάσεις, αντίθετα με τον αντίστοιχο τοίχο του ΝΑ παρασκηνίου-

Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα, η απόσταση ανάμεσα στην ακμή της διέδρου γωνίας που σχηματίζει με τον οπίσθιο τοίχο και στην στενή πρόσθια πλευρά του (μέτωπο) είναι ακριβώς 5,08μ., μέχρι την πρόσθια ακμή του στυλοβάτη 5.62μ. Το πλάτος του παρασκηνίου ανέρχεται στα 3,56μ., είναι δηλαδή κατά 0,35μ. πλατύτερο από το ΝΑ παρασκήνιο. Η απόκλιση αυτή πρέπει να συνδεθεί κυρίως με τα διαφορετικά τοπογραφικά δεδομένα που προκύπτουν από την κλίση του συμπαγούς βράχου από ΝΑ προς τα ΝΔ.

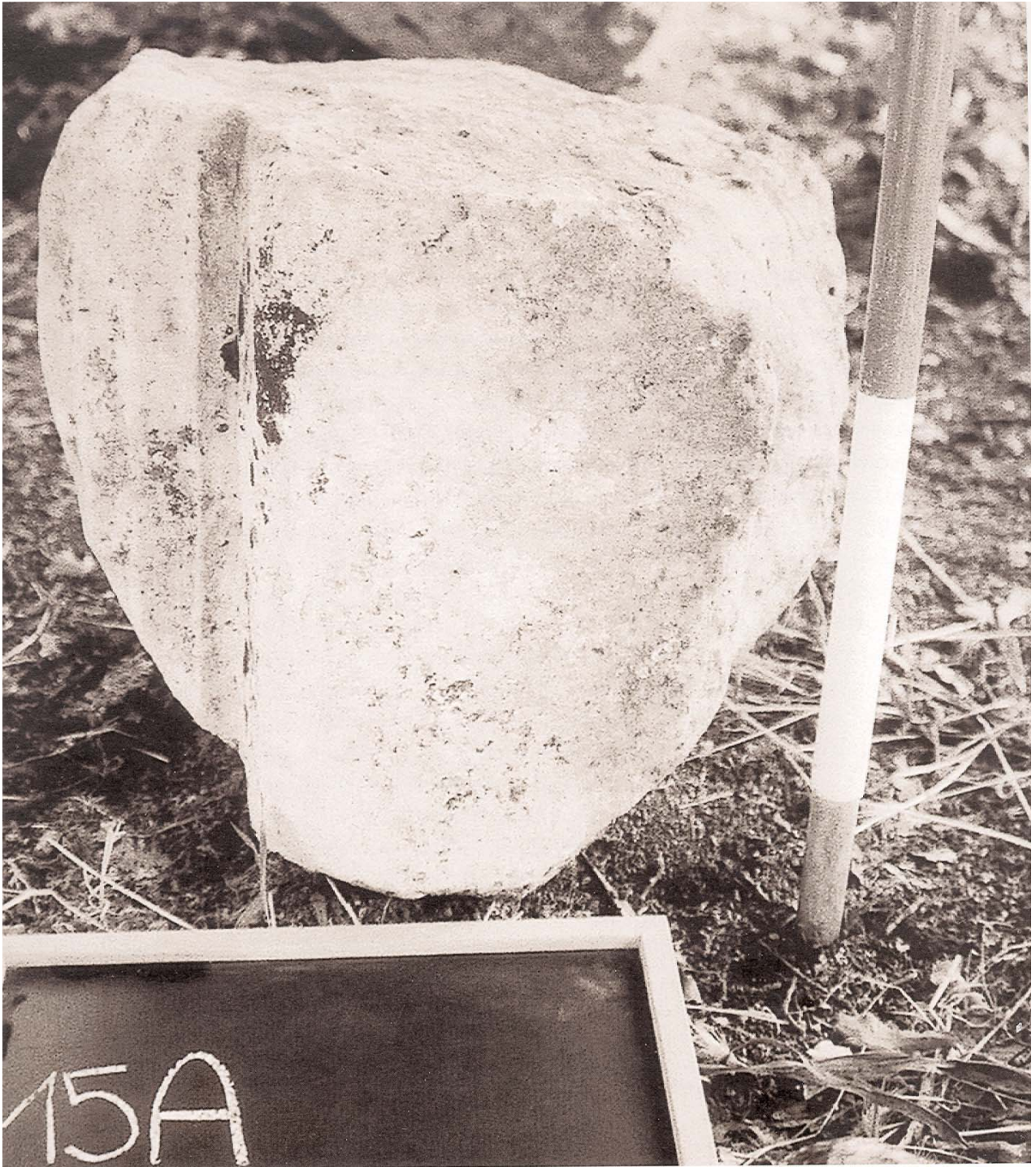
Στην ευθεία του εγκάρσιου τοίχου (Qm2) της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής βρίσκονται στη σειρά (όπως και στην ευθεία του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου Qm1 της σκηνής) μερικές ακανόνιστα τοποθετημένες λιθόπλινθοι, των οποίων ο τύπος και οι διαστάσεις δημιουργούν αμφιβολίες ως προς την αρχική θέση και λειτουργία τους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει πάντως το γεγονός ότι οι λιθόπλινθοι στο ΝΔ τμήμα της σκηνής, όπου ο φυσικός βράχος βρίσκεται σε αρκετά μεγαλύτερο βάθος από το αντίστοιχο ΝΑ τμήμα της, δεν είναι θεμελιωμένες (όπως λ.χ. ο οπίσθιος και ο εγκάρσιος τοίχος του λεγ. ΝΔ παρασκηνίου και ο εγκάρσιος τοίχος της σκηνής Qm2), αλλά εδράζονται στην επίχωση. Μολονότι η μέχρι τώρα έρευνες του θεάτρου των Οινιαδών θεωρούν τις λιθόπλινθους στην ευθεία των εγκάρσιων τοίχων της σκηνής ως τμήματα ενός εσωτερικού τοίχου των παρασκηνίων, θα πρέπει να διευκρινιστεί εάν αυτές βρίσκονται πράγματι στην αρχική οικοδομική θέση τους (in situ).

Σύμφωνα με το παλαιότερο φωτογραφικό υλικό (εικ. 19), η σημερινή οικοδομική κατάσταση στο ΝΑ τμήμα της σκηνής δεν φαίνεται να συμφωνεί απόλυτα με αυτή της ανασκαφής των αρχών του 20ού αιώνα. Συνεπώς δεν μπορεί να αποκλειστεί η μετατόπιση της μιας ή της άλλης λιθοπλίνθου στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε, όπως δείχνει και η περίπτωση του ΝΑ παρασκηνίου, όπου ολόκληρη η κατώτατη λίθινη στρώση του εξωτερικού εγκάρσιου τοίχου του μετατοπίστηκε και επανατοποθετήθηκε σε αμβλεία γωνία προς τον οπίσθιο τοίχο (εικ. 24, σχ. 9). Στην πραγματικότητα, μόνο μία λιθόπλινθος (0,71μ. x 0.54μ.) βρίσκεται σχεδόν ακριβώς στην ευθεία του εγκάρσιου τοίχου της σκηνής. Η απόσταση ανάμεσα στην οπίσθια ακμή και στη στενή πρόσθια πλευρά (μέτωπο) του εγκάρσιου τοίχου είναι 1,37μ. Την ίδια ακριβώς οικοδομική σχέση εμφανίζει και το αντίστοιχο τμήμα του ΝΑ παρασκηνίου.

Σημαντικό στοιχείο για την ερμηνεία της οικοδομικής κατάστασης αποτελούν οι σοβαρές διαφορές στη δομή της κατασκευής των τοίχων της κυρίως σκηνής και των λεγ. παρασκηνίων. Ο οπίσθιος τοίχος του ΝΑ παρασκηνίου δεν διεισδύει λ.χ. στον εγκάρσιο τοίχο δύο παρειών της σκηνής στο σημείο συνάντησης τους (ορθή γωνία), αλλά συνδέεται με αυτόν μόνο δι' απλής επαφής (εικ. 24). Αυτό σημαίνει ότι οι δύο τοίχοι δεν συνδέονται άμεσα οικοδομικά, αλλά ανήκουν πιθανότατα σε δύο διαφορετικές οικοδομικές φάσεις.

Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται και από τη διαφορετική δομή της κατασκευής των δύο τοίχων. Στο αντίστοιχο ΝΔ τμήμα, η οικοδομική σχέση του παρασκηνίου προς τον εγκάρσιο τοίχο της σκηνής είναι σαφώς αμεσότερη, εφόσον ο οπίσθιος τοίχος του διεισδύει στο σημείο επαφής των δύο τοίχων μέχρι την εσωτερική ακμή της εσωτερικής παρειάς του εγκάρσιου τοίχου. Η κατασκευή αυτή όμως δεν αποτελεί απαραίτητα σαφή ένδειξη ενός ενιαίου, συμπαγούς οικοδομικού σώματος, αλλά μάλλον μια διαφορετική και αμεσότερη σύνδεση των δύο τοίχων κατά τη μετατροπή της μονώροφης σκηνής σε διώροφη. Ενδεχομένως, η αμεσότερη οικοδομική σύνδεση του οπίσθιου τοίχου του λεγ. ΝΔ παρασκηνίου επιλέχθηκε λόγω της διαφορετικής ποιότητας του υπεδάφους (επίχωση) του ΝΔ τμήματος της σκηνής.

Πρόκειται δηλαδή ουσιαστικά για ένα πρόσθετο οικοδομικό μέτρο για την ενίσχυση της σταθερότητας του ΝΔ παρασκηνίου και γενικότερα της νέας διώροφης ελληνοιστικής σκηνής. Μια επίσης ενδιαφέρουσα κατασκευαστική λεπτομέρεια διαπιστώνουμε και στη διάταξη των ακραίων λιθοπλίνθων στις εξωτερικές γωνίες των λεγ. παρασκηνίων (σχ. 9): στο ΝΑ παρασκήνιο η γωνία σχηματίζεται από την ακραία λιθόπλινθο του οπίσθιου τοίχου, στο ΝΔ από την αντίστοιχη του εξωτερικού εγκάρσιου τοίχου.

4. Περιγραφή των αρχιτεκτονικών στοιχείων

4.1 Πεσσοί με σύμφυτα τμήματα κίωνων

A1. Πεσσός με ημικίονα (Τύπος A)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 45Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,485μ., πλάτος=0,375μ., μήκος=0,375μ., διάμετρος ημικίονα=0,215μ

A1: Υπόδειγμα πεσσού με ημικίονα (Τύπος Α).
Πρόσθια πλευρά και κάτοψη (Συμπαίρνεται με το υπόδειγμα Α3)

Η πρόσθια πλευρά του είναι χτυπημένη και σπασμένη. Στο δυτικό τμήμα του ημικίονα σώζονται δύο ολόκληρες ραβδώσεις και η ακραία στενότερη ράβδωση. Από το ανατολικό τμήμα του σώζεται μόνο η ακραία, στενότερη ράβδωση. Το πλάτος των ολόκληρων ραβδώσεων είναι 0,035μ. και 0,03μ., ενώ της στενότερης ράβδωσης 0,025μ. Η άνω και κάτω έδρα λείπουν. Το δυτικό τμήμα του πεσσού διατηρείται σε καλή κατάσταση, ενώ το ανατολικό είναι σε μεγάλο βαθμό κατεστραμμένο. Από την οπίσθια πλευρά του σώζεται μόνο μέρος της δυτικής εντομής, πλάτους 0,06μ., για την τοποθέτηση πινάκων. Η δυτική πρόσθια πλευρά (μέτωπο) του πεσσού, πλάτους 0,095μ., αποτελείται από δύο παράλληλες κατακόρυφες ταινίες. Το πλάτος της εξωτερικής ταινίας είναι 0,053μ., ενώ η εσωτερική είναι ελαφρώς βαθύτερα λαξευμένη. Το μήκος της δυτικής πλευράς του πεσσού είναι 0,25μ.

A2. Πεσσός με ημικίονα (Τύπος A)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 15Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,425μ., πλάτος=0,40μ., μήκος=0,42μ., διάμετρος ημικίονα=0,20μ.

A2: Υπόδειγμα πεσσού με ημικίονα (Τύπος Α). Πρόσθια πλευρά και κάτοψη

Η πρόσθια πλευρά του είναι χτυπημένη και μερικώς κατεστραμμένη. Σώζονται δύο ολόκληρες ραβδώσεις και η ακραία στενότερη ράβδωση του ανατολικού τμήματος του ημικίονα. Το πλάτος των ολόκληρων ραβδώσεων είναι 0,034μ. και 0,032μ., της στενότερης ραβδώσης 0,024μ. Άνω και κάτω έδρα λείπουν. Το δυτικό τμήμα του πεσσού διατηρείται μερικώς, το ανατολικό εμφανίζει αρχικές μορφές και διαστάσεις. Οι γωνίες της οπίσθιας πλευράς του είναι σπασμένες. Η ανατολική πρόσθια πλευρά (μέτωπο) του πεσσού, πλάτους 0,105μ., αποτελείται από δύο παράλληλες κατακόρυφες ταινίες. Το πλάτος της ελαφρώς βαθύτερα (0,004μ.) λαξευμένης εσωτερικής ταινίας αυξάνεται από κάτω (0,049μ.) προς τα άνω (0,053μ.). Το μήκος της ανατολικής πλευράς του πεσσού είναι 0,232μ. Το μήκος του σωζόμενου οριζώντιου τμήματος της οπίσθιας εντομής (ανατολική) ανέρχεται στα 0,06μ., του κάθετου τμήματος της στα 0,095μ.

A3. Πεσσός με ημικίονα (Τύπος A)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 560Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,202μ., πλάτος=0,34μ., μήκος=0,38μ.

A3: Υπόλειμμα πεσσού με ημικίονα (Τύπος A). Πρόσθια πλευρά και κάτωψη

Η πρόσθια πλευρά του είναι σε μεγάλο βαθμό χτυπημένη και σπασμένη. Σώζονται δύο ολόκληρες ραβδώσεις, πλάτους 0,034μ. και 0,032μ., και η ακραία στενότερη ράβδωση, πλάτους 0,018μ., του ανατολικού τμήματος του ημικίονα. Η άνω έδρα λείπει και από την κάτω σώζεται το ανατολικό μέρος της. Το δυτικό τμήμα του πεσσού είναι εντελώς σπασμένο, το ανατολικό διατηρεί μερικώς το αρχικό σχήμα του, ενώ σώζεται και το οριζόντιο τμήμα της οπίσθιας εντομής, πλάτους 0,06μ., για την τοποθέτηση πινάκων. Η ανατολική πρόσθια πλευρά (μέτωπο) του πεσσού, πλάτους 0,09μ., αποτελείται από δύο παράλληλες, κατακόρυφες ταινίες. Το πλάτος της βαθύτερα λαξευμένης εσωτερικής ταινίας είναι 0,034μ. της εξωτερικής 0,055μ. Οι δύο ταινίες δεν διατρέχουν το μέτωπο του πεσσού μέχρι την κάτω έδρα του. Σώζεται υπόλειμμα καμπύλου σχήματος, ύψους 0,06μ., στο κάτω μέρος του αποσπάσματος. Ίσως πρόκειται για την αρχή ιωνικής βάσης. Το μήκος της ανατολικής πλευράς του πεσσού είναι 0,25μ. Η κάτω έδρα διατηρεί την αρχική της μορφή σε μήκος 0,155μ. Δεν διακρίνονται εγκοπές γόμφων.

A4. Πεσσός με ημικίονα (Τύπος A)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 49Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,51μ., πλάτος=0,30μ., μήκος=0,415μ., διάμετρος ημικίονα=0,19

A4: Υπόδειγμα πεσσού με ημικίονα (Τύπος A). Ανατολική πλευρά και κάτοψη

Η πρόσθια πλευρά του είναι χτυπημένη. Και οι εννέα ολόκληρες ραβδώσεις του ημικίονα είναι ευδιάκριτες. Το πλάτος τους κυμαίνεται από 0,04μ.-0,03μ., ενώ το πλάτος των δυο ακραίων στενότερων ραβδώσεων ανέρχεται στα 0,02μ. Η άνω και κάτω έδρα, καθώς και το δυτικό και ανατολικό τμήμα του πεσσού, λείπουν.

A5. Πεσσός με ημικίονα (Τύπος A)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΑ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 170Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,305μ., πλάτος=0,25μ., μήκος=0,425μ.

A5: Υπόδειγμα πεσσού με ημικίονα (Τύπος A). Δυτική πλευρά και κάτοψη

Η πρόσθια πλευρά του είναι χτυπημένη και μερικώς διαβρωμένη. Σώζονται τρεις ολόκληρες ραβδώσεις και η ακραία στενότερη ράβδωση του δυτικού τμήματος του ημικίονα. Το πλάτος των ολόκληρων ραβδώσεων κυμαίνεται από 0,033μ.-0,035μ., ενώ της στενότερης ράβδωσης είναι 0,024μ. Σώζεται μόνο ένα μέρος του δυτικού τμήματος του πεσσού, καθώς και το κάθετο τμήμα της οπίσθια εντομής, μήκους 0,077μ. Το μήκος της δυτικής πλευράς του πεσσού ανέρχεται στα 0,24μ.

A6. Πεσσός με ημκίονα (Τύπος A)

Αιμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνης (Αρ. Ευρ. 1119).

Διαστάσεις: ύψος=0,43μ., πλάτος=0,35μ., μήκος=0,31μ., διάμετρος ημκίονα=0,21μ.-0,202μ.

A6: Υπόλειμμα πεσσού με ημκίονα (Τύπος A). Πρόσδια πλευρά και κάτοψη

Η πρόσδια πλευρά του είναι σε μεγάλο βαθμό σπασμένη. Οι διαβρωμένες ραβδώσεις όμως του ημκίονα είναι αρκετά ευδιάκριτες. Πρόκειται για εννέα ολόκληρες και δύο στενότερες ραβδώσεις στα δύο άκρα του ημκίονα. Άνω και κάτω έδρα λείπουν. Σώζεται μερικώς το δυτικό τμήμα του πεσσού, ενώ το ανατολικό και η οπίσθια πλευρά του είναι εντελώς κατεστραμμένα. Η διάμετρος του ημκίονα μειώνεται από κάτω (0,21μ.) προς τα άνω (0,202μ.). Ανάλογα αυξάνεται το πλάτος της δυτικής πρόσδιας πλευράς του πεσσού (μέτωπο) από κάτω (0,087μ.) προς τα άνω (0,095μ.). Τα μέτωπα των πεσσών εκατέρωθεν του ημκίονα δεν βρίσκονται στην ίδια ευθεία. Το δυτικό τμήμα του πεσσού σώζεται στην αρχική του μορφή μόνο σε μήκος γύρω στα 0,11μ.

A7. Πεσσός με ημκίονα (Τύπος A)

Αιμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνης (Αρ. Ευρ. 50A).

Διαστάσεις: ύψος=0,495μ., πλάτος=0,23μ., μήκος=0,40μ.

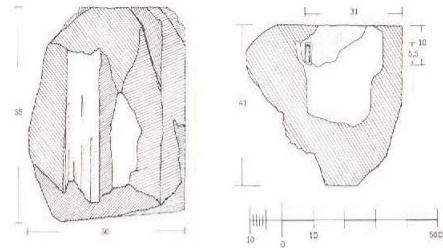
A7: Υπόλειμμα πεσσού με ημκίονα (Τύπος A). Δυτική πλευρά και κάτοψη

Η πρόσδια πλευρά του είναι σχεδόν εντελώς σπασμένη. Σώζονται μόνο δύο ολόκληρες ραβδώσεις, πλάτους 0,032μ. και 0,03μ., και η ακραία στενότερη ραβδωση (πλάτος=0,02μ.) του δυτικού τμήματος του ημκίονα. Η άνω έδρα λείπει, ενώ η κάτω διατηρείται μερικώς. Το μήκος της δυτικής πλευράς του πεσσού ανέρχεται στα 0,24μ. Η εντομή στο δυτικό τμήμα της οπίσθιας πλευράς του είναι σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένη. Το μήκος του κάθετου τμήματός της κυμαίνεται από 0,08μ. μέχρι 0,082μ. Στη μερικώς σωζόμενη κάτω έδρα δεν διακρίνονται εγχοπές γόμφων.

A8. Γωνιαίος πεσός με κίονα 1/4 (Τύπος Β)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 12Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,55μ., πλάτος=0,41μ., μήκος=0,50μ., διάμετρος του κίονα 1/4=0,15μ.

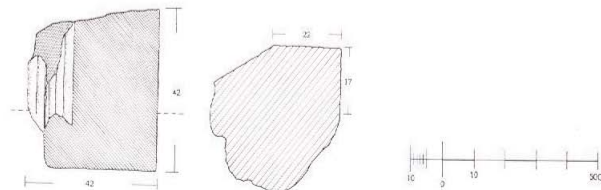
A8: Υπόλειμμα γωνιαίου πεσού με κίονα 1/4 (Τύπος Β). Δυτική πλευρά και κάτοψη

Ο κίονας 1/4 είναι σε μεγάλο βαθμό κατεστραμμένος. Όλες οι ραβδώσεις του είναι αρκετά ευδιάκριτες. Η άνω έδρα διατηρείται μερικώς, η κάτω έδρα λείπει. Το δυτικό τμήμα είναι αρκετά σπασμένο. Σώζεται μόνο ένα μικρό τμήμα της άνω επιφάνειάς του. Το τμήμα του πεσού που προεξέχει ανατολικά του κίονα 1/4 είναι εντελώς σπασμένο. Η ανατολική και οπίσθια πλευρά του σώζονται μερικώς. Στο διατηρημένο τμήμα της άνω επιφάνειάς του (προς την ανατολική πλευρά του πεσού) βρίσκεται μια ορθογώνια (0,04x0,015μ., βάθος: 0,035μ.) σπή γόμφου. Τα άκρα της είναι σε μεγάλο βαθμό σπασμένα, ώστε να μην διαπιστώνεται πλέον η πιθανή ύπαρξη αύλακας μολυβδοκόησης.

A9. Γωνιαίος πεσός με κίονα 1/4 (Τύπος Β)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 43Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,42μ., πλάτος=0,43μ., μήκος=0,42μ., διάμετρος του κίονα 1/4=0,14μ.

A9: Υπόλειμμα γωνιαίου πεσού με κίονα 1/4 (Τύπος Β). Δυτική πλευρά και κάτοψη

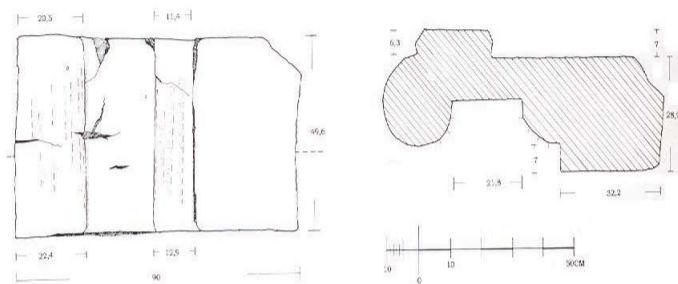
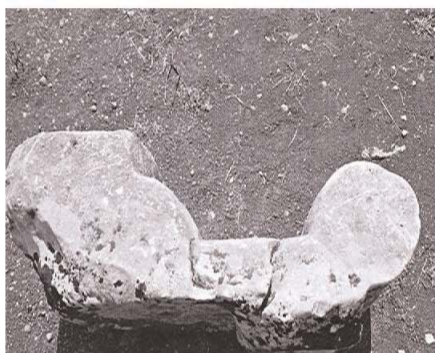
Ο κίονας 1/4 είναι αρκετά σπασμένος. Όλες οι έξι ραβδώσεις του είναι ευδιάκριτες. Το πλάτος τους κυμαίνεται από 0,025μ. μέχρι 0,03μ. Η άνω επιφάνεια του πεσού είναι κατεστραμμένη, η κάτω σώζεται μερικώς. Το

δυτικό τμήμα του είναι σπασμένο, ενώ διατηρούνται μερικώς η οπίσθια γωνία και πλευρά, καθώς και η ανατολική πλευρά του. Το μήκος της σωζόμενης οπίσθιας πλευράς του πεσσού είναι ~0,17μ., της ανατολικής ~0,22μ.

A10. Γωνιαίος πεσσός με κίονες 1/4 και 3/4 (Τύπος C)

Αμμόλιθος. Βρέθηκε τοποθετημένος σε δεύτερη χρήση ως κατώφλι του ΝΑ θυραίου ανοίγματος της ορθογώνιας αίθουσας της σκηπής (Αρ. Ευρ. 561Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,51μ. , πλάτος=0,36μ. , μήκος=0,90μ.

A10: Τμήμα γωνιαίου πεσσού με κίονες 1/4 και 3/4 (Τύπος C). Δυτική πλευρά και κάτοψη

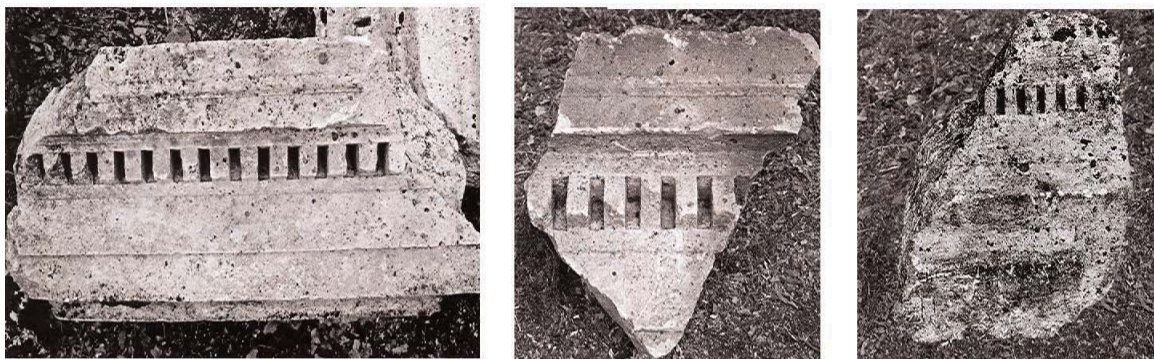
Ο κίονας 1/4 είναι ημιτελής. Διακρίνονται πέντε λειασμένες ραβδώσεις. Το δυτικό τμήμα του πεσσού, καθώς και η άνω και κάτω έδρα του, διατηρούνται σχεδόν στην αρχική τους μορφή. Η διατήρηση της ανατολικής πλευράς του πεσσού και του λειασμένου κίονα 3/4 είναι αρκετά καλή, ενώ η οπίσθια πλευρά του είναι μερικώς σπασμένη. Ο κίονας 3/4 και το προεξέχον πίσω τμήμα του πεσσού εμφανίζουν περίπου στο μέσο του ύψους τους βαθεία ρωγμή. Ο κίονας 1/4 αποτελείται από πέντε λειασμένες ραβδώσεις διαφορετικού πλάτους (0,03μ.-0,046μ.). Η διάμετρος του μειώνεται από κάτω (0,129μ.) προς τα άνω (0,114μ.). Το μήκος του δυτικού τμήματος του πεσσού είναι 0,322μ. Η κάπως λειασμένη γωνία μεταξύ της δυτικής και της οπίσθιας πλευράς του δεν εμφανίζει εντομή για τοποθέτηση πινάκων. Το μήκος του λειασμένου τμήματος του πεσσού ανάμεσα στους κίονες 1/4 και 3/4 ανέρχεται στα 0,218μ. Η κάτω διάμετρος του κίονα 3/4 ανέρχεται στα 0,224μ., η άνω στα 0,205μ. Στο άνω μέρος του κίονα 3/4 βρίσκονται τα ίχνη ενός αγκώνα, τα οποία υποδηλώνουν μια μη ολοκληρωμένη κατεργασία της άνω επιφάνειάς του. Οι ραβδώσεις του κίονα, πλάτους 0,035μ.-0,041μ., είναι λειασμένες. Το μήκος του προεξέχοντος (0,063μ.) τμήματος του πεσσού στην ανατολική πλευρά του είναι 0,25μ. Το πλάτος της προεξοχής στην οπίσθια πλευρά του είναι 0,07μ. Η άνω και κάτω έδρα του γωνιαίου πεσσού (A10) δεν εμφανίζουν εγκοπές γόμφων ή άλλες ενδείξεις για την ύπαρξη κάθετης σύνδεσης, ενώ η κατεργασία του δεν έχει προφανώς ολοκληρωθεί.

4.2 Τμήματα Θριγκού

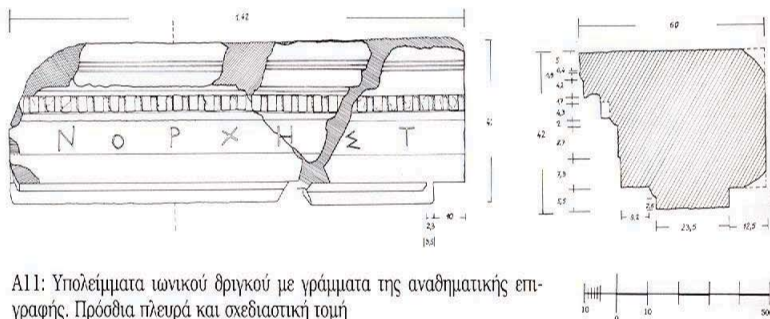
A11. Θριγκός

Αμμώλιδος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 1Α, 2Α, 36Α, 559Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,42μ.*, πλάτος=0,60μ.*, μήκος=~1,42μ.

Με εξαίρεση την ανατολική πλευρά, όλες οι άλλες επιφάνειες σώζονται σε αρκετά καλή κατάσταση. Μόνο στα σπασμένα σημεία λείπουν μεγαλύτερα κομμάτια. Αποτελείται από τρία μεγάλα αποσπάσματα. Το επιστυλίο διαιρείται οριζόντια σε δύο

A11: Υπολείμματα ιωνικού θριγκού με γράμματα της αναθηματικής επιγραφής. Πρόσδια πλευρά και σχεδιαστική τομή

ταινίες. Το ύψος της κάτω ταινίας είναι 0,073μ., της άνω 0,087μ. Η τελευταία προεξέχει κατά 0,007μ. της κάτω ταινίας. Ως μετάβαση στις υπερκείμενες πυκνές ορθογώνιες εξοχές (οδόντες ή γεισίποδες) λειτουργεί ένα είδος κυμάτιου, ύψους 0,02μ. Το ύψος των οδόντων είναι 0,043μ., ενώ το πλάτος τους κυμαίνεται από 0,028μ. μέχρι 0,031μ. Το πλάτος των κενών διαστημάτων μεταξύ των οδόντων κυμαίνεται από 0,02μ. μέχρι 0,022μ. Η αρχιτεκτονική μετάβαση προς το υπερκείμενο γείσο αποτελείται από ένα είδος διπλού κυμάτιου, ύψους 0,011μ. και 0,012μ. Από τα δύο τμήματα, το άνω τμήμα του κυμάτιου έχει ένα ελαφρά λοξό προφίλ. Το κατακόρυφο γείσο, ύψους 0,039μ., προεξέχει κατά 0,042μ. πάνω από τους οδόντες και καταλήγει σε ένα είδος κυκλικού κυμάτιου, ύψους 0,019μ., και ενός τροχίλου, ύψους 0,004μ. Ακολουθεί μια σχεδόν επίπεδη σίμη, ύψους 0,05μ. Η πρόσδια ακμή της άνω επιφάνειας του θριγκού είναι, σε πλάτος 0,11μ., βαθύτερα (κατά ~0,015μ.) λαξευμένη από την υπόλοιπη επιφάνεια του θριγκού. Το διάστημα μεταξύ της πρόσδιας ακμής του επιστυλίου και της ορθογώνιας εξοχής στην κάτω επιφάνειά του ανέρχεται στα 0,092μ., στη δυτική στενή πλευρά του στα 0,10μ. Η πρόσοψη της εξοχής, ύψους 0,055μ., αποτελείται από ένα επίπεδο κάτω τμήμα, ύψους 0,035μ., και ένα κυκλικό είδος κυμάτιου, ύψους 0,02μ. Η κάτω επιφάνεια της εξοχής είναι

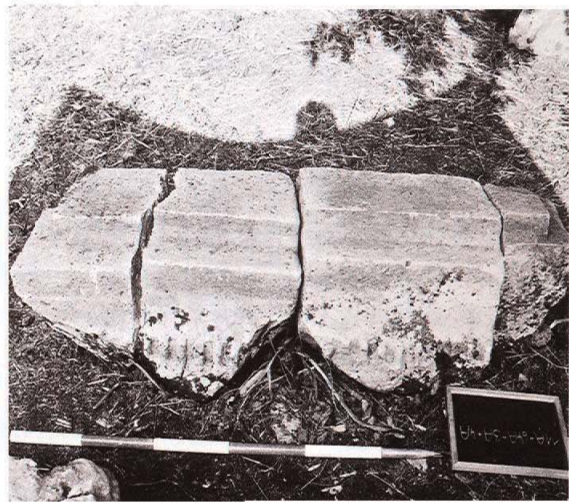
επίπεδη. Στο οπίσθιο τμήμα της κάτω πλευράς του επιστυλίου σχηματίζεται μια λεία εντομή, πλάτους 0,125μ. και ύψους 0,05μ. Στην άνω ταινία του επιστυλίου είναι χαραγμένα τα γράμματα Ν, Ο, Ρ, Χ, Η, Σ, Τ. Τα γράμματα είναι διαφορετικού ύψους (0,035μ.-0,055μ.) και πλάτους (0,023μ.-0,045μ.). Το πλάτος των εγχάρων γραμμών είναι ~0,002μ.

A12. Θριγκός

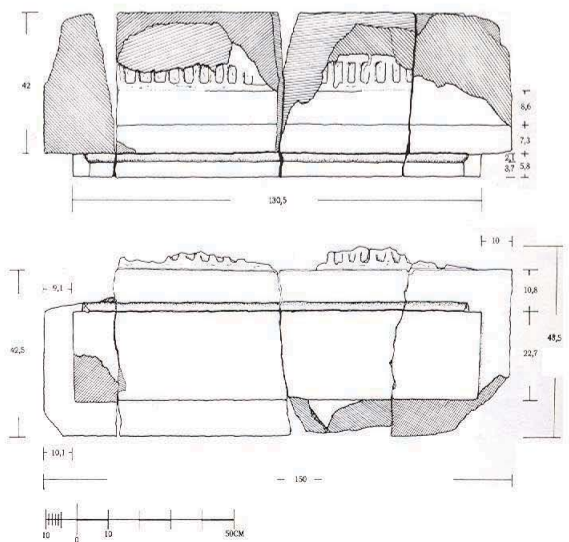
Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 11Α, 64Α, 3Α, 4Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,42μ. , πλάτος=0,485μ., μήκος=1,50μ.

Το αρκετά διαβρωμένο κάτω ήμισυ της πρόσθιας πλευράς του σώζεται μερικώς μέχρι το ύψος των οδόντων (γεισίποδες). Επίσης, διατηρούνται σε μεγάλο βαθμό η κάτω πλευρά με την ορθογώνια εξοχή και οι κάθετοι αρμοί επαφής στα κάτω τμήματά τους. Η οπίσθια πλευρά του είναι πολύ

κατεστραμμένη, ενώ η άνω επιφάνειά του λείπει εντελώς. Αποτελείται από τέσσερα κομμάτια. Το ύψος της κάτω (πρώτης) ταινίας στην πρόσθια πλευρά του επιστυλίου είναι 0,073μ., της άνω (δεύτερης) 0,086μ. Το μήκος της ορθογώνιας εξοχής στην κάτω επιφάνειά του είναι 1,305μ., το ύψος 0,058μ. και το πλάτος 0,227μ. Το διάστημα ανάμεσα στην πρόσθια ακμή του επιστυλίου και της εξοχής ανέρχεται στα 0,108μ., το αντίστοιχο στην οπίσθια πλευρά στα 0,093μ. Την πρόσθια πλευρά της εξοχής διακοσμεί ένα κυμάτιο με σχεδόν στρογγυλά άκρα. Ως μετάβαση προς τις κατακόρυφες ζώνες (ταινίες) στις πρόσθιες πλευρές (μέτωπα) των πεσσών με τους ημικίονες (τύπος Α) λειτουργεί μια κάθετη αβαθής λάξευση στην πρόσθια πλευρά της ορθογώνιας εξοχής.

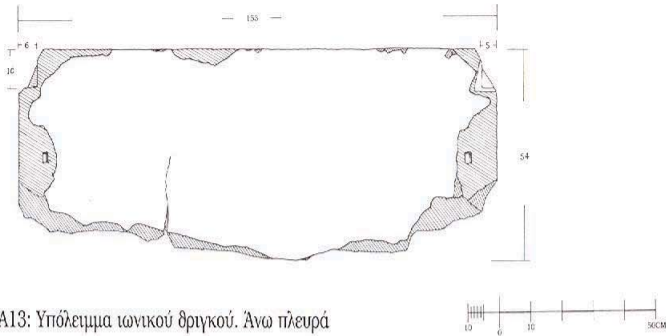
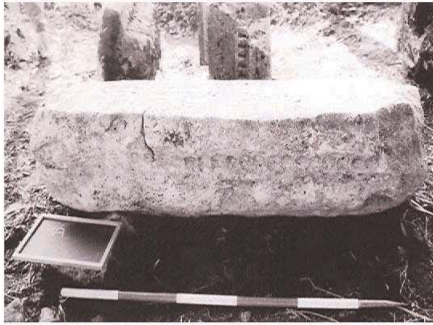

A12: Υπολείμματα ιωνικού θριγκού, πρόσθια και κάτω πλευρά

A13. Θριγκός

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 9Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,40μ., πλάτος=0,54μ., μήκος=1,53μ.

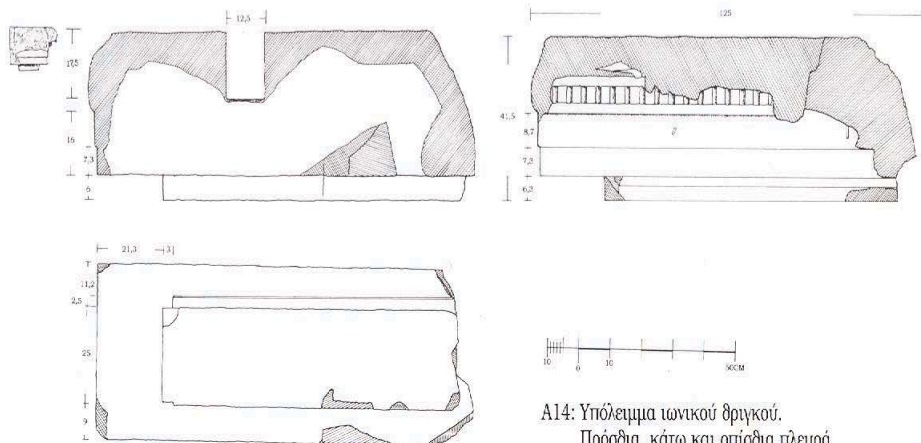
A13: Υπόλειμμα ιωνικού θριγκού. Άνω πλευρά

Η πρόσδια και η οπίσδια πλευρά του είναι σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένες και κατεστραμμένες. Οι στενές πλευρές του σώζονται μερικώς. Οι γωνίες της άνω πλευράς του είναι σπασμένες. Σε απόσταση 0,09μ. από την κάθε ακμή των στενών πλευρών του βρίσκεται μια μερικώς κατεστραμμένη ορθογώνια εγκοπή συνδέσμου, διαστάσεων 0,018μ.χ0,025μ. (ανατολική) και 0,015μ.χ0,025μ. (δυτική). Στην ανατολική εγκοπή βρέθηκαν υπολείμματα μολύβδου. Το πλάτος των ορθογώνιων οπών υποδοχής των εγκάρσιων δοκών της σκεπής του προσκηνίου στα δύο άκρα του θριγκού είναι στην ανατολική στενή πλευρά του 0,06μ., στη δυτική 0,05μ., ενώ το ύψος τους είναι 0,168μ.-0,171μ. και 0,175μ.-0,178μ. αντίστοιχα. Τα τοιχώματα των οπών είναι αδρά κατεργασμένα, ενώ η απόσταση μεταξύ τους ανέρχεται στα 1,40μ.

A14. Θριγκός

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 13Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,415μ., πλάτος=0,44μ.-0,445μ., μήκος=1,25μ.

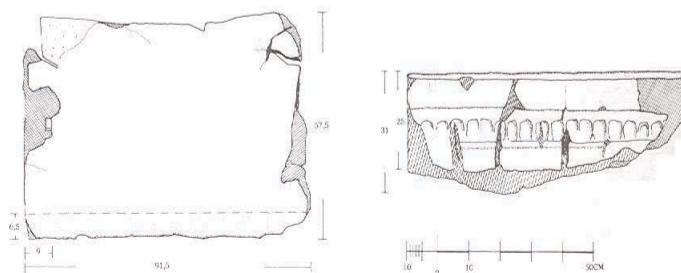
A14: Υπόλειμμα ιωνικού θριγκού.
Πρόσδια, κάτω και οπίσδια πλευρά

Σώζεται το ανατολικό τμήμα του. Η άνω πλευρά και η προσοπή του είναι μέχρι το ύψος των οδόντων (γείσιποδες) μερικώς κατεστραμμένες, ενώ η δυτική πλευρά του λείπει. Οι υπόλοιπες επιφάνειές του διατηρούνται σε αρκετά καλή κατάσταση. Το ύψος της κάτω (πρώτη) ταινίας του επιστυλίου είναι 0,073μ., της άνω 0,087μ. Η άνω προεξέχει της κάτω κατά 0,01μ.-0,02μ. Ακολουθούν ένα είδος κυμάτιου, ύψους 0,02μ., και οι οδόντες (γείσιποδες), ύψους 0,043μ.-0,045μ. Οι δύο ταινίες διατρέχουν επίσης την ανατολική στενή πλευρά του θριγκού, διατηρώντας τις διαστάσεις τους. Από τους αρχικά υπερκείμενους οδόντες της στενής πλευράς δεν σώζεται σήμερα τίποτε. Η ορθογώνια εξοχή στην κάτω πλευρά του επιστυλίου είναι πλάτους 0,25μ., ενώ το ύψος της πρόοδιας πλευράς της ανέρχεται στα 0,063μ. Η απόσταση ανάμεσα στην πρόοδια ακμή του επιστυλίου και στην αντίστοιχη της εξοχής είναι 0,105μ.-0,112μ. Στην οπίσθια πλευρά, η ίδια απόσταση ανέρχεται στα 0,09μ.-0,10μ., ενώ στην ανατολική στενή πλευρά στα 0,213μ. Η πρόσοψη της εξοχής φέρει ένα είδος κυκλικού κυμάτιου. Το κυκλικό άκρο του κυμάτιου βρίσκεται σε απόσταση 0,03μ. από την ανατολική ακμή της εξοχής. Μια κάθετη λάξευση στην πρόοδια πλευρά της ορθογώνιας εξοχής λειτουργεί ως μετάβαση προς τις κατακόρυφες ζώνες (ταινίες), στις πρόοδιες πλευρές (μέτωπα) των πεσσών με τους ημικίονες (τύπος Α) στην πρόσοψη του προσκηνίου. Τα σωζόμενα τμήματα της άνω επιφάνειας του θριγκού είναι επιμελώς λειασμένα. Η μερικώς κατεστραμμένη ορθογώνια οπή υποδοχής ξυλοδοκού στην οπίσθια πλευρά του θριγκού, διαστάσεων 0,125μ.×0,17μ.×0,125μ., βρίσκεται σε απόσταση 0,42μ. από την ανατολική στενή πλευρά του. Στο δυτικό σωζόμενο τμήμα της άνω ταινίας του επιστυλίου διακρίνεται μια κατακόρυφη εγχάρακτη γραμμή, πλάτους 0,003μ. και ύψους 0,033μ. (ίσως υπόλειμμα γράμματος).

A15. Θριγκός

Αιμιόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 47Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,31μ., πλάτος=0,575μ., μήκος=0,915μ.

A15: Υπόλειμμα ιωνικού θριγκού. Άνω και πρόοδια πλευρά

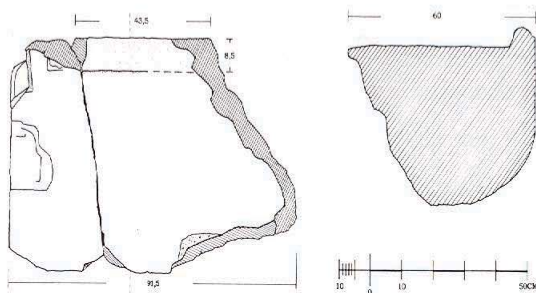
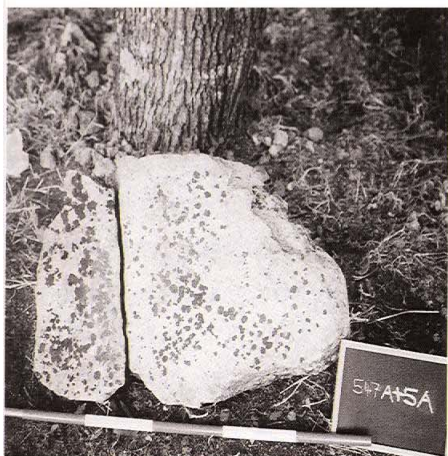
Σώζεται το ανατολικό άνω τμήμα του. Η πρόοδια πλευρά του είναι σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένη. Όλα τα σωζόμενα τμήματα των πλευρών του εμφανίζουν σπασμένες γωνίες. Υπάρχουν πολλές ρωγμές στην πρόοδια πλευρά του. Το πρόοδιο άκρο της άνω επιφάνειάς του εμφανίζει, σε πλάτος 0,065μ.-0,07μ., μια επιμελώς λειασμένη ζώνη με κλίση προς τα κάτω. Σε απόσταση 0,09μ. από την ανατολική στενή πλευρά του βρίσκεται μια μερικώς σπασμένη εγκοπτή συνδέσμου, διαστάσεων 0,02μ.×0,033μ.×0,045μ. (βάθος). Στην ανατολική οπίσθια γωνία της άνω επιφάνειας του

θριγκού, βρίσκεται μια αρκετά κατεστραμμένη ορθογώνια οπή υποδοχής ξυλοδοκού, η οποία εισχωρεί κατά 0,10μ.-0,115μ. στο θριγκό. Οι διαστάσεις της ήταν πιθανότατα 0,06μ.χ0,17μ.

A16. Θριγκός

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 547Α, 5Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,425μ., πλάτος=0,60μ., μήκος=0,915μ.

A16: Υπόλειμμα ιωνικού θριγκού. Άνω πλευρά και σχεδιαστική τομή

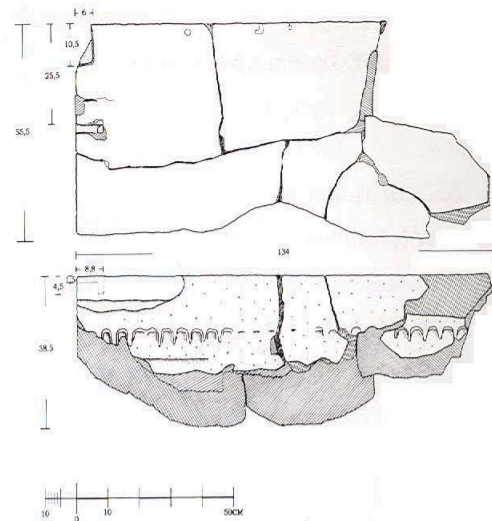
Σώζεται το ανατολικό άνω τμήμα του. Η πρόσδια πλευρά του είναι πολύ διαβρωμένη και κατεστραμμένη, ενώ τα άκρα της ανατολικής στενής πλευράς, καθώς και της άνω και οπίσθιας πλευράς του είναι σε μεγάλο βαθμό σπασμένα. Βρέθηκε σε δύο κομμάτια. Στην ανατολική οπίσθια γωνία της άνω επιφάνειάς του βρίσκεται μια ορθογώνια οπή υποδοχής ξυλοδοκού, διαστάσεων 0,05μ.χ0,15μ., η οποία εισχωρεί κατά 0,13μ.-0,14μ. στο θριγκό. Το δάπεδο της οπής είναι μερικώς σπασμένο. Η οπή περιβάλλεται από ένα επιμελώς λειασμένο στρίφωμα. Στην πίσω ακμή της άνω επιφάνειας του θριγκού βρίσκεται μια εξοχή σχεδόν κυκλικής διατομής, ύψους 0,05μ. και πλάτους 0,085μ. Στην ανατολική πλευρά της άνω επιφάνειας υπάρχουν υπολείμματα αγκώνα, διαστάσεων 0,17μ.χ0,105μ.χ0,035μ. (ύψος), στην ανατολική πλευρά του οποίου βρίσκεται εγχάρακτη γραμμή (μοχλοβόδριο;), μήκους 0,05μ. και πλάτους 0,01μ.

A17. Θριγκός

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 10Α, 46Α, 18Α, 6Α, 14Α, 7Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,385μ., πλάτος 0,555μ., μήκος=1,34μ.

Σώζεται το ανατολικό άνω τμήμα του. Η πρόσδια πλευρά του εμφανίζει ισχυρή διάβρωση, ενώ τα άκρα της στενής ανατολικής, καθώς και της άνω και της οπίσθιας πλευράς του, είναι χτυπημένα. Βρέθηκε σε έξι κομμάτια.

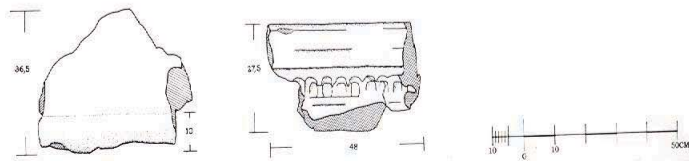
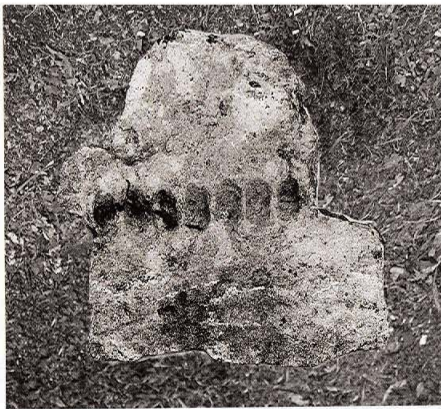
A17: Υπολείμματα ιωνικού θριγκού. Άνω και πρόσδια πλευρά

Οι διαβρωμένοι οδόντες (γείσιποδες) σώζονται ουσιαστικά περιγραμμιακά. Στην ανατολική οπίσθια γωνία της άνω επιφάνειάς του βρίσκεται μια ορθογώνια οπή υποδοχής ξυλοδοκού, διαστάσεων 0,06μ.χ0,105μ., η οποία εισχωρεί κατά 0,17μ. στο θριγκό. Στην ανατολική πλευρά της (άνω επιφάνεια του θριγκού) βρίσκεται μια εγκοπή συνδέσμου οχήματος Π, πλάτους 0,015μ. και βάθους 0,045μ.

A18. Θριγκός

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 66Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,275μ., πλάτος=0,365μ., μήκος=0,48μ.

A18: Υπόλειμμα ιωνικού θριγκού. Πρόσδια και άνω πλευρά

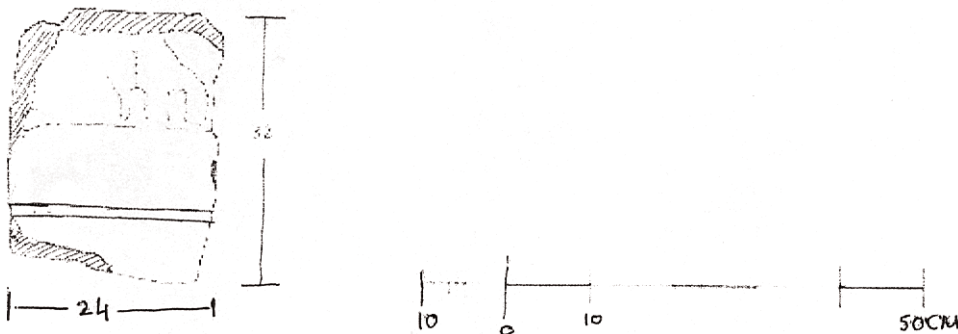
Σώζεται τμήμα της πρόσδιας πλευράς του με ελάχιστα υπολείμματα οδόντων (γείσιποδες), γείσου, καθώς και τμήμα της άνω επιφάνειάς του. Η διάβρωση στην πρόσοψή του είναι πολύ προχωρημένη. Η πρόσδια ακμή της άνω επιφάνειάς του εμφανίζει λάξευση, βάθους ~0,01μ.

A5. Θριγκός

Αμμόλιθος. Βρέθηκε στο χώρο του ΝΑ τοίχου της σκηνής (Αρ. Ευρ. 152Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,32μ., πλάτος=0.18μ., μήκος=0,24μ.

Σώζεται τμήμα της πρόθυιας πλευράς του με υπολείμματα οδόντων (γεισίποδες) και των δυο οριζόντιων ταινιών του επιστυλίου. Η διάβρωση είναι πολύ προχωρημένη. Το πλάτος των δύο σχετικά καλά διατηρημένων οδόντων (γεισίποδες) είναι 0.026μ. και 0.024μ., ενώ το αντίστοιχο των κενών διαστημάτων μεταξύ των οδόντων κυμαίνεται από 0.023μ- μέχρι 0.027μ.

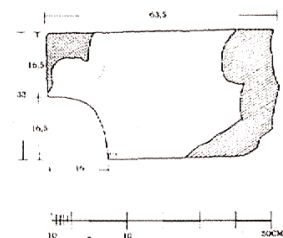
A19 : Υπόλειμμα ιωνικού θριγκού. Πρόσθια πλευρά.

4.3 Τμήματα επίστεψης και στήριξης

A20. Κονσόλα

Κροκαλοπαγής λίθος (Breccia, Konglomerat). Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 19Α). Διαστάσεις: ύψος=0,33μ.*, πλάτος=0,44μ.*, μήκος=0,635μ.

Μορφή κονσόλας με απλή τοξοειδή εξοχή. Με εξαίρεση την κατεστραμμένη οπίσθια πλευρά της, οι υπόλοιπες επιφάνειες σώζονται σε αρκετά καλή κατάσταση. Το ύψος του τόξου, δηλαδή το κατακόρυφο διάστημα μεταξύ της κάτω έδρας και της κορυφής της καμπύλης, καθώς και το πλάτος του τόξου, ανέρχονται αμφότερα στα 0,16μ.-0,165μ. Το ύψος της κατακόρυφης στενής πλευράς, πάνω από την κορυφή της καμπύλης του τόξου, είναι ακριβώς 0,165μ.

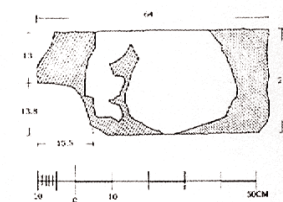

A20: Υπόλειμμα κονσόλας

A21. Κονσόλα

Κροκαλοπαγής λίθος (Breccia, Konglomerat). Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 75Α). Διαστάσεις: ύψος=0,27μ.*, πλάτος=0,44μ.*, μήκος=0,64μ.

Μορφή κονσόλας με απλή τοξοειδή εξοχή. Η άνω και κάτω πλευρά της σώζονται μερικώς. Η πίσω στενή πλευρά της είναι σπασμένη. Το ύψος του τόξου ανέρχεται στα 0,138μ., ενώ το αντίστοιχο της κατακόρυφης στενής πλευράς της, πάνω από την κορυφή της καμπύλης του τόξου, είναι ακριβώς 0,13μ.

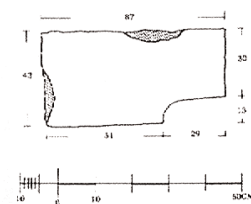

A21: Υπόλειμμα κονσόλας

A22. Κονσόλα

Κροκαλοπαγής λίθος (Breccia, Konglomerat). Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 202Α). Διαστάσεις: ύψος=0,43μ.*, πλάτος=0,35μ., μήκος=0,87μ.

Μορφή κονσόλας με απλή τοξοειδή εξοχή. Σώζονται μερικώς η ανατολική, η πρόσθια και άνω και κάτω πλευρά της. Η διάβρωση είναι προχωρημένη. Το μήκος της κάτω έδρας της είναι 0,51μ., ενώ το ύψος και πλάτος του τόξου 0,13μ. και 0,29μ. αντίστοιχα. Το ύψος της κατακόρυφης στενής πλευράς της, πάνω από την κορυφή της καμπύλης του τόξου, είναι 0,30μ.

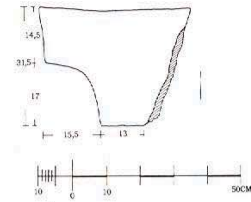
A22: Υπόλειμμα κονσόλας

A23. Κονσόλα

Κροκαλοπαγής λίθος (Breccia, Konglomerat). Βρέθηκε στο λεγ. ΝΑ παρασκήνιο (Αρ. Ευρ. 249Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,315μ. , πλάτος=0,42μ. , μήκος=0,505μ.

Μορφή κονσόλας με απλή τοξοειδή εξοχή. Σώζονται μερικώς η ανατολική, η πρόοδια και η άνω και κάτω πλευρά της. Το ύψος του τόξου είναι 0,17μ., το πλάτος του 0,155μ. Το ύψος της κατακόρυφης στενής πλευράς της, πάνω από την κορυφή της καμπύλης του τόξου, είναι ακριβώς 0,145μ.

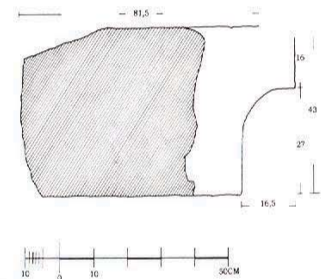
A23: Υπόλειμμα κονσόλας

A24. Κονσόλα

Κροκαλοπαγής λίθος (Breccia, Konglomerat). Βρέθηκε στο λεγ. ΝΔ παρασκήνιο (Αρ. Ευρ. 23Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,43μ. , πλάτος=0,48μ. , μήκος=0,815μ.

Απόσπασμα κονσόλας με σωζόμενη απλή προεξοχή. Το ύψος του τόξου είναι 0,27μ., το πλάτος του 0,165μ. Η καμπύλη του τόξου έχει σχεδόν ευθύγραμμη πορεία προς τα κάτω. Το ύψος της κατακόρυφης στενής πλευράς της, πάνω από την κορυφή της καμπύλης του τόξου, είναι ακριβώς 0,16μ. Η απέναντι στενή πλευρά είναι σε μεγάλο βαθμό σπασμένη. Το σωζόμενο μήκος (0,815μ.) της κονσόλας και η σύγκριση με τη κονσόλα A27 οδηγούν στο συμπέρασμα ότι είχε αρχικά διπλή τοξοειδή προεξοχή.

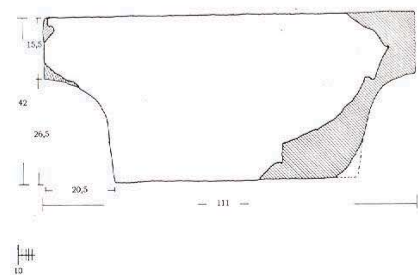
A24: Υπόλειμμα κονσόλας

A25. Κονσόλα

Κροκαλοπαγής λίθος (Breccia, Konglomerat). Βρέθηκε στον ΝΑ τοίχο της σκηνης (Αρ. Ευρ. 246Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,42μ. , πλάτος=0,50μ. , μήκος=1,11μ.

Μορφή κονσόλας με διπλή τοξοειδή εξοχή. Σώζεται σχεδόν ολόκληρη η άνω πλευρά της και αρκετά καλά οι πλάγιες. Τα άκρα των τοξοειδών εξοχών είναι σπασμένα. Το ύψος των κατακόρυφων στενών πλευρών της, πάνω από τις καμπύλες των τόξων, ανέρχεται στα 0,155μ. και 0,16μ. αντίστοιχα. Στην καλύτερα σωζόμενη στενή πλευρά, το ύψος του τόξου είναι 0,265μ., το πλάτος του 0,205μ. Η καμπύλη του εμφανίζει λοξή κατεύθυνση προς την κάτω έδρα της κονσόλας, της οποίας το μήκος ήταν αρχικά πιθανότατα 0,70μ.-0,72μ.

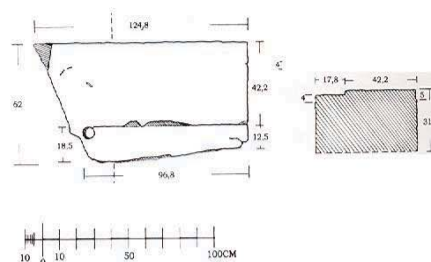
A25: Υπόλειμμα κονσόλας

4.4 Στυλοβάτης

A26. Στυλοβάτης

Αοβεστόλιθος. Βρίσκεται σχεδόν στην αρχική του θέση (in situ) στο ΝΔ άκρο της πρόσοψης του προσκηνίου (Αρ. Ευρ. 20Α). Διαστάσεις: ύψος=0,315μ., πλάτος=0,62μ., μήκος=1,248μ.

Αποτελείται από μια επιμελώς λειασμένη επιφάνεια εδράσεως, πλάτους 0,422μ. και ένα κατά 0,02μ. βαθύτερα λαξευμένο τμήμα με ακανόνιστα κατεργασμένη οπίσθια πλευρά, πλάτους 0,125μ.-0,185μ. Η επιμελώς λειασμένη οριζόντια ταινία στην άνω ακμή της πρόσθιας πλευράς του στυλοβάτη, ύψους 0,05μ., καθορίζει (οδηγός) την ευθύγραμμη κατεύθυνση του στυλοβάτη. Η επιφάνεια κάτω από την ταινία είναι αδρά κατεργασμένη και προεξέχει κατά 0,01μ.-0,015μ. από αυτή. Στη δυτική γωνία του βαθύτερα λαξευμένου τμήματος, βρίσκεται ένας σχεδόν κυκλικός τóρμος με υπολείμματα μολύβδου. Οι διαστάσεις του είναι 0,06μ. x 0,065μ. x 0,04μ. (βάθος).

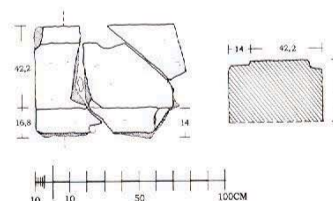

A26: Υπόλειμμα του στυλοβάτη της πρόσοψης του ελληνιστικού προσκηνίου. Κάτοψη και σχεδιαστική τομή

A27. Στυλοβάτης

Αοβεστόλιθος. Βρίσκεται σχεδόν στην αρχική του θέση στο ΝΔ ήμιμου της σκηνής (Αρ. Ευρ. 44Α). Διαστάσεις: ύψος=0,31μ., πλάτος=0,545μ.

Αποτελείται από τρία αρκετά κατεστραμμένα κομμάτια. Το πλάτος της λειασμένης επιφάνειας εδράσεως είναι 0,422μ., ενώ του βαθύτερα (κατά 0,02μ.) λαξευμένου τμήματος, στην οπίσθια πλευρά του, κυμαίνεται από 0,14μ. μέχρι 0,168μ. Δεν διακρίνονται ίχνη κυκλικού τóρμου.

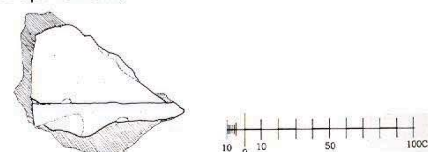

A27: Υπόλειμμα του στυλοβάτη της πρόσοψης του ελληνιστικού προσκηνίου. Κάτοψη και σχεδιαστική τομή

A28. Στυλοβάτης

Αοβεστόλιθος. Βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα του οπίσθιου τοίχου της σκηνής (Αρ. Ευρ. 528Α).

Η ιδιαίτερα αποσπασματική κατάστασή του δεν επιτρέπει ακριβείς μετρήσεις. Αποτελείται από μια επιμελώς λειασμένη επιφάνεια εδράσεως και ένα βαθύτερα (κατά 0,02μ.) λαξευμένο τμήμα στην οπίσθια πλευρά του. Το ύψος του αποσπάσματος ανέρχεται στα 0,244μ., είναι

A28: Υπόλειμμα του στυλοβάτη της πρόσοψης του ελληνιστικού προσκηνίου. Κάτοψη

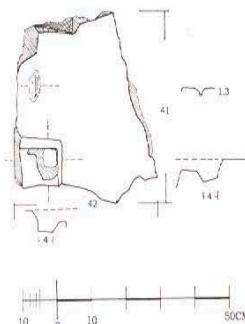
δηλαδή αρκετά μικρότερο από τα αντίστοιχα (0,315μ. και 0,30μ.) των τμημάτων του στυλοβάτη που βρίσκονται σχεδόν στην αρχική τους θέση.

A29. Στυλοβάτης

Ασβεστόλιθος. Βρέθηκε σε σωρό λίθων στο ΝΔ τμήμα της σκηνής (Αρ. Ευρ. 21Α).

Διαστάσεις: ύψος=0,24μ., πλάτος=0,41μ.

Η κατάστασή του είναι εξαιρετικά αποσπασματική. Η επιφάνεια εδράσεως των στηριγμάτων της πρόσοψης του προσκηνίου με τα δύο βαθύτερα (κατά 0,015μ.-0,02μ.) λαξευμένα τμήματα προσδιορίζεται με ακρίβεια. Διακρίνεται ένα μοκλοβόθριο, βάθους 0,013μ., σχεδόν παράλληλα λαξευμένο προς την αρχική πρόσδια πλευρά του. Στη γωνία της ορθογωνίας εντομής βρίσκεται ένας αρκετά σπασμένος τόρμος με κυκλικό δάπεδο, διαμέτρου 0,04μ., και σχεδόν τετράγωνο χείλος (0,04μ. x 0,038μ.). Η απόσταση ανάμεσα στις δύο πρόσδιες εντομές ανέρχεται στα 0,24μ.

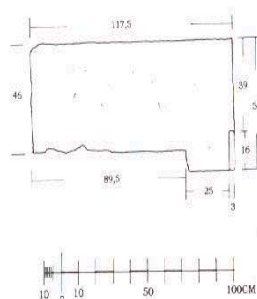
A29: Υπόλειμμα του στυλοβάτη της πρόσοψης του ελληνιστικού προσκηνίου. Κάτοψη

A30. Στυλοβάτης

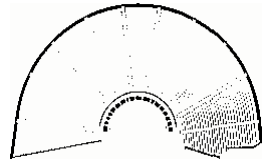
Ασβεστόλιθος. Βρίσκεται στην αρχική του θέση (in situ) στο ΝΔ άκρο της πρόσοψης του λεγ. ΝΔ παρασκηνίου.

Διαστάσεις: πλάτος=0,56μ., μήκος=1,175μ.

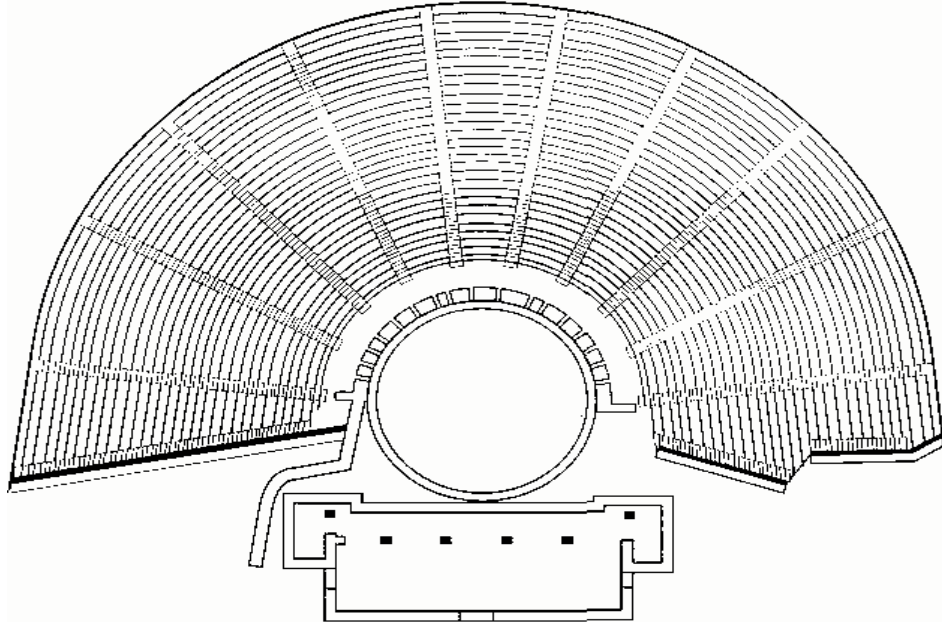
Αποτελείται από μια λειασμένη επιφάνεια εδράσεως. Στο άνω άκρο της πρόσδιας πλευράς του βρίσκεται ταινία, ύψους 0,05μ. Η επιφάνεια κάτω από την ταινία είναι αδρά κατεργασμένη και προεξέχει ελαφρά της ταινίας. Η οπίσθια πλευρά του είναι, σε μήκος ~0,45μ., ακανόνιστα κατεργασμένη.

A29: Υπόλειμμα του στυλοβάτη της πρόσοψης του ελληνιστικού προσκηνίου. Κάτοψη

ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΜΕΡΟΣ 2ο

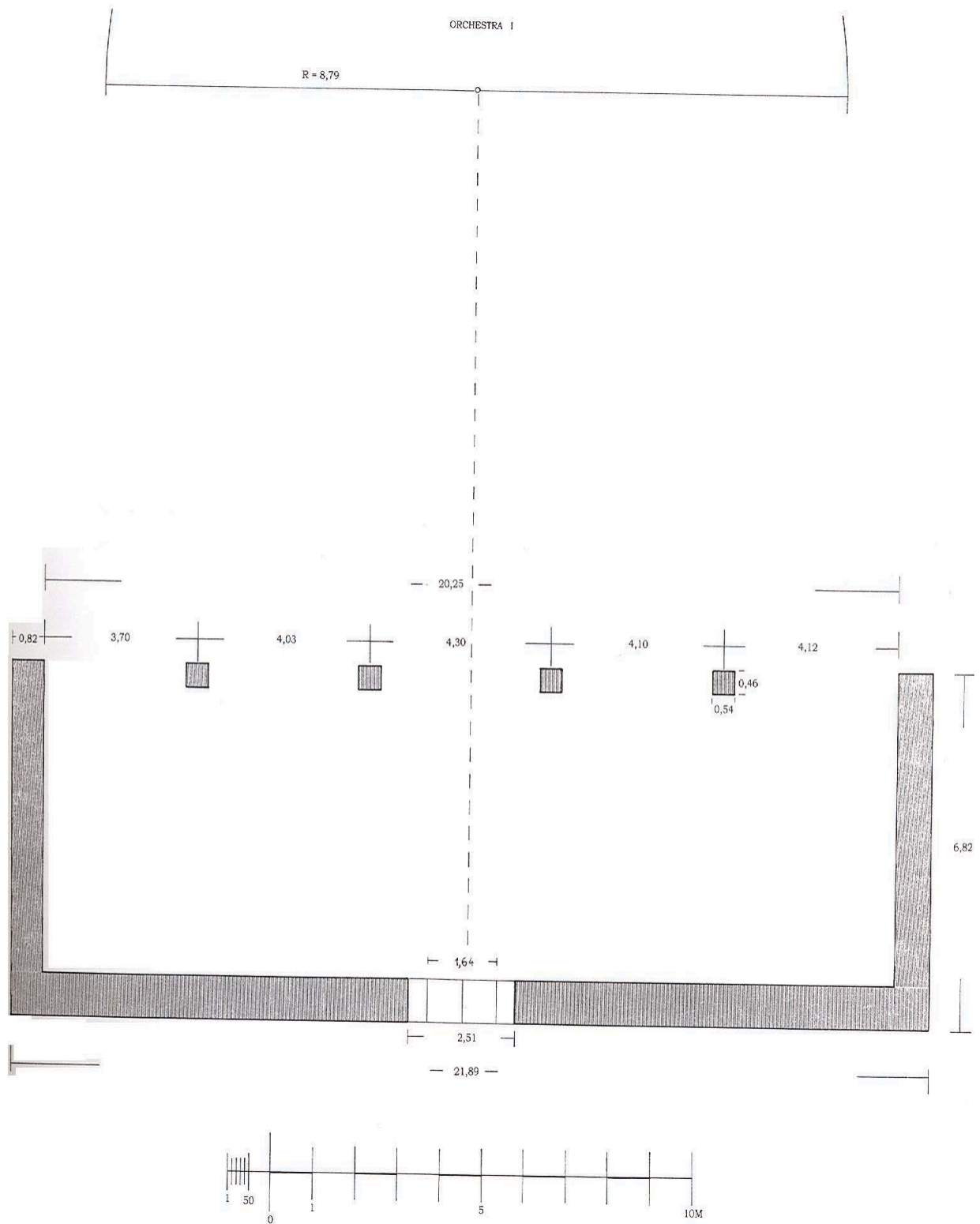
Αναπαράσταση - Τυπολογία

1. Οικοδομική Περίοδος I

Η μερικώς ιδιαίτερα ερειπιώδης κατάσταση των σωζόμενων υπολειμμάτων του θεάτρου των Οινιαδών, καθώς και οι οικοδομικές επεμβάσεις κατά την αρχαιότητα, δεν επιτρέπουν πάντοτε τη σαφή διάκριση αρχικών και μεταγενέστερων αρχιτεκτονικών δομών του θεατρικού κτίσματος. Αλλά και οι επεμβάσεις της σύγχρονης εποχής από ανθρώπινο χέρι, όπως λ.χ. στο χώρο του σκηνικού κτίσματος, οδηγούν συχνά σε εκτιμήσεις, οι οποίες ενδεχομένως δεν ανταποκρίνονται στην ιστορική πραγματικότητα. Τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά τον αρχαίου ελληνικού θεάτρου, κατά την ιστορική του εξέλιξη, τεκμηριώνονται κυρίως στο σκηνικό οικοδόμημα. Η συστηματική έρευνα και μελέτη των σωζόμενων οικοδομικών λειψάνων της σκηνής στην αρχική τους θέση (*in situ*), των σωζόμενων αρχιτεκτονικών τμημάτων της ανωδομής, του λίθινου περιφερειακού πλαισίου της ορχήστρας και του περιμετρικού αποχετευτικού αγωγού, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η οικοδομική-ιστορική εξέλιξη του θεάτρου των Οινιαδών καθορίζεται μορφολογικά, τυπολογικά και χρονολογικά από δύο περιόδους: τη λεγ. "προελληνιστική" (Οικοδομική Περίοδος I) και τη μεταγενέστερη "ελληνιστική" (Οικοδομική Περίοδος II). Η βασική μορφή της δεύτερης χαρακτηρίζεται από ένα δώροφο σκηνικό οικοδόμημα και το προεξέχον προσκήνιο. Η σκηνή αποτελεί το χαρακτηριστικότερο στοιχείο και τεκμήριο της ιστορικής, αρχιτεκτονικής και δραματουργικής εξέλιξης του αρχαίου ελληνικού θεάτρου εν γένει. Συνεπώς, η αναφορά κυρίως στο σκηνικό κτίσμα και η προσπάθεια αναπαράστασης της αρχικής μορφής του προσδιορίζει ακριβέστερα και την εξελικτική πορεία του θεάτρου των Οινιαδών. Θα σημειώσουμε ότι τα υπάρχοντα υπολείμματα της ορχήστρας και του χώρου των θεατών (κοίλο) διατηρούν σε μεγάλο βαθμό τις αρχικές διαστάσεις και μορφές τους, ώστε η αντικειμενική αναπαράστασή τους να μην παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες.

1.1 Το σκηνικό κτίσμα

Κατά την περιγραφή του σωζόμενου οικοδομικού υλικού της σκηνής, διαπιστώθηκε ότι οι σωζόμενοι τοίχοι (θεμέλια) της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής αποτελούνται από δύο παρειές (κροκαλοπαγής λίθος), ενώ οι αντίστοιχοι των μικρών πλευρικών κτισμάτων (*παρασκήνια*) εμφανίζουν μια απλή ψευδοϊσόδομη και μερικώς τραπεζοειδή λιθοδομή (ασβεστόλιθος), που καταλαμβάνει ολόκληρο το πάχος του τοίχου (εικ. 24, 26, σχ. 9, 10). Εκτός αυτού, το σχετικό πάχος (0,54μ.) των τοίχων (ασβεστόλιθος) των πλευρικών κτισμάτων είναι σημαντικά μικρότερο από το αντίστοιχο των τοίχων της ορθογώνιας αίθουσας (0,82μ.). Η διαφορά της λιθοδομής των τοίχων των δύο οικοδομικών τμημάτων της σκηνής αποτελεί αναμφίβολα σοβαρή ένδειξη της ύπαρξης δύο κατασκευαστικά και χρονολογικά διαφορετικών οικοδομικών περιόδων (I και II). Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι οι εγκάρσιοι τοίχοι δύο παρειών (Qm 1 και Qm2) της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής έχουν εμφανή μέτωπα (πρόσθιες πλευρές), τα οποία έφεραν στις γωνίες τους εκατέρωθεν λειασμένες ταινίες, ως γωνιακούς οδηγούς για την ορθή τοποθέτηση των ακραίων λιθοπλίνθων και την ακρίβεια της κατακόρυφης διεύθυνσης της ακμής των τοίχων. Επομένως, τα μέτωπα των εγκάρσιων τοίχων της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής αποτελούν άκρα του κτίσματος και ορίζουν αρχιτεκτονικά την πρόσθια πλευρά του (πρόσοψη). Επίσης, το γεγονός ότι τα μέτωπα των εγκάρσιων τοίχων βρίσκονται στην ίδια ευθεία με τις πρόσθιες ακμές των τεσσάρων βάσεων εδράσεως των πεσσών (Pb1-Pb4) υποδηλώνει την άμεση οικοδομική σχέση τους.

Σχ. 11 : Η σκηνή (Οικοδομική περίοδος Ι). Κάτοψη. Αναπαράσταση.

1.2 Κάτοψη

Η εκτενής περιγραφή και παρουσίαση της υπάρχουσας κατάστασης έδειξε με σαφήνεια ότι η αναπαράσταση της αρχιτεκτονικής σε κάτοψη δεν είναι ούτε θεωρητική, ούτε υποθετική, αλλά στηρίζεται σε εξακριβωμένα μεγέθη και συγκεκριμένα στοιχεία. Συνεπώς, οι πιθανές αποκλίσεις από τις αρχικές μορφές αφορούν κυρίως κατασκευαστικές λεπτομέρειες, οι οποίες δεν επηρεάζουν ουσιαστικά τη συνολική εικόνα του θεατρικού κτίσματος. Η σκηνή, η οποία τεκμηριώνεται στη βασική της μορφή από την υπάρχουσα θεμελίωση του κτίσματος, αποτελείται από μια ορθογώνια αίθουσα με ανοιχτή πρόσοψη ανάμεσα σε πεσσούς. Η τελευταία τεκμηριώνεται αρχαιολογικά επαρκώς από τις σωζόμενες τέσσερις ορθογώνιες πλάκες εδράσεως ανάμεσα στους εγκάρσιους τοίχους της αίθουσας της σκηνής (εικ. 18, σχ. 9). Αυτός ο γεωμετρικά απλός σκηνικός τύπος ανήκει στην Οικοδομική Περίοδο Ι του θεάτρου των Ονιαδών. Πιθανότατα ο τύπος αυτός, ο οποίος παρατηρείται και σε άλλα θέατρα κατά τη διάρκεια της εξελικτικής πορείας της θεατρικής αρχιτεκτονικής, οδηγεί από τους απλούς προελληνιστικούς τύπους στις περίπλοκες δομές της ελληνιστικής σκηνής.

Το συνολικό μήκος (21,89μ.) της πρώτης σκηνής (Οικοδομική Περίοδος Ι), με την απλή ορθογώνια κάτοψη, υπολογίζεται με ακρίβεια από την απόσταση ανάμεσα στις σωζόμενες εξωτερικές γωνίες του οπίσθιου τοίχου δύο παρειών της σκηνής, στο ΝΑ και ΝΔ άκρο του. Για τον ακριβή υπολογισμό του πλάτους της, τα υπάρχοντα ανασκαφικά στοιχεία είναι εξίσου ευνοϊκά, εφόσον και οι εγκάρσιοι τοίχοι της (θεμέλια) δυο παρειών διατηρούν ουσιαστικά την αρχική μορφή και τα αρχικά μεγέθη τους. Το μήκος του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου είναι 6,82μ., του ΝΔ 6,87μ. Η σχετικά μικρή διαφορά των 0,05μ. οφείλεται κυρίως στις μετατοπίσεις μεμονωμένων λιθοπλίνθων. Αυτές οι μετατοπίσεις (μέχρι 0,20μ.), κυρίως στο ΝΔ τμήμα του οπίσθιου τοίχου, όπου ο τοίχος εμφανίζει μερικώς μια κοιλότητα προς το εσωτερικό της σκηνής, οφείλονται σε μεγάλο βαθμό σε τεκτονικές αλλαγές και στην επιβάρυνση της θεμελίωσης. Σημαντικά ανασκαφικά στοιχεία για την αναπαράσταση της σκηνής (σχ. 11) αποτελούν και οι τέσσερις βάσεις εδράσεως των πεσσών, οι οποίες σχηματίζουν κοινή ευθεία με τα μέτωπα των εγκάρσιων τοίχων δύο παρειών της ορθογώνιας αίθουσας. Από τα υπάρχοντα μετρήσιμα μεγέθη των υπολειμμάτων, δηλαδή το μήκος (6,82μ. και 6,87μ.) των δύο εγκάρσιων τοίχων της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής και την απόσταση (6,77μ.) ανάμεσα στην πρόσθια πλευρά του υπολείμματος πεσσού στη ΝΑ βάση εδράσεως (Pb1) και την εξωτερική ακμή του οπίσθιου τοίχου, προκύπτει το σχετικό πλάτος 6,82μ. της σκηνής ($6,82\mu. + 6,87\mu. + 6,77\mu. = 20,46\mu. : 3 = 6,82\mu.$). Θα σημειώσουμε ότι το μήκος του ΝΑ εγκάρσιου τοίχου ανέρχεται σχεδόν ακριβώς στα 6,82μ. Η ιδιαιτερότητα του παλαιότερου σκηνικού κτίσματος (Οικοδομική Περίοδος Ι) επικεντρώνεται κυρίως στην αρχιτεκτονική διαμόρφωση της πρόσοψης του, η οποία αποτελούσε ένα σημαντικό παράγοντα της θεατρικής πράξης και συνεπώς επηρεαζόταν αποφασιστικά από την εκάστοτε μορφή της θεατρικής παράστασης και σκηνικής δράσης. Το μοναδικό τμήμα πεσσού στην ΝΑ βάση εδράσεως (Pb1), ύψους 0,08μ.-0,09μ., έχει ορθογώνια διατομή (0,54μ. x 0,46μ.). Αυτό αποτελεί σαφή ένδειξη ότι η πρόσοψη της προελληνιστικής σκηνής (Οικοδομική Περίοδος Ι) δεν αποτελείται από κίονες, αλλά από πεσσούς παρόμοιων διαστάσεων. Μολονότι οι σωζόμενες βάσεις εδράσεως δεν προσδιορίζουν με απόλυτη ακρίβεια την αρχική θέση των πεσσών, άρα ούτε και το ακριβές μήκος των κενών διαστημάτων μεταξύ τους (μετακίονια), εντούτοις ο υπολογισμός των μεγεθών αυτών είναι δυνατός. Το μήκος της σκηνής ανάμεσα στις εσωτερικές πλευρές των εγκάρσιων τοίχων της ανέρχεται στα 20,25μ. Οι διαστάσεις των πεσσών προκύπτουν βασικά από το σωζόμενο σύμφυτο τμήμα στην ΝΑ βάση, διαστάσεων 0,54μ. x 0,46μ. Συνεπώς, το μήκος των διαστημάτων μεταξύ των αξόνων (μεταξόνια) και των πλευρών (μετακίονια) των πεσσών υπολογίζεται από ΝΑ προς ΝΔ ως εξής:

Μεταξόνια διαστήματα

- 1ο Μεταξόνιο διάστημα=4,12μ.
- 2ο Μεταξόνιο διάστημα=4,10μ.
- 3ο Μεταξόνιο διάστημα=4,30μ. (κεντρικό)
- 4ο Μεταξόνιο διάστημα=4,03μ.
- 5ο Μεταξόνιο διάστημα=3,70μ.

Μετακίονια διαστήματα

- 1ο Μετακίονιο διάστημα=3,85μ.
(4,12μ.-0,27μ.)
- 2ο Μετακίονιο διάστημα=3,56μ.
(4,10μ.-0,54μ.)
- 3ο Μετακίονιο διάστημα=3,76μ.
(4,30μ.-0,54μ.)
- 4ο Μετακίονιο διάστημα=3,49μ.
(4,03μ.-0,54μ.)
- 5ο Μετακίονιο διάστημα=3,43μ.
(3,70μ.-0,27μ.)

Από το εκάστοτε άθροισμα των μεταξονίων και μετακίωνων διαστημάτων προκύπτει το μήκος (20,25μ.) της πρόσοψης της σκηνής ανάμεσα στις εσωτερικές πλευρές των εγκάρσιων τοίχων της. Βάσει αυτών των διαστάσεων, διαπιστώνεται ότι το μήκος των κενών διαστημάτων ανάμεσα στους πεσσούς μειώνεται από ΝΑ προς τα ΝΔ συνεχώς, με εξαίρεση μόνο το κεντρικό άνοιγμα (3,76μ.). Σημαντικό στοιχείο για την εξήγηση και κατανόηση αυτής της κάπως ασύμμετρης διάταξης των πέντε κενών διαστημάτων της πρόσοψης, και μάλιστα χωρίς συμπαγή γωνιαία στηρίγματα και πεσσούς μεγάλου μεγέθους, αποτελεί το γεγονός ότι η σκηνή οικοδομήθηκε σε μια βραχώδη τοποθεσία με μερικώς ισχυρή κλίση του φυσικού βράχου από ΝΑ προς τα ΝΔ. Επομένως, η διάταξη αυτή αποτελεί πιθανότατα μια πρόσθετη ενίσχυση της σταθερότητας του ΝΔ τμήματος της σκηνής, το οποίο διαμορφώθηκε κυρίως με επίχωση.

Τέλος, αναφορικά με την ορθογώνια λίθινη βάση στην εσωτερική πλευρά του ΝΔ εγκάρσιου τοίχου (Qm2) της σκηνής, διαστάσεων 0,48μ. x 0,39μ., θα σημειώσουμε ότι από τα υπάρχοντα ανασκαφικά στοιχεία δεν προκύπτει κάποια άμεση οικοδομική σχέση της λίθινης βάσης με τον εγκάρσιο τοίχο ή με τους πεσσούς της πρόσοψης. Επομένως η ειδική και αποκλειστική λειτουργία αυτής της λίθινης βάσης πεσσού (ένα είδος αντηρίδας) θα πρέπει να αναζητηθεί στα πρόσθετα οικοδομικά μέτρα στήριξης του ΝΔ τμήματος του σκηνικού κτίσματος, τα οποία προκύπτουν από τα τοπογραφικά δεδομένα του θεατρικού χώρου. Η υπόθεση μιας παρόμοιας, συμμετρικά διατεταγμένης κατασκευής στον ΝΑ εγκάρσιο τοίχο της σκηνής, δεν τεκμηριώνεται αρχαιολογικά. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι τα υπάρχοντα στοιχεία δεν τεκμηριώνουν μια σαφή οικοδομική σχέση της βάσης εδράσεως πεσσού στην εσωτερική πλευρά του ΝΔ εγκάρσιου τοίχου της ορθογώνιας αίθουσας με την παλαιότερη σκηνή (Οικοδομική Περίοδος Ι).

Στο παλαιότερο σκηνικό κτίσμα ανήκει χωρίς αμφιβολία το θυραίο άνοιγμα στον οπίσθιο τοίχο της σκηνής, πλάτους 2,51μ.. το οποίο όμως δεν φαίνεται να είναι αντίστοιχο του αρχικού (εικ. 21, σχ. 9 και 10). Στο συμπέρασμα αυτό οδηγούν οι σχεδόν ίσου μήκους (ΝΑ=0,45μ., ΝΔ=0,43μ.) και προεξέχουσες από τα δύο μέτωπα των τοίχων του θυραίου ανοίγματος πλάκες, οι οποίες αποτελούν προφανώς τμήματα του κατωφλίου του. Παράλληλα προσδιορίζουν σχεδόν τα ακριβή μεγέθη του χτισμένου ή διαμορφωμένου με λίθινες παραστάδες πλαισίου της θύρας. Επομένως το αρχικό πλάτος της θύρας ήταν κατά 0,875μ. (0,445μ.+0,43μ.) μικρότερο του σημερινού και ανερχόταν στα 1,635μ. (2,51μ.-0,875μ.). Πιθανότατα η θύρα είχε - λόγω της κεντρικής θέσης της - μια ιδιαίτερη αρχιτεκτονική διαμόρφωση, ανάλογη της αντίστοιχης θύρας στον οπίσθιο τοίχο της σκηνής του θεάτρου της Δωδώνης, η οποία έφερε λ.χ. τοξωτό υπέρθυρο με ομόκεντρη διάταξη των αρμών επαφής. Ως επιφάνειες εδράσεως του υπέρθυρου χρησίμευαν οι άνω επιφάνειες των ακραίων λιθοπλίνθων της πέμπτης στρώσης του τοίχου, ενώ η τοξωτή κατασκευή έφερε στην άνω ακμή της μια λεπτή ταινία. Μια παρόμοια διαμόρφωση του θυραίου ανοίγματος στον οπίσθιο τοίχο της σκηνής του θεάτρου των Οινιαδών είναι πιθανή. Τοξωτές κατασκευές για το γεφύρωμα ανοιγμάτων φαίνεται να ήταν στην αρχαία πόλη των Οινιαδών, κυρίως λόγω των στατικών πλεονεκτημάτων τους, όχι μόνο συνήθεις, αλλά και δημοφιλείς, όπως δείχνουν οι πύλες του οχυρωματικού τοίχου.

Σχ. 12 : Η σκηνή (Οικοδομική Περίοδος Ι). Όψη. Σχεδιαστική τομή. Αναπαράσταση.

Σχ. 13 : Γραφική αναπαράσταση της σκηνής (Οικοδομική Περίοδος Ι) του Θεάτρου των Οινιαδών

1.3 Όψη

Ένα από τα βασικά στοιχεία της αναπαράστασης της όψης προκύπτει από το ερώτημα εάν η σκηνή της Οικοδομικής Περιόδου Ι του θεάτρου των Οινιαδών ήταν μονώροφη. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα δεδομένα του σκηνικού οικοδομήματος (θεμέλια των τοίχων), ένας άνω όροφος θα έπρεπε για στατικούς λόγους να έχει περίπου τα ίδια αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά με τον κάτω όροφο: δηλαδή μια πρόσοψη με τέσσερις πεσσούς ακριβώς πάνω από τους πεσσούς της πρόσοψης του κάτω ορόφου. Διότι η προέκταση των ισόγειων οικοδομικών μορφών σε έναν άνω όροφο θα ήταν κατασκευαστικά υποχρεωτική, εφόσον δεν υπάρχουν άλλα δομικά στοιχεία (λ.χ. άλλοι τοίχοι), τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν για τη στήριξη των τοίχων και της πρόσοψης του άνω ορόφου. Επιπλέον μια τέτοια διαμόρφωση της πρόσοψης του άνω ορόφου θα ήταν δύσκολο να συνδεθεί αρχιτεκτονικά και λειτουργικά με τη σκηνική δράση της προ ελληνιστικής εποχής, η οποία λάμβανε χώρα στην ορχήστρα. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο ότι η παλαιότερη σκηνή του ήταν μονώροφη. Βάσει αυτών των δεδομένων γίνεται περισσότερο κατανοητή και η πρακτική λειτουργία της πρόσοψης των πεσσών με τα μεγάλα ανοίγματα ανάμεσα τους, εφόσον με την προσθήκη εντυπωσιακών ζωγραφικών πινάκων (σκηνογραφία) μπορούσε να ανταποκριθεί καλύτερα στις εκάστοτε σκηνοθετικές συνθήκες και ανάγκες.

Για τον υπολογισμό των συσχετισμών ύψους και την αναπαράσταση των αρχιτεκτονικών στοιχείων του σκηνικού κτίσματος της Οικοδομικής Περιόδου Ι δεν υπάρχει κανένα άμεσο στοιχείο (σχ. 12). Ωστόσο, ο αρκετά ακριβής προσδιορισμός των μετακίονων διαστημάτων της πρόσοψης των πεσσών αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο για την εκτίμηση του αρχικού ύψους τους, αφού το ύψος των ανοιγμάτων δεν πρέπει να ήταν σημαντικά μεγαλύτερο από το πλάτος τους, όπως προκύπτει και από τη συγκριτική μελέτη. Την άποψη αυτή ενισχύει και η σχετική λεπτότητα των πεσσών (κάτοψη: 0,54μ. x 0,46μ.), η οποία δεν συνηγορεί αισθητικά και κατασκευαστικά για μια υπερβολικά υψηλή σκηνή. Τα μετρήσιμα μεγέθη των μετακίονων διαστημάτων (σχ. 9) δείχνουν πράγματι ότι η σχέση πλάτους και ύψους 1:1 αποτελεί ένα αξιόπιστο στοιχείο για τον υπολογισμό του ύψους των πεσσών. Είναι πολύ πιθανό λοιπόν ότι το μέσο ύψος των μετακίονων διαστημάτων ανερχόταν στα 3,62μ. (3,85μ. + 3,56μ. + 3,76μ. + 3,49μ. + 3,43μ. = 18,09μ.:5 = 3,62μ.).

Οι πεσσοί έφεραν πιθανότατα επίκρανα δωρικού τύπου με άβακα και εχίνο. Αυτή η διαμόρφωση των πεσσών δεν αναβαθμίζει μόνο αρχιτεκτονικά και αισθητικά την πρόσοψη της σκηνής, αλλά παράλληλα δημιουργεί διευρυμένες επιφάνειες εδράσεως για τις εγκάρσιες δοκούς της οροφής. Το σωζόμενο επίκρανο δωρικού ρυθμού του θεάτρου της Δωδώνης είναι λ.χ. κατά 0,06μ.-0,07μ. πλατύτερο από το κάτω τμήμα του πεσσού (0,45μ. x 0,45μ.), ενώ το ύψος του ανέρχεται στα 0,10μ.-0,105μ. Επομένως η χρήση ενός παρόμοιου επίκρανου στην πρόσοψη των πεσσών της σκηνής του θεάτρου των Οινιαδών δεν πρέπει να αποκλειστεί. Η ύπαρξη οριζόντιου λίθινου γείσου πάνω από τα κενά διαστήματα (μετακίονα) δεν τεκμηριώνεται αρχαιολογικά και γι' αυτό το λόγο θεωρείται πιθανότερη μια κατασκευή από οριζόντιες ξύλινες δοκούς πάνω στα επίκρανα των πεσσών. Συγκρίσιμες κατασκευές παρουσιάζουν οι αναπαραστάσεις των θυρωμάτων των ελληνιστικών θεάτρων, όπως λ.χ. του θεάτρου της Πριήνης ή της Αιγείρας. Συνεπώς η υπόθεση μιας οριζόντιας σειράς δοκών παρόμοιου ύψους (0,40μ.) πάνω από τα μετακίονα διαστήματα είναι εύλογη. Με την προσθήκη των εγκάρσιων δοκών της σαρωνικής οροφής (0,20μ.), καθώς και του ύψους μέχρι την κορυφή της στέγης, το συνολικό ύψος της σκηνής ανέρχεται στα 5,22μ. (3,62μ. + 0,40μ. + 0,20μ. + 1,00μ.).

Κατά την αναπαράσταση της αρχιτεκτονικής μορφής της πρόσοψης της παλαιότερης σκηνής προέκυψαν αρκετά ασφαλή και αξιόπιστα στοιχεία τόσο από την αρκετά ευδιάκριτη οικοδομική δομή της κάτοψης όσο και από τη συγκριτική μελέτη. Η προοπτική απόδοση της προ ελληνιστικής σκηνής Ι (σχ. 13) έχει ως κύριο στόχο να παρουσιάσει μια συνολική εικόνα των σωζόμενων ερειπίων της σκηνής του θεάτρου των Οινιαδών.

2. Οικοδομική Περίοδος II

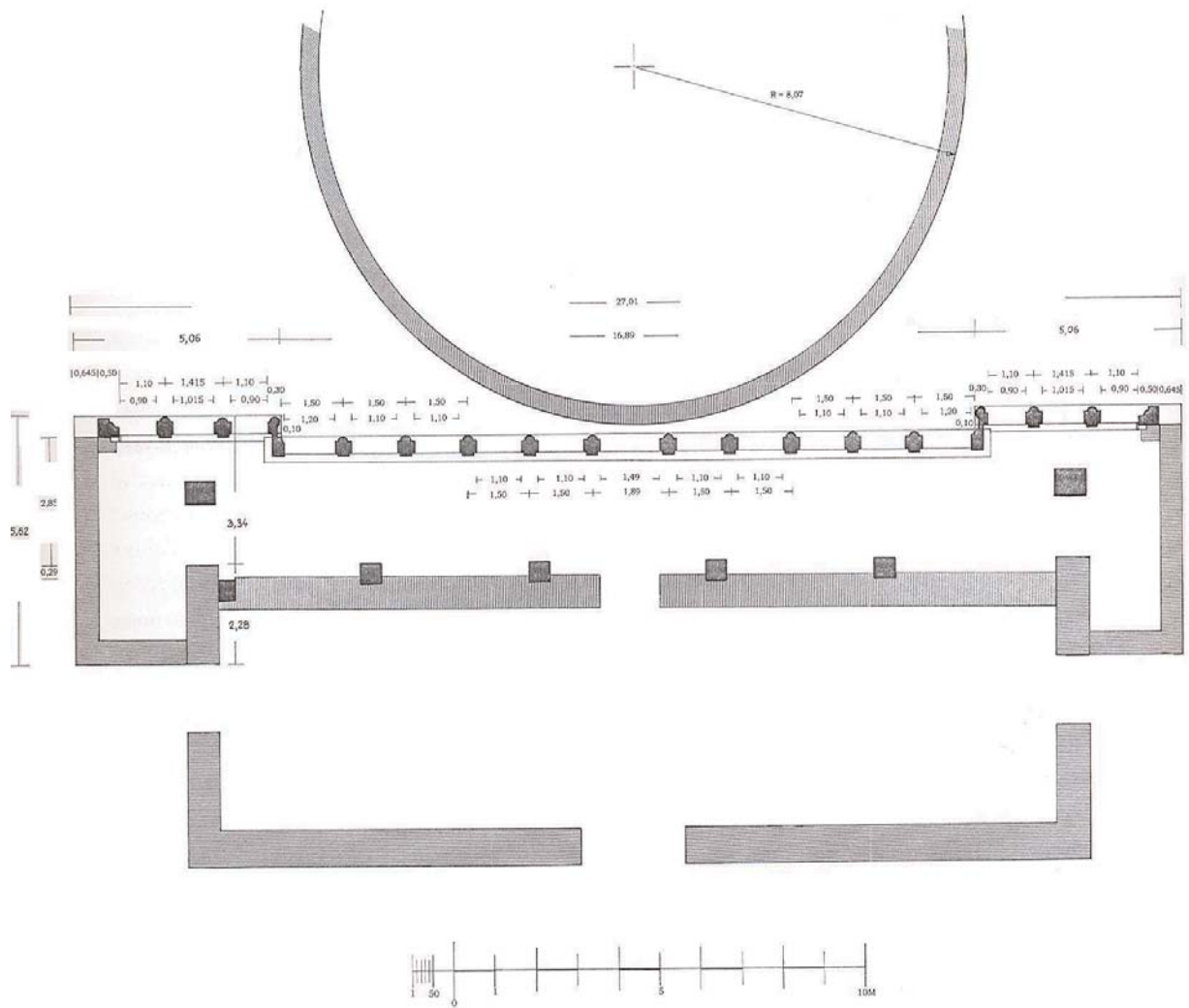
Η δεύτερη οικοδομική περίοδος του θεάτρου των Οινιαδών ορίζεται, από τη μετατροπή και συμπλήρωση της προϋπάρχουσας οικοδομικής δομής του παλαιότερου σκηνικού κτίσματος. Η νέα μορφή της σκηνής II αποκτά γνωρίσματα, τα οποία δεν χαρακτηρίζουν μόνο το λεγ. Ελληνιστικό οικοδομικό τύπο, αλλά τεκμηριώνουν με σαφήνεια αρχιτεκτονικά και λειτουργικά τις νέες αντιλήψεις και μορφές του ελληνικού δράματος αυτής της εποχής.

2.1 Κάτοψη

Η μεγάλη ορθογώνια σκηνή με την πρόσοψη των πεσσών, από την πρώτη οικοδομική περίοδο του θεάτρου, παραμένει μεν ένα σημαντικό συστατικό στοιχείο του νέου οικοδομικού σχεδιασμού, χάνει όμως με την οικοδόμηση του προσκηνίου και των δύο μικρών κτισμάτων (παρασκήνια) την αρχική της λειτουργία: να αποτελεί δηλαδή το αρχιτεκτονικό φόντο της σκηνικής δράσης στο επίπεδο της ορχήστρας (σχ. 14). Αυτή η εξελικτική πορεία τεκμηριώνεται από τα σωζόμενα λίθινα τμήματα του στυλοβάτη της νέας πρόσοψης, καθώς και από τα πολυάριθμα αρχιτεκτονικά αποσπάσματα της ανωδομής. Θα σημειώσουμε όμως ότι σήμερα τα υπάρχοντα υπολείμματα του στυλοβάτη αποτελούν ένα πολύ μικρό μέρος αυτών που αποκαλύφθηκαν κατά την ανασκαφή του Powell (εικ. 19). Επομένως η ανασκαφική έκθεση του Powell είναι σημαντικός παράγων για την αναπαράσταση του προσκηνίου με κάτοψη και όψη.

Το συνολικό μήκος της νέας αρχιτεκτονικής πρόσοψης (σκηνή II) στο επίπεδο της ορχήστρας είναι, σύμφωνα με τα υπάρχοντα ανασκαφικά στοιχεία, 27,01μ. Συνεπώς είναι μόνο κατά 0,13μ. μικρότερο, λ.χ. από το αντίστοιχο της σκηνής (27,14μ.) του θεάτρου της Επιδαύρου. Ο στυλοβάτης δεν ακολουθεί σε όλο το μήκος του ευθύγραμμη πορεία, αλλά, σχηματίζοντας ορθή γωνία στα δύο άκρα του, προεξέχει κατά 0,49μ. του ευθύγραμμου τμήματος. Το μήκος των τμημάτων που προεξέχουν είναι 5,06μ. Μια ανάλογη διαμόρφωση της πρόσοψης εμφανίζουν και τα θέατρα της Επιδαύρου και του Διονύσου στην Αθήνα. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα δεδομένα. το μήκος της πρόσοψης της ελληνιστικής σκηνής, ανάμεσα στα προεξέχοντα τμήματα της, ανέρχεται στα 16,89μ. (27,01μ.-10,12μ.). Θα σημειώσουμε ότι μεταξύ των προσόψεων των ελαφρά προεξεχόντων τμημάτων και των πλευρικών μικρών κτισμάτων (λεγ. παρασκήνια) δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια άμεση οικοδομική ή λειτουργική σχέση. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει κυρίως από τα διαφορετικά μεγέθη τους: στο ΝΑ τμήμα η διαφορά ανάμεσα στην προεξέχουσα πρόσοψη (μήκος= 5,06μ.) και το λεγ. παρασκήνιο (πλάτος=3,20μ.) ανέρχεται στα 1,86μ., στο ΝΔ στα 1,50μ. (5,06μ.-3,56μ.). Γι' αυτό το λόγο ο χαρακτηρισμός των ελαφρά προεξεχόντων τμημάτων της πρόσοψης ως παρασκηνίων δεν είναι εύστοχος. Η διαμόρφωση αυτή αποτελεί, σημαντικό στοιχείο του οικοδομικού σχεδιασμού με αποκλειστικό στόχο την αρχιτεκτονική και αισθητική αναβάθμιση της πρόσοψης του ελληνιστικού προσκηνίου. Εξάλλου, πραγματικά προεξέχοντα παρασκήνια, που να πλαισιώνουν με τον αρχιτεκτονικό όγκο τους ένα σημαντικό τμήμα του σκηνικού χώρου, πιθανότατα δεν υπήρχαν στο αρχαίο ελληνικό θέατρο.

Από τον σωζόμενο σε μεγάλο βαθμό στυλοβάτη της πρόσοψης του προσκηνίου στην εποχή του Powell (1900), βρίσκεται σήμερα στην αρχική του θέση ουσιαστικά μόνο ένα, αποσπασματικά διατηρημένο λίθινο

Σχ. 14 : Η σκηνή (Οικοδομική ΠερίοδοςII). Κάτοψη. Αναπαράσταση.

τμήμα του (A27, σελ.81, εικ. 26). Η απόσταση ανάμεσα στην πρόσθια ακμή του (προς την πλευρά της ορχήστρας) και την αντίστοιχη της βάσης πεσσού (Pb3), η οποία αποτελεί συστατικό στοιχείο του οπίσθιου τοίχου του προσκηνίου, ανέρχεται στα 2,69μ. Αν και από την απόσταση αυτή δεν προκύπτει το ακριβές πλάτος του προσκηνίου - σ' αυτό το τμήμα της σκηνής τα υπάρχοντα υπολείμματα της δεν επιτρέπουν ακριβείς μετρήσεις - μολαταύτα συμβάλλει στον προσδιορισμό του. Περισσότερο συγκεκριμένη είναι η οικοδομική κατάσταση στο ΝΔ παρασκήνιο με τους σωζόμενους τοίχους στα αρχικά τους μεγέθη, συμπεριλαμβανομένου του τμήματος του στυλοβάτη A30 (σελ. 82) στην πρόσοψη του (σχ. 9.). Εδώ θα περιοριστούμε στα σημαντικότερα μεγέθη των υπολειμμάτων για την εξακρίβωση του πλάτους του προσκηνίου. Το μήκος του ΝΔ παρασκήνιου ανέρχεται στον εξωτερικό του τοίχο στα 5,62μ., συμπεριλαμβανομένου και του λίθινου τμήματος του στυλοβάτη στην αρχική του θέση. Η απόσταση ανάμεσα στην πρόσθια στενή πλευρά (μέτωπο) του εγκάρσιου τοίχου δύο παρειών της σκηνής (Qm2) και στην πρόσθια ακμή του στυλοβάτη A30 είναι ακριβώς 3.34μ. (5.62μ.-2,28μ.). Από τις διαστάσεις αυτές, το πλάτος του προσκηνίου υπολογίζεται στα 2,85μ. (3.34μ.-0.49μ.). Συνολικά το μέσο πλάτος του προσκηνίου υπολογίζεται όμως στα 2,77μ. (2.85μ.+2,69μ.=5,54μ.:2).

Τα υπάρχοντα λίθινα τμήματα του στυλοβάτη είναι βέβαια αποσπασματικά διατηρημένα, αποτελούν όμως σημαντικά ευρήματα για την προσέγγιση των αρχικών μεγεθών του στυλοβάτη. Αποτελούνται από μια επιμελώς λειασμένη επιφάνεια εδράσεως των στηριγμάτων της πρόσοψης του προσκηνίου (πεσσοί με ημικίονες), πλάτους 0,422μ., και ένα κατά 0,02μ. βαθύτερο τμήμα (εντομή) με ακανόνιστα επεξεργασμένη οπίσθια πλευρά, πλάτους 0,14μ.-0,185μ. για την καλύτερη σύνδεσή τους (οδόντωση) με την επίχωση. Σύμφωνα με τον Powell, το μήκος αυτών των εντομών ήταν 1,25μ. Οι στενές επιφάνειες εδράσεως των πεσσών, με τους σύμφυτους ημικίονες ανάμεσα στις εντομές, είναι πλάτους 0,25μ. Τα αναφερόμενα μεγέθη επιβεβαιώνονται ουσιαστικά από τα σωζόμενα υπολείμματα του στυλοβάτη (A26, A27, A28, A29, A30, σελ. 81-82) και αποτελούν αρκετά ασφαλή στοιχεία για μια αξιόπιστη αναπαράσταση των τεχνικών λεπτομερειών της πρόσοψης. Συνεπώς, ο υπολογισμός των μεταξονίων διαστημάτων της πρόσοψης του προσκηνίου του θεάτρου των Οινιαδών στηρίζεται σε υπάρχοντα αρχαιολογικά στοιχεία και όχι σε γενικότερες αριθμητικές σχέσεις. Το πλεονέκτημα αυτής της αρχαιολογικής κατάστασης είναι η δυνατότητα να προσδιοριστούν με μεγαλύτερη ακρίβεια πιθανές ατέλειες της οικοδομικής κατασκευής. Στην πρόσοψη του προσκηνίου (σχ. 15) υπήρχαν ανάμεσα στα κατά 0,49μ. προεξέχοντα τμήματα της δώδεκα στηρίγματα και επομένως έντεκα μεταξόνια διαστήματα, κατά κανόνα πλάτους 1.50μ. (0,125μ.+1,25+0,125μ.). Οι διαστάσεις αυτές επιβεβαιώνονται ουσιαστικά και από ένα αποσπασματικό διατηρημένο τμήμα του θριγκού (A12, σελ. 73), του οποίου το κάτω μέρος διατηρεί το αρχικό του μήκος (1,50μ.). Σημαντικό εύρημα για την αναπαράσταση των λεπτομερειών της κατασκευής αποτελεί επίσης ένα τμήμα του ιωνικού θριγκού (A13, σ. 74), αρκετά κατεστραμμένο και διαβρωμένο στην πρόσθια πλευρά του, του οποίου το αρχικό μήκος είναι ακριβώς 1,53μ. Η μικρή διαφορά μήκους (0,03μ.) ανάμεσα στα δύο σωζόμενα συστατικά στοιχεία του θριγκού, η οποία δεν επηρέαζε προφανώς τη συνολική εικόνα του, θα μπορούσε να οφείλεται σε ανακριβή κατεργασία από τον τεχνίτη. Ωστόσο, θα ήταν σκόπιμο να συσχετισθεί με την αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα των δυο άκρων (γωνίες) του προσκηνίου. Ο συσχετισμός αυτός οδηγεί στην εξής αριθμητική διάταξη των μεταξονίων διαστημάτων της πρόσοψης: ένα κεντρικό μεταξόνιο διάστημα, πλάτους 1,89μ., και συνολικά δέκα άλλα, πλάτους 1.50μ. (1.50μ.x10=15μ.+1,89μ.=16,89μ.).

Ιδιαίτερα διαφωτιστικό στοιχείο για την αναπαράσταση της πρόσοψης των λεγ. παρασκηνίων είναι κυρίως το λίθινο τμήμα του στυλοβάτη A30 (σελ. 82) στο εξωτερικό άκρο του ΝΔ παρασκηνίου, μήκους 1,175μ., και το υπόλειμμα του γωνιαίου πεσσού με κίονα 1/4 (A8, σελ. 70), εφόσον από την ακριβή εξέταση τους προκύπτει μια αισθητά διαφορετική εικόνα από τις μέχρι τώρα αναπαραστάσεις της πρόσοψης των λεγ. παρασκηνίων. Η ορθογώνια εντομή στην ανατολική ακμή (αρμός επαφής) του στυλοβάτη (A30), διαστάσεων 0,16μ. x 0,03μ., υποδηλώνει λ.χ. την ακριβή θέση ενός στηρίγματος της πρόσοψης, πιθανότατα του δυτικού γωνιαίου. Η μικρή απόσταση των 1,145μ. (1,175μ.-0,03μ.) ανάμεσα στην ορθογώνια εντομή και στην εξωτερική ακμή του στυλοβάτη μειώνεται επιπλέον με την αφαίρεση του πλάτους (1,145μ.-0,50μ.) του γωνιαίου πεσσού με κίονα 1/4 στα 0,645μ. (σχ. 14). Η πιθανή θέση του γωνιαίου στηρίγματος της πρόσοψης του ΝΔ παρασκηνίου, ακριβώς στην ακμή της εντομής, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το τμήμα της πρόσοψης ανάμεσα στο γωνιαίο στήριγμα και στην εξωτερική ακμή του στυλοβάτη, μήκους 0,645μ., ήταν ελεύθερο. Λόγοι συμμετρίας προϋποθέτουν μιαν ανάλογη κατασκευή και διάταξη επίσης στην πρόσοψη του ΝΑ παρασκηνίου. Επομένως, η αναπαράσταση θυρών στα μετακίονια διαστήματα των παρασκηνίων δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στα υπάρχοντα ανασκαφικά και οικοδομικά δεδομένα.

Οι πληροφορίες του Powell σχετικά με το στυλοβάτη των παρασκηνίων δεν είναι σαφείς και συνεπώς προκαλούν σύγχυση. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει και ο Fiechter, εν τούτοις και οι δικές του πληροφορίες σχετικά με το στυλοβάτη του ΝΔ παρασκηνίου δεν συμφωνούν με τα υπάρχοντα δεδομένα καθώς η εντομή (0,16μ. x 0,03μ.) στο πίσω τμήμα του σωζόμενου στυλοβάτη A30 (σελ. 82) αρχίζει ήδη από το ΝΑ άκρο του (αρμός επαφής). Η συνέχιση της εντομής όμως στο ακόλουθο τμήμα του στυλοβάτη, το οποίο δεν σώζεται σήμερα, είναι εύλογη. Ο Powell αναφέρεται σε "*two cuttings of the regular size and spacing*" (δύο εντομές κανονικού μεγέθους και απόστασης). Ο έλεγχος αυτής της πληροφορίας δεν είναι σήμερα εφικτός. Αντίθετα, ένα ασφαλές στοιχείο για την αναπαράσταση της πρόσοψης αποτελεί το απόσπασμα του γωνιαίου πεσσού με κίονες 1/4 και 3/4, μήκους 0,90μ. (A10, σελ. 71). Το εύρημα αυτό τεκμηριώνει τον ακριβή τρόπο της αρχιτεκτονικής μετάβασης από το ευθύγραμμο τμήμα του προσκηνίου στις ελαφρώς προεξέχουσες προσόψεις των λεγ. παρασκηνίων. Η απόσταση ανάμεσα στα γωνιαία στηρίγματα των τελευταίων (σχ. 14), των οποίων η ιδιαίτερη λειτουργία εκφράζεται με σαφήνεια από την ιδιόρρυθμη δομή τους, ανέρχεται στα 3,615μ. (5,06μ.-0,645μ.-0,50μ.-0,30μ.). Σύμφωνα με αυτά τα μεγέθη όμως, η ύπαρξη τριών μεταξονίων διαστημάτων μήκους 1,55μ., όπως υποθέτει ο Fiechter, δεν είναι δυνατή. Ο παραπάνω μελετητής αμφισβητεί μεν την ορθότητα των πληροφοριών του Powell σχετικά με το στυλοβάτη της πρόσοψης των λεγ. παρασκηνίων, ωστόσο ο συνδυασμός τους με τα αποτελέσματα της νέας έρευνας των σωζόμενων υπολειμμάτων της σκηνής αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την αναπαράσταση της πρόσοψης του προσκηνίου. Οι πληροφορίες του Powell, παρά τις όποιες ασάφειες τους, επιβεβαιώνουν ουσιαστικά τις υπάρχουσες αρχαιολογικές ενδείξεις, συμφωνά με τις οποίες η διάταξη και τα μεγέθη των μεταξονίων διαστημάτων του ΝΔ, επομένως και τον ΝΑ παρασκηνίου, διέφεραν από τις αντίστοιχες του στυλοβάτη του προσκηνίου. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι η στενή πλευρά του τμήματος θριγκού (μήκος = 1,60μ.) με το ιωνικό προφίλ, το οποίο αποκάλυψε ο Powell σε δύο τεμάχια στην ΝΑ πάροδο του θεάτρου, ήταν πιθανότατα τοποθετημένη ακριβώς πάνω από τον γωνιαίο πεσσό με κίονα 1/4 (A8, σελ. 70), πλάτους 0,50μ. Από αυτή την πολύ πιθανή διάταξη, προκύπτει ότι το διάστημα ανάμεσα στην εσωτερική ακμή του γωνιαίου στηρίγματος και του άξονα του γειτονικού πεσσού

με προεξέχοντα ημικίονα (Τύπος Α) ανερχόταν ακριβώς στα 1,10μ. (1,60μ.-0,50μ.). Για λόγους συμμετρίας και αισθητικής μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι το αντίστοιχο διάστημα στο λεγ. ΝΑ παρασκήνιο ήταν επίσης 1,10μ. Από αυτή τη μαθηματική σχέση και το πλάτος (0,40μ.) των δύο κανονικών στηριγμάτων (Τύπος Α) ανάμεσα στα ιδιόρρυθμα γωνιαία (Τύπος Β και Γ) προκύπτουν τρία μετακίονια διαστήματα σχεδόν ίσου πλάτους (0,90μ., 1,015μ., 0,90μ.). Οι σχέσεις αυτές, οι οποίες ανταποκρίνονται βασικά στους συλλογισμούς και τις ερμηνείες σχετικά με την υπάρχουσα οικοδομική κατάσταση του ΝΑ παρασκήνιου, υποδεικνύουν μια συμμετρική διάταξη των αρχιτεκτονικών στοιχείων της πρόσοψης του από τα δύο άκρα προς το κέντρο της, η οποία συμπληρώνει τόσο αρχιτεκτονικά όσο και αισθητικά την πρόσοψη του προσκηνίου. Υπάρχουν λοιπόν σοβαρά στοιχεία και επιχειρήματα υπέρ της υπόθεσης ότι το κεντρικό μεταξόνιο διάστημα της πρόσοψης των παρασκηνίων ήταν μεγαλύτερου πλάτους από τα δύο πλευρικά.

Ο κύριος λόγος ύπαρξης της πρόσοψης της σκηνής του αρχαίου θεάτρου ήταν να αποτελεί το αρχιτεκτονικό φόντο της σκηνικής δράσης κατά τη διάρκεια μιας θεατρικής παράστασης. Επομένως αποτελούσε και το οπτικό όριο ανάμεσα στα δραματικά συμβάντα κάτω από τα βλέμματα του θεατρικού κοινού και στα αντίστοιχα μη ορατά στο εσωτερικό της σκηνής ή τα εξωσκηνικά. Ως σύνδεση αυτών των δύο κατά κανόνα δραματικά ισότιμων σκηνικών χώρων λειτουργούσε, μετά την εισαγωγή της σκηνής, η θύρα (πύλη), από την οποία εισέρχονταν οι ηθοποιοί στον ορατό σκηνικό χώρο ή τον εγκατέλειπαν. Η λειτουργία της θύρας ή των θυρών γίνεται σαφέστερη με το κλείσιμο των μετακίονιων διαστημάτων από τους γνωστούς ζωγραφικούς πίνακες. Σχετικά με τη χρήση και τοποθέτηση αυτών των σκηνογραφικά και λειτουργικά σημαντικών στοιχείων των θεατρικών παραστάσεων μας πληροφορούν οι υπάρχουσες υποδοχές (εγκοπές) στις προσόψεις πολλών ελληνιστικών προσκηνίων.

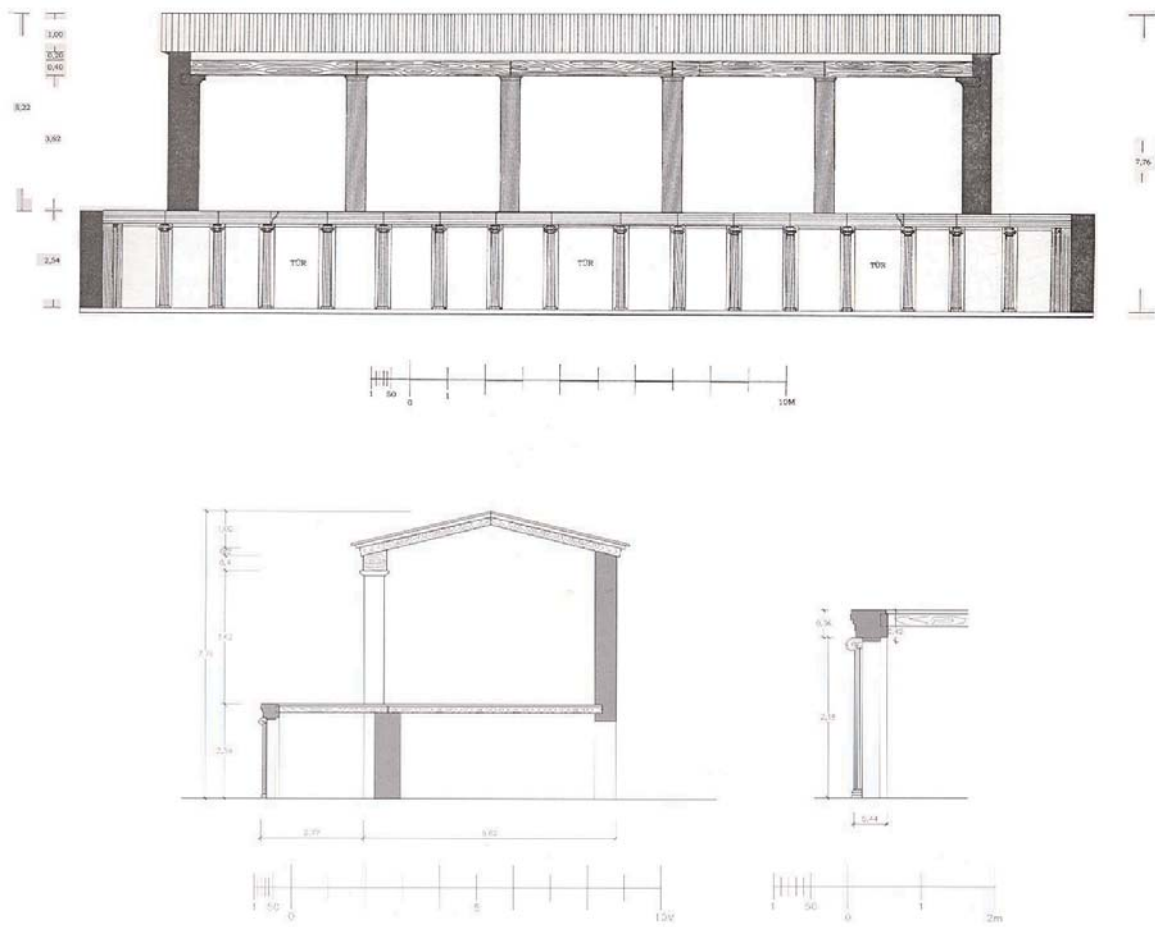
Σύμφωνα με την ανασκαφική έκθεση του Powell, υπήρχε στη ΝΑ ή ΝΔ γωνία κάθε εντομής στο πίσω μέρος του στυλοβάτη, ανάλογα με τη θέση κάθε μεμονωμένου τμήματος ΝΑ ή ΝΔ του κεντρικού μεταξονίου διαστήματος (θύρα), μια οπή (διάμετρος=0,055μ.) για την τοποθέτηση στροφών, δηλαδή των κατακόρυφων περιστρεφόμενων δοκών της θύρας. Η πληροφορία του Powell επιβεβαιώνεται από την ύπαρξη κυκλικής οπής (διάμετρος=0,06μ.-0,065μ., βάθος=0,035μ.) στη ΝΔ γωνία της εντομής του ΝΔ ακραίου λίθινου τμήματος Α26 (σ. 82) του στυλοβάτη του προσκηνίου, το οποίο σήμερα βρίσκεται σχεδόν στην αρχική του θέση (εικ. 20). Αλλά και στο αποσπασματικά διατηρημένο τμήμα Α29 (σελ. 82) υπάρχει μια παρόμοια οπή, ωστόσο το αρχικό της σχήμα ήταν κατά πάσαν πιθανότητα τετράγωνο. Πρόκειται σαφώς για υποδοχές στηρίξεως των θυρών ή πινάκων. Η θέση και λειτουργία αυτών των υποδοχών υποδηλώνουν μονόφυλλες θύρες. Στο μεγαλύτερο κεντρικό μετακίονιο διάστημα ήταν πιθανότατα τοποθετημένη δίφυλλη θύρα.

2.2 Όψη

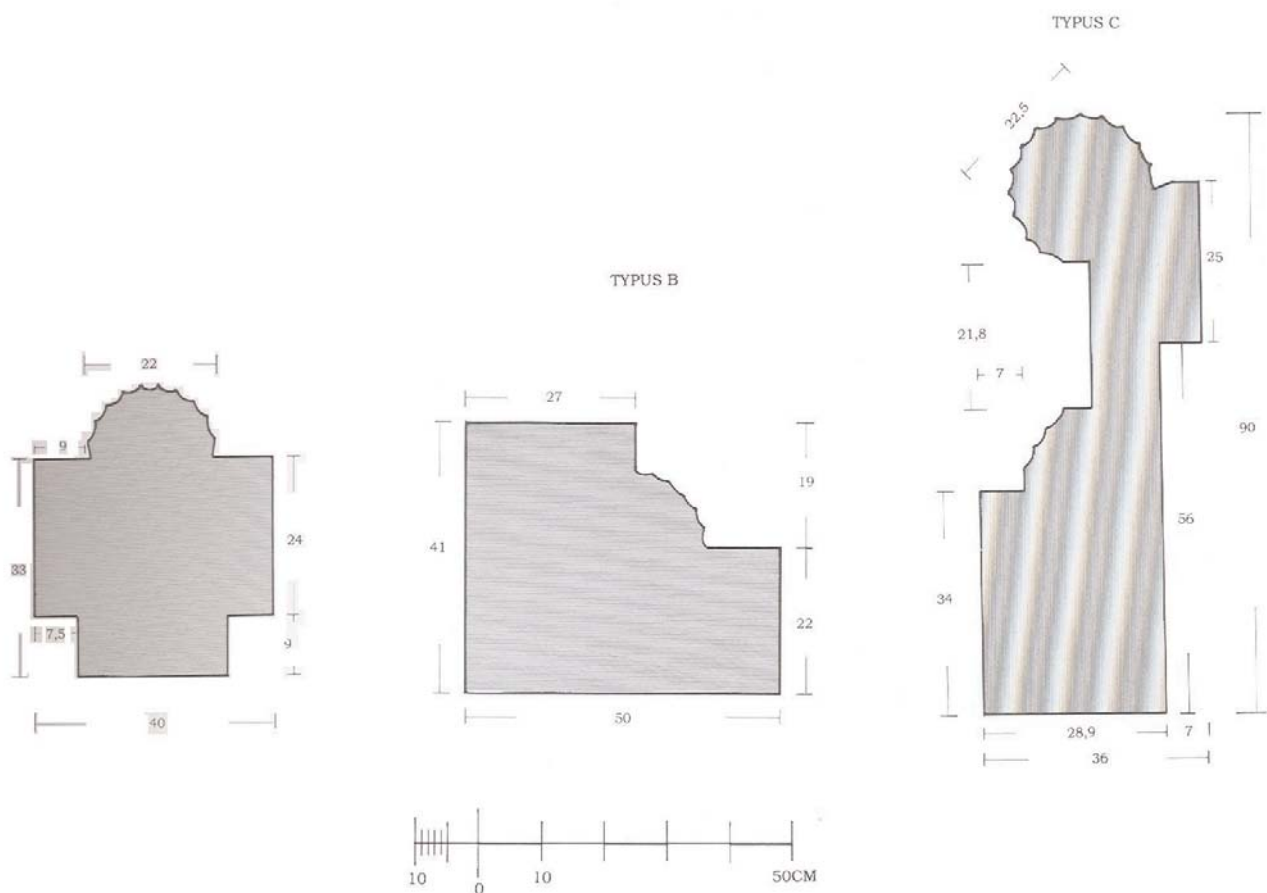
Οι προϋποθέσεις για την αναπαράσταση της όψης (σχ. 15) είναι λίγο καλύτερες από την αναπαράσταση της κάτοψης, διότι ορισμένα από τα σωζόμενα αποσπάσματα της ανωδομής εμφανίζουν μερικώς τα αρχικά μεγέθη τους και συνεπώς παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τις αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες της κατασκευής. Από το σωζόμενο οικοδομικό υλικό, διαπιστώνεται επίσης ότι η αρχιτεκτονική της πρόσοψης του προσκηνίου αποτελείται από τρεις τύπους στηριγμάτων, μορφολογικά και λειτουργικά διαφορετικούς. Τα κανονικά στηρίγματα (Τύπος Α) αποτελούνταν από ένα πεσσό με προεξέχοντα σύμφυτο ημικίονα στην πρόσθια πλευρά του (σχ. 16). Το μέσο πλάτος του ορθογώνιου πεσσού ανέρχεται στα 0,40μ., το μέσο μήκος του στα 0,33μ. Το μέσο πλάτος των πρόσθιων πλευρών του πεσσού (μέτωπα), εκατέρωθεν του προκείμενου σύμφυτου ημικίονα, είναι 0.09μ. Το μέσο μήκος των ορθογώνιων εντομών στην οπίσθια πλευρά του, για την τοποθέτηση των ζωγραφικών πινάκων ή των θυρών, ανέρχεται στα 0,093μ. (Α2, Α4, Α5, σελ. 66, 68), το μέσο πλάτος τους στα 0,075μ. (Α1, σ. 66), ενώ το μέσο μήκος των πλευρών του πεσσού είναι 0,24μ. (Α1,Α2, Α3, Α4, Α5, Α7, σελ. 66-69). Οι μικρές διακυμάνσεις όμως, οι οποίες πιθανότατα οφείλονται σε ανακρίβειες της κατεργασίας, δεν υπερβαίνουν τα $\pm 0,02\mu$. και επομένως ουσιαστικά δεν είναι ορατές. Αντίθετα, οι διαφορές (0,22μ.-0,18μ.) της διαμέτρου των μπροστινών ημικιόνων οφείλονται στη συνήθη μείωση τους προς τα άνω (Α4, Α6, σελ. 66,69). Η μείωση αυτή οδηγεί σε ανάλογη αύξηση του πλάτους της εσωτερικής, βαθύτερα λαξευμένης ταινίας στα μέτωπα των πεσσών προς τα άνω. Η κάτω διάμετρος του ημικίονα ήταν τουλάχιστον 0.22μ. (Α2, Α5. σελ. 66, 68), ενώ το συνολικό μήκος του πεσσού με το σύμφυτο ημικίονα στο κατώτατο τμήμα του κατά μέσο όρο 0,443μ. (0,11μ.+0,24μ.+0,093μ.). Μια ανάλογη μείωση του πλάτους των πεσσών (Τύπος Α) προς τα άνω πρέπει μάλλον να αποκλειστεί. Αντίθετα, είναι πολύ πιθανή μια μικρή αύξηση του πλάτους της οριζόντιας πλευράς των οπίσθιων εντομών για την τοποθέτηση των πινάκων, λόγω της πιθανής μείωσης του πλάτους των μετακίονων διαστημάτων προς τα άνω, όπως λ.χ. στο θέατρο της Επιδαύρου. Οι ημικίονες αποτελούνται από εννέα ραβδώσεις, μέσου πλάτους 0,03μ.. με σχετικά οξείες ακμές χωρισμού μεταξύ τους και δύο στενότερες (0,02μ.) στα άκρα τους ως μετάβαση προς τους πεσσούς (Α1, Α2, Α3, Α4, Α5, Α6, Α7, σ. 66-69).

Επομένως, οι προεξέχοντες ημικίονες της πρόσοψης του προσκηνίου του θεάτρου των Οινιαδών αποτελούνταν από έντεκα ραβδώσεις συνολικά, από τις οποίες οι ακραίες δεν υπερέβαιναν το 1/2 ή τα 2/3 των κανονικών ραβδώσεων. Ενδείξεις μιας απλής καμπυλωτής βάσης, ύψους 0,065μ., διαπιστώνονται, κατά τον Bulle, σε ένα απόσπασμα πεσσού με προεξέχοντα ημικίονα (Α3, σελ. 67). Η έλλειψη οπών γόμφων στις υπάρχουσες επιφάνειες εδράσεως των λίθινων τμημάτων του στυλοβάτη της πρόσοψης του προσκηνίου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα στηρίγματα και ο στυλοβάτης δεν συνδέονταν μεταξύ τους με κάθετους συνδέσμους.

Άγνωστες παραμένουν σε μορφή, σύνθεση οι λεπτομέρειες των ιωνικών κιονόκρανων, λόγω της έλλειψης ανάλογων ευρημάτων. Κατά συνέπεια, η βασικά θεωρητική αναπαράστασή τους είναι εφικτή μόνο μέσω της συγκριτικής μελέτης. Τα αδιαμφισβήτητα κοινά αρχιτεκτονικά στοιχεία των θεάτρων των Οινιαδών και της Επιδαύρου, όπως λ.χ. η διαμόρφωση της πρόσοψης του προσκηνίου με δύο ελαφρά προεξέχοντα τμήματα (λεγ. παρασκήνια) δικαιολογούν, την αποδοχή του τύπου του ιωνικού κιονόκρανου του θεάτρου της Επιδαύρου και στο θέατρο των Οινιαδών. Τα κιονόκρανα πιθανότατα ήταν κατασκευασμένα από ένα σκληρότερο υλικό και ήταν τοποθετημένα με γόμφωση (κάθετη σύνδεση) στην άνω έδρα των πεσσών με τους ημικίονες, θα επισημάνουμε ότι τα υπάρχοντα υπολείμματα δεν επιτρέπουν τον ακριβή υπολογισμό του ύψους των στηριγμάτων, επομένως, η αναπαράστασή τους είναι δυνατή μόνο μετά από μια συνολική εξέταση και αξιολόγηση των σωζόμενων αρχιτεκτονικών στοιχείων από την

Σχ. 15 : Η σκηνή (Οικοδομική ΠερίοδοςII). Σχεδιαστικές τομές. Αναπαράσταση.

Σχ. 16 : Στηρίγματα της ελληνιστικής πρόσοψης της σκηνής στο επίπεδο της ορχήστρας (Τύπος Α, Β, C). Κάτοψη. Αναπαράσταση.

Στον Τύπο Β των στηριγμάτων της πρόσοψης (σχ. 16) ανήκουν τα αποσπάσματα δύο γωνιαίων πεσσών με κίονα $1/4$ του κύκλου (A8, A9, σελ. 70). Αυτός ο τύπος αποτελούσε το εξωτερικό γωνιαίο στήριγμα της πρόσοψης των ελαφρά προεξεχόντων τμημάτων της ελληνιστικής σκηνικής πρόσοψης στο επίπεδο της ορχήστρας (σχ. 14). Η εγκοπή γόμφου στην άνω επιφάνεια του καλύτερα διατηρημένου αποσπάσματος (A8), διαστάσεων $0,04\mu. \times 0,015\mu. \times 0,035\mu.$ (βάθος), δείχνει ότι τα γωνιαία στηρίγματα αποτελούνταν από μεμονωμένα τμήματα, κάθετα συνδεδεμένα μεταξύ τους. Θα σημειώσουμε ότι η θέση της εγκοπής καθιστά πολύ πιθανή την ύπαρξη μιας δεύτερης, συμμετρικά λαξευμένης εγκοπής. Ο τρίτος τύπος στηρίγματος (σχ. 16) τεκμηριώνεται από ένα τμήμα ενός γωνιαίου πεσσού με κίονες $1/4$ και $3/4$ του κύκλου (A10, σελ. 71), το οποίο διατηρείται σχεδόν στην αρχική του μορφή. Αποτελούσε το ΝΔ άκρο της πρόσοψης του προσκηνίου και συγχρόνως το ΝΑ γωνιαίο στήριγμα της ελαφρά προεξέχουσας πρόσοψης του λεγ. ΝΔ παρασκηπίου.

Ο θριγκός (επιστύλιο, γεισίποδες, γείσο) της πρόσοψης του προσκηνίου, από τον οποίο σώθηκαν περισσότερα αποσπάσματα, είναι μονόλιθος (μαλακός αμμόλιθος). Ορισμένα αποσπάσματα διατηρούν σε μεγάλο βαθμό τα επιμέρους αρχιτεκτονικά στοιχεία τους σχεδόν στην αρχική μορφή, ώστε η αναπαράσταση των κατασκευαστικών και διακοσμητικών λεπτομερειών του θριγκού να είναι επαρκώς τεκμηριωμένη. Το ύψος του ήταν $0,42\mu.$, συμπεριλαμβανομένης και της παραλληλόγραμμης εξοχής στην κάτω έδρα του επιστυλίου (A11, A12, A14, σελ. 72-74). Το πλάτος στην άνω πλευρά του ανέρχεται στα $0,60\mu.$ (A11, A16, σελ. 72, 76), ενώ στην κάτω πλευρά κυμαίνεται από $0,425\mu.$ (A12) μέχρι $0,473\mu.$ (A11). Η πρόσθια πλευρά του αποσπάσματος A11 (σελ. 72), σωζόμενη εν μέρει σε ιδιαίτερα καλή κατάσταση, καθώς και τα άλλα γειτονικά αποσπάσματα, παρέχουν τη δυνατότητα να μελετήσουμε και τις μικρότερες τεχνικές και αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες του θριγκού. Ένα είδος κυμάτιου, ύψους $0,02\mu.$, λειτουργεί ως κομψή μετάβαση από την παραλληλόγραμμη εξοχή στην κάτω πλευρά του θριγκού, πλάτους $0,235\mu.$, προς το προεξέχον ($0,092\mu.$) επιστύλιο. Η επιφάνεια της πρόσοψης του επιστυλίου είναι διαιρεμένη οριζόντια σε δυο ταινίες, ύψους $0,073\mu.$ και $0,087\mu.$, από τις οποίες η δεύτερη από κάτω προς τα άνω προεξέχει ελαφρά ($0,007\mu.$) της πρώτης. Πάνω από τη δεύτερη οριζόντια ταινία βρίσκεται ένα είδος κυμάτιου με λοξή πορεία, ύψους $0,02\mu.$ και μήκους $0,023\mu.$, το οποίο λειτουργεί επίσης ως μετάβαση προς τις υπερκείμενες πυκνές εξοχές, τους λεγ. οδόντες ή γεισίποδες, που προεξέχουν κατά $0,027\mu.$ Το ύψος και το πλάτος των δεκατεσσάρων σωζόμενων οδόντων είναι $0,04\mu.-0,043\mu.$ και $0,028\mu.-0,031\mu.$ αντίστοιχα. Οι αποστάσεις μεταξύ τους αποκλίνουν ελάχιστα ($0,02\mu.-0,022\mu.$). Πάνω από τους οδόντες βρίσκεται ένα είδος διπλού κυμάτιου, ύψους $0,011\mu.$ και $0,012\mu.$ Από το γείσο προς τη σίμη οδηγεί ένα κυκλικό κυμάτιο, ύψους $0,019\mu.$ Το γείσο εξέχει αισθητά από τον κύριο όγκο του θριγκού, ώστε να λειτουργεί και ως προστατευτική εξοχή. Από το πλάτος ($0,60\mu.$) και το ύψος ($0,42\mu.$) του θριγκού προκύπτει η αναλογία 3:2. Αυτή η σχέση φαίνεται να ήταν καθοριστική και για το σχεδιασμό των γεισιπόδων, εφόσον τα μεγέθη τους εμφανίζουν την ίδια αναλογία.

Το σωζόμενο τμήμα του θριγκού A13 (σελ. 74) μας δίνει σημαντικά στοιχεία και για άλλες λεπτομέρειες της κατασκευής. Στον οριζόντιο άξονα της άνω επιφάνειας του βρίσκονται λ.χ. δύο ορθογώνιες εγκοπές οριζόντιων συνδέσμων, διαστάσεων $0,018\mu. \times 0,025\mu.$ (ανατολικά) και $0,015\mu. \times 0,025\mu.$ (δυτικά), σε απόσταση $0,09\mu.$ από τον κάθε κάθετο αρμό επαφής του. Πρόκειται για συνδέσμους σε σχήμα Π, των οποίων οι αύλακες μολυβδοχόησης έχουν καταστραφεί. Όπως και οι πειόμορφοι σύνδεσμοι του λίθινου περιφερειακού πλαισίου της ορχήστρας (σχ. 1), έτσι και οι σύνδεσμοι του θριγκού χρησίμευαν για την οριζόντια σύνδεση των μεμονωμένων τμημάτων του. Στο πίσω μέρος της άνω επιφάνειας του αποσπάσματος, κατά μήκος των κάθετων αρμών επαφής του, βρίσκονται δύο εν μέρει κατεστραμμένες ορθογώνιες υποδοχές, για την τοποθέτηση των εγκάρσιων δοκών που στήριζαν τη στέγη του προσκηνίου, δηλ. τον υπερυψωμένο σκηνικό χώρο (λογείο) του ελληνιστικού θεάτρου. Θέση και διαμόρφωση των

υποδοχών δείχνουν με σαφήνεια ότι δεν πρόκειται για ολόκληρες αλλά για μισές υποδοχές, λαξευμένες πάνω στους κάθετους αρμούς επαφής και επομένως ακριβώς πάνω από τα στηρίγματα της πρόσοψης. Ανάλογες συμμετρικά λαξευμένες μισές υποδοχές υπήρχαν ασφαλώς και στους αντίστοιχους αρμούς επαφής των γειτονικών τμημάτων του θριγκού. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα αρχιτεκτονικά στοιχεία, το πάτωμα της "υπερυψωμένης σκηνής" στήριζαν εγκάρσιες δοκοί, πλάτους 0,11μ.-0,12μ. και μέσου πάχους 0,165μ. Η απόσταση ανάμεσα στις υποδοχές των εγκάρσιων δοκών ανέρχεται στα 1,40μ. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η θέση της υποδοχής (0,125μ. x 0,175μ.) στην άνω επιφάνεια του τμήματος του θριγκού Α14 (σελ. 74-75), αρχικού μήκους 1,60μ. Η υποδοχή δεν βρίσκεται πάνω από τους κάθετους αρμούς επαφής δύο γειτονικών τμημάτων, αλλά σε απόσταση 0,42μ. από το ανατολικό άκρο του. Η θέση της υποδοχής εξηγείται όμως από τις ιδιαιτερότητες του τμήματος αυτού του θριγκού, όπως λ.χ. το αρχικό μήκος του (1.60μ.), τη συνέχιση του ιωνικού προφίλ στην ανατολική στενή πλευρά του, καθώς και από τη θέση του στην εξωτερική γωνία της πρόσοψης του λεγ. παρασκηνίου. Από τις ιδιαιτερότητες αυτές προκύπτουν για την αναπαράσταση της πρόσοψης τα εξής συμπεράσματα: ανάμεσα στην εξωτερική γωνία των γωνιαίων πεσσών με κίονα 1/4 του κύκλου (Τύπος Β) και στην αντίστοιχη των ακραίων λίθινων τμημάτων του στυλοβάτη, δημιουργείται ένας κενός χώρος, μήκους 0,645μ. Άρα τα γωνιαία στηρίγματα προεξείχαν κατά 0,41μ. (πλάτος των στηριγμάτων) από τις πρόσθιες στενές πλευρές (μέτωπα) των εξωτερικών τοίχων των λεγ. παρασκηνίων, σχημάτιζαν δηλαδή με αυτά ορθή γωνία (σχ. 15). Αυτή η σχέση τοίχου και στηριγμάτων αποτελεί μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα λύση κατασκευαστικά και αισθητικά, η οποία παρατηρείται κατά προσέγγιση και στην πρόσοψη των λεγ. ελληνιστικών παρασκηνίων του Διονυσιακού θεάτρου. Μια πρόσθετη ένδειξη της αρχιτεκτονικής ιδιαιτερότητας του θριγκού Α14 (σελ. 74-75) αποτελεί η σχετικά μεγάλη απόσταση (0,213μ.) ανάμεσα στην ακμή της στενής πλευράς του και στην ορθογώνια εξοχή της κάτω έδρας του επιστυλίου. Από την απόσταση αυτή προκύπτει το συμπέρασμα ότι στην άνω έδρα του γωνιαίου στηρίγματος υπήρχε μια εντομή, μήκους 0,213μ. και βάθους 0,063μ., για την ακριβέστερη τοποθέτηση του θριγκού.

Σημαντικές πληροφορίες για κατασκευαστικές λεπτομέρειες του θριγκού μας δίνουν και τρία άλλα σωζόμενα, αλλά σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένα, αποσπάσματα. Σε ένα από αυτά (Α15, σελ. 75), το πρόσθιο άκρο της άνω επιφάνειας του εμφανίζει μια επιμελώς λειασμένη, ελαφρά κεκλιμένη ζώνη, πλάτους 0,065μ.-0,07μ. Η χρήση οριζόντιων συνδέσμων σχήματος Π τόσο στο θριγκό όσο και στο λίθινο πλαίσιο της ορχήστρας τεκμηριώνεται από μια αρκετά κατεστραμμένη εγκοπή συνδέσμου, περίπου στο οριζόντιο άξονα της άνω επιφάνειας του θριγκού Α13 (σελ. 74). Επίσης μια υποδοχή εγκάρσιου δοκού στο πίσω μέρος της στενής πλευράς του επιβεβαιώνει τη συμμετρική διάταξη των εγκάρσιων δοκών της στέγης του προσκηνίου ακριβώς πάνω από τον άξονα των στηριγμάτων της πρόσοψης του, Στην ίδια θέση βρίσκεται και η αντίστοιχη υποδοχή του θριγκού Α16 (σελ. 76). Ευδιάκριτα είναι και τα ίχνη μιας αδρά κατεργασμένης εξοχής, ύψους 0,035μ. (αγκώνας: οι αγκώνες είχαν σκοπό να στηρίξουν το σανιδένιο δάπεδο από πιθανές μετατοπίσεις). Περισσότερες πληροφορίες για την άνω επιφάνεια του θριγκού μας δίνει το υπόλειμμα Α17 (σελ. 76). Ακριβώς στον οριζόντιο άξονα του βρίσκεται μια εγκοπή συνδέσμου σχήματος Π, διαστάσεων 0,176μ. (μήκος) και 0,04μ.-0,05μ. (βάθος).

Τα επτά χαραγμένα γράμματα στην άνω ταινία της πρόσοψης του επιστυλίου του θριγκού Α11 (σελ. 72), του θριγκού με τις επιγραφές, ανήκουν σε μια αναθηματική επιγραφή. Τα γράμματα ΤΗ]Ν ΟΡΧΗΣΤ[ΡΑΝ αναφέρονται ασφαλώς σε δωρεά για τη νέα διαμόρφωση της ορχήστρας, με το καλαίσθητο προφίλ στην πρόσοψη του περιφερειακού λίθινου πλαισίου της. Ωστόσο η αναμόρφωση της ορχήστρας αποτελεί μόνο ένα μέρος της ευρείας ελληνιστικής Οικοδομικής Περιόδου ΙΙ, η οποία χαρακτηρίζεται κυρίως από την οικοδόμηση του διώροφου σκηνικού οικοδομήματος με το προεξέχον προσκήνιο. Επομένως, η συμπλήρωση της αναθηματικής επιγραφής θα αφορούσε πιθανότατα και στο προσκήνιο, καθώς επίσης και στα θυρώματα ή τους πίνακες. Η δυνατότητα αυτή είναι σημαντική για έναν κατά προσέγγιση υπολογισμό του συνολικού μήκους και διάταξης της εν λόγω επιγραφής στην πρόσοψη του προσκηνίου, σύμφωνα με τις

γενικά ισχύουσες μορφές παρόμοιων αναθηματικών επιγραφών, καθώς και με τα υπάρχοντα διαστήματα ανάμεσα στα γράμματα της επιγραφής (0,125μ.-0,15μ.). Το ελάχιστο μήκος της επιγραφής θα μπορούσε να ήταν θεωρητικά 5,00μ. και η διάταξή της συμμετρική πάνω από τα τέσσερα μεσαία μεταξόνια διαστήματα της πρόσοψης του προσκηνίου. Σύμφωνα με τον Powell, οι δύο πρώτες εγχάρακτες γραμμές του γράμματος N βρίσκονταν σε απόσταση 1,01μ. από την ανατολική ακμή της άνω ταινίας του επιστηλίου (A14, σελ. 74). Σήμερα διακρίνεται μόνο μια κατακόρυφη εγχάρακτη γραμμή I, πλάτους 0,003μ. και ύψους 0,033μ.. στο θριγκό A14, σχεδόν στην ίδια θέση. Εάν αληθεύει η πληροφορία του Powell, τότε η αναθηματική επιγραφή άρχιζε στην αρχή του επιστηλίου του λεγ. NA παρασκηνίου και διέτρεχε το μεγαλύτερο μέρος της πρόσοψης της ελληνιστικής σκηνής στο επίπεδο της ορχήστρας.

Από τα σωζόμενα υπολείμματα προέκυψαν σημαντικές πληροφορίες για την αναπαράσταση της κάτοψης και των αρχιτεκτονικών λεπτομερειών της πρόσοψης του προσκηνίου. Επομένως η αναπαράσταση τους δεν είναι υποθετική, αλλά στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε συγκεκριμένα ανασκαφικά στοιχεία. Αντίθετα, το ύψος του προσκηνίου δεν τεκμηριώνεται απόλυτα από τα υπάρχοντα ανασκαφικά δεδομένα (λ.χ. από ένα ολόκληρο διατηρημένο στήριγμα) και επομένως υπολογίζεται με τη βοήθεια άλλων στοιχείων. Συνοψίζοντας τις μέχρι τώρα μετρήσεις και αναλύσεις, διαπιστώνουμε ότι η πρόσοψη της ελληνιστικής σκηνής στο επίπεδο της ορχήστρας αποτελείται από ένα κεντρικό τμήμα (προσκήνιο), μήκους 16.89μ., και δυο ελαφρά προεξέχοντα τμήματα (λεγ. παρασκήνια), μήκους 5,06μ. το κάθε ένα. Οι κάθετοι αρμοί επαφής των λίθινων πλακών του στυλοβάτη δεν συνέπιπταν με τους άξονες των στηριγμάτων της πρόσοψης του προσκηνίου, θα πρέπει να τοποθετήθηκαν τυχαία. Το προσκήνιο αποτελείται από δέκα πεσσούς με προεξέχοντες ημικίονες (Τύπος Α) και δυο γωνιαία στηρίγματα. (Τύπος C), τα οποία λειτουργούσαν, αρχιτεκτονικά και αισθητικά, ως μετάβαση προς τις ελαφρά προεξέχουσες προσόψεις των λεγ. παρασκηνίων. Από τα συνολικά δώδεκα στηρίγματα της πρόσοψης του προσκηνίου, προκύπτουν έντεκα, μεταξόνια ή μετακίονια διαστήματα, πλάτους 1.50μ, και 1,10μ. αντίστοιχα. Στην πρόσοψη του προσκηνίου υπήρχαν σίγουρα μια κεντρική και πιθανότατα δύο συμμετρικά τοποθετημένες πλάγιες θύρες. Οι τελευταίες θα μπορούσαν να συνδεθούν με τα δύο ακραία μετακίονια διαστήματα, πλάτους 1,20μ. (σχ. 15). Το πλάτος του κεντρικού μετακίονιου διαστήματος ήταν πιθανότατα 1,89μ. Τα δυο ελαφρά προεξέχοντα τμήματα (λεγ. παρασκήνια) είχαν στις προσόψεις τους δύο πεσσούς με σύμφυτους ημικίονες (Τύπος Α) ανάμεσα σε δύο γωνιαία στηρίγματα (Τύπος Β, C), δηλ. τρία ανοίγματα. Τα γωνιαία στηρίγματα (Τύπος Β) δεν ήταν τοποθετημένα στα εξωτερικά άκρα του στυλοβάτη (λ.χ. Α30, σελ. 82), αλλά ακριβώς δίπλα στις εντομές, οι οποίες βρίσκονταν σε απόσταση 1,445μ. από αυτά. Από αυτή την αρχαιολογικά επαρκώς τεκμηριωμένη διάταξη της πρόσοψης των λεγ. παρασκηνίων (στυλοβάτης, γωνιαίο στήριγμα, θριγμός) προκύπτουν ένα κεντρικό μετακίονιο διάστημα, πλάτους 1,015μ., και δύο πλάγια, πλάτους 0,90μ.

Ένα σημαντικό στοιχείο για την αναπαράσταση της πρόσοψης του προσκηνίου αποτελεί το σχετικά μικρό ύψος του ιωνικού θριγκού (0,36μ. χωρίς την εξοχή στην κάτω έδρα του επιστηλίου, ύψους 0,06μ.). Ο σχετικά μικρός θριγμός όμως προϋποθέτει μια συγκριτικά ανάλογη αύξηση του ύψους των στηριγμάτων της πρόσοψης, ώστε το συνολικό ύψος του προσκηνίου να ανταποκρίνεται αρχιτεκτονικά, αισθητικά και λειτουργικά στους κανόνες και τις αναλογίες του ελληνιστικού θεάτρου. Μια πρώτη προσέγγιση του, με βάση τα μεγέθη των σωζόμενων υπολειμμάτων, δείχνει ότι η εφαρμογή του λεγ. "ιωνικού κανόνα" (σύμφωνα με αυτόν, το ύψος του θριγκού της σκηνής του θεάτρου των Οινιαδών θα έπρεπε να αντιστοιχεί στο 1/6 του ύψους του κίονα) προσδιορίζει με επαρκή ακρίβεια τις πραγματικές αναλογίες των αρχιτεκτονικών μελών της πρόσοψης μεταξύ τους. Θα σημειώσουμε ότι από την αναλογία ύψος θριγκού: ύψος κίονα=1:6 προκύπτουν στο θέατρο των Οινιαδών κίονες (με κιονόκρανο), ύψους 2,16μ. (0,36μ. x 6). Περίπου το ίδιο ύψος (2,20μ.) των κίωνων (με κιονόκρανο) προκύπτει και από την εφαρμογή της δεύτερης αναλογίας του λεγ. "ιωνικού κανόνα": ύψος κίονα=10 x κάτω διάμετρος (10 x 0,22μ.). Από την εφαρμογή της αναλογίας ύψος κιονόκρανου: ύψος κίονα=1:13 στην Επίδαυρο, προκύπτει ένα κιονόκρανο στους Οινιάδες, μέσου ύψους 0,167μ. (2,16μ.+2,20μ.:2=2,18μ.:13=0,167μ.). Τα υπάρχοντα μεγέθη των υπολειμμάτων του θεάτρου των Οινιαδών επιβεβαιώνουν παρόμοια συμπεράσματα, ώστε οι αναλογίες αυτές να θεωρούνται ως σημαντικές ενδείξεις για την ορθότητα των υπολογισμών κατά την αναπαράσταση του ύψους του προσκηνίου. Το παράδειγμα του σωζόμενου γωνιαίου στηρίγματος Α10 (Τύπος C) από το ΝΔ άκρο της πρόσοψης του προσκηνίου (σελ. 72, σχ. 14),

ύψους 0,496μ., φαίνεται να ευνοεί την προτίμηση της αναλογίας ύψος κίονα=10 x κάτω διάμετρος (0,22μ. x 10=2,20μ.), αν υποθέσουμε ότι το γωνιαίο στήριγμα αποτελείται αρχικά από τέσσερα ισουψηή τμήματα (0,496μ. x 4=1,984μ.) και ένα κιονόκρανο ύψους 0,167μ. (1,984μ. +0,167μ. =2,151μ.). Το συνολικό ύψος των στηριγμάτων (2,17μ.-2,18μ.) και του προσκηνίου (2,54μ.), που προκύπτει από αυτές τις σχέσεις και αναλογίες, αποτελεί, κατά την άποψη μου, μια σχετικά ακριβή προσέγγιση των αρχικών μορφών και διαστάσεων του ελληνιστικού προσκηνίου. Οι κανονικοί πεσσοί με τους ημικίονες (Τύπος Α) αποτελούνταν μάλλον από δύο τμήματα διαφορετικού ύψους. Η άποψη αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι το συνολικό ύψος των ταιριαστών αποσπασμάτων Α1, Α2, Α3 (σελ. 67) είναι 1.115μ., ενώ το κατεστραμμένο άνω μέρος του αποσπάσματος Α1 δείχνει ότι το αρχικό του ύψος ήταν μεγαλύτερο.

Οι λιθόπλινθοι που βρίσκονται σχεδόν στην ευθεία των εγκάρσιων τοίχων (Qm1 και Qm2) της ορθογωνίας αίθουσας της σκηνής (σχ. 9) και ερμηνεύτηκαν ποικιλοτρόπως από παλαιότερη έρευνα του θεάτρου ασφαλώς δεν ανήκουν σε μια συμπαγή κατασκευή τοίχου. Για την άποψη αυτή συνηγορεί το γεγονός ότι συμπαγείς εσωτερικοί τοίχοι σε αυτά τα τμήματα του σκηνικού κτίσματος όχι μόνο δεν θα είχαν συγκεκριμένο αρχιτεκτονικό σκοπό, αλλά θα εμπόδιζαν αισθητά και τη γενικότερη σκηνική λειτουργία κατά τη διάρκεια μιας παράστασης. Αλλά και η κατεργασία και οι διαστάσεις των λιθοπλίνθων, οι οποίες διαφέρουν σαφώς από τις αντίστοιχες των λιθοπλίνθων των τοίχων των λεγ. παρασκηνίων, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι αυτό το οικοδομικό υλικό προέρχεται ενδεχομένως από άλλες συμπληρωματικές κατασκευές του σκηνικού κτίσματος. Πάντως η κάτοψη της διώροφης ελληνιστικής σκηνής υποδηλώνει την αναγκαιότητα συμπληρωματικών κατασκευών στήριξης της υπερυψωμένης σκηνής (σχ. 14). Συνεπώς, η προέλευση των λιθοπλίνθων από πεσσούς, οι οποίοι στήριζαν ως αυτόνομα οικοδομικά στοιχεία το δάπεδο του άνω ορόφου και ενίσχυαν τη σταθερότητα του προσκηνίου, είναι πολύ πιθανή. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα υπολείμματα (σχ. 9, το μήκος των λιθοπλίνθων στο χώρο του ΝΔ παρασκηνίου είναι 0,71μ.-0,76μ., το μέσο πλάτος τους 0,587μ. Στα υπολείμματα των πεσσών θα προσθέσουμε και μία λιθόπλινθο, η οποία βρίσκεται στο περιφερειακό λίθινο πλαίσιο της ορχήστρας, απέναντι από το κέντρο της 1ης σειράς εδωλίων της κεντρικής (6ης) κερκίδας (εικ. 5). Οι δύο ευδιάκριτες οπές γόμφων με αύλακες μολυβδοχόησης στην άνω επιφάνεια της, διαστάσεων 0,04μ. x 0,06μ. και 0,05μ. x 0,06μ. οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι λιθόπλινθοι των πεσσών ήταν, τουλάχιστον εν μέρει, κάθετα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Εάν συσχετίσουμε οικοδομικά τους πεσσούς με το σωζόμενο υπόλειμμα μιας λίθινης κονσόλας με διπλή εξοχή Α25 (σελ. 80), τότε διαπιστώνουμε ότι το μήκος (0,72μ.) της κάτω έδρας της (επιφάνεια εδράσεως) προσεγγίζει τις διαστάσεις του πεσσού στο ΝΔ παρασκήνιο. Η σχεδόν ισότητα αυτή μάλλον δεν είναι συμπτωματική. Το συνολικό μήκος της κονσόλας είναι 1,11μ., το πλάτος 0,50μ. και το ύψος 0,42μ. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για την αναπαράσταση της ελληνιστικής σκηνής αποτελεί το γεγονός ότι το ύψος της κονσόλας είναι ίσο με το ύψος του θριγκού (0,42μ.), συμπεριλαμβανομένης της ορθογωνίας εξοχής στην κάτω έδρα του επιστηλίου. Επομένως, μια άμεση οικοδομική σχέση ανάμεσα στα δύο αρχιτεκτονικά μέλη αποδεικνύεται πολύ πιθανή. Η σωζόμενη κονσόλα με διπλή εξοχή Α25 (σελ. 80) αποτελούσε ίσως ένα είδος επίστεψης του ΝΔ πεσσού και συνεπώς η άνω έδρα της ήταν μια επιφάνεια εδράσεως των εγκάρσιων δοκών της στέγης του προσκηνίου. Στον ΝΑ πεσσοί μπορεί να ανήκει και η κονσόλα με διπλή εξοχή Κ2, διαστάσεων 0,75μ. x 0,51μ., την οποία αποτύπωσε σχεδιαστικά ο Fiechter και ταυτίζεται ίσως με το σωζόμενο υπόλειμμα της κονσόλας Α24 (σελ. 80). Σχετικά με την ακριβή θέση των πεσσών θα σημειώσουμε ότι από τις τρεις λιθόπλινθους του ΝΑ και τους τέσσερις του ΝΔ πεσσού βρίσκεται στην αρχική του θέση μάλλον μόνο ένας σε κάθε πλευρά (σχ. 9). Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι οι λιθόπλινθοι αυτές βρίσκονται ακριβώς στην ευθεία των εγκάρσιων τοίχων διπλής παρειάς της σκηνής (Qm1 και Qm2) και επιπλέον σε ίση απόσταση (1,37μ.) από τα μέτωπα τους. Επίσης θα σημειώσουμε ότι οι λιθόπλινθοι είναι τοποθετημένες με τις μακριές πλευρές τους ακριβώς παράλληλα προς τον οπίσθιο τοίχο της σκηνής και την πρόσοψη των πεσσών (Pb1-Pb4), καθώς και προς την πρόσοψη του προσκηνίου. Συμφωνά λοιπόν με τα ανασκαφικά δεδομένα, η ύπαρξη δυο συμμετρικά κατασκευασμένων πεσσών στο ΝΑ και ΝΔ τμήμα της σκηνής για την ενίσχυση της σταθερότητας του υπερυψωμένου λογείου θα πρέπει να θεωρείται σχεδόν βέβαιη. Το ύψος των πεσσών ήταν προφανώς ανάλογο του ύψους του προσκηνίου και επομένως ανερχόταν στα 2,36μ., συμπεριλαμβανομένης και της εκάστοτε κονσόλας.

Σχ. 17 : Γραφική αναπαράσταση της σκηνής (Οικοδομική Περίοδος II) του Θεάτρου των Οινιαδών σε τρισδιάστατη ηλεκτρονική απόδοση.

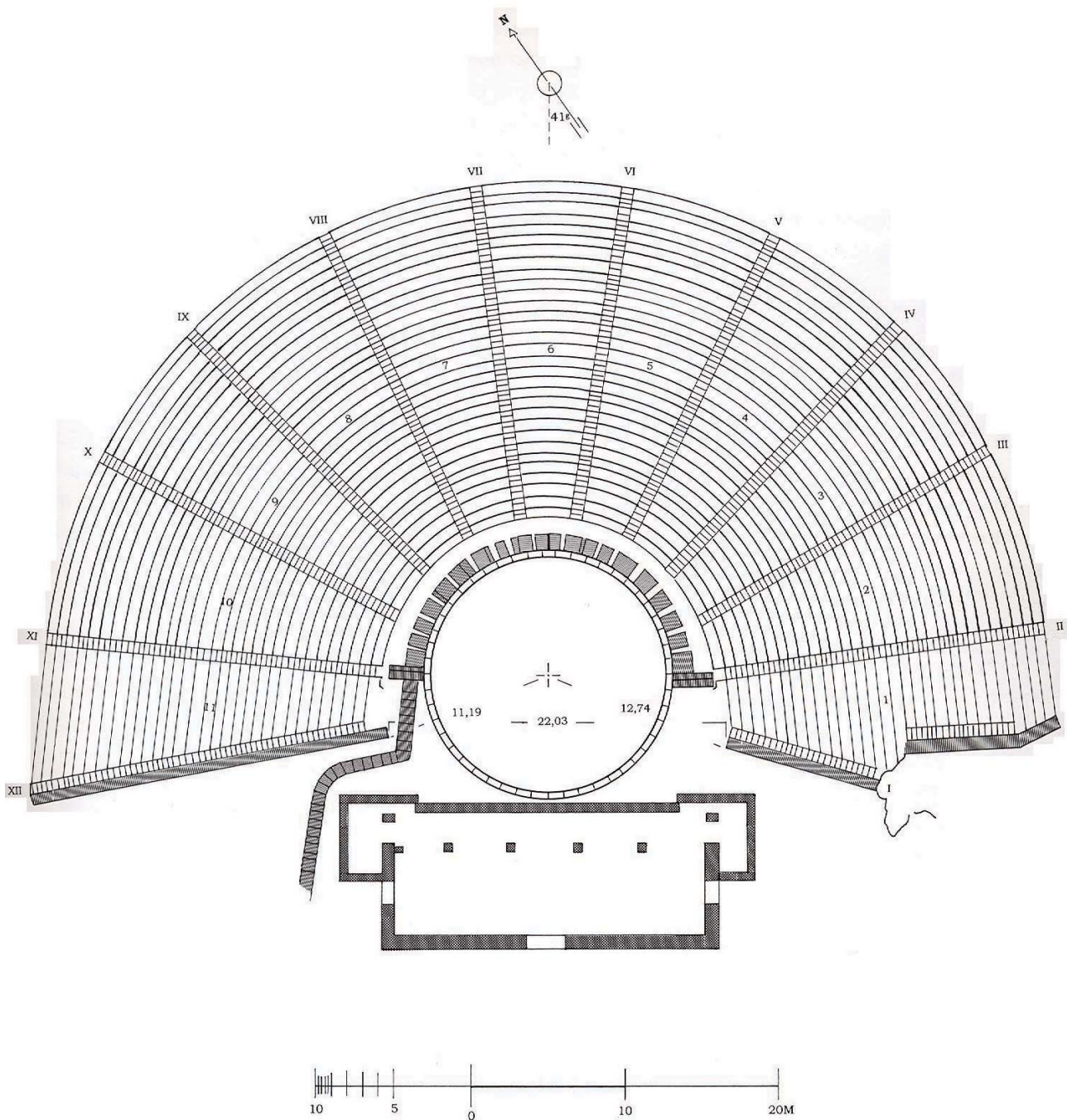
Μια δεύτερη κονσόλα με διπλή εξοχή, την οποία αποτύπωσε σχεδιαστικά ο Fiechter, δεν βρέθηκε κατά τη διάρκεια της νέας έρευνας του θεάτρου. Είναι πολύ πιθανό να τοποθετήθηκαν τέσσερις κονσόλες με διπλή εξοχή κατά τη μετασκευή του θεατρικού κτίσματος (Οικοδομική Περίοδος II) πάνω στους τέσσερις πεσσούς της πρόσοψης της παλαιότερης σκηνής (Οικοδομική Περίοδος I). Η σύνδεση αυτών των αρχιτεκτονικών στοιχείων (κονσόλες) παρόμοιου τύπου και παρόμοιας κατεργασίας, με τη μεταγενέστερη ελληνιστική σκηνή, δεν είναι αβάνισμη. Σημαντικό στοιχείο αυτής της ερμηνείας είναι η διαπίστωση ότι η κατά 0,24μ. μακρύτερη άνω επιφάνεια της κονσόλας αυτού του τύπου (άνω έδρα=0,75μ., κάτω έδρα=0,51μ.) δεν αποτελούσε μόνο το υπόβαθρο των πεσσών της λεγ. πρόσοψης των θυρωμάτων στον άνω όροφο (Οικοδομική Περίοδος II), αλλά και την επιφάνεια εδράσεως των οριζόντιων δοκών του προσκηνίου. Μια άλλη κονσόλα με απλή εξοχή, την οποία αναφέρει ο Fiechter, θα μπορούσε να συνδεθεί οικοδομικά με τον πεσσό στην εσωτερική πλευρά του ΝΔ εγκάρσιου τοίχου (Qm2) της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής. Ο προσδιορισμός της ακριβούς θέσης των υπόλοιπων τεσσάρων σωζόμενων αποσπασμάτων κονσόλας με απλή εξοχή (A20, A21, A22, A23) δεν φαίνεται πάντως να είναι ιδιαίτερα δύσκολος. Δύο από τις κονσόλες αυτές ήταν πιθανότατα τοποθετημένες στις πρόσθιες στενές πλευρές (μέτωπα) των εγκάρσιων τοίχων της σκηνής. Αποτελούσαν τις επιφάνειες εδράσεως των οριζόντιων δοκών της σκεπής πάνω από τους πεσσούς της πρόσοψης των λεγ. θυρωμάτων του άνω ορόφου (σχ 15). Οι υπόλοιπες δύο αποτελούσαν αντίστοιχες επιφάνειες εδράσεως των οριζόντιων δοκών του κάτω ορόφου. Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μεταγενέστερο κλείσιμο των μετακίονων διαστημάτων ανάμεσα στους πεσσούς της προελληνιστικής πρόσοψης της μονώροφης σκηνής με τοίχο, από τον οποίο αποκαλύφθηκαν μερικά υπολείμματα (πέτρες σχετικά μικρού μεγέθους). Η κύρια λειτουργία του τοίχου αυτού δεν φαίνεται να ήταν στηρικτική, όπως λ.χ. των πεσσών της παλαιότερης σκηνής I του θεάτρου, στους οποίους εδράζονταν οι αντίστοιχοι πεσσοί της πρόσοψης του άνω ορόφου (*θυρώματα*) στο νέο αρχιτεκτονικό σχήμα της σκηνής. Επομένως η σκοπιμότητα της οικοδόμησης του θα πρέπει να αναζητηθεί κυρίως στην οικοδομική σχέση του με το νέο ελληνιστικό προσκηνίο, του οποίου αποτελούσε τον οπίσθιο τοίχο.

Ένα σημαντικό στοιχείο για την αναπαράσταση της πρόσοψης των θυρωμάτων στον άνω όροφο της σκηνής προκύπτει από το σαφή αρχιτεκτονικό σχεδιασμό της σκηνής σε κάτοψη (σχ. 14). Σύμφωνα με αυτόν, η άνω πρόσοψη της ελληνιστικής σκηνής (*θυρώματα*) πρέπει να είχε ακριβώς την ίδια μορφή και διάταξη με την πρόσοψη των πεσσών της παλαιότερης σκηνής στο επίπεδο της ορχήστρας. Επομένως αποτελείται και αυτή από τέσσερις πεσσούς και πέντε ανοίγματα παρόμοιων διαστάσεων ανάμεσα τους. Για τη σε μεγάλο βαθμό υποθετική αναπαράσταση του ύψους των θυρωμάτων υπάρχει ένα μοναδικό, αλλά σημαντικό στοιχείο: το πλάτος των ανοιγμάτων και συνεπώς η εφαρμογή της πρακτικής σχέσης 1:1 ανάμεσα στο πλάτος και το ύψος των θυρωμάτων. Κατά συνέπεια το ύψος των λεγ. θυρωμάτων στον άνω όροφο της σκηνής υπολογίζεται, σε αναλογία προς την παλαιότερη πρόσοψη των πεσσών στο επίπεδο της ορχήστρας, γύρω στα 3,62μ. Είναι πολύ πιθανό οι πεσσοί να έφεραν επίκρανα δωρικού ρυθμού με εχίνο και άβακα, με στόχο την αρχιτεκτονική και αισθητική αναβάθμιση της πρόσοψης του άνω ορόφου. Τα επίκρανα αποτελούσαν παράλληλα και ευρύτερες επιφάνειες εδράσεως για τις δοκούς της στέγης. Η ύπαρξη οριζόντιου λίθινου γείσου δεν τεκμηριώνεται αρχαιολογικά και γι' αυτό το λόγο θεωρείται πολύ πιθανή μια κατασκευή από οριζόντιες δοκούς πάνω στα επίκρανα των πεσσών.

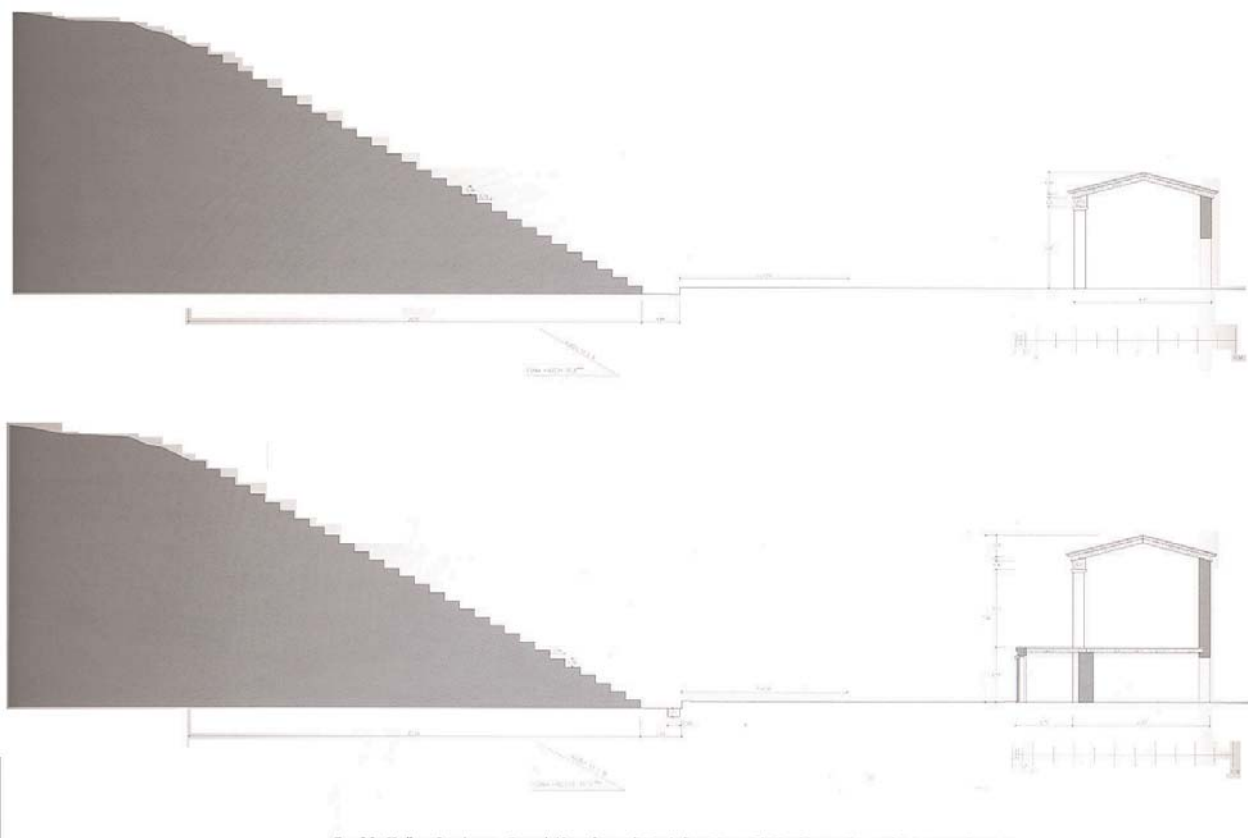
Οι διαστάσεις των δοκών στο θέατρο των Οινιαδών (0,40μ. x 0,40μ.) υπολογίζονται κατ' αναλογία προς τις αντίστοιχες της αναπαράστασης της πρόσοψης των λεγ. θυρωμάτων του θεάτρου της Πριήνης ή της Αίγειρας, τα οποία εμφανίζουν και στα τρία θέατρα σχεδόν παρόμοιες διαστάσεις. Με την προσθήκη των εγκάρσιων δοκών της σαρμαρικής στέγης (0,20μ.), καθώς και του ύψους μέχρι την κορυφή της στέγης (1,00μ.), το συνολικό ύψος του ελληνιστικού σκηνικού κτίσματος του θεάτρου των Οινιαδών ανέρχεται στα 7,76μ. Η αναλογία ύψους του προσκηνίου (2,54μ.) και ύψους της πρόσοψης των θυρωμάτων (3,62μ.+0,40μ.=4,02μ.) ανέρχεται επομένως στα 1:1,6.

Τέλος, θα αναφερθούμε στα δύο πλάγια θυραία ανοίγματα των εγκάρσιων τοίχων της ορθογώνιας αίθουσας της σκηνής (σχ. 14), τα οποία αποκαλύφθηκαν για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της νέας συστηματικής έρευνας του θεάτρου. Πρόκειται για μεταγενέστερες επεμβάσεις στην αρχική οικοδομική δομή της σκηνής. Η οικοδόμηση τους πρέπει να συνδεθεί, με την εισαγωγή του προσκηνίου και την τοιχοδόμηση των μετακίονων διαστημάτων της παλαιότερης πρόσοψης των πεσσών και επομένως τη μείωση του φωτισμού στο εσωτερικό της σκηνής.

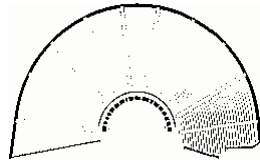
Συνεπώς, τα πλάγια θυραία ανοίγματα μαζί με το παλαιότερο θυραίο άνοιγμα στο κέντρο του οπίσθιου τοίχου συνέβαλλαν στη δημιουργία καλύτερων συνθηκών φωτισμού. Ο κύριος στόχος της προοπτικής απόδοσης της ελληνιστικής σκηνής II (σχ. 17) δεν είναι η παρουσίαση αρχιτεκτονικών και κατασκευαστικών λεπτομερειών (παρουσιάστηκαν ακριβώς κατά την περιγραφή των σωζόμενων υπολειμμάτων της σκηνής), αλλά μια συνολικής εικόνας της έρευνας και μελέτης της υπάρχουσας οικοδομικής κατάστασης του θεάτρου.

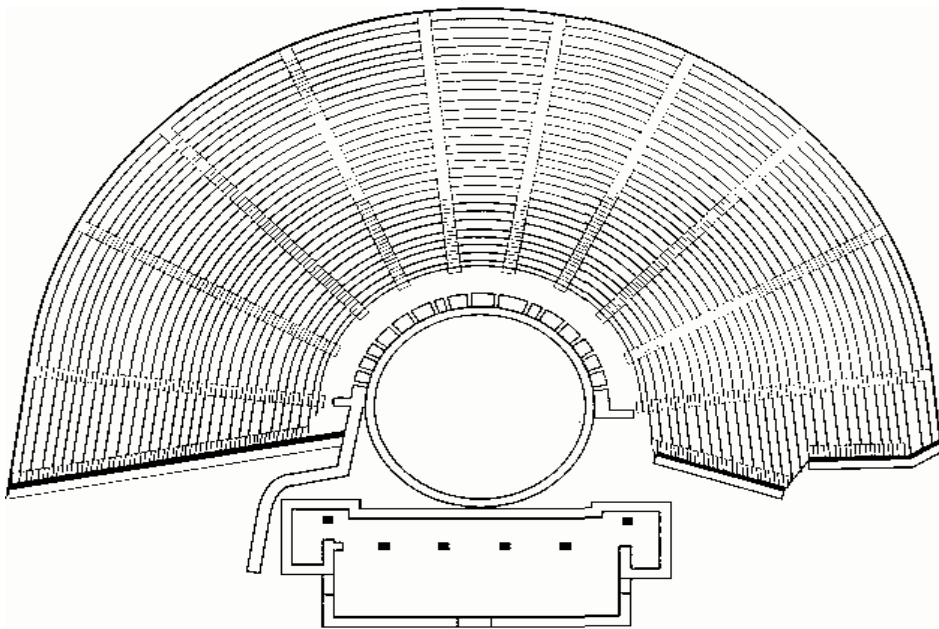
Σχ. 18 : Το θέατρο. Κάτοψη. Αναπαράσταση.

**Σχ. 19 : Κοίλο. Ορχήστρα. Σκηνή (Οικοδομική Περίοδος I και II).
Σχεδιαστικές τομές. Αναπαράσταση.**

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

ΜΕΡΟΣ 3ο

Οι επιγραφές του θεάτρου

Οι Επιγραφές

1. Η επιγραφή του επιστυλίου

Tρία θραύσματα από τον ιωνικό θριγκό του προσκηπίου της ελληνοιστικής σκηνής σώζουν στην ανώτερη ταινία του επιστυλίου αποσπάσματα μιας επιγραφής. Τα ειργασμένα σε αμμόλιδο αυτά τμήματα του επιστυλίου συγκολλώνται μεταξύ τους (A11, σ. 73 - 74). Ένα ακόμη θραύσμα από το ίδιο επιστύλιο, μη συγκολλώμενο με τα τρία παραπάνω, φέρει επίσης σπαράγματα ενός μόνο γράμματος της ίδιας επιγραφής.

Ύψος γραμμάτων: 0,05μ., απόσταση μεταξύ των γραμμάτων: ~0,1375μ.

N[---τῆ]ν ἀρχή[στ[ραν---]]

Ο Powell ανεγνώρισε στην ανώτερη ταινία του επιστυλίου του θραύσματος A14 (σ. 75 - 76) τις δύο αριστερές κεραίες ενός N, πληροφορία που επιβεβαιώνουν τόσο ο Bulle, όσο και ο Fiechter. Σήμερα είναι ορατό μόνο ένα τμήμα της αριστερής κεραίας του γράμματος. Το γράμμα αυτό έχει χαραχθεί σε απόσταση 1,01μ. από το αριστερό πέρας του λίθου, ο οποίος τοποθετείται στο ΝΑ άκρο του επιστυλίου του προσκηπίου. Αφού αυτό είναι το πρώτο γράμμα αυτού του λίθου, προφανώς αποτελούσε την αρχή της επιγραφής που διέτρεχε το επιστύλιο και θα πρέπει να μνημονεύει τον δωρητή του μνημείου· το γράμμα αυτό, ίσως N, θα μπορούσε επομένως να είναι το αρχικό γράμμα του ονόματός του.

Επιγραφές στο επιστύλιο του σκηνικού οικοδομήματος δεάτρων, που μνημονεύουν τους δωρητές τους, απαντούν συχνά στην ελληνοιστική εποχή και εξής. Ορισμένοι από αυτούς τους δωρητές ανελάμβαναν τη χρηματοδότηση τέτοιων έργων στο πλαίσιο της ασκήσεως ενός αξιώματος, όπως του αγωνοθέτη ή του ιερέως. Συνήθως αναφέρονται αναλυτικά τα τμήματα του οικοδομήματος που οι γενναιόδωροι ευεργέτες πρόσφεραν, ενώ ενίοτε το έργο αφιερώνεται σε κάποια θεότητα. Παρόμοιες επιγραφές σώζουν μάλιστα αρκετούς από τους όρους, που περιέγραφαν επί μέρους

τιμήματα του θεατρικού οικοδομήματος, όπως προσκήνιον, πίνακας, θυρώματα, πρόθυρα, σκηνή κλιτῖ . Ποια τιμήματα του θεατρικού οικοδομήματος, πλὴν της ορχήστρας, περιλαμβάνονται στην οικοδομική αυτή επιγραφή των Οινιαδών, δεν γνωρίζουμε, όπως δεν γνωρίζουμε και την ευκαιρία, με την οποία ο άγνωστος δωρητής χρηματοδότησε αυτές τις εργασίες. Αφού η επιγραφή, όπως ήδη αναφέραμε, πρέπει να άρχιζε στην αριστερή γωνία του επιστυλίου του ΝΑ παρασκηνίου και το κείμενό της πρέπει να ήταν συμμετρικά χαραγμένο πάνω στο διαθέσιμο χώρο του επιστυλίου, μάλλον θα πρέπει να δεχθούμε ότι τελείωνε στην αντίστοιχη γωνία του επιστυλίου του ΝΔ παρασκηνίου. Έτσι η επιγραφή αυτή θα κατελάμβανε σχεδόν ὅλο το μήκος του επιστυλίου, που είναι ~27μ. (πρβλ. σκ. 14). Πρόκειται επομένως για μια μακρά επιγραφή, η οποία οπωσδήποτε θα ανέφερε αρκετά στοιχεία του θεατρικού οικοδομήματος, που χρηματοδοτήθηκαν από τον δωρητή που ανέλαβε την κατασκευή ή την επισκευή τους.

2. Οι απελευθερωτικές επιγραφές

Οι απελευθερωτικές επιγραφές στα εδώλια του Θεάτρου των Οινιαδών και μία ακόμη επιγραφή του Στράτου αποτελούν τα μοναδικά γνωστά ως τώρα επιγραφικά κείμενα αυτού του είδους από την Ακαρνανία, ο αριθμός των οποίων μοιάζει πολύ μικρός σε σύγκριση με τις πολυάριθμες απελευθερώσεις που γνωρίζουμε από τη Λοκρίδα και την Αιτωλία . Οι επιγραφές είναι χαραγμένες σε λιθοπλίνθους των τριών κατωτέρων σειρών εδωλίων του ΝΔ τμήματος του κοίλου του Θεάτρου των Οινιαδών. Οι ενεπίγραφες λιθοπλίνθοι είναι κατασκευασμένες από ασβεστόλιθο, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του κοίλου είναι λαξευμένο πάνω στο φυσικό βράχο, ο οποίος ωστόσο δεν προσφέρει επιφάνεια κατάλληλη για χάραξη κειμένου.

Τέσσερες λιθοπλίνθοι της κατώτερης σειράς εδωλίων φέρουν μία επιγραφή που πληροφορεί για την ταυτόχρονη απελευθέρωση τεσσάρων δούλων από έναν κύριο. Σε επτά λίθους της δεύτερης βαθμίδας εδωλίων έχουν γραφτεί έξι απελευθερωτικές επιγραφές, μία εκ των οποίων αφορά δύο δούλους, που απελευθερώθηκαν από τον ίδιο κύριο. Τέσσερις λίθοι της τρίτης σειράς φέρουν ο καθένας από μία απελευθερωτική επιγραφή ενός δούλου. Τα γράμματα ὄλων των επιγραφών είναι του ίδιου τύπου, παρά το γεγονός ότι κάποια είναι χαραγμένα με μεγαλύτερη επιμέλεια και κάποια άλλα πιο πρόχειρα.

2.1 Στην επιφάνεια τεσσάρων λιθοπλίνθων της κατώτερης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμάτων: στ. 1: 0,04μ.-0,009μ.,

στ. 2: 0,03μ.-0,058μ.

Ἀνδρόνιζος ἀφῆκε ἑλευθέρου

Ἄνασιμον, Φιλλώ, Ἄνασιλῆ, Φιλίσταν.

στ. 1: ἑλεύθερον, Μιτάκης.

Το ὄνομα Φιλλώ απαντά κυρίως στη Βοιωτία και τη Φωκίδα (LGPN III.B, σ. 425). Ο Κ. Πιπτάκης αναγνωρίζει το ὄνομα αυτό σε επιγραφή από την Αττική (AE 1859, σ. 1828, αρ. 3500), το οποίο ωστόσο στο IG II² 2354 συμπληρώνεται ως [Κ]ιλλώ' σε ἄλλη επιγραφή από την Αττική μαρτυρείται μία Φιλλώ Θηβαία (IG II² 8889a). Από την ίδια ρίζα προέρχεται και το ὄνομα Φιλίστα, παραλλαγές του οποίου απαντούν επίσης στην Αττική (Bechtel 1902, σ. 432). Το ὄνομα Ἄνασιμος είναι διαδεδομένο σε ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο, ενώ το επίσης διαδεδομένο Ἄνασιλῆς προέρχεται από την ίδια ρίζα με το Ἄνασιμος. Το γεγονός ότι τα ονόματα των δύο απελευθέρων ανδρῶν παράγονται από την ίδια ρίζα ὅπως και αυτά των δύο απελευθέρων γυναικῶν συνηγορεῖ πιθανῶς στην υπόθεση ότι πρόκειται για μέλη της ίδιας οικογένειας, ἴσως για γονεῖς και παιδιά ἢ τέσσερα παιδιά ενός ζεύγους, πράγμα που πιθανόν ἐξηγεῖ και την ταυτοχρόνη απελευθέρωσή τους. Το ὄνομα Φιλίστα απαντά και στην επιγραφή αρ. 2.3.

2.2 Στην πρώτη λιθοπλίνθο της δεύτερης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμάτων: 0,05μ.-0,06μ.

Ἀρχελαΐς

Ἐπικράτη

Το ὄνομα Ἐπικράτη δεν απαντά συχνά· μία φορά μαρτυρεῖται σε επιγραφή της Θάσου του 4ου/3ου αι. π.Χ. (LGPN I, σ. 157) και μία φορά στη Μεγαρίδα (LGPN III. B, σ. 137). Απαντούν επίσης οι παραλλαγές Ἐπικρατία (Bechtel 1902, σ. 133), Ἐπικράτεια, Ἐπικράτις (LGPN III. A, σ. 147). Το αρσενικό Ἐπικράτης απαντά αρκετά συχνότερα (π.χ. LGPN I, σ. 157' II, σ. 148-149' III. A, σ. 147' III. B, σ. 137).

2.3 Στη δεύτερη λιθοπλινθο της δεύτερης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,04μ.-0,075μ.

Ἀνδρόνικος

Φιλίσταν

Σχετικά με το όνομα Φιλίστα βλ. αρ. 2.1. Είναι άγνωστο αν πρόκειται για μια δεύτερη δούλη με το όνομα Φιλίστα ή για την ίδια που αναφέρεται στην επιγραφή αρ. 2.1. Ο Powell 1904, σ. 184 δέχεται ότι η αναγραφή των απελευθερωτικών επιγραφών στο κοίλο αρχίζει με την επιγραφή της κατώτερης σειράς, οπότε αποκλείει την επανάληψη του ονόματος της Φιλίστας του 2.3 σε μια συγκεντρωτική επιγραφή των απελευθέρων του Ανδρονίκου στο 2.1' ο Ανδρόνικος απελευθέρωσε επομένως, κατά τον Powell, δύο δούλες με το όνομα Φιλίστα, οι οποίες είτε ήταν συγγενείς – ίσως μητέρα και κόρη – είτε ο Ανδρόνικος απέκτησε μετά την απελευθέρωση της πρώτης Φιλίστας μια δεύτερη δούλη στη θέση της, στην οποία έδωσε το ίδιο όνομα. Η αγορά και η ανατροφή νεαρών δούλων σ' αντικατάσταση των απελευθέρων μιας οικογένειας θα πρέπει να ήταν σύνηθες φαινόμενο . Καθώς όμως δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι η αναγραφή των απελευθερώσεων αρχίζει στην κατώτερη σειρά εδωλίων, οποιαδήποτε υπόθεση δεν μπορεί να αποκλειστεί.

2.4 Στον τρίτο και εν μέρει στον τέταρτο λίθο της δεύτερης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,06μ.-0,065μ.

Πύθων

Σέλευκον

Σχετικά με τη διάδοση του ονόματος Πύθων βλ. LGPN I, σ. 395' II, σ. 388' III. A, σ. 381' III. B, σ. 368.

2.5 Στον τέταρτο λίθο της δεύτερης σειράς εδωλίων

Φοινικίδης
Εὐθυζμῖν

στ. 1: ΟΙΝΙΚΙΑΔΗΣ Powell, Fiechter, Klaffenbach, Μιτάκης. στ. 2: Εὐθυζμῖν, Powell, Fiechter, Μιτάκης· Εὐθυζμῖν Klaffenbach.

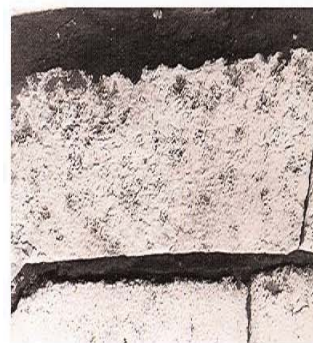
Ο Klaffenbach παρατηρεί ότι το Οἰνικίδης είναι άγνωστο όνομα και παραπέμπει στον αρ. 11, όπου απαντά το όνομα Φοινικίδης. Η αυτοψία έδειξε ότι το όνομα του κυρίου πρέπει να αναγνωσθεί ως Φοινικίδης (πρβλ. αρ. 11). Σχετικά με το όνομα αυτό βλ. LGPN II, σ. 465 (όπου αναφέρονται δύο μαρτυρίες από την Αθήνα), III.A, σ. 462 (Φοινικίδας στην Αχαΐα), III.B, σ. 435 (μία μαρτυρία από τις Πλαταιές, ενώ ως Φοινικίδας απαντά στη Θήβα και στα Μέγαρα), ενώ η παραλλαγή Φοινικάδης απαντά στην Εύβοια (LGPN I, σ. 475). Όνομα Εὐθυζμῖν φαίνεται πως δεν μαρτυρείται. Ο Klaffenbach, ο οποίος διαβάζει το όνομα αυτό στο λίθο, παρατηρεί ωστόσο ότι πρόκειται για αμάρτυρο όνομα και προτείνει διόρθωση είτε ως Εὐθυζμῖν είτε ως Εὐθυζμῖν. Το όνομα Εὐθυζμῖν απαντά στην Ανάφη (LGPN I, σ. 176), στη Μεγαρίδα (LGPN III.B, σ. 155), ενώ το παράδειγμα από τη Θεσσαλονίκη που αναφέρει ο Klaffenbach (CIG 1981: Εὐ[θ]υζμῖν) διορθώνεται στο IG X2. 1, 563 ως Εὐθυζμῖν.

2.6 Στον πέμπτο λίθο της δεύτερης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: στ. 1: 0,06μ.-0,085μ., στ. 2: 0,045μ.-0,07μ.

Σωσιγένης
Ζοΐλον

2.7 Στον έκτο και έβδομο λίθο της δεύτερης σειράς εδωλίων

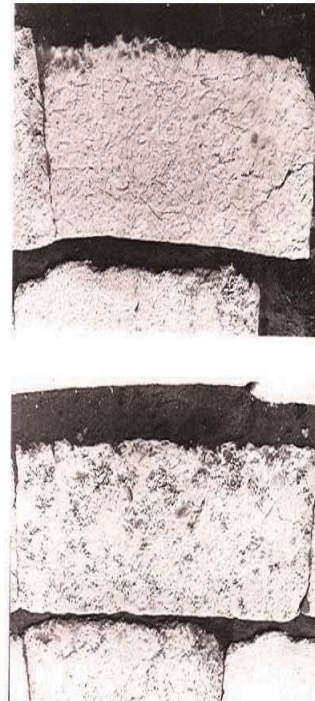
Ύψος γραμμιάτων: 0,045μ.-0,08μ. Τα γράμματα της επιγραφής έχουν χαραχθεί πρόχειρα και δεν ακολουθούν μια οριζόντια ευθεία.

Καλλίστρατος

Πράνχον, Εύρυνόαν.

Z. 2: Π[ρ]άϋχον, Klaffenbach· Εύρυν[ό]αν, Klaffenbach

Το Π στο όνομα Πράνχον διαβάζεται με κάρβουνο. Το όνομα Πράνχος καθώς και παραλλαγές, όπως Πράουχος ή Πράοχος (LGPN III.A, σ. 376· III.B, σ. 361-362), απαντούν αρκετές φορές στην Κεντρική Ελλάδα. Για το όνομα αυτό βλ. Fick 1894, σ. 242. Σχετικά με το όνομα Εύρυνόα βλ. LGPN I, σ. 184· II, σ. 183· III.B, σ. 166.

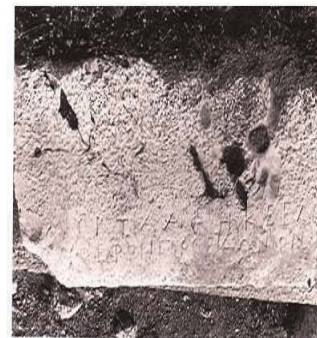

2.8 Στον πρώτο λίθο της τρίτης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: στ. 1: 0,04μ.-0,07μ., στ. 2: 0,025μ.-0,055μ.

Μύρτα αφήγε ελ-

εύθερον Ποσειδόνιον.

Παρά το ότι ο Powell 1904, σ. 185 αναφέρει το όνομα Μύρτα ως αμάρτυρο, αυτό απαντά δύο φορές στην Αθήνα (LGPN II, σ. 323), μία φορά στις Θεσπές (LGPN III.B, σ. 295) και από μία φορά στο Άργος και στην Ερμιόνη (LGPN III.A, σ. 307). Για άλλα ονόματα που παράγονται από το ουσιαστικό μύρτος βλ. Bechtel 1902, σ. 102.

2.9 Στον δεύτερο λίθο της τρίτης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,04μ.-0,055μ.

Θευδότα ἀφῆ[κ]ε
[ἐ]λ<ε>υθέραν Ῥόδιον.

Z.2: ΛΥΘΕΡΑΝ, λίθος ἑλεύθερον, Μιτάκης.

2.10 Στον τρίτο λίθο της τρίτης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,035μ.-0,055μ., πρβλ. Powell 1904, σ. 186: “...the letters of the inscription are poorly cut...”.

Βιβλιογρ.: Powell 1904, σ. 185-186 Fiechter 1931, σ. 16 IG IX² 1. 2, 419, 10 Μιτάκης 1986, σ. 167 (φωτογραφία).

Εικ. 53, σخ. 11.

Ξένων ἀφῆζε
ἑλεύθερον Ὠφελίωνα

Το ὄνομα Ξένων εἶναι πολὺ διαδεδομένο κατὰ την ἐλληνιστικὴ ἐποχὴ στις γειτονικὲς των Οἰνιαδῶν πόλεις (βλ. IG IX² 1 indices: Θύρρειον, Πάλαιρος, Στράτος, Φίστυον, Θέρμιον, Κάλλιον, Φύσκοι).

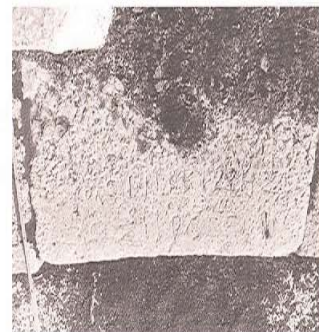
2.11 Στον πέμπτο λίθο της τρίτης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,05μ.-0,115μ. Πρόχειρη χάραξη των γραμμιάτων.

Βιβλιογρ.: Powell 1904, σ. 186 Fiechter 1931, σ. 16 IG IX² 1. 2, 419, 11 Μιτάκης 1986, σ. 167

Εικ. 54, σخ. 11.

Φοινικίδης
Σωσικράτειαν

Σχετικὰ με το ὄνομα Φοινικίδης πρβλ. αρ. 2. 5. Για το ὄνομα Σωσικράτεια που ἀπαντᾷ συχνά στη Βοιωτία, τη Φωκίδα και τη Θεσσαλία βλ. LGPN I, σ. 422 II, σ. 416 III.A, σ. 413 III.B, σ. 393.

2.9 Στον δεύτερο λίθο της τρίτης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,04μ.-0,055μ.

Θευδότα ἀφῆ[*z*]ε
[έ]λ<ε>υδέραν ῥόδιον.

Z.2: ΑΥΘΕΡΑΝ, λίθος ἑλεύθερον, Μιτάκης.

2.10 Στον τρίτο λίθο της τρίτης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,035μ.-0,055μ., πρβλ. Powell 1904, σ. 186: “...the letters of the inscription are poorly cut...”.

Βιβλιογρ.: Powell 1904, σ. 185-186· Fiechter 1931, σ. 16· IG IX² 1. 2, 419, 10· Μιτάκης 1986, σ. 167 (φωτογραφία).

Εικ. 53, σخ. 11.

Ξένων ἀφῆχε
ἑλεύθερον Ὀφελίονα

Το ὄνομα Ξένων εἶναι πολὺ διαδεδομένο κατὰ τὴν ἐλληνιστικὴ ἐποχὴ στὶς γειτονικὲς τῶν Οἰνιαδῶν πόλεις (βλ. IG IX² 1 indices: Θύρρειον, Πάλαιρος, Στράτος, Φίστυον, Θέρμιον, Κάλλιον, Φύσκοξ).

2.11 Στον πέμπτο λίθο της τρίτης σειράς εδωλίων

Ύψος γραμμιάτων: 0,05μ.-0,115μ. Πρόχειρη χάραξη τῶν γραμμιάτων.

Βιβλιογρ.: Powell 1904, σ. 186· Fiechter 1931, σ. 16· IG IX² 1. 2, 419, 11· Μιτάκης 1986, σ. 167

Εικ. 54, σخ. 11.

Φοινικίδης
Σωσιζράτειαν

Σχετικὰ με τὸ ὄνομα Φοινικίδης πρβλ. αρ. 2. 5. Για τὸ ὄνομα Σωσιζράτεια που ἀπαντᾷ συχνά στη Βοιωτία, τὴ Φωκίδα καὶ τὴ Θεσσαλία βλ. LGPN I, σ. 422· II, σ. 416· III.A, σ. 413· III.B, σ. 393.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την ακριβή έρευνα της υπάρχουσας κατάστασης του κοίλου, και λαμβάνοντας φυσικά υπόψη το βαθμό δυσκολίας του έργου - τα περισσότερα εδώλια και οι βαθμίδες των κλιμάκων έπρεπε να λαξευτούν στο συμπαγή φυσικό βράχο - διαπιστώνουμε ότι ο οικοδομικός σχεδιασμός του χώρου των θεατών (κοίλου) ήταν αρκετά ακριβής. Μεμονωμένες αποκλίσεις και διορθωτικές τεχνικές επεμβάσεις οφείλονται πιθανότατα σε μια προσπάθεια καλύτερης εξισορρόπησης των μεγεθών των κατώτατων και ανώτατων σειρών εδωλίων, ώστε να δημιουργηθούν ευνοϊκότερες συνθήκες για την κυκλοφορία των θεατών. Οι μετρήσεις των κατασκευαστικών λεπτομερειών λ.χ. μέσω σχεδιαστικών τομών (σχ. 6, 7), καθώς και η λοιπή έρευνα, έδειξαν με αρκετή σαφήνεια ότι οι διαστάσεις των μεμονωμένων βαθμίδων δεν εμφανίζουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ τους. Συνεπώς οι συχνές, αλλά συνήθως μικρές διακυμάνσεις του μήκους της πρόσθιας και οπίσθιας ακμής τους, καθώς και το ελαφρά τραπεζοειδές σχήμα ορισμένων βαθμίδων σε κάτοψη, προέρχονται μάλλον από ανακριβή εκτέλεση ή διορθωτικές επεμβάσεις, λόγω της επίπονης και δύσκολης εργασίας λάξευσης του φυσικού βράχου. Μια παρόμοια εικόνα μας δίνει και η εξέταση των εδωλίων του κοίλου, τα οποία χωρίζονται από τις ακτινωτές κλίμακες σε σφηνοειδείς ενότητες (κερκίδες). Το μέσο πλάτος και ύψος των λαξευμένων εδωλίων απλής ορθογωνίας διατομής διαφέρει μεν από κερκίδα σε κερκίδα, οι διαφορές είναι όμως και εδώ συνήθως ασήμαντες.

Εκτός από τη λάξευση των εδωλίων και βαθμίδων στο συμπαγή φυσικό βράχο, η οπτική και τεχνική εναρμόνιση των σχέσεων των υψών τους σε ένα ενιαίο σύνολο αποτελούσε προφανώς ένα από τα δυσκολότερα προβλήματα της σχεδίασης και εκτέλεσης του έργου της οικοδόμησης του κοίλου. Παρόλο που η σημερινή διατήρηση του κοίλου δεν ευνοεί ιδιαίτερα τον ακριβή υπολογισμό τέτοιων σχέσεων, όπως λ.χ. στο θέατρο της Επιδαύρου ή της Δωδώνης, εν τούτοις η συστηματική και ακριβής μέτρηση των διαστάσεων ορισμένων αρκετά καλά διατηρημένων εδωλίων και βαθμίδων, καθώς και η μέτρηση των υψών τους, επιτρέπουν την αντικειμενική προσέγγιση και αναπαράσταση της αρχικής τους μορφής. Έτσι λοιπόν κατέστη δυνατή η εξακρίβωση και ο υπολογισμός της κλίμακας της άνω επιφάνειάς τους σε %.

Ο καθορισμός της μορφής και των αναλογιών του κοίλου, το μεγαλύτερο τμήμα του οποίου είναι λαξευμένο στο διαφορετικού μήκους, πλάτους και βάθους συμπαγή βράχο, δεν θα μπορούσε να καθοριστεί στον οικοδομικό σχεδιασμό με τόση ακρίβεια, ώστε να μην απαιτούνται συμπληρωματικές διορθωτικές επεμβάσεις κατά την οικοδόμηση του. Και ακριβώς αυτή η άποψη είναι πολύ σημαντική για την κατανόηση και αντικειμενική εκτίμηση του έργου. Η σχετικά ακριβής εκτέλεση των προβλεπόμενων στο σχεδιασμό μαθηματικών και κατασκευαστικών σχέσεων των οικοδομικών στοιχείων του κοίλου είναι ιδιαίτερα αισθητή στο κατώτατο τμήμα του. Στο τμήμα αυτό, η εναρμόνιση των σχέσεων των υψών είχε ιδιαίτερη σημασία, εφόσον η κατώτατη σειρά εδωλίων των ακραίων κερκίδων 1 και 11 βρίσκεται στο επίπεδο της ορχήστρας και αντιστοιχεί στη δεύτερη σειρά εδωλίων του τμήματος του κοίλου γύρω από τον αποχετευτικό αγωγό. Η πρόσβαση στην πρώτη σειρά εδωλίων, που βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο, γινόταν μέσω των δύο βαθμίδων στο κάθε άκρο του (εικ. 5). Η δεύτερη σειρά εδωλίων στο τμήμα αυτό αποκτά επομένως ιδιαίτερη σημασία, εφόσον συνδέει ουσιαστικά δύο διαφορετικού ύψους επίπεδα του κοίλου: το χαμηλότερο γύρω από την ορχήστρα και το επίπεδο της ορχήστρας. Σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση της κατασκευής του κοίλου αποτελεί κυρίως η οριζόντια και κατακόρυφη σχέση των εδωλίων και βαθμίδων. Οι τελευταίες βρίσκονται στα άκρα της κάθε κερκίδας και ορίζουν ακτινωτά το ακριβές μέγεθος και σχήμα της.

Το βασικό σχήμα εδωλίων και βαθμίδων, όπου σε κάθε εδώλιο αντιστοιχούν δύο βαθμίδες, διαμορφώνεται ήδη από την πρώτη (κατώτατη) σειρά. Από τις συνήθως μικρές αλλά συχνές διαφορές πλάτους εδωλίων και βαθμίδων προκύπτουν αποκλίσεις της πρόσθιας και οπίσθιας πλευράς τους από την (για λόγους συμμετρίας) προβλεπόμενη κοινή ευθεία τους. Οι διαφορές αυτές είναι ιδιαίτερα εμφανείς στην πέμπτη σειρά εδωλίων της δεύτερης κερκίδας, όπου το πλάτος του εδωλίου είναι κατά 0,08μ. μεγαλύτερο από το πλάτος των αντίστοιχων βαθμίδων (έβδομη και όγδοη) της τρίτης κλίμακας. Σύμφωνα όμως με τις μετρήσεις αυτές, η σχετικά μεγάλη διαφορά φαίνεται να αποτελεί εξαίρεση. Στην τρίτη, τέταρτη και πέμπτη σειρά εδωλίων της τέταρτης κερκίδας και στις αντίστοιχες βαθμίδες (5.-6., 7.-8., 9.-10.) της τέταρτης κλίμακας η σχέση αυτή εμφανίζεται αρμονικότερη, αν και όχι αυστηρά συμμετρική.

Η μελέτη και αποτύπωση των τεχνικών λεπτομερειών της κατασκευής έδειξαν με σαφήνεια ότι τα σημαντικά μεγέθη της (κάτοψη) δεν πρέπει να διαφέρουν ουσιαστικά από τα αντίστοιχα του οικοδομικού σχεδιασμού. Σχετικά με τη διαμόρφωση των οικοδομικών μεγεθών και της σχέσης μεταξύ τους (όψη), η εκτέλεση του έργου ήταν ιδιαίτερα επίπονη, προφανώς λόγω των τοπογραφικών δεδομένων της περιοχής. Πιθανότατα γι' αυτό το λόγο, δηλαδή για την όσο το δυνατόν ακριβέστερη εκτέλεση και εναρμόνιση των προβλεπόμενων στον οικοδομικό σχεδιασμό σχέσεων ύψους των εδωλίων και βαθμίδων, οι βαθμίδες εμφανίζουν συνήθως διαφορετικό ύψος και σχετικά μεγάλη κλίση της άνω επιφάνειας τους προς την πλευρά της ορχήστρας. Διαπιστώθηκε ήδη ότι τα εδώλια της δεύτερης και τρίτης κερκίδας βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο από τα αντίστοιχα εδώλια των άλλων κερκίδων. Διαπιστώνεται γενικά μια συνεχής μείωση του σχετικού ύψους των εδωλίων από το ΝΑ προς το ΝΔ τμήμα του κοίλου. Στην έβδομη και μερικώς στην όγδοη κερκίδα εντοπίζεται η εντονότερη μείωση του σχετικού ύψους των εδωλίων, ενώ στη συνέχεια αυξάνεται πάλι σημαντικά. Τα εδώλια της ένατης κερκίδας βρίσκονται ήδη στο ίδιο ύψος με τα αντίστοιχα εδώλια της πρώτης και δεύτερης κερκίδας στο ΝΑ άκρο του κοίλου. Αλλά και το υψομετρικό επίπεδο των βαθμίδων των κλιμάκων μειώνεται, κυρίως στο άνω τμήμα του κοίλου, συνεχώς και σχεδόν κανονικά προς το ΝΔ τομέα του. Η τάση συνεχούς μείωσης του ύψους των βαθμίδων προς την κατεύθυνση αυτή δεν είναι τυχαία, όπως προκύπτει από τις συστηματικές μετρήσεις (σχ. 6). αλλά πρέπει να συνδεθεί με τη μορφολογική και λειτουργική τους ένταξη στη συνολική κατασκευή του κοίλου.

Παρά τις όποιες μικρές διακυμάνσεις των κύριων διαστάσεων των εδωλίων, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η επιδιωκόμενη σχέση ύψους και πλάτους τους ήταν κατά κανόνα 1:2. Ιδιαίτερα διαφωτιστικός είναι ο υπολογισμός των κυρίων διαστάσεων και της συνολικής κλίσης του κοίλου, που μας επιτρέπει να εκτιμήσουμε παράλληλα σωστά και τη συμβολή των μεγεθών των μεμονωμένων εδωλίων στη συνολική κατασκευή του κοίλου. Η υπάρχουσα κατάσταση στον κεντρικό άξονα του κοίλου (κερκίδα 6), ο οποίος σχεδόν συμπίπτει με τον κάθετο άξονα της κάτοψης της σκηνης, επιτρέπει ακριβείς μετρήσεις (πλάτος, ύψος), καθόσον η κάτω ακμή της πρώτης και της τελευταίας σειράς των λαξευμένων στο φυσικό βράχο εδωλίων διατηρεί σχεδόν την αρχική μορφή της (σχ. 4). Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα, το πλάτος του κεντρικού τμήματος του κοίλου (κερκίδα 6) είναι 14,40μ.. το ύψος του 7,05μ., ενώ η αναλογία ύψους και πλάτους είναι 1:2,04 (κλίση=49%. γωνία κλίσεως=29g ή 26°). Αυτή η αναλογία είναι, σχεδόν ίδια με των αντίστοιχων μεγεθών (ύψος, πλάτος) των εδωλίων της έκτης (μέσο ύψος:πλάτος=1:2.05. γωνία κλίσεως=28,7g ή 25,8°) και έβδομης κερκίδας (μέσο ύψος:πλάτος=1:2,05, γωνία κλίσεως=28.8g ή 25.9°). Επειδή οι συμφωνίες μεγεθών αυτού του είδους συνδέονται στενά με τον οικοδομικό σχεδιασμό και την εκτέλεση του έργου, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι και τα χαμένα εδώλια ήταν τόσο μορφολογικά όσο και κατασκευαστικά ανάλογα τοποθετημένα στην επίχωση του κοίλου, ώστε να διατηρηθεί το ίδιο σχήμα.

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΒΙΤΡΟΥΒΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ο Μάρκος Πολλίων Βιτρούβιος ήταν Ρωμαίος συγγραφέας, αρχιτέκτονας και μηχανικός ο οποίος έζησε τον 1ο αιώνα π.Χ. (ο θάνατός του τοποθετείται γύρω στο 26 π.Χ.). Έγραψε την πραγματεία *De architectura* («Περί αρχιτεκτονικής»), σχετικά με την αρχιτεκτονική και άλλες επιστήμες (αστρονομία, μαθηματικά, φυσιολογία, μουσική, πολεοδομία, κ.λ.π.) στη λατινική γλώσσα, γνωστό στις μέρες μας με τον τίτλο Δέκα Βιβλία Αρχιτεκτονικής.

Το έργο του Βιτρούβιου παρέμεινε «θαμμένο» και άγνωστο για τους αρχιτέκτονες για 15 ολόκληρους αιώνες, οπότε και ανακαλύπτεται στο St. Gallen γύρω στα τέλη του 15ου αιώνα με τις πρώτες μεταφράσεις που γίνονται (στην Ιταλία, στη Γαλλία, στη Γερμανία). Από τις υποθέσεις των κυριότερων μελετητών του έργου του προκύπτει ότι το αντίγραφο του πρωτοτύπου, πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν οι μετέπειτα μεταγραφές και αναγνώσεις, προέρχεται από τον 8ο αιώνα μ.Χ. Αυτή η σχηματική εισαγωγή είναι αναγκαία για να επισημάνει κανείς, ότι αυτό που φθάνει τελικά στα χέρια μας από τα δέκα βιβλία της αρχιτεκτονικής του Βιτρούβιου προκύπτει από ένα σύνολο μεταγραφών, μεταφράσεων, συμπληρώσεων, επεμβάσεων και αναγνώσεων, άρα στην πραγματικότητα μιλάμε για ένα κείμενο που χρήζει ιστορικής αποκρυπτογράφησης. Η ανάγνωσή του, πριν και κυρίως μετά την εποχή της Αναγέννησης, κατά την οποία ο Βιτρούβιος γίνεται ένα είδος ευαγγελίου για τους αρχιτέκτονες, δημιούργησε στο πέρασμα των αιώνων μια μακρά βιτρούβιανή παράδοση, η οποία έχει γίνει ήδη αντικείμενο μελέτης από τους ιστορικούς της αρχιτεκτονικής. Το έργο έχει πολλές πλευρές ενδιαφέρουσες, μεταξύ των οποίων θέματα φυσικής, τεχνικής, φιλοσοφίας και ηθικής, με τα οποία συναρτάται η αρχιτεκτονική.

Όπως σε όλα τα πράγματα, έτσι ιδιαίτερα και στην αρχιτεκτονική, ενυπάρχουν τα ακόλουθα δύο: αυτό που «σημαίνεται» και αυτό που «σημαίνει». Αυτό που σημαίνεται είναι το ζητούμενο, το αντικείμενο για το οποίο συζητούμε. Αυτό το ζητούμενο όμως το σημαίνει ο σχεδιασμός του σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης και της επιστήμης. Είναι, επομένως φανερό, ότι όποιος θέλει να επαγγελθεί τον αρχιτέκτονα πρέπει να είναι εξασκημένος και στα δύο. Πρέπει να είναι οξύνους και με διάθεση για μαθητεία, γιατί ούτε η οξύνοια χωρίς μαθητεία, ούτε η μαθητεία χωρίς οξύνοια, μπορούν να δημιουργήσουν τον τέλει δημιουργό της Τέχνης. Πρέπει επίσης να είναι άνθρωπος μορφωμένος, έμπειρος στη σχεδιαστική γραφίδα, παιδευμένος στη γεωμετρία, να γνωρίζει ιστορία, να έχει ακούσει με προσοχή φιλοσοφία, να ξέρει μουσική, να μην έχει άγνοια της ιατρικής, να κατέχει την νομολογία, να είναι γνώστης της αστρονομίας και των νόμων του ουρανού.

Συνοπτικά το έργο περιλαμβάνει δέκα θεματικές ενότητες, που αντιστοιχούν στα δέκα βιβλία περί αρχιτεκτονικής:

1ο βιβλίο: οι σκοποί και τα μέσα της αρχιτεκτονικής / 2ο βιβλίο: η αρχιτεκτονική του μηχανικού - η στατική / 3ο βιβλίο: ο ναός και ο ιωνικός ρυθμός / 4ο βιβλίο: οι μεγάλοι ρυθμοί της αρχιτεκτονικής, οι 4 ρυθμοί – δωρικός, ιωνικός, τοσκανικός, κορινθιακός, οι οποίοι ανάγονται κατά τον Βιτρούβιο στους δύο βασικούς – δωρικό (τοσκανικό) και ιωνικό (κορινθιακό) / 5ο βιβλίο: η δημόσια αρχιτεκτονική / 6ο βιβλίο: η κατοικία του ρωμαίου πολίτη / 7ο βιβλίο: η τεχνική της οικοδομής / 8ο βιβλίο: υδραυλική και υγιεινή των νερών / 9ο βιβλίο: αστρονομία και μέτρηση του χρόνου / 10ο βιβλίο: μηχανές και κατασκευές.

Το "*De architectura*" περιέχει, μεταξύ άλλων, πολύτιμες πληροφορίες για τις μηχανικές κατασκευές της εποχής εκείνης, καθώς και προγενέστερων.

Το βιβλίο αυτό, που ανακαλύφθηκε το 1.414 μ.Χ., άσκησε εξάλλου μεγάλη επιρροή στην κατασκευή των Αναγεννησιακών θεάτρων, καθώς ο συγγραφέας του αναφέρεται γενικά στις αναλογίες και ακουστικές ιδιότητες των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών θεάτρων. Κατά την άποψή του, πρέπει να προηγηθεί πολύ προσεκτική μελέτη όσον αφορά την επιλογή της τοποθεσίας στην οποία θα κατασκευασθεί το θέατρο και

η οποία, όπως ισχυρίζεται, θα επιβραβευθεί από το βελτιωμένο αποτέλεσμα των φωνών των ηθοποιών. Θεωρεί ότι η φωνή κινείται κατά μήκος αμέτρητων κυκλικών κυματισμών, που απλώνονται από το κέντρο και επεκτείνονται κινούμενοι, όχι μόνο οριζόντια, αλλά ταυτόχρονα υψούμενοι κατακόρυφα κατά στάδια. Στο βιβλίο αυτό ασχολήθηκε επίσης με θέματα ηχούς και αντήχησης, ενίσχυσης του ήχου με την εφαρμογή της αρμονικής θεωρίας, καθώς και με την χρήση ηχητικών βάζων στα θέατρα, για μεγαλύτερη καθαρότητα του ήχου.

Η εκτενής αναφορά του Βιτρουβίου στο σχεδιασμό και στην κατασκευή των θεάτρων μας οδήγησε στην επιλογή εκτενούς παρουσίασης των σχετικών του σχολίων. Ακολουθεί απόσπασμα με τις απόψεις του Βιτρουβίου από τον Α' τόμο του βιβλίου του Π. Λέφα.

Μετάφραση του Βιτρουβίου στα ελληνικά δεν υπήρχε μέχρι πρόσφατα (1997), με εξαίρεση τη μετάφραση (από την αγγλική γλώσσα – M.H. Morgan – α' έκδοση 1914) των προοιμίων του από τον Ακαδημαϊκό Π. Μυλωνά, δημοσιευμένη το 1990 (Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία, ΦΙΛΙΑ ΕΠΗ, τόμος Δ', σελ. 1-81), καθώς κυκλοφόρησαν δύο βιβλία με μεταφράσεις και σχόλια των κειμένων αυτών (VITRUVII - DE ARCHITECTURA, Βιτρουβίου - Περί Αρχιτεκτονικής βιβλία I-V, μετάφραση-σχόλια Παύλος Λέφας, τ. Α' και Β', εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 1997 και το Vitruvius, Δέκα Βιβλία, απόδοση-επιμέλεια Στέλιος Ζερεφός, εκδ. Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1997.

Παρ' όλα αυτά η βιτρουβιανή πραγματεία είναι ένα βιβλίο ευρέως γνωστό τουλάχιστον σε ένα τμήμα αρχιτεκτόνων, αρχαιολόγων από τις μεταφράσεις του στις κύριες ευρωπαϊκές γλώσσες.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΒΙΤΡΟΥΒΙΟΥ

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Οι θεατές, με τις γυναίκες και τα παιδιά τους, μένουν - γοητευμένοι από το έργο - καθιστοί κατά τη διάρκεια της παράστασης: το ρεύμα της αύρας εισέρχεται στα σώματα, που μένουν ακίνητα, με τις φλέβες ανοικτές από την ευχαρίστηση, αν προέρχεται από ελώδεις ή άλλες ανθυγιεινές περιοχές, τότε γεμίζει τα σώματα με βλαβερές πνοές. Αν όμως η θέση του θεάτρου έχει επιλεγεί με προσοχή, τότε αποφεύγονται οι βλάβες στην υγεία.

Πρέπει επίσης να λαμβάνεται πρόνοια, ώστε το θέατρο να μην είναι εκτεθειμένο στο νότο. Ο αέρας που εγκλωβίζεται - επειδή δεν μπορεί να κυκλοφορήσει ελεύθερα - στο κοίλο, όταν ο ήλιος γεμίζει το ημικύκλιο των θεατών περιφέρεται εκεί και θερμαίνεται έτσι πυρακτωμένος, καίει και ξηραίνει τα σώματα, αφαιρώντας την υγρασία τους. Πρέπει λοιπόν να επιλέγονται υγιείς περιοχές και να αποφεύγονται ιδιαίτερα εκείνες που είναι, για τους λόγους αυτούς, επιβλαβείς. Πρέπει επίσης να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε η θέση ανέγερσης του θεάτρου να μην είναι δυσηχης, αλλά να επιτρέπει τη διάδοση του ήχου με τη μεγαλύτερη δυνατή καθαρότητα. Αυτό επιτυγχάνεται, όταν η θέση επιλέγεται έτσι, ώστε ο ήχος να μην παρεμποδίζεται από την ηχώ. Ο ήχος είναι πνοή ρέοντος αέρα, αντιληπτή όταν έρχεται σε επαφή με το αυτί. Κινείται σε άπειρους κύκλους, όμοιους με τα αμέτρητα κυκλικά κύματα που δημιουργούνται, όταν πέσει μια πέτρα σε νερό που ηρεμεί: τα κύματα αυτά πηγάζουν από το κέντρο και απλώνονται επ'άπειρον, εκτός αν η στενότητα του χώρου τα αναχαιτίσει ή αν κάποιο εμπόδιο δεν τους επιτρέπει να χαθούν στην απεραντοσύνη, αν τα πρώτα κύματα παρακωλυθούν από εμπόδια, τότε λιμνάζουν και φέρνουν αταξία σε αυτά που ακολουθούν.

Κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο δημιουργεί κυκλικές κινήσεις ο ήχος, ενώ όμως στο νερό οι κύκλοι επεκτείνονται οριζόντια, ο ήχος διαδίδεται όχι μόνον οριζόντια, αλλά ανεβαίνει βαθμηδόν και σε ύψος. Η διάδοση του ήχου γίνεται όπως η εξάπλωση των κυμάτων στο νερό? αν το πρώτο κύμα δεν παρακωλυθεί από κάποιο εμπόδιο, τότε δεν καταστρέφει το δεύτερο ούτε και όσα ακολουθούν, όποτε φθάνουν όλα

χωρίς ηχώ στα αυτιά τόσοσ εκείνων που κάθονται πολύ χαμηλά, όσον και εκείνων που κάθονται πάνω πάνω.

Έτσι οι παλιοί αρχιτέκτονες ακολούθησαν τα βήματα της φύσης και δημιούργησαν τις βαθμίδες του κούλου του θεάτρου, αφού ερεύνησαν την άνοδο του ήχου, επιδιώκοντας –με τους κανόνες των μαθηματικών και τους νόμους της μουσικής- κάθε λέξη, που λέγεται στην σκηνή, να φθάνει στα αυτιά των θεατών. Τα μουσικά όργανα κατασκευάζονται με φύλλα μέταλλου η κεράτινα << ηχεία >>, ώστε να επιτυγχάνεται η καθαρότητα του ήχου των χορδών, έτσι και τα θέατρα σχεδιάστηκαν από τους αρχαίους βάσει της αρμονικής, ώστε να ενισχύεται η ανθρώπινη φωνή.

Η ΑΡΜΟΝΙΚΗ

Η αρμονική είναι ένας τομέας των μουσικών γραμμάτων, σκοτεινός και δυσνόητος, ιδίως για όσους δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα. Αν θελήσουμε να τον πραγματευτούμε, θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε ελληνικούς όρους, επειδή για ορισμένους από αυτούς δεν υπάρχουν οι αντίστοιχοι λατινικοί.

Η φωνή, όταν μεταβάλλεται με τις εναλλαγές – στην ομιλία η το τραγούδι – γίνεται άλλοτε υψηλή και άλλοτε χαμηλή, κινούμενη με δυο τρόπους, από τους οποίους ο ένας δημιουργεί συνεχείς και ο άλλος διακεκριμένους ήχους.

Η συνεχής φωνή δεν παραμένει μέσα σε καθορισμένα όρια ούτε σε συγκεκριμένο τόπο, τα άκρα της δεν είναι αντιληπτά, σε αντίθεση με ο,τι βρίσκεται ανάμεσα τους, όπως όταν κατά την ομιλία λέμε ?σολ λουξ φλος βοξ δεν μπορούμε να καταλάβουμε ούτε που αρχίζει ούτε που τελειώνει ένας συνεχής ήχος, μόνον η εναλλαγή από χαμηλό σε υψηλό και από υψηλό σε χαμηλό γίνεται αντιληπτή από το αυτί.

Το αντίστροφο συμβαίνει με τους διακριτούς ήχους?όταν η φωνή μεταβάλλεται, παραμένει με την κάθε αλλαγή, πρώτα στο χώρο ενός ήχου, κατόπιν στο χώρο ενός αλλού, και έτσι με τις συχνές αυτές εναλλαγές γίνεται αισθητή ως ασυνεχής, όπως συμβαίνει κατά το τραγούδι, όταν με τη διακύμανση της φωνής παράγεται πολυμορφία ήχων. Όταν λοιπόν η φωνή διαμορφώνεται με διαστήματα, τότε γίνεται αισθητή κατά τα ευκρινή όρια των ήχων, που αρχίζει και που σταματά, δεν γίνονται όμως αντιληπτοί οι ήχοι που βρίσκονται στα ενδιάμεσα διαστήματα.

Υπάρχουν τρία γένη μελωδίας: το πρώτο, καλείται από τους Έλληνες “αρμονία”, το δεύτερο “χρώμα” και το τρίτο “ διάτονον”.

Η αρμονία είναι προϊόν έντεχνης διαίρεσης: το τραγούδι, κατά τους κανόνες της, έχει χαρακτήρα πολύ σοβαρό και ιδιαίτερα επίσημο.

Το χρώμα, λόγω της λεπτότητας του και της πυκνής ακολουθίας των ήχων, προκαλεί μια πιο γλυκιά ευχαρίστηση.

Στο διάτονο, που είναι φυσικό, η απόσταση των διαστημάτων είναι πιο εύκολη (κατά την εκτέλεση της).

ΤΑ ΗΧΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Από αυτήν τη διερεύνηση προκύπτει ότι πρέπει να κατασκευάζονται –επί τη βάση μαθηματικών σχέσεων - ορειχάλκινα ηχεία ανάλογα του μεγέθους του θεάτρου με τέτοιο τρόπο, ώστε όταν ο ήχος προσπίπτει επάνω τους, να παράγουν το ένα μετά το άλλο τους ήχους του δια τεσσάρων, του δια πέντε και της υπόλοιπης σειράς μέχρι το δις δια πασων. Τα ηχεία αυτά πρέπει να τοποθετούνται, σύμφωνα με τους κανόνες της μουσικής, σε κόγχες διαμορφωμένες μεταξύ των εδωλίων των θεατών. Τα ηχεία δεν πρέπει να αγγίζουν σε τοίχο?περιμετρικά γύρω τους πρέπει να υπάρχει ελεύθερος χώρος, από πάνω τους πρέπει επίσης να έχει αφεθεί κενό. Τοποθετούνται ανεστραμμένα προς την πλευρά που βλέπει τη σκηνή και

στηρίζονται με σφήνες ύψους όχι μικρότερου από μισό πόδα. Στα μέτωπα των εδωλίων, εμπρός ακριβώς από τις κόγχες πρέπει να υπάρχουν ανοίγματα πλάτους 2 πόδων και ύψους $\frac{1}{2}$.

Οι θέσεις, οι οποίες προορίζονται για τη δημιουργία κογχών, καθορίζονται με τον ακόλουθο τρόπο : αν το θέατρο δεν είναι μεγάλο, τότε στο μέσον του ύψους του κοίλου λαμβάνεται μια οριζόντια γραμμή. Στη γραμμή αυτή διαμορφώνονται 13 κόγχες που απέχουν μεταξύ τους 12 ίσα διαστήματα. Στις κόγχες, που βρίσκονται στα δυο άκρα του τόξου, τοποθετούνται τα ηχεία εκείνα που συνηχούν με το φθόγγο νητη υπερβολικών. Δίπλα στα ηχεία των άκρων τοποθετούνται εκείνα που συνηχούν κατά το δια τεσσάρων πιο χαμηλά, με τη νητη διαζευγμένων. Στις τρίτες από δεξιά και αριστερά κόγχες εκείνα που συνηχούν με το δια τεσσάρων πιο χαμηλά, με την παράμεση. Στις τέταρτες κόγχες εκείνα που αντιστοιχούν στο δια τεσσάρων πιο χαμηλά, στη μεση. Στις έκτης κόγχες εκείνα που συνηχούν κατά το δια τεσσάρων πιο χαμηλά, με την υπατη μέσων, και στο κέντρο τοποθετείται ένα ηχείο που συνηχεί κατά το δια τεσσάρων πιο χαμηλά, με την υπατη υπατων.

Με αυτήν τη διάταξη, η φωνή που εκπέμπεται από τη σκηνή, σαν από το κέντρο ενός κύκλου και διαδίδεται όπως το κύμα που η απόσταση του από το κέντρο μεγαλώνει συνεχώς, συναντά τα ηχεία στις κόγχες, αποκτά αυξημένη καθαρότητα και γίνεται πλουσιότερη. Αν όμως το θέατρο είναι μεγαλύτερο, τότε το ύψος του διαιρείται σε τέσσερα τμήματα. Έτσι προκύπτουν τρεις οριζόντιες γραμμές στις οποίες διαμορφώνονται κόγχες : η μια προορίζεται για την αρμονία, η δεύτερη για το χρώμα και η τρίτη για το διάτονον. Στη γραμμή που βρίσκεται πιο χαμηλά, η διάταξη των ηχείων είναι σύμφωνη με την αρμονία, όπως περιγράφηκε παραπάνω για τα μικρότερα θέατρα.

Στη μεσαία γραμμή η διάταξη των ηχείων έχει ως εξής: στις κόγχες που βρίσκονται στα άκρα του τόξου, τοποθετούνται εκείνα τα ηχεία που παράγουν ήχο αντιστοιχο προς το χρωματικό υπερβολικών. Στις επόμενες κόγχες τοποθετούνται εκείνα που συνηχούν κατά το δια τεσσάρων χαμηλότερα, στις τρίτες από δεξιά και αριστερά κόγχες εκείνα που αντιστοιχούν στον χρωματικό συνημμένων, στις τέταρτες κόγχες εκείνα που αντιστοιχούν στο δια τεσσάρων πιο χαμηλά, στον χρωματικό μεσων. Στις πέμπτες κόγχες εκείνα που συνηχούν κατά το δια τεσσάρων πιο χαμηλά, με το χρωματικό υπατων. Στις έκτης κόγχες εκείνα που αντιστοιχούν στην παραμεση γιατί το κατιον δια πέντε από τον χρωματικό υπερβολικών και ο χρωματικός λιχανος συνημμένων έχουν την ίδια τάση με αυτή. Στο κέντρο δεν πρέπει να τοποθετείται ηχείο, επειδή στο χρωματικό γένος κανένας άλλος φθόγγος δεν δημιουργεί συμφωνία.

Ίσως κάποιοι ισχυρισθούν ότι στη Ρώμη κατασκευάζονται κάθε χρόνο πολλά θέατρα χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν οι αρχές αυτές. Κάνουν όμως λάθος, γιατί όλα τα δημόσια θέατρα που κατασκευάζονται από ξύλο έχουν μεγάλες επιφάνειες σανιδωμάτων που από τη φύση τους παρουσιάζουν καλή ακουστική. Αυτό μπορούμε να το παρατηρήσουμε στην περίπτωση των κιθαρῶν. Οι κιθαρῶδοί στρέφονται, όταν θέλουν να προσδώσουν όγκο στο τραγούδι τους, προς τις μεγάλες θύρες της σκηνής για να επιτύχουν αντήχηση της φωνής τους. Όταν όμως τα θέατρα κατασκευάζονται από στερεά υλικά – λιθοδομές με κονίαμα, λιθοπλινθους ή μάρμαρο- τα οποία δεν είναι ικανά να προσδώσουν αντήχηση, τότε η καλή ακουστική πρέπει να επιτυγχάνεται με τη χρήση ηχείων.

Αν ρωτηθούμε σε ποιο θέατρο χρησιμοποιήθηκαν τέτοια ηχεία, δεν μπορούμε να υποδείξουμε κάποιο θέατρο στη Ρώμη, αλλά θέατρα σε περιοχές της Ιταλίας και σε πολυάριθμες ελληνικές πολιτείες. Έχουμε επίσης ως αξιόπιστο μάρτυρα τον Λούκιο Μόμμο, ο οποίος αφού κατέστρεψε το θέατρο των Κορινθίων, έφερε στη Ρώμη τα ορειχάλκινα ηχεία που υπήρχαν εκεί και τα αφιέρωσε ως λάφυρα πολέμου στο ναο της Σελήνης. Επίσης πολλοί ικανοί αρχιτέκτονες, που έφτιαξαν θέατρα σε μικρές πόλεις, επέλεξαν να χρησιμοποιήσουν λόγω περιορισμένων οικονομικών πόρων, πήλινα δοχεία με ανάλογες ηχητικές ιδιότητες που τα διέταξαν βάσει των υπολογισμών αυτών, επιτυγχάνοντας πολύ καλά αποτελέσματα.

ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΚΟΥΣΤΙΚΗΣ

Αφού λοιπόν γίνουν όλοι οι υπολογισμοί με τη μεγαλύτερη φροντίδα και ικανότητα, πρέπει – με μεγάλη επίσης επιμέλεια- να επιλεγεί τόπος τέτοιος που να δέχεται τη φωνή με ηπιότητα και να μην την απωθεί με το να προκαλεί την ανάκλαση της, γιατίότε τα λόγια των ηθοποιών φθάνουν συγκεχυμένα στα αυτιά των θεατών. Υπάρχουν δηλαδή ορισμένοι τόποι που από τη φύση τους εμποδίζουν τη διάδοση του ήχου. Αυτοί που δημιουργούν κακοφωνία, καλούνται από τους Έλληνες “κατηχούντες”, αυτοί που δημιουργούν περιήχηση ονομάζονται “περιηχούντες”, αυτοί που δημιουργούν αντήχηση καλούνται “αντηχούντες”. Υπάρχουν όμως και εκείνοι που δημιουργούν συνήχηση και λέγονται “συνηχούντες”. Κατηχούντες είναι οι τόποι εκείνοι στους οποίους ο πρώτος ήχος, καθώς ανεβαίνει ψηλά, προσκρούει σε στερεά σώματα που βρίσκονται πάνω στην πορεία του, με την αντανάκλαση απωθείται και – κατεβαίνοντας προς τα κάτω-εμποδίζει την άνοδο του ήχου που ακολουθεί. Περιηχούντες είναι οι τόποι εκείνοι στους οποίους η φωνή περιπλανιέται, συγκεντρώνεται και διαλύεται μέσα στο χώρο : σβήνει χωρίς να ακούγονται οι καταλήξεις, αφήνοντας ασαφές το νόημα των λέξεων. Αντηχούντες είναι οι τόποι εκείνοι όπου ο ήχος προσκρούει σε στέρεα σώματα και απωθείται: έτσι δημιουργούνται ειδώλα των λόγων, όποτε οι καταλήξεις των λέξεων ακούγονται διπλές. Τέλος, συνηχούντες είναι οι τόποι εκείνοι στους οποίους ο λόγος, υποβοηθούμενος από κάτω, ανεβαίνει ενισχυμένος και φθάνει καθαρός και ευκρινής στο αυτί. Αν λοιπόν η επιλογή του τόπου όπου θα ανεγερθεί το θέατρο γίνει με προσοχή, τότε το ηχητικό αποτέλεσμα θα βελτιωθεί με τη σύνεση που επιδείχθηκε προς όφελος της λειτουργίας του θεάτρου.

Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Όταν το θέατρο κατασκευάζεται σε πλάγια λόφου, τότε η θεμελίωση του είναι εύκολη. Όταν όμως υπάρχει αναγκαιότητα που υπαγορεύει την τοποθέτηση του σε επίπεδη ή σε ελώδη θέση, τότε το έδαφος θεμελίωσης πρέπει να σταθεροποιείται και η υποδομή να κατασκευάζεται σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στο τρίτο βιβλίο περί θεμελίωσης των ναών. Πάνω από την υποδομή κατασκευάζονται τα θεμέλια και από πάνω οι σειρές των εδωλίων από λίθους ή μάρμαρο.

Τα διαζώματα πρέπει να διαμορφώνονται ανάλογα με το ύψος του θεάτρου, δεν πρέπει όμως να έχουν ύψος μεγαλύτερο από το πλάτος του διαδρόμου. Και αυτό γιατί αν είναι ψηλότερα απωθούν τη φωνή και την οδηγούν μακριά από το πάνω τμήμα του κοίλου και έτσι οι καταλήξεις των λέξεων δεν μπορούν να φθάσουν με ευκρίνεια στα αυτιά όσων κάθονται πάνω από το διάζωμα και το νόημα των λεγομένων δεν τους γίνεται σαφές. Προ πάντων το θέατρο πρέπει να διαμορφώνεται έτσι ώστε η γραμμή που φέρεται από την κατώτατη προς την ανωτάτη σειρά εδωλίων να εφάπτεται στις ακμές όλων των εδωλίων κι έτσι δεν εμποδίζεται η διάδοση του ήχου.

Στο θέατρο πρέπει να κατανέμονται πολυάριθμες και ευρύχωρες εισόδους. Αυτές του πάνω τμήματος του κοίλου δεν πρέπει να ενώνονται με αυτές του κάτω τμήματος και οι προσβάσεις σε όλα τα τμήματα πρέπει να κατασκευάζονται συνεχείς και ευθείες χωρίς στροφές. Έτσι μετά τις παραστάσεις οι θεατές δεν θα συνωθούνται, αλλά από όπου και αν βρίσκονται θα αποχωρούν από χωριστές εξόδους, χωρίς εμπόδια. Η στέγη της στοάς, που βρίσκεται στη στέψη του κοίλου, κατασκευάζεται στην ίδια στάθμη με αυτή της σκηνής, ώστε ο ήχος που ανεβαίνει προς τα πάνω να φθάνει ταυτόχρονα στα πιο πάνω εδώλια και στη στέγη της σκηνής αν υπάρχει ανισοσταθμία, τότε ο ήχος θα χαθεί στο πρώτο κενό το οποίο θα συναντήσει. Οι αψίδες των εισόδων στο κάτω μέρος του κοίλου αποκτούν ικανοποιητικό ύψος αποτέμοντας τις βαθμίδες στα δυο άκρα του κοίλου έτσι ώστε οι θόλοι των διαδρόμων προς τις εισόδους να έχουν κατακόρυφη διάσταση ίση με το 1/6 της διαμέτρου της ορχήστρας, την οποία περικλείουν οι κατώτατες βαθμίδες.

Το μήκος της σκηνής πρέπει να είναι διπλάσιο της διαμέτρου της ορχήστρας. Το πόδιο της επισκηνής, από τη στάθμη της σκηνής και πάνω, πρέπει να έχει ύψος, μαζί με το γείσο και το κυμάτιο, ίσο με το $1/12$ της διαμέτρου της ορχήστρας. Πάνω από το πόδιο οι κίονες, μαζί με τις βάσεις και τα κιονόκρανα τους, έχουν ύψος ίσο με το $1/5$ της διαμέτρου αυτής. Το επιστύλιο με το διάκοσμο του έχει ύψος το $1/5$ του ύψους των κίωνων. Πάνω από το επιστύλιο, το βάθρο των κίωνων της δεύτερης επισκηνής, μαζί με τη βάση και το γείσο του, πρέπει να έχει ύψος το μισό από αυτό του κάτω ποδιού. Οι κίονες πάνω σε αυτό το βάθρο πρέπει να έχουν ύψος μικρότερο κατά τι $1/4$ από εκείνο των κάτω κίωνων. Το επιστύλιο με το διάκοσμο του έχει ύψος το $1/5$ του ύψους τους. Αν υπάρχει και τρίτη επισκηνή, τότε το βάθρο της πρέπει να είναι σε ύψος το μισό του βάθρου της μεσαίας. Οι κίονες της τρίτης αυτής επισκηνής πρέπει να είναι κατά $1/4$ μικρότεροι από τους μεσαίους. Το επιστύλιο με το γείσο του πρέπει να έχει ύψος το $1/5$ του ύψους των κίωνων. Επειδή όμως οι αναλογίες αυτές δεν είναι δυνατόν να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις σχεδιασμού και κατασκευής όλων των θεάτρων, ο αρχιτέκτων οφείλει να επιλέγει με προσοχή τις σχέσεις μεγεθών εκείνες στις οποίες πρέπει να ακολουθεί τους κανόνες της συμμετρίας και εκείνες τις οποίες πρέπει να προσαρμόζει στη φύση του τόπου και στο μέγεθος του έργου. Υπάρχουν δηλαδή στοιχεία τα οποία είναι απαραίτητα να κατασκευάζονται – λόγω της χρήσης τους- στο ίδιο μέγεθος και στα πολύ μικρά και στα μεγάλα θέατρα. Τέτοια στοιχεία είναι οι βαθμίδες, τα διαζώματα, τα στηθαία, οι διάδρομοι, οι κλίμακες, το προσκήνιο, τα θεωρεία και οτιδήποτε άλλο κατασκευάζεται αναγκαστικά κατά παρέκκλιση των κανόνων της συμμετρίας ώστε να μη δημιουργούνται εμπόδια στη χρήση του. Επίσης όταν παρουσιάζεται έλλειψη κάποιου υλικού, π.χ μαρμάρου, ξύλου ή κάποιου αλλού που χρησιμοποιείται στην κατασκευή, δεν είναι άτοπο ο αρχιτέκτων να προβαίνει σε μικρές προσθήκες ή μειώσεις, με την προϋπόθεση ότι αυτό δεν γίνεται καθ' υπερβολήν, αλλά με αίσθηση του μέτρου. Αυτό όμως είναι δυνατόν τότε μόνον όταν ο αρχιτέκτων διαθέτει πρακτική εμπειρία και δεν στερείται ευστροφίας πνεύματος και ικανοτήτων. Ο τρόπος διάρθρωσης της σκηνής είναι ορισμένος: η μεσαία θύρα φέρει διάκοσμο πύλης ανακτόρου, ενώ οι θύρες δεξιά και αριστερά ξενώνων. Δίπλα στους ξενώνες βρίσκονται οι χώροι που προορίζονται για το σκηνικό διάκοσμο και που καλούνται από τους Έλληνες “περίακτοι”. Το όνομα αυτό το έχουν πάρει από τους μηχανισμούς που περιστρέφουν περί κατακόρυφο άξονα τρεις επιφάνειες, που φέρουν κάθε μια και από ένα σκηνικό. Οι περίακτοι περιστρέφονται και παρουσιάζουν στην εμπρόσθια τους όψη το είδος του διακόσμου που απαιτείται, όταν υπάρχουν εναλλαγές στο μύθο ή όταν εμφανίζεται – μέσα σε βροντές - κάποιος θεός. Πέρα από τους χώρους για τους μηχανισμούς αυτούς, υπάρχουν οι προεξέχοντες τοίχοι που ορίζουν τις δυο παρόδους της σκηνής: τη μια από την αγορά και την άλλη από τους αγρούς. Υπάρχουν τρία είδη σκηνών : το πρώτο ονομάζεται τραγικό, το δεύτερο κωμικό και το τρίτο σατυρικό. Οι σκηνές κοσμούνται με ανάμοιο, διαφορετικό μεταξύ τους τρόπο: ο διάκοσμος της τραγικής σκηνής διαμορφώνεται με κίονες, αετώματα, αγάλματα και με τα υπόλοιπα στοιχεία που σημαίνουν ένα ανάκτορο, της κωμικής παρουσιάζει την όψη ιδιωτικών οικιών με εξώστες και προεξοχές με παράθυρα κατά μίμηση των συνηθισμένων οικοδομών, της σατυρικής ποικίλλεται με δένδρα, στηλιές, βουνά και αλλά στοιχεία της υπαίθρου, που εμφανίζονται στην τοπιογραφία.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Από την μελέτη και τη λεπτομερή ανάλυση του αρχαίου θεάτρου των Οινιάδων διαπιστώνουμε το μεγαλείο και την σπουδαιότητα της ιστορίας μας και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Μιας κληρονομιάς που δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να μείνει ανεκμετάλλευτη. Αντιθέτως είναι χρέος μας να την αξιοποιήσουμε στο έπακρον, με σεβασμό πάντοτε στο παρελθόν και την ιδιαιτερότητά της. Είναι πράγματι θλιβερό το γεγονός ότι σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, κοιτίδα του πολιτισμού παγκοσμίως, οι περισσότεροι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία παραμένουν ανεκμετάλλευτοι. Η χρησιμότητά τους περιορίζεται σε μία απλή δυνατότητα επίσκεψης από τους τουρίστες. Η πλειονότητα των αρχαίων θεάτρων, με ελάχιστες εξαιρέσεις, παραμένουν εγκαταλελειμμένα και αχρηστεύονται με το πέρασμα του χρόνου.

Κρίνεται λοιπόν επιτακτική η ανάγκη να ληφθούν μέτρα από όλους τους αρμόδιους φορείς για την έλλογη και αποδοτική εκμετάλλευση των αρχαίων μνημείων, με τον απαραίτητο πάντα σεβασμό προς το υπάρχον κτιριακό κέλυφος και τις αρχαίες υποδομές. Το πολιτιστικό προϊόν είναι πολλαπλά αξιοποιήσιμο ως εργαλείο οικονομικής συνοχής, ως παράγοντας προβολής και διεθνούς διείσδυσης, ως δημιουργός θέσεων απασχόλησης, καθώς και ως αποτελεσματικό μέσο μείωσης του κοινωνικού αποκλεισμού. Σε συνδυασμό μάλιστα με την στασιμότητα που παρουσιάζει ο παραδοσιακός μαζικός τουρισμός (ήλιος, θάλασσα, παραλία) τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα η αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων θα μπορούσε να αποτελέσει μια ιδιαίτερως σημαντική πηγή εσόδων για την εθνική οικονομία. Μία εναλλακτική πρόταση που θα έδινε τόνωση και νέα ώθηση στον ελληνικό τουρισμό και θα τον βοηθούσε να ξεφύγει από την κρίση και τον κορεσμό.

Για την υλοποίηση όμως όλων αυτών απαιτείται λεπτομερής σχεδιασμός και σαφής πολιτική βούληση. Πρέπει να διευκρινιστεί με ακρίβεια τι επιθυμούμε και πως θα πραγματοποιηθεί. Αόριστες διακηρύξεις και περιστασιακές πρωτοβουλίες δεν αρκούν. Χρειάζονται συγκεκριμένες προτάσεις, υλοποιήσιμα σχέδια και κυρίως πραγματική θέληση. Για αυτό και στο σημείο αυτό υποβάλλουμε τις δικές μας προτάσεις και εναλλακτικές για την ανάπλαση και την αξιοποίηση των αρχαίων θεάτρων που διασώζονται μέχρι τις μέρες μας, με βασικό σημείο αναφοράς το αρχαίο θέατρο των Οινιάδων που απασχόλησε την εργασία μας.

Με το πέρασμα των αιώνων τα αρχαιολογικά μνημεία έχουν υποστεί σημαντικές αλλοιώσεις, που καταστρέφουν την εικόνα τους και περιορίζουν σημαντικά τη δυνατότητα χρησιμοποίησής τους. Η φυσική φθορά του χρόνου, σε συνδυασμό με την ανθρώπινη αδιαφορία και την απρόσεκτη χρήση έχουν καταστήσει πολλά από τα αρχαία θέατρα από ακατάλληλα έως επικίνδυνα. Για αυτό κι όταν μιλάμε για αξιοποίηση θα πρέπει να είμαστε ιδιαίτερως προσεκτικοί και οποιαδήποτε χρησιμοποίηση του αρχαιολογικού χώρου να γίνεται με φειδώ και σύνεση. Η εκμετάλλευση και συγχρόνως η διαφύλαξη του πολιτιστικού μας πλούτου θα μπορούσαν να είναι δυο έννοιες αντιφατικές και ως ένα βαθμό αλληλοαποκλειόμενες. Πριν τον οποιοδήποτε σχεδιασμό αξιοποίησης πρέπει να γίνουν όλες οι απαραίτητες εργασίες συντήρησης και στερέωσης του θεάτρου με σεβασμό στην αρχική δομή και στην συνολική εικόνα του περιβάλλοντος χώρου. Το θέατρο των Οινιάδων, ευτυχώς, βρίσκεται σήμερα σε αρκετά καλή κατάσταση. Κατά καιρούς έχουν πραγματοποιηθεί έργα αναστήλωσης και ανάπλασης του χώρου. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα

χρησιμοποιείται για την διεξαγωγή θεατρικών παραστάσεων κατά τους θερινούς μήνες. Οι προσπάθειες συντήρησης ωστόσο δεν πρέπει να είναι μεμονωμένες και περιστασιακές. Απαιτείται συνεχής επίβλεψη και προκαθορισμένο πρόγραμμα ανακατασκευής. Επιβάλλεται όμως η επέμβαση στον χώρο να γίνεται με προσοχή και σεβασμό στην ιστορία του, ώστε να διατηρηθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό η αρχαία τεχνική δόμησης. Σε αυτό θα βοηθούσε σημαντικά η ενίσχυση του ρόλου της Εφορείας Κλασικών Αρχαιοτήτων, τόσο θεσμικά όσο και σε επίπεδο υλικών πόρων, με κονδύλια και επιχορηγήσεις προερχόμενα από τα ταμεία του κράτους, αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αναγκαία καθίσταται επιπροσθέτως και η ανακατασκευή και υποστήριξη της ήδη υπάρχουσας υποδομής του αρχαιολογικού χώρου, αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Συγκεκριμένα θα ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματική η οριοθέτηση και η λεπτομερής σήμανση του περιβάλλοντος χώρου του θεάτρου. Αυτό θα μπορούσε να συνίσταται π.χ. σε τοποθέτηση πινακίδων με τα ονόματα και μια συνοπτική περίληψη της ιστορίας κάθε μνημείου. Θα μπορούσε επίσης να αφορά στην δημιουργία χώρων στάθμευσης ή άλλων βοηθητικών χώρων. Σημαντική είναι επίσης και η δυνατότητα πρόσβασης στο αρχαίο θέατρο. Το επαρχιακό οδικό δίκτυο της περιοχής δεν κρίνεται επαρκές. Απαιτείται να γίνουν έργα βελτίωσης με κύριο μέλημα την διαπλάτυνση του δρόμου και την τοποθέτηση πινακίδων για την διευκόλυνση των επισκεπτών.

Η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού και η απαραίτητη ευαισθητοποίηση του ντόπιου πληθυσμού δεν πρέπει να περιοριστεί μόνο στο θέατρο των Οινιάδων αλλά να συμπεριλάβει όλους τους αρχαιολογικούς χώρους του νομού. Υπάρχει πλειάδα κι άλλων αρχαίων θεάτρων και κάστρων στην Αιτωλοακαρνανία, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα ολοκληρωμένο δίκτυο πολιτιστικής υποδομής, ικανό να αντεπεξέλθει σε πλήθος δραστηριοτήτων. Η δημιουργία ενός οργανωμένου αρχαιολογικού μουσείου και η αξιοποίηση τυχόν ιδιωτικών συλλογών θα ολοκλήρωνε την εικόνα και θα ενίσχυε την προβολή του πολιτιστικού πλούτου της περιοχής.

Εφόσον όμως στους στόχους μας, εκτός από την διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, συγκαταλέγεται και η επικερδής αξιοποίηση του θεάτρου, επιβάλλεται η προαγωγή και η ανάπτυξη και άλλων περιφερειακών υποδομών, με κύριο στοιχείο την δημιουργία ενός οργανωμένου τουριστικού δικτύου. Με άλλα λόγια χρειάζεται να αναβαθμιστούν οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις μαζικής εστίασης και να δημιουργηθούν αίθουσες εκδηλώσεων και συνεδριακοί χώροι. Η περιοχή θα καθίστατο έτσι πρόσφορη για τουρισμό, διεξαγωγή συνεδρίων και διαφόρων ειδών εκδηλώσεων.

Μετά λοιπόν την ολοκλήρωση της ανάπλασης της περιοχής και την αξιοποίηση όλων των υλικών και τεχνικών υποδομών, απαιτείται προσεκτικός σχεδιασμός και οργάνωση των κατάλληλων δραστηριοτήτων. Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί επιβεβλημένη η συστηματική και δραστική ενίσχυση των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων των ΟΤΑ. Η προσπάθεια αυτή είναι δυνατόν να περιλαμβάνει οργάνωση και διεξαγωγή διαφόρων φεστιβάλ, εκθέσεων και ημερίδων, κίνητρα για την δημιουργία θεατρικών ομάδων και πολιτιστικών συλλόγων κ.ά. Θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες, αναπαραστάσεις λαογραφικών δρώμενων είναι μερικές μόνο ενδεικτικές εκδηλώσεις που θα μπορούσαν να διεξαχθούν στον χώρο του αρχαίου θεάτρου. Ιδιαίτερως σημαντική είναι για τα ανωτέρω η συνδρομή του Υπουργείου Πολιτισμού. Αλλά και στον τομέα της εκπαίδευσης υπάρχουν πολλά περιθώρια δράσης. Η άμεση επαφή των μαθητών με τα αρχαιολογικά μνημεία ενισχύει την πολιτιστική και πολιτισμική τους συνείδηση και τους βοηθά να

κατανοήσουν καλύτερα την ιστορία του τόπου μας. Εκπαιδευτικές επισκέψεις, εκδρομές, θεατρικές παραστάσεις, ορισμένου είδους αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις συνιστούν εποικοδομητικές και συνάμα ευχάριστες δραστηριότητες. Πέρα όμως από τα αμιγώς καλλιτεχνικά δρώμενα η περιοχή θα μπορούσε να γίνει πόλος έλξης για την διεξαγωγή π.χ. συνεδρίων και σεμιναρίων επιστημονικού ενδιαφέροντος ή μη. Δελεαστική θα ήταν στον τομέα αυτό η προσφορά τουριστικών πακέτων καθώς και πακέτων διακοπών που θα προσέλκυαν μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Η ευρύτερη εξάλλου περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας (π.χ. λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, ορεινή Ναυπακτία) ενδείκνυται και για εναλλακτικές μορφές τουρισμού (ο ταχύτατα αναπτυσσόμενος λεγόμενος αγροτουρισμός). Ο συνδυασμός αυτών των δύο θα μπορούσε να αποτελέσει μια ολοκληρωμένη πρόταση διακοπών επεκτείνοντας μάλιστα την διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Η τουριστική ανάπτυξη θα ανακούφιζε τον πληθυσμό της περιοχής και θα δημιουργούσε καινούριες θέσεις εργασίας για τους νέους. Θα ανέκοπτε την τάση ερήμωσης της υπαίθρου και θα ενίσχυε την οικονομία του τόπου. Ανεξαρτήτως όμως της οποιασδήποτε επιδιωκόμενης οικονομικής ωφέλειας κύριος στόχος θα πρέπει πάντοτε να παραμένει η προβολή του χώρου και η προσφορά στον επισκέπτη μιας ανεπανάληπτης πολιτιστικής εμπειρίας.

Βαρύνουσα σημασία ωστόσο έχει η προβολή αυτών των πρωτοβουλιών. Οι δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία σήμερα στον συγκεκριμένο τομέα είναι άπειρες. Η διαφήμιση μέσω έντυπου και οπτικοακουστικού υλικού μπορεί να περιλαμβάνει διανομή διαφημιστικών εντύπων, καταχωρίσεις στον τύπο, τηλεοπτικά σποτ, αλλά και διαλέξεις, ημερίδες και συνέδρια. Χρήσιμη θα ήταν και η δημιουργία ενός τουριστικού οδηγού που θα διανεμόταν σε διάφορους συλλόγους και υπηρεσίες του εσωτερικού αλλά και σε ανάλογους φορείς εκτός συνόρων. Σε αυτό θα βοηθούσε και η εγκατάσταση ενός τουριστικού περιπτέρου στην περιοχή των Οινιάδων προς εξυπηρέτηση και πληροφόρηση των επισκεπτών. Δεν θα πρέπει όμως να μείνουν αναξιοποίητες και οι πιο μοντέρνες μορφές προβολής, όπως η δημιουργία μιας επίσημης ιστοσελίδας ή ενός CD με φωτογραφικό υλικό και ιστορικές πληροφορίες. Αν και ιδιαίτερα φιλόδοξο, επωφελής θα ήταν και η έκδοση μιας θεματικής εγκυκλοπαίδειας ηλεκτρονικής μορφής για μαζική παρουσίαση του συνόλου των ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων.

Οι προτάσεις αυτές αφορούν όλους μας αλλά κύριοι αποδέκτες θα πρέπει να είναι όλοι οι αρμόδιοι φορείς, κρατικοί ή μη, οι οποίοι οφείλουν να δραστηριοποιηθούν άμεσα. Υπουργεία Ανάπτυξης, Παιδείας, Πολιτισμού, Περιφέρειες, Νομαρχίες, Δήμαρχοι, διοικητικά συμβούλια επαγγελματικών σωματείων και σύλλογοι είναι όλοι τους υπεύθυνοι για την διάσωση και την προώθηση του πολιτιστικού μας πλούτου. Κρίνεται επιτακτική η ανάγκη να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να πάψουν να κωλυσιεργούν στα γραφειοκρατικά γρανάζια. Ο τομέας του πολιτισμού πρέπει να αναχθεί σε βασική προτεραιότητα. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αφήσουμε τους θησαυρούς του πολιτισμού μας να παρακμάζουν και να αποτελούν απλά φαντάσματα του παρελθόντος. Η σημασία και η σπουδαιότητά τους έγκειται ακριβώς στη δυνατότητα αξιοποίησής τους στη σύγχρονη εποχή.

Δεν πρέπει εντέλει να ξεχνούμε ότι μόνο εάν γνωρίζουμε την ιστορία μας μπορούμε να θέσουμε τις βάσεις και τα θεμέλια για περαιτέρω πρόοδο και ανάπτυξη στο μέλλον.

Κατάλογος όρων

Ανάλημμα

Οι αναλημματικοί τοίχοι των θεάτρων συγκρατούσαν τους χωμάτινους όγκους των τεχνιτών επικώσεων, στις οποίες ήταν τοποθετημένα τα εδώλια (καδίσματα) για τους θεατές

Άνω πάροδοι

λατ. Versurae. Στενά κεκλιμένα επίπεδα (ράμπες) δεξιά και αριστερά του προεξέχοντος προσκηνίου, που οδηγούν στη στέγη του (δηλαδή στο υπερυψωμένο λογείο), σε πολλά θέατρα ελληνιστικής εποχής (Πλούταρχος, Δημήτριος 34).

Γείσο

Το γείσο είναι το ανώτατο από τα τρία βασικά τμήματα του θριγκού (επιστύλιο, ζωφόρος, γείσο), που προεξέχει, για να προστατεύεται η πρόσοψη του κτίσματος από τη βροχή

Εδώλια

Κυρίως οι σειρές καδισμάτων του θεάτρου στο κυκλικό ή πεταλοειδές σχήμα του κοίλου

Διάζωμα ή Δίοδος

Ο οριζόντιος πλακόστρωτος διάδρομος, που χωρίζει περιμετρικά το κοίλο από το ένα ως το άλλο άκρο του σε δύο μέρη, ένα κάτω και ένα άνω

Θριγκός

Το συμπαγές αρχιτεκτονικό σώμα πάνω από τα κιονόκρανα. Ο θριγκός ιωνικού ρυθμού (Οιτιάδες) αποτελείται, από κάτω προς τα πάνω, από το συνήθως τριταινωτό επιστύλιο, τη ζωφόρο, τους γεισίποδες (ή οδόντες) και το γείσο, που χωρίζονται μεταξύ τους με διακοσμητικά μέλη, τα λεγόμενα κυμάτια

Θυρώματα

Πιθανότατα τα μεγάλα ανοίγματα ανάμεσα σε πεσσούς ή τοιχίδια, στην πρόσοψη του άνω ορόφου της ελληνιστικής σκηνής, για την υποδοχή ζωγραφικών πινάκων. Αποτελούσαν το αρχιτεκτονικό το φόντο της υπερυψωμένης σκηνής

Ιωνικό κιονόκρανο	Η βασική του μορφή συνίσταται από προσκεφάλαια (μαξιλάρια), τα οποία στις πλευρές καταλήγουν σε έλικες
Κερκίδες	λατ. Cunei. Υποδιαίρεσεις του κοίλου σε μεμονωμένες σφηνοειδείς ενότητες, των οποίων το πλάτος προσδιορίζεται από τις ακτινοειδείς κλίμακες
Κοίλο	λατ. Cavea. Ο επικλινής χώρος των θεατών του αρχαίου ελληνικού θεάτρου. Στην αρχαιότητα ονομαζόταν θέατρον από το ρήμα θ ε ά ο μ α ι
Κονσόλα	ξύλινη ή λίθινη ορθογώνια προεξοχή οικοδομήματος, η οποία στήριζε θριγκό, εξώστη, κ.ά., ή χρησίμευε ως βάση αγάλματος ή αγγείου.
Λογείον	λατ. Logeion-pulcritum. Το λογείον ή λόγιον είναι ο υπερυψωμένος σκηνικός χώρος του θεάτρου της ελληνιστικής εποχής, όπου εμφανίζονταν (και ομιλούσαν) οι ηθοποιοί της τραγωδίας και της κωμωδίας. Είναι ταυτόσημο με το προσκήνιο
Ορχήστρα	Η ορχήστρα (ορχέομαι=χορεύω) είναι ο κυκλικός επίπεδος χώρος, ο οποίος περικλείεται από το συνήθως κυκλικού ή πεταλοειδούς σχήματος κοίλο (υπερβαίνει λίγο το ημικύκλιο της ορχήστρας). Αποτελεί το αρχαιότερο μέλος του αρχαίου ελληνικού θεάτρου
Παρασκήνια	Οι εκατέρωθεν της σκηνής ευρισκόμενοι ορθογώνιοι χώροι (παρά+σκηνή), που επικοινωνούν μαζί της μέσω θυρών
Πάροδοι	Οι πλάγιες προσβάσεις προς την ορχήστρα και το χώρο των θεατών κατά μήκος των αναλημματικών τοίχων του κοίλου
Πίνακες	Ο όρος αυτός υποδηλώνει (μεταξύ άλλων) τους ζωγραφικούς πίνακες, που τοποθετούνται στα κενά διαστήματα ανάμεσα στους στύλους της πρόσοψης του προσκήνιου, όπως και στα θυρώματα του υπερυψωμένου λογείου, κατά τη διάρκεια θεατρικών παραστάσεων

Προεδρία ή προέδρα

Τιμητική σειρά καθισμάτων για τους ιερείς, τους ανώτερους κρατικούς λειτουργούς και για άλλες προσωπικότητες, συνηθέστερα στην κατώτατη σειρά καθισμάτων του κοίλου

Προσκήνιον

λατ. Proscenium. Το προσκήνιο είναι το αρχιτεκτονικό μέλος του σκηνικού κτίσματος που βρίσκεται μπροστά από το κύριο κτίσμα της σκηνής. Ανήκει στον οικοδομικό τύπο της στοάς και έχει δωρικούς ή ιωνικούς ημικίονες, μπροστά στους συνήθως σύμφυτους ορθογώνιους πεσσούς στην πρόσοψή του

Σκηνή

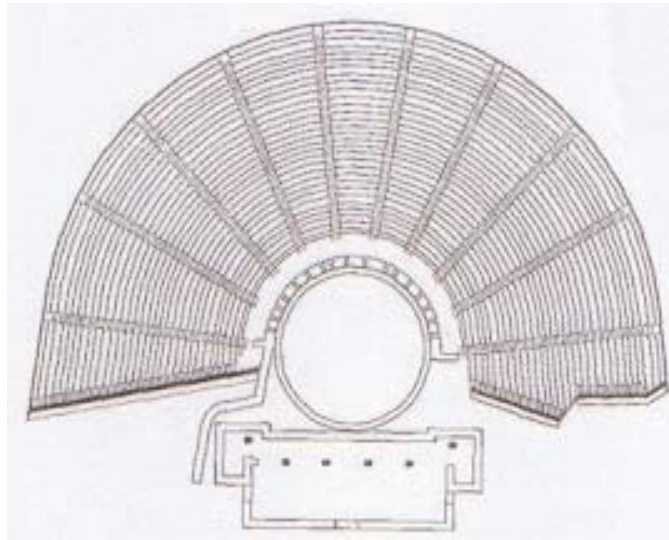
λατ. Scaena. Το ορθογώνιο κτίσμα πίσω από την ορχήστρα με πρακτική και σκηνοθετική σημασία (αποθήκευση υλικού, χώρος προετοιμασίας των ηθοποιών πριν την εμφάνισή τους στον ορατό σκηνικό χώρο, δηλαδή την ορχήστρα). Ως αρχιτεκτονικό φόντο της σκηνικής δράσης στην ορχήστρα, μπορούσε να υποδηλώνει λ.χ. ένα ανάκτορο |

Βραχυγραφίες κειμένου και σχεδίων

A.....	Ανάλημμα
KoS.....	Κοίλο - Σχεδιαστική τομή
OrS.....	Ορχήστρα - Σχεδιαστική τομή
S.....	Ανασκαφική τομή
Qm.....	Εγκάρσιος τοίχος της σκηνής
Pb.....	Βάση πεσσού
Pm.....	Τοίχος παρόδου
Rm.....	Οπίσθιος τοίχος της σκηνής

Βιβλιογραφία

1. **ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ**, *Τόποι – Μνημεία - Ιστορία*, Έκδοση Ιστορικής - Αρχαιολογικής Εταιρείας Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, Αγρίνιο 1995.
2. **ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ**, *Φυσικό περιβάλλον – Ιστορία – Μνημεία – οικολογικές και πολιτιστικές διαδρομές*, Έκδοση ΤΕΔΚ 1995.
3. **ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ**, Εκδόσεις Ίτανος.
4. **ΒΙΤΡΟΥΒΙΟΣ**, τ. 5ος. Π. Λέφας.
5. **ΓΩΓΟΣ ΣΑΒΒΑΣ**, *Το Αρχαίο Θέατρο Των Οινιαδών*, Εκδόσεις Μίλητος.
6. **ΚΑΤΩΠΟΔΗ Γ.**, *Αιτωλική Συμπολιτεία*, β' έκδοση, τ. 2, Αγρίνιο 1991.
7. **ΚΑΤΩΠΟΔΗ Γ.**, *Αρχαία Ακαρνανία*, Αγρίνιο 1987
8. **ΚΟΡΔΟΣΗ ΑΚΑΚΙΑ**, *Γνωρίστε το Μεσολόγγι*, Εκδόσεις Ασημακόπουλος, Μεσολόγγι 1999.

9. ΜΙΤΑΚΗΣ Δ., *Οινιάδες - Κατοχή*, έκδοση κοινότητας Κατοχής Αιτωλοακαρνανίας, Πάτρα 1986.

10. ΟΡΛΑΝΔΟΣ Α.Κ., *Τα υλικά δομής των αρχαίων Ελλήνων κατά τους συγγραφείς, τας επιγραφάς και τα μνημεία II*, Εκδόσεις Ελληνικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, 1958.

11. ΟΡΛΑΝΔΟΣ Α.Κ. -ΤΡΑΥΛΟΣ Ι.Ν., *Λεξικόν αρχαίων αρχιτεκτονικών όρων*, Εκδόσεις Ελληνικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, 1986.

12. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ 2ου ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΓΡΙΝΙΟΥ, *Αιτωλοακαρνανία Αρχαία Θέατρα, Μύθοι - Θεοί - Ήρωες*, Εκδόσεις Ιφιτος, Αγρίνιο 1999.

13. ΣΕΡΜΠΕΤΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, *Οινιάδες, Δημόσια Οικοδομήματα Από Την Αρχαία Αγορά*, Ινστιτούτο του βιβλίου - Α. Καρδαμίτσα, 2001.

- Για την έρευνά μας χρησιμοποιήθηκε πλήθος πληροφοριών από το διαδίκτυο.

